

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

**Ion Luca
CARAGIALE**
ISTORIA SE REPETĂ

LITERA

CHIȘINĂU 1998

CZU

Textele sunt reproduse după:

I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I-II. Editura Minerva, București, 1971.

I. L. Caragiale, *Temă și variațiuni. Momente, schițe, amintiri*. Ediție îngrijită și prefațată de Ion Vartic. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988.

Prezentul volum continuă în chip firesc cartea de momente *La hanul lui Mânjoală*, apărută ceva mai înainte la editura noastră.

Textele, cu unele excepții ce țin de specificul de limbă și stil al autorului, respectă normele ortografice în vigoare.

Coperta: *Isai Cârnu*

ISBN

© LITERA, 1998

TABEL CRONOLOGIC

- 1852 În zorii zilei de 30 ianuarie se naște, în satul Haimanale, Ion Luca, fiul lui Luca Șt. Caragiale și al Ecaterinei (născută Karaboia).
- 1859—1860 Stabilirea familiei Caragiale la Ploiești, unde Ion Luca ia primele lecții de la părintele Marinache de la biserica Sf. Gheorghe.
- 1860—1864 Urmează clasele primare la Școala domnească din Ploiești, unde îl are ca învățător pe Bazil Drăgășescu.
- 1864—1867 Urmează cursurile la gimnaziul „Petru și Pavel“ din Ploiești.
- 1868—1870 Este înscris la cursul de declamație și mimică al unchiului său Costache Caragiale, de la Conservatorul de artă dramatică din București.
- 1870 *martie* Este sufleur, făcând parte din trupa lui Tache Caragiale iunie copist la tribunalul Prahisa.
- 1871—1872 Sufleur și copist la Teatrul Național din București în locul ocupat cu doi ani înainte de Eminescu.
- 1873—1875 Debutează și publică în revista *Ghimpele* sub pseudonimul *Car și Palicar*.
- 1875—1876 Colaborează la *Alegătorul liber*, organ al opoziției libe-

- rale, și este corector la ziarul *Unirea democratică*.
- 1877 Redactează revista umoristică *Claponul* și împreună cu Frederic Dame *Națiunea română*. Publică foiletoane nesemnate în *România liberă*, apoi intră în redacția ziarului *Timpul*, având colegi pe Eminescu și Slavici.
- 1878 Citește la Junimea *O noapte furtunoasă*.
- 1879 La începutul anului are loc prima reprezentare a comediei *O noapte furtunoasă*, apreciată de Eminescu și publicată apoi în *Convorbiri Literare*. În același an în cercul literar al Junimii citește piesa *Conu Leonida față cu reacțiunea*.
- 1881—1882 Revizor școlar în județele Suceava și Neamț la insistențele lui V. A. Urechia, ministru al instrucției publice; începând cu anul următor îl găsim revizor școlar în Argeș, Vâlcea.
- 1884 Se joacă în premieră opera bufă *Hatmanul Baltag*, scrisă în colaborare cu Iacob Negruzzi. La aniversarea Junimii citește *O scrisoare pierdută*. Prima reprezentare a comediei are loc la 13 noiembrie pe scena Teatrului Național din București. Este funcționar la Regie unde o cunoaște pe Maria Costantinescu.
- 1885 Se naște fiul său Mateiu Caragiale. Premiera comediei *D-ale carnavalului*, premiată de un juriu din care făceau parte V. Alecsandri, B. P. Hasdeu, T. Maiorescu, V. A. Urechia.
- 1888 Numit de Titu Maiorescu director al Teatrului Național din București.
- 1889 Apare volumul *Teatru*, prefațat de T. Maiorescu. Se căsătorește cu fiica arhitectului Gaetana Alexandrina Burrelly.
- 1890 Prima reprezentare a dramei *Năpasta*.
- 1891 Academia Română respinge propunerea de premieră a volumelor *Teatru și Năpasta*.
- 1892 După conferința de la Ateneu *Gaște și Gâște literare* și după

- apariția articolului *Două note* în care îl atacă pe Maiorescu că ar fi falsificat textele lirice ale lui Eminescu, Caragiale părăsește Junimea.
- 1893 Apare *Moftul român* sub directa îndrumare a lui I. L. Caragiale și a umoristului Anton Bacalbașa. Se naște fiul său Luca.
- 1894 Face parte din conducerea revistei *Vatra*, alături de Ioan Slavici și George Coșbuc.
- 1895 Conduce mai tot timpul anului restaurantul din gara Buzău.
- 1896 Apare volumul *Schițe ușoare*. Conduce revista *Epoca Literară*, avându-l ca secretar pe poetul Șt. O. Iosif.
- 1897 Apariția volumelor *Notițe și fragmente literare și Schițe*.
- 1898 Scrie articole despre Teatrul Național la *Evenimentul* din Iași. Spre sfârșitul anului publică la *Universul* seria *Notițe critice*, care vor constitui mai târziu *Momentele*.
- 1901 Sărbătorirea lui Caragiale cu ocazia a 25 ani de activitate literară. Apariția celei de a II-a serii a *Moftului român*. Spre sfârșitul anului apare volumul „*Momente*“. În decembrie are loc procesul de calomnie intentat lui C. A. Ionescu-Caion pentru acuzația de plagiat.
- 1902 Delavrancea susține o strălucită pledoarie în favoarea lui Caragiale. Academia respinge din nou propunerea de premiere a lui Caragiale, de data asta fiind vorba de volumul *Momente*.
- 1904 Călătorește în Italia, Franța, Germania.
- 1905 Se stabilește la Berlin. Schițează proiectul unei noi piese: *Titircă Sotirescu et conep*.
- 1907 Publică în ziarul vienez *Die Zeit* și apoi în broșură, articolul *1907, din primăvară până în toamnă*.
- 1908 Apar cele trei volume de *Opere complete* la Editura *Minerva*.

- 1909 Colaborează cu schițe și povestiri la revista *Universul*.
- 1910 Apare volumul *Schițe nouă* la Editura *Adevărul*.
- 1912 Refuză să participe la sărbătorirea organizată la București cu prilejul împlinirii a 60 de ani. Se stinge din viață în urma unui atac de cord la Berlin. Sicriul cu rămășițele sale pământești sînt aduse în țară după cinci luni și depuse la biserica *Sf. Gheorghe*. Este reînhumat în cimitirul *Bellu*, alături de Mihai Eminescu și George Coșbuc.

Din „NOTE ȘI SCHIȚE“

(1892)

GRAND HOTEL „VICTORIA ROMÂNĂ“

Eram și-așa indispus de neodihnă. Toată noaptea trecută moțăisem ghemuit în unghiul unui vagon de clasa a doua, înghesuit de o companie veselă de bucureșteni care se-ntorceau de la expoziție — un potop de impresii și amintiri... Mă despărțisem de ei de dimineață, și-acu pe-nserate intram în orașelul meu natal, unde nu mai fusesem de copil... Trebuie să mărturisesc că n-am simțit „acele palpitări“ care se simt la orice revedere de acest fel; ce-i drept, nici pomii și altele n-au manifestat față cu „vechiul lor prietin“ vreo deosebită emoție. De la gară trec prin niște ulițe triste: miroase a scăpătate și părăginire. Asta mă indispuie și mai mult. Să plec cu trăsura-nainte, pe-ntuneric și pe un drum necunoscut? Nu! mai bine să rămân aici o noapte; am nevoie de repaos; să dorm fără cletinătură, fluier, clopote și mai ales fără impresii mirifice de la Paris. Tocmesc trăsura pe a doua zi la patru și trag la „Grand Hotel Victoria Română“, în centrul orașului.

Otelul meu are două caturi. Jos e la mijloc gangul, de o parte „Restaurant et Berărie“, de alta „Cafenea et Confiserie“. Dinaintea „confiseriei“ sunt așezate mese și scaune până la mijlocul stradei; aci se strânge seara societatea aleasă. Acum e plin de lume. Sosirea mea produce senzație. Toți ochii se pironesc asupra-mi. Opresc o cameră și stau la o masă în partea

restaurantului să beau o bere... Privirile mă săgetează; pe lângă cei de la mese, ies acuma să se uite la mine și cei din cafenea... Un băiețel ca de vreo cinci ani se scoală de la locul lui, vine binișor la masa mea și se pune, mâncând dintr-o prăjitură, să mă studieze de aproape. „Nicule! vin'la mama!“ strigă o damă. În zadar; copilul, numai ochi, n-aude. Am rezistat până aci, înfruntând ploaia de săgeți; privirile copilului mă biruiesc. Mă gândesc la bestiile din menajerii; ele, afară de chinul dureros al captivității, mai sufăr unul, care acuma văd eu cât e de neplăcut — să rabzi, fără să le fi solicitat, privirile persistente ale unei mulțimi curioase. Dar dacă ar fi numai privirile! Exemplele din menajerie, publicul este rugat să nu le atingă; pe mine, băiatul cu mâna plină de spumă de zahăr, mă și pipăie! Imposibil de răbdat... O sfortare... Mă scol în sfârșit, evitând privirile copilului, plătesc și intru pe gang... Băiețelul se ține după mine până la scară și stă locului să se uite cum mă sui, până când, făcând cotul scării, îi ies din bătaia ochilor. Am scăpat, dar m-a apucat capul...

...Numărul 9—odaia mea...E o căldură năbușitoare înăuntru și miroase a vopsea cu terebentină proaspătă... Să deschiz... Ferestrele dau în uliță. În față e o răspântie. În fund se vede foisorul de foc deasupra casei orașului. Pe sub ferestre trece strada „Independenței“, care la dreapta dă în strada „Regală“, strada principală din fața otelului. Aceste lămuriri topografice le datoresc chelneriței, care, manifest indispusă c-am deranjat-o, mi le dă scurt, îmi aprinde lumânarea și pleacă bufnind ușa. De-abia acuma încep să recunosc locul. „Grand Hotel“ stă pe maidanul unde ne jucam în copilărie. Parcă văz încă maidanul plin de popor înghesuindu-se la o masă, pe care o săptămână a stat zi și noapte o condică enormă deschisă. Era după 11 februarie. De câte ori ieșeam de la școală, iscăleam toți *da*, și

fiecare de mai multe ori... De mici aveam sentimente civice în orașul meu natal!

Ulițele din dosul „Victoriei Române“ au rămas cum le știam odinioară. În cele două colțuri ale răspântiei din față, este de o parte un birt și de alta o cafenea mică. De la fereastra mea văd bine ce se petrece peste drum. În cafenea, un individ, aplecat cu pieptul pe biliard, citește o gazetă deschisă mare pe postavul verde; într-un colț, doarme altul cu capul pe masă. Dincolo, în birt, sunt două femei și doi tineri; beau și râd; lângă ei pe o laviță, cântă doi lăutari. După gesturile și grimasele cobzarului, după mișcările ce le face cu pânțele, pare a fi un cântec obscen. Dacă n-ar fi trăsurile, care se-nvârtesc mereu pe dinaintea otelului, aș auzi tot.

Zece ceasuri... Să mă culc... Las ferestrele deschise și lumânarea aprinsă și mă așez în pat...

Mă doare capul... Băiatul cu prăjitura... Ce ochi!... Oare să fi existând deochiul?... Un neastâmpăr nesuferit îmi furnică din talpă până-n creștet... Insecte!... Iute jos din pat!... Iau lumânarea să văd de aproape... E grozav!... Un popor întreg, ca la un plebiscit... și umblă și aleargă pe cearșaful alb încoace și-ncolo uimite de lumină! Ce să fac?... Trebuie să dorm!... În pat, imposibil... Trag cearșaful, îl scutur bine pe fereastră și-l întind, pe covor în mijlocul odăii; desfac un pachet de tutun, presăr pe cearșaf și mă culc pe jos... Îmi arde toată pielea; nu pot adormi; sunt amețit, nervii iritați — simt enorm și văz monstruos. Lumânarea îmi dă drept în ochi... Mă scol s-o mut și apoi m-așez la loc.

...Deodată sar în picioare... zgomot mare în uliță! Merg degrab la fereastră... O suflare răcoroasă de afară mă înviează... Cadranul transparent de pe foișorul de foc arată unu ș-un sfert... Când au trecut trei ceasuri?... Am ațipit, prin urmare?... Ce e în stradă?... Măturătorii orașului... Au prins

un câine la mijloc. Știu... Asta e o petrecere populară la noi; am văzut-o de atâtea ori...

Câțiva inși se pun la pândă de-o parte și de alta a uliții. Un câine flămând rățăcește căutând dosurile bucătăriilor și unghiurile unde se aruncă gunoaiile. La un semnal, toți se ridică și-l împresoară din toate părțile. O clipă, animalul se oprește înghețat; sângele-i dă năvală la inimă, care-ncepe să zvâcnească de coaste... E pierdut!... Părul i se zbârlește pe coamă. Un fior îi fulgeră de-a lungul prin șira spinării și-i încovrigă coada de-a-ndăratele, până-i înfige vârful în pânțec... Ochiul turburi caută încotrova un punct de scăpare; dar abia se pune problema în mîntea aiurită, și o piatră l-a izbit peste bot, alta la încheietură, un lemn peste șale și altele plouă... El își iese acum din sine: mașina cea vie dă drumul rezervei de energie — pentru așa moment o păstra — nici gând de economie... trebuie cheltuită toată! Opintindu-se din fundul rărunchilor, animalul s-avântă orbește în fața loviturilor...Un răcnet suprem! sparge rîndurile vrăjmașilor, le scapă printre picioare și fuge uitându-se drept și numa-nainte, fuge mereu până dă de un loc singuratic. Aci s-așează, stins de oboseală, să-și liniștească cutremurul membrelor, să-și lingă rănile și să se vaite discret de durere. Somnul se capătă mai ieftin decât hrana și deocamdată i-e mai trebuincios: truditul trup se încolăcește binișor, închide ochii triști și adoarme oftând greu din afund.

Toată intervenirea mea acum în favoarea animalului este zadarnică. Degeaba raționez eu de sus de la fereastră că nu le e permis unor oameni ai autorității să turbure liniștea nopții și somnul contribuabililor. Pot eu striga mult și bine: cine m-aude? Huiduiturile și râsetele acopăr chiar și glasul celui mai interesat, chelălăiturile animalului. Îl mai văd doar cum se zbate sub loviturile măturoaielor, ridicând cu contorsiunile

lor un nor gros de praf... Sunt nervos; nu mai pot privi; dar tot ascult... De mirare... câinele nu mai țipă deloc. A fugit!... Urmează răsete... Mă uit iar. Măturătorii stau tolăniți pe trotuar; iar la lumina felinarelor din colțuri se vede în mijlocul stradei victima lungită — e un cățel mic, alb și lățos... Mă culc supărat la loc. Mai am două ceasuri și scap... Bietul dobitoc!... Acum încep vâjâiturile măturoaielor... Dacă ar fi cățelul favorit al vreunei dame — parc-am văzut una adineaori la „confiserie“ cu un cățel în brațe —și ea ar fi amica vreunui om influent din localitate, atunci măturătorii...

Ceartă jos la cafenea... S-a spart ceva... parcă o ușă cu geamuri trântită cu violență... Țipete de femeie, strigăte de bărbați, fluierături febrile de gardiști... Aha! a venit stăpâna cățelului. Alerg la fereastră. Nu se mai văd ceasurile la foisorul de foc; lumina de-ndărătul cadranului s-a stins; dar mai sus de foisor arde clipind în cadență steaua dimineții — se face ziuă... E o grămadă dinaintea birtului din colț... Precupeți, care merg cu coșurile încărcate la piață... Ce să fie?... O femeie numa-n cămașă, cu picioarele goale, cu părul desprins, ține strâns de piept pe un om îmbrăcat în uniformă de poliție. El luptă să scape — ea nu-l lasă. Femeia începe să zbiere răgușit făcând gesturi extravagante:

— Ce, domnule! care va să zică, dacă sunt o nenorocită, să-și bată joc de mine dumnealui, pentru că e de la poliție?... Și mai întâi, cine ce treabă are? dumnealui a fost amantul meu?

Comisarul, îndreptându-și mondirul boțit la piept:

— Sergent! e beată... la arest! Doi inși o înhață; ea se smucește și dă să se repează iar; dar un sergent voinic o apucă de braț și o-nvârtește-n loc:

— Nu zbiera și mergi! strigă el scrâșnind și lovind-o greu cu palma peste gură.

Aud atunci o horcăială-necată și, în cadrul luminat al birtului, văd silueta albă a femeii ridicând în sus brațele goale cu pumnii încheștați și dând capul cu părul despletit pe spate, ca și cum i s-ar fi frânt gâtul. Un moment se răsuțește de mijloc, apoi cade țeapănă pe spate în prag... Pun mâinile la ochi și mă dau înapoi...

Lumânarea arde-n fundul sfeșnicului cu flacăra din urmă. Cobor iute, scol pe portar și plătesc. Patru ceasuri... Trăsura m-așteaptă. În câteva minute sunt afară la câmp. Ce dimineată! ce răcoare! și ce singurătate!

Uf!... Niciodată n-am să uit ce bine m-am odihnit o noapte în orașul meu natal, la nr. 9, „Grand Hotel Victoria Română“!

1890

UN ARTIST

Mai mult decât oricare alta, breasla bărbierească mi-este foarte simpatică... Briciul e rudă cu dalta, cu penelul, cu coturnul, arcușul, condeiu — mai știu eu cu ce! De aci, neînvinșă pornire către artele frumoase caracteristică la toți bărbierii. O sumă dintre dâșșii, împinși de patima lor pentru teatru, s-au făcut artiști dramatici; mulți alții scriu poezii, de obișnuit lirice, mai adesea galante; mai toți trebuie să știe cânta cu un instrument, prin ajutorul căruia, în momentele pierdute, își traduc în melodii acea încărcare de simțiri ce ne-o dă, unora dintre noi, lumea cu lumina ei, cu formele, mișcările și zgomo-tul ei... Da, cum se rupe la vreme copilul din mamă, acea încărcare de simțiri caută să se rupă din sufletul nostru: trebuie înapoiată cui ne-a dat-o. Ascunsă-n noi, ne muncește, ne chinuie, nu ne dă pace pân' ce n-o întoarcem în dar lumii, care

n-o recunoaște și n-o primește decât învăluită în fâșii smulse din sufletul nostru — pecetia sincerității darului.

Dar e oare un mijloc mai puternic ca să ne scăpăm de toată haotica năvălire a lumii întregi în bietul nostru suflet, decât divina muzica? — vagă și vastă ca și lumea, ca și aceasta nepătrunsă și fără alt înțeles decât înțelesul cel mare și singurul — armonia... De aceea, bărbierii, ca toți artiștii, iubesc așa de mult pasărilor cântărețe. Sub puful aripelor palpită un sânge atât de cald! Sufletele acelea mici știu să arunce lumii așa de bine aceea ce primesc de la dânsa! Noaptea de iulie, și pădurea cu mirosul ei înviorător, cu atâtele-i umbre de frunziș, cu atâtele-i lumini, de sus de la razele răcoroase ale lunii, de jos de la licuricii neastâmpărați, și mișuiala discretă a insectelor prin păiș, și răsuflarea femeii care se lasă s-o plimbi alene pe poteca umedă de rouă... toate-toate sunt în romanța mistică a privighetorii... și psalmul triumfal al ciocârlanului este sublimul răsărit de soare pe șesul neundoiat al Bărăganului!

Să lăsăm, însă astea și să venim la artistul meu — bărbierul care mi-a ras întâi barba și care mi-o rade și acuma... întâi o râdeam că n-o aveam, azi o raz că o am — albă... Bărbierul meu a fost în tinerețe corist la teatru. Știe să cânte cu ghitara, cu flautul și cu țimbalul — le-a învățat fără profesor. Are două pisici foarte bine educate: una învârtește o minavetă mică ce cântă mazurca și cealaltă joacă. Toți pereții prăvăliei lui sunt acoperiți cu o mulțime de colivii, în care ciripesc fel de fel de păsărele. Pe subt colivii sunt atârinate pretutindeni cadre: planul Sevastopolului cu luarea turnului Malacof, execuția lui Maximilian, capitularea Sedanului, portretul răposatului Abdul-Medgid și altele.

În această mică galerie, se află și o operă originală a artistului meu. Nu este lucrată cu penelul, e țesută în fire de

păr de toate nuanțele posibile: ea înfățișează un munte depărtat în fund; pe vârful lui stă un călător, iar la poale-i curge o apă mare; dincoace de apă e un cioban, care pășunează o turmă de o speță destul de problematică; în sfârșit, călătorul din vârful muntelui își aprinde țigara la luleaua ciobanului din vale... Ce perspectivă! De câte ori mă rade, o admir, căci într-adins m-așează cu fața spre opera lui — știe bine cât îmi place.

Artistul meu avea odată doi cocoși, pe cari-i deprinsese la beție, și încă beție de alcool, fiindcă le dedia boabe și grăunțe zăcute-n rom. Am văzut într-o dup-amiiaz de vară, în fața prăvăliei, pe desfrânații aceia beți turtă, făcând muștră și defilând soldățește, ca doi muscali pe două cărări, pe dinaintea unui cățel, alb și creț, muiat în boia de băcan pentru roșit ouă. Samurache stătea sluj, cu o chivără de hârtie în cap, încins cu o sabie enormă și având, se-nțelege, tot aerul sever necesar situației... Artistul meu ședea picior peste picior pe laviță și le comanda, cântându-le din ghitară marșul de la '48... Era atâta nerv în ritm, atâta suflare marțială în executarea bătrânului cântec popular, că m-așezai pe laviță alături cu comandantul și-ncepui să-l acompaniez bătând toba cu deștele pe fundul pălăriei — fără asta nu mergea: toba, cu grupetele ei în contratimp, asta e piperul marșului; — iar droaia de copii din mahala, adunați să admire cocoșii, se puseră deodată la rând smirna și, apucați de mișcarea covârșitoare a sunetelor, porniră să defileze în urma cocoșilor de colo până colo și înapoi și iar, tropăind voinicește cu piciorușele lor goale pe paveaua încinsă de soarele de vară... Și pentru ca parada să fie deplină, o adiere de seară — ce binecuvântare după o zi de arșiță! — făcu să fâlfâie mândru deasupra tuturor acestor bravi prosopul alb curat aninat sus la ușa bărbieriei.

Până târziu seara a urmat parada în fața unei asistențe foarte numeroase. Când s-a înnoptat bine, s-a dat comanda

ruperii rândurilor, și artistul meu, ridicându-se-n picioare și scoțându-și ghitara de pe gât, a anunțat publicului:

— Mâine seară mai frumos!

Mai frumos... nu se putea.

Însă nu e numai artist, este și un om de spirit. Pe vremea războiului din '78 avea un mierloi care fluiera căzăceasca și o gaiță diplomată care vorbea rusește. Cum intra unul dintre aliați în prăvălie, gaița îl întâmpina cu:

„Zdraste! Zdarov?”¹

După ce amicul meu trăgea perdaful din urmă și-i da voie mușterului să se scoale, gaița, schimbând tonul, striga:

„No harașo! Davai paruski!”²

Și până dispărea, dincolo de răspântie, cazacul încântat de așa cordială primire, mierloiul îl petrecea fluierându-i cântecul fierbinte al patriei depărtate.

25 DE MINUTE...

„... Fiți toți joi în gară la-nălțimea patriotismului vostru, care nu s-a dezmințit niciodată, mai ales în așa plăcute, putem zice chiar fericite ocaziuni!

Cetățeni!!

Săptămâna viitoare este o zi solemnă pentru orașul nostru!!!“

Astfel se-ncheia proclamația adresată de câteva zile de părintele orașelului Z... către administrații săi, afișată pe cale publică și reprodușă în capul ziarului oficios *Sentinela Ordinii* cu acest frumos *motto*:

¹ Noroc! Sănătos? (rus.)

² Bine! Hai să vorbim rusește! (rus.)

„Evenimentele mari fac totdeauna să tacă micile pasiuni!“

Toată lumea era în adevăr plină de entuziasm, deși *Drapelul Libertății*, dirijat de decanul avocaților, își termina articolul său de fond cu cuvintele:

„... Vom căuta să fim cât se poate mai parlamentari, în zadar mișeii de la primărie convoacă lumea la gară! Declarăm sus și tare că joi nu va fi entuziasm, ci numai o meschină și dezgustătoare paradă oficială. Să înceteze dar cu infamele lor mistificațiuni!... Săptămâna viitoare nu poate fi o zi solemnă; ea nu va fi decât un moment trist pentru concetățenii noștri!“

Directorul, care era însărcinat a gira afacerile prefecturii — districtul neavând deocamdată titular — la citirea acestor știri răutăcioase, a șoptit cu zâmbetul său diplomatic:

— Om vedea!

Joia mult așteptată a sosit. Vodă și doamna, plecând în străinătate, trebuie să se oprească douăzeci și cinci de minute în gara din marginea orașelului Z... De dimineață, peronul gării, decorat cu împletitură de brad, cu marca județului, stegulețe tricolore și covorul cel roșu al primăriei, este înțesat de lume — garnizoana, garda civică, școalele, autoritățile, notabilii și cât public a mai putut încăpea.

Directorul a plecat de la șapte de-acasă spre a lua, împreună cu primarul, cele din urmă dispozițiuni la fața locului. Nevasta lui a rămas să se gătească și să vie mai târziu la gară cu copiii și cu amicul. Amicul este un profesor foarte tânăr, care locuiește la directorul de un an de zile; el dă lecții la copii și redijează *Sentinela Ordinii*; e băiat bun și scrie minunat: se dă ca aproape pozitiv că tot el a scris proclamația.

Acum tot e gata... Directorul se duce la o extremitate a peronului și-și aruncă privirile la mulțimea adunată până în cealaltă

extremitate... Atunci îi clipesc de departe în minte cuvintele *Drapelului*, și-și mângâie favoritele cu mulțumire...

Dar sunt zece fără zece... și cocoana nu mai vine... Ce să fie? Trenul domnesc s-a anunțat de la stația apropiată... în patru minute trebuie să fie aici... Toți ochii joacă între ceasornic și capătul liniei... încă trei minute... Două... Un minut... S-aude șuierul cald...

— La o parte, domnilor! zice grav șeful gării potrivitându-și bine șapca roșie.

Iată-l! Pieptul lat al locomotivei s-arată la cotitura liniei. Arătarea crește, crește mereu, sforăind semeț și alunecând cu eleganță maiestooasă către peron. Cazanul fierbe, fanfara țipă, școlarii intonează imnul — un concert monstru... Vagonul domnesc intră la peron. Un freamăt furnică de colo până colo prin mulțime. Deodată, și glasurile copiilor și țipetele trâmbițelor și clocotitura norului fierbinte care se smacină captiv în pânțele mașinii sunt acoperite de urale zguduitoare... Trenul se oprește, conform programei oficiale, la zece ore precise; suveranii cobor din vagon cu suita, iar consoarta directorului n-a sosit încă!

Se face prezentarea autorităților și notabililor, după care vodă trece între bărbați, iar doamna între dame.

Întâiul clopot! Directorul, foarte nervos, mână un vătășel călare s-aducă numaidecât pe cocoana, pe copii și pe domnul profesor.

Măria-sa doamna e foarte veselă de conversația damelor; dar dumnealor o iau repede și se-ntind la vorbă... Una o povățuiește pe doamna să se păzească pe drum de răceală:

— Nu te juca, soro! boala n-alege.

Doamna mulțumește de binevoitoarea povață și asigură că s-a-ngrijit bine, a luat haine d-acasă... în acest timp, directorul tremură de neastâmpăr.

Al doilea clopot! Măriile-lor fac un pas înapoi pregătindu-se să se suie... Directorul, asudat și înecat de emoție, s-apropie să ție un discurs. Lui vodă:

— Măria-ta!... nu plecați!... nu trebuie să plecați!... D-abia al doilea clopot a sunat; n-a sunat nici măcar al treilea!... A! dacă ar fi sunat al treilea, atunci aș înțelege să vă grăbiți... Dar nu! Și chiar să fi sunat al treilea... să zicem!... n-aveți grijă: nu pleacă trenul fără măriile-voastre... s-a dat ordin în consecință!... Așadar, având aceasta în vedere, cu onoare sunteți invitați să binevoiți a lua în considerațiune... că acest district, acest oraș, în fine, toți concetățenii noștri v-au iubit atât și au făcut sacrificii!...

Apoi, cu mai multă căldură, doamnei:

— Să nu plecați măcar măria-voastră!... N-a venit încă toată lumea!... mai sunt dame, mai sunt copii, mai sunt amici, cari ar dori să vă vadă ca pe o mamă!

Vodă, zâmbind foarte bucuros, zice:

— Mai stăm, mai stăm, domnule director.

— Mersi! răspunde acesta în culmea emoției.

Și, lăsând pe suverani, aleargă la capătul peronului, se suie în picioare pe o bancă și se-nalță în vârful deștelor, făcând către șoseaua dinspre oraș semne violente cu batista, în adevăr pe șosea vine o trăsură în goană, urmată de un vătășel călare.

— Aide, soro! aide, nene, pentru numele lui Dumnezeu! că m-ați omorât!

— Vezi! nu-ți spuneam eu că-i târziu! zice palpitând cocoana către profesor.

Directorul își introduce pe peron familia și strigă sever către macagiul care stă drept, cu mâna gata pe cureaua clopotului:

— Să nu tragi!... Nu e voie să suni! Măriile-lor n-au isprăvit încă; mai au treabă aici!

Apoi către suverani:

— Măriile-voastre, am onoare pentru ca să vă recomand familia mea: consoarta mea, copiii mei, amicul meu!

Și pe urmă către copii:

— Sărutați mâna!

Copiii se aruncă și execută ordinul. Măriile-lor sunt din ce în ce mai veseli.

— Am auzit, dragă, zice doamnei nevasta directorului, că ați fostără cam bolnăvioară! Mi-a părut grozav de rău... Încă-i ziceam lui dom' profesor, amicul nostru, zic: vezi dumneata, dacă o prințesă și tot nu se poate pune cu voia lui Dumnezeu; dar noi aștia!... Dar acu te-ai făcut bine... Se vede... Fie, că frumoasă ești! să nu-ți fie de deochi! să trăiești!...

Totdeodată unul dintre copiii domnului director, care privesc foarte curioși pe suverani, își scobește o nară cu degetul. Mama îi dă o palmă peste mână.

— Nu ți-e rușine să bagi mâna-n nas!... șezi frumos! te vede madam Carol!

Copilul plânge. Domnul profesor îl smucește de mână și-l bagă la arest în sala de așteptare clasa a doua. Măria-sa doamna intervine pe lângă domnul director în favoarea micului vinovat, care urlă tare în arest. Tatăl cedează înaltei influențe și dă drumul băiatului:

— Taci din gură, măgarule! și sărută mâna măriei-sale: dumneaei s-a rugat să te iert!

Suveranii s-au urcat și se arată plini de veselie la fereastra vagonului. Directorul se hotărește în sfârșit, după stăruința șefului gării, să permită a se suna al treilea. Trenul se pune în mișcare. Urale și muzică. Bărbații fac semne de adio cu pălăriile, damele bezele călduroase; directorul se șterge de sudoare obosit, iar nevasta lui strigă cât se poate către doamna:

— La revedere! *bon amusement!* Nu ne uitați p-acolo! la revedere!

Când trenul a pornit bine, o altă trăsură sosește în goană mai turbată. Decanul avocaților coboară trăgându-și după dânsul cocoana, care trage după dânsa o interminabilă rochie de catifea verde cu funde bogate de *satin rose*. Amândoi își fac loc cu furie prin mulțime, care acum a rupt rândurile și iese în dezordine.

— A plecat? zice dezolată cocoana. — Da, a plecat, i se răspunde.

— Cum se poate? trenul stă totdeauna treizeci și cinci de minute!

— Țsta era tron domnesc, *ma chère*, zice nevasta directorului.

— Ce? era să v-aștepte vodă și doamna pe dv.? adaogă profesorul cu un zâmbet răutăcios de superioritate.

— Așa? vociferează decanul. Am înțeles!... Astea sunt iar intrigile lui dom' director: care va să zică numai dumnealui și familia și... amicul dumnealui să vază pe măriile-lor!

Pe urmă, întorcându-se la lumea care se duce:

— Iată, fraților, o probă mai mult că astăzi opozițiunea este considerată ca afară din națiune... Foarte bine... Vom lua act și de aceasta și vom protesta!

Decanul și familia sa au fost multă vreme la cuțite cu directorul și cu familia acestuia, deși damele erau surori. Chiar o polemică, „cât s-a putut mai parlamentară“, s-a urmat cu privire la aceasta, între cele două ebdomadare locale, *Drapelul* decanului și *Sentinela* amicului.

Tocmai la niște alegeri, o persoană de-naltă influență, aflând despre vrajba celor doi cumnați, a stăruit de i-a împăcat, promițând serios că și anul viitor va fi o zi solemnă pentru orașelul Z... și atunci trenul domnesc o să se oprească acolo un ceas... și douăzeci și cinci de minute.

Din „PĂCAT... O FĂCLIE DE PAȘTE.
OM CU NOROC“
(1892)

OM CU NOROC!

Amicul mei, domnul Manolache Guvidi, este o persoană cunoscută în societatea noastră; e un om cu o avere însemnată, câștigată printr-o muncă onorabilă; e un om inteligent și serios, un bun soț și un bun tată de familie. Cu atâtea calități trebuia să reușească în lupta pentru viață: invidioșii, cu toate clevetirile lor, n-au putut nimic în contră-i.

Odată, în vremea primei sale căsnicii, el avea o mare întreprindere publică — aceea a fost începutul prosperității lui, deoarece din câștigul acelei afaceri a ieșit cheagul averii frumoase de care se bucură astăzi. Invidioșii intriganți căutară să-l sape și, după o campanie înverșunată prin grai și prin presă, reușiră să producă în cercurile înalte un curent defavorabil amicului Manolache.

Alergături, protestări, plângeri fură zadarnice din parte-i. Atunci, ca să nu se dea bătut și totuși să nu mai meargă fără folos la locurile oficiale, unde fusese bruscat și amenințat cu rezilierea contractului și cu un proces ruinător, el trimise pe nevastă-sa să parlez cu un personaj de mare influență, care oarecând îl ajutase la nevoie, arătându-i multă bunăvoință.

Domnul Guvidi se cunoștea pe sine; el știa că, cu caracterul său „neîncovoiat și mândru“, n-ar fi putut conduce așa de bine ca soția sa această daravă delicată. Doamna Guvidi, deși

foarte tânără, sub înfățișarea și manierele ei copilăroase, ascundea mai mult tact diplomatic, în adevăr, bărbatul socotise cuminte: ceea ce omul „tare și aspru“, cum se știa el, ar fi putut compromite, femeia slabă a scos-o cu blândețe la un fericit capăt.

Gurile răuvoitoare au trebuit în sfârșit să tacă ostenite; iar amicul nostru, luat îndeaproape de tot sub puternica protecție a înaltului personaj de care am vorbit, și-a putut urma înaintea treburilor și realiza câștigul însemnat pe care-l merita munca lui inteligentă și neobosită.

Și nu numai atâta: de la această împrejurare s-a stabilit între familia Guvidi și protectorul său o prietenie din cele mai călduroase, care a plutit într-un senin neîntrerupt atâția ani — până când moartea crudă a răpit în floarea vârstei pe doamna Guvidi.

Sărmana femeie! așa de tânără, așa de frumoasă și atât de iubită! Cine-și putea închipui! Și ce gol a lăsat ea în urmă-i!

„Ireparabilă pierdere pentru cei ce rămân neconsolați!“

Acestea sunt cuvintele negre și pline de durere ce le-am citit cu toții pe panglica lată a celei mai frumoase cunune de violete de Parma, când am urmat tristul convoi. Iar pe cununa depusă de jalnicul soț era o vorbă și mai scurtă, și mai sfâșietoare:

„Memorie eternă! Guvidi dezolat!“

Mult a trecut de atunci și timpul, ca mai totdeauna, a alinat „eterna“ durere, umplând încet-încet cu uitare golul ce-l lăsase în urmă-i încântătoarea pierdută.

Gând golul a fost cu desăvârșire umplut, amicul nostru Manolache s-a însurat a doua oară.

Om cu noroc!

Aceasta, soția a doua, este tot așa de tânără și de frumoasă cum era odinioară răposata; iar cât despre tactul diplomatic, atât de necesar când are cineva daraveri mari și multiple, putem spune că o întrece.

Și de aceea afacerile casei Guvidi & Co. sporesc mereu și merg din ce în ce mai bine: succesul este robul amicului nostru; norocul umblă după omul acesta ca un câine ascultător și credincios.

Mă gândeam tocmai ce roman bogat și senin s-ar putea face din studiul vieții acestui tip de om fericit, pe care-l cunoaștem toți așa de bine în societatea noastră, când iată că primesc prin poștă următoarele:

„Domnul și doamna M. Guvidi au onoarea a vă ruga să petreceți ziua de duminică la moșia lor Moara-de-piatră. Adunare restrânsă de intimi.

Ținuta absolut fără pretenție: *ou il y a de la gene, il n'y a pas de plaisir*¹

Nota. La gară v-așteaptă trăsura.“

Stilul e femeia... Grațioasa doamna Guvidi! Ii cunosc scriptura și dictonul favorit, pe care-l spune așa de des și cu o atât de fermecătoare clipire de ochi!

*

Moara-de-piatră ca moșie e o moșie mică; da, dar ce rai mic!

E așezată la o distanță de douăzeci de minute de la gara * * *. Un parc măreț și un *cottage*² englezesc cum se găsesc rar la noi.

Cu cât socotiți că a cumpărat moșia asta? N-o să credeți, căci în adevăr eu însumi n-aș crede, dacă n-aș ști pozitiv. Cu

¹ Unde-i stânjenire, nu-i plăcere (fr.).

² Vilă la țară (engl.).

cât?... Cu o pereche de cai roibi... atât! Frumoși cai, ce e drept; dar, oricum, să capeți o moșie, care face două sute cinzeci de mii de lei ca o para, pe o pereche de cai, care mult-mult să facă cinci mii, cinci mii cinci sute!... Aci însă a lucrat un alt factor mult mai puternic decât interesul — patima.

Fostul proprietar al Morii-de-piatră era mult cunoscutul N... distinsul sportsman, un flăcău destul de copt, putred de bogat, și care, cum îl știm toți, are o pasiune neînfrântă pentru cai. A văzut odată la Șosea pe doamna Guvidi cu roibii — îi mâna singură — în cine știe ce dispoziții de spirit se afla omul — se zice că jucase toată noaptea trecută la „Jockey“ și pierduse mult — și de atunci n-a mai avut pace nici somn.

Astea le povestește însuși amicul nostru comun, Guvidi. Caii aceia au devenit pentru N... o marotă, o idee fixă, o boală, cum vreți s-o numiți. Ce n-a făcut ea să-i capete? I-a urmărit pretutindeni; a legat cea mai strânsă prietenie cu Guvidi, a stăruit, s-a rugat, s-a umilit... în zadar toate. Deși bărbatul stăruise să-i facă hatârul noului prieten, nevasta nu voia cu nici un preț.

— Nu fac târgul pe bani! a zis ea odată cu hotărâre.

— Atunci, pe ce? a întrebat N... cu tonul omului gata la toate.

— Pe... N-o să vrei...

— Orice!

— Pe Moara-de-piatră! a răspuns scurt femeia, care era acuma parcă mai frumoasă ca totdeauna.

— Ei! prea exagerat! a întrerupt Manolache, amestecându-se și el în vorbă din fundul salonului, unde-și citea gazeta.

— Ce te-amesteci dumneata în tocmeala noastră?... nu te privește! i-a obiectat doamna încruntându-se ca un copil răsfățat. Domnul Guvidi dete din umeri și-și urmă înaintea citirea.

— Ți place mult?... mult? a întrebat N...

— Mai mult, desigur, decât îți plac dumitale... caili mei, a zis ea zâmbind cu un fel de răutate sceptică.

— Asta este peste putință! a răspuns N... încet și înecat, și ochii lui, care văzuseră multe, ațintiți în ochii femeii tinere, sclipiră într-un chip foarte ciudat.

— Nu crez până nu mi-ei dovedi-o! zise ea și mai încet, accentuându-și bine zâmbetul răutăcios.

Târgul s-a făcut... Nici nu se putea altfel — altfel nu căpăta N... ceea ce dorea cu o atât de adâncă pornire... Roibii au fost ai lui.

Și astfel, de vreo șase ani acuma Moara-de-piatră este proprietatea Guvizilor.

*

Am ascultat de gentila invitație și nu mi-a părut rău. E în adevăr un loc încântător, și am petrecut în sânul acestei familii model cum nu se poate mai bine.

Dar nu era o petrecere ordinară: se rupea turta Nicuții — copila unică împlinea cinci ani.

Câte și ce daruri — o avere!... Între altele o fotografie recentă — încadrată în patru vergele de aur masiv, prinse la încheieturi cu ținte de diamant ca boabele de năut — nașul ținând în brațe cu dragoste pe mica fină, care-i râde cu nevinovăție.

Nașul a făcut o frumoasă surpriză oaspeților: a adus din București muzica roșiorilor.

Ospățul a fost strălucit și balul pe iarbă verde foarte animat și vesel.

A doua zi, luni, având fiecare dintre invitați afaceri de dimineață, am trebuit toți să luăm trenul care trecea la unu noaptea.

O noapte de septembrie limpede ca sticla curată... vreme dulce și lună plină... zece trăsuri mergând la pas și banda roșiorilor cântând un marș triumfal în frunte — de neuitat.

Familia Guvidi cu nașul ne-a condus până la gară.

Ne-am suit în vagon cu toții, după ce am mulțumit gazdelor și îndeosebi doamnei, care făcuse onorurile cu grația ei obișnuită etc...

N..., care n-avea ca noi treabă, a rămas pentru o noapte la Moara-de-piatră. Guvidi, așteptat a doua zi negreșit în orașul P..., unde-l chemau niște afaceri urgente, a rămas în gară s-apuce trenul ce venea din București și cu care noi ne încrușam la întâia stație.

Se-nțelege că în tren am vorbit toată vremea numai despre petrecerea minunată de cu ziua, și am fost unanimi în a fericii, cu mai multă sau mai puțină invidie, pe amicul Manolache de cât noroc a avut și are.

Doamna Z..., una dintre invitate, o văduvă respectabilă, care știe toate câte se petrec în societatea noastră, și chiar mai multe, ne-a afirmat pe drum — „contând, se-nțelege, pe discreția noastră“ — că N..., cum e cam bolnăvicios, și-a făcut testamentul și lasă aproape toată averea sa copilei lui Manolache, pe care o iubește la nebunie.

Și toți, firește, am trebuit să zicem iarăși:

„Mare noroc pe Guvidi!“

Din „SCHIȚE UȘOARE“
(1892)

UN PEDAGOG DE ȘCOALĂ NOUĂ

D. Mariu Chicos Rostogan, distinsul nostru pedagog absolut și-a început cariera printr-o memorabilă conferință didactică.

Vom da aci mai la vale conferința în rezumat, apoi câteva note, luate, după natură, despre activitatea în *praxă* a eminentului pedagog.

Trebuie prealabil să spunem că d-sa, totdeauna înainte de *e* și *i* pronunță pe:

n ca *gn* franțuzesc,

t ca *k*,

d ea *gh*,

g ca *j*,

c ca *ș*.

Aceasta pentru ușurarea citatelor din vorbirea d-sale pe care voim să le transcriem pe cât se poate cu pronunțarea lor originală. Cititorul va suplini părțile din cale afară originale, pe care ne-a fost prea greu să le transcriem exact ca de ex. *gn* și *g*.

1. CONFERINȚA

„Onorat aughitoriu,

Vom căuta să ne roskim astăzi ghespre metoda ghe a prăda grămakica în jenăre și apoi numai doară ghespre metoda

intuikivă și ghespre răspunsurile neapărate, nețăsite ghe lojica lucrului, amăsurat inkelijinții școlerului!“

Așa începe d. conferențiar. Cui nu a asistat la conferența aceasta trebuie să-i spunem că pedagogul pune întrebările și presupune și răspunsurile. Așa că urmarea, deși s-ar părea o conversație între pedagog și școlar, este însuși corpul conferenței. Iată rezultatul acestei superioare opere didactice.

Urmează conferențiarul:

PEDAGOGUL: No! ce-i grămakica?

ȘCOLERUL: Grămakica iaște...

PEDAGOGUL: No că-z ce iaște? că-z doar nu iaște vun lucru mare.

ȘCOLERUL: numai apoi se reculeje și răspungh: grămakica iaște o știință gheapre cum lucră limba și lejile mai apoi la cari se supune aceea lucrare, ghin toake punturile ghe veghere.

PEDAGOGUL: Bravo, mă! prostovane! (îi zic așe doară nu spre admonițiune, ci spre înghemn și încurajare). No, acum, spune-ne tu numai cum se împart substankivele? Școlerul, la întrebarea aceasta a mea doară, musai să răspunză, neță sare, amăsurat priceperii și rățiunii sale:

ȘCOLERUL: În substankive care se văd și substankive cari nu se văd — reșpeckive concreke și abstracke!

PEDAGOGUL: Apoi mergem mai gheparte pe ogorul pedagogic si punem cheskiunea doar:

Ați auzit voi, copii, ghespre jăn? Ce iaște jănul?

ȘCOLERUL răspungh: Jănul cumu-i lucru: masculin, femenin și ekerojen au neutru, reșpeckive ghe bărbat, ghe femeie si gne ce nu-i nici bărbat, nici femeie.

PEDAGOGUL: Exemple doară...

ȘCOLERUL apoi musai se exprime astfel:

Calul îi substankiv masculin; el se schimbă în iapă, ș-apoi ghevine femenin.

PEDAGOGUL: No! dar neutru?

Școlerul (inoțent cumu-i, el nu poate da exemplu aghecvat; eu, pedagogul, atuncia-s gata să-i dau ilustrățiunea keoriei)...

PEDAGOGUL: Neutru! Neutru mai apoi, dacă-i calul masculin și iapa feminină, neutru-i catârul, carele nu-i nici cal, nici iapă, nici măgar, nici cal: e catâr, aghică corșitură, ghe îmbele jenuri, și mai gheparke pentru aceea se konzultă zoologia, care-i o altă știință naturale, si doară *naturalia non sunt turpia!*...

După aceea doară, școlerul musai să fie, în rățiunea sa puerilă, eghificat pe gheplin gne jănurile tuturor substankivelor.

Vine numai dup-aceea cheskiunea makemakică... Spune-ne tu doră, Bârăscule! (zic eu școlerului) ce înțăleji tu prin curbă, o linie curbă?

ȘCOLERUL: Care nu-i ghireaptă...

PEDAGOGUL (*zâmbind cu bunătațe*): No! care nu-i ghireaptă! bine! da' cumu-i, dacă nu-i ghireaptă?

ȘCOLERUL mai apoi vine la aceea înduplecare a rățiunii că musai va să răspundă minken:

E o linie oablă, oablă, care mere si mere și mere și iarăsi se-ntoarce ghe unghie a purces.

PEDAGOGUL (jucându-și serios rolul): Bine! răspuns limpeghe! chiar! reșpeckive esact... No acuma, spune-ne cine au invântat numerele?

ȘCOLERUL acum după memorare numai, căci memoria e, cum zice Tubinghen, pur animală, răs-punghe ca animalul: numerele pare, reșpeckive cele cu soțiu, le-au invântat Pitagora, iar mai apoi cele impare, reșpeckive cele fără soțiu, le-au invântat Eratoskenes!

Bravo!

Cum veghe, onoratul aughitoriu, toake răspunsurile școlerului după metoda intuikivă moghernă sunt neșesitake prin lojika lui, proprie vorbind născândă, dar completaminke formată

printr-o educațiune aghecvată cercustanțelor, probăluice ca gherivând ghin natura noastră, carea lucră pe cum e mânată mai gheparke.

Într-o viitoare conferență, vom cuvânta apoi ghespre această natură iarăși în aplicațiunile sale în raport cu pedagogia, cu beserica și cu ișcoala!

(*Aplauze. A doua zi, pedagogul nostru este numit în slujbă profesor „ghe pedagogie în jenăre și ghe limba makernă în șpețial“. Să-l vedem la lucru.*)

2. O INSPECTIUNE

PROFESORUL: Că-z onorat domnul inșpectore va bine-voi doară un momânt să asculke aplicațiunea metoaghii intuihive.

Inspectorul se așează, scoate carnetul și condeii și ascultă.

PROFESORUL: Mă! prostovane! tu ăla ghe colo... Spune-ne tu doară: ce iaște ființă și ce iaște lucru, mă?

ELEVU: Lucrul, dom'le, este care nu mișcă, și ființă pentru că mișcă!

PROFESORUL: No! dar ornicul meu... prostule! ființă-i ori lucru?

ELEVUL: *E* lucru, dom'le!

PROFESORUL: Că-z doar mișcă, mă! auzi-! (*bagă ceasul în urechea elevului*).

ELEVUL (*ferindu-se*): Da, dar daca nu-l întoarcem, nu mișcă.

PROFESORUL (*satisfăcut*): Bravo! (*către domnul inșpector*):Ș-apoi doar ăsta-i ghintre cei meghiocri... Bine! (*Elevul trece la loc.*) Tu, mă! ălălant ghe lîngă el... Câte picioare are boul, mă?

ELEVUL: Patru, dom'le!

PROFESORUL (*vesel*): Ei, pe dracu! că-z doar n-o să aibă șapke!...Și ce e boul cu patru picioare? lucru ori ființă? Ha?

ELEVUL: Ființă, dom'le!

PROFESORUL: Dar masa ființă-i?

ELEVUL: E lucru, dom'le!

PROFESORUL: No! că-z n-are și ea patru?

ELEVUL: Da, dar nu se mișcă, dom'le!

PROFESORUL (*și mai vesel*): Ei! pe dracu! să se miște...
poake doară că cu spirikismus!

INSPECTORUL (*tușește tare și caută să schimbe vorba*):
Mă rog, cum îl cheamă pe elevul acesta?

PROFESORUL: Anibal Ionescu.

INSPECTORUL: Răspunde bine.

PROFESORUL (*cu siguranță*): Că-z ăsta-i ghintre cei
bunișori!... No! la gheografie acum... Mă! tu ghe colo... Spune-
ne tu doară toate statele Europei.

ELEVUL: Franța, dom'le.

PROFESORUL: Franția, bine!

ELEVUL: Anglia, dom'le.

PROFESORUL: Iaște!

ELEVUL: Germania, dom'le.

PROFESORUL: Ghermania.

ELEVUL (*se pornește repede — Profesorul dă din cap
afirmativ la fiecare nume de stat cu satisfacție și cu mândrie*):
Elveția, Rusia, Suedia, Italia, Belgia, Olanda, Turcia, Bulgaria,
România, Serbia, Muntenegru și Grecia... dom'le!

PROFESORUL (*încruntându-se*): Și apoi mă: care, mă?

ELEVUL: Atâtea, dom'le!

PROFESORUL (*începând să scrâșnească*): Dai Spania, mă?

ELEVUL (*intimidat*): Și... Spania, dom'le!

PROFESORUL (*mai aspru*): Dar Spania, unche-i Spania?

ELEVUL:...?!

PROFESORUL (*magistral*): Spania-i lângă Portocalia,
mă boule, și vițaversa!

ELEVUL (*aiurit*): Și... Spania și Portocalia, dom'le!

PROFESORUL (*din ce în ce mai sus*): Și mai care?

ELEVUL (*pierdut*): Vițăvercea, dom'le!

PROFESORUL (*indignat*): Nu Vițăvercea, mă! Dăni-marca, mă! Dania, mă! (*Șoptind amenințător printre dinți:*) Dania tatână-tău! (*Energic:*) Mergi la loc, boule!

ELEVUL: pleacă obidit la loc.

INSPECTORUL (*conciliant*): Ei, oricum, tot a știut destul de bine.

PROFESORUL (*încă fierbând de ciudă*): Pe dracu! știut! Traiane Ghiorghiescule! Vină tu... Spune-ne tu doară, s-audă și onorat domnul inșpector: dacă sunt în lume apoi căke se veghem doară, cine le-au făcut pe toake?

ELEVUL (*sigur*): Natura, dom'le!

PROFESORUL (*zâmbind cu bunătate filozofică*): Ei, pe dracu, Natura!... Dar pe Natura aia cine au făcut-o, mă prostovane?

ELEVUL: Dumnezeu, dom'le!

PROFESORUL: Dar vezi bine că Dumnezeu, că-z doar nu tată-tău și mumă-ta!... No! acuma... noi, românii, musai doară să șkim pe cum că: ghe unghе ne trajem noi?... ghe unghе?... spune!

ELEVUL (*energic*): De la Traian, dom'le!

PROFESORUL: (*făcând cu ochiul inspectorului, care stă în admirație*): Si cine era Trăian?

ELEVUL: Era un om bun!

PROFESORUL (*emoționat*): Bun, drăguțul ghe el! zic zău lui Dumnezău, bun!... Si cu cine s-au bătut el?

ELEVUL (*brav*): Cu turcii!

PROFESORUL (*râzând cu mult chef*): Pe dracu! Că-z unghе erau turcii până atunci în Europa... Mai târziu doară apoi s-or ghescoперit turcii... (*Puternic:*) Cu dacii, mă!

ELEVUL (*mai brav*): Cu draci!

PROFESORUL: Că zău lui Dumnezeu că cu draci s-o bătut!... Dar mai apoi, Ștefan cel Mare și Michaiu Bravul cine au fost?

ELEVUL (*mândru*): Ei erau oameni buni.

PROFESORUL (*aprobând cu tărie*): Buni, mă!... și s-au bătut...

ELEVUL (*cu multă mândrie națională*): Cu draci!

PROFESORUL (*entuziast*): Cu draci! zic zău lui Dumnezeu!... Merji la loc!... Bravo, prostovane! (*Către inspector, care e transportat:*) Că-z ăsta doară iaște un școler emininke!

INSPECTORUL: Are și mult talent!

PROFESORUL (*cu siguranță*): Ei! pe dracu, talent!... că-z talent nu-i doar ghe vreo samă! asta-i lucru anticvat... Cu metoaghele mogherne doară, totul zace numai în aplicațiune!... No! la muzică acuma... Spune-ne, Popăscule: ce-i muzica?

ELEVUL: Muzica este care cântă, dom'le.

PROFESORUL (*nemuțumit*): Nu așa, loază! Nu cuvânta doară ca râtanii... vorbește ca școlerii. Dă-ne tu numaignecât ghefiniț'a chiară și aghecvată!

ELEVUL: Muzica este...

PROFESORUL: Ce?

ELEVUL: Este când...

PROFESORUL (*foarte nemuțumit si repetând definiția*): Muzica iaste aceea care ne găghilă urechile într-un mod plăcut... (*pântru dinți, aparle, școlarului:*) Ia sama doară să nu ți le găghil eu ție într-un mod neplăcut! (*Se aude clopotul de ieșire*):

INSPECTORUL (*se ridică, copiii fac și ei ca inspectorul*): Domnule profesore, sunt foarte muțumit. Metoda dumitale e admirabilă...

PROFESORUL (*tăindu-i vorba cu mândrie*): Că-z asta doară e metoada lui Peștaloțiu!

INSPECTORUL (urând):...și zelul dumitale vrednic de laudă... (*Către elevi:*) Voi, băieți, căutați a profita de știința bunului vostru profesore și nu uitați că de la voi așteaptă mult patria, România, pentru viitor!

PROFESORUL (*conducând cu multe reverențe pe inspector și încântat de rezultat*): Că-z eu ce le tot spun boilor, onorat domnule inspectore?... Apoi dacă-s porci și n-au ghestulă aplicațiune!

3. AJUNUL EXAMENELOR

PROFESORUL: No! mâine apoi începem doară! Câți ghintre voi au ștuduit, or mere mai gheparke; câți au fost putori și n-au ștuduit, trebuie că rămân repekinți. Acuma doar numai să vă muștruluiesc că cum să fiți la aceea înălțime la carea caută a fi școlerul întrucât privește educațiunea prințipială, respectiv la o conduită exâmplară față ghe azistenții cari vor fi ghe față. (*Către un școlar din fund*): Închighe gura, boule, că-ți întră musca... (*Băieții râd*). Silențium!... Școlerul caută să fie curat îmbrăcat...

ȘCOLARUL IONESCU: Mie mi-a făcut mama haine nouă, dom'le.

PROFESORUL: Ei! mă-ta! că-z doară nu era să ți le fac eu! (*Râsete:*) Silențium, măgarilor! Educațiunea prințipială mai apoi ne obligă la respect cătră cei mari, și la înfățișare moghes-tă, care iaște ca un *ghecorum* al juneții... (*Răspicat și sever:*) Că pe carele îl voi veghe că rânjaște, ori se zbenguiăște, apoi minken acelui măgar i-oi lunji eu urechile... măcar de-ar fi ficior ghe Erzherzog!...

ȘCOLARUL POPESCU: Dom'le, tata a zis ca să-i spui de câte ori ne tragi de ureche, ca să vorbească la Cameră.

PROFESORUL (*cu un ton de mângâiere*): Că-z astea nu le-am spus pentru kine. Pe kine doară ke cunosc ca un școler

emininke... Le-am spus numai pântru porcii eilanți!... No! acumă să probăluim cîce o țîră ghin makerie... Popăscule! (O plesnitoare si-apoi alta si-ncă una pocnesc în zidul din spatele profesorului; acesta sare în sus speriat.) Hoghi a fene eghemek! Cine a fost porcul și măgarul...? (Toată clasa râde.) Cine?... Minken musai să aflăm cine nu a știut respectul? (Fierbe de ciudă.)

MAI MULȚI SCOLARI: Popescu, dom'le!

PROFESORUL: Popăscu? Nu se poake... Popăscu doară-i un școler emininke.

ȘCOLARII: Popescu, dom'le.

PROFESORUL: Acela care mai face asta, lasă-l apoi doară... Popăscule... dacă cineva ke-ntreabă să-i spui numai căce operațiuni avem în aritmecică, cum vei răspunghē?

POPESCU: Trei, dom'le.

PROFESORUL: Nu-s mai mulke?

POPESCU: Cinci.

PROFESORUL: Nu-s mai puține?

POPESCU: Două.

PROFESORUL: La ghereptul vorbind, sunt numai două în prințipiu, sporire și scăghere ghe unitake; numai doară, după diferanțiarea lor în praxă, ghevin că-s patru; aghițiunea, substrațiunea, multiplicățiunea și ghiviziunea. No! bine! meri la loc... Spune numai lui tată-tău să vină mâne să ne onoreză. (Altă plesnitoare)...O feketē kukio! Cine-i porcul și măgarul?

TOȚI: Popescu, dom'le!

PROFESORUL (necăjit): Silențiu! Ioanescule! dacă cineva ke întreabă că-s căce-s emisfererele pământului, tu ce vei răspunghē?

IONESCU: Două, dom'le!

PROFESORUL: Nu-s mai mulke?

IONESCU: Nu, dom'le!

PROFESORUL (iritat): Ba da, loază!

IONESCU: Care, dom'le?

PROFESORUL: Acele care sunt, boule! emisferul austral, emisferul boreal, mai gheparte apoi emisferul oriental și emisferul ocidental, măgarule! Meri la loc, vită! Vine mâni-ta, mâine?

IONESCU: Nu, dom'le, că spală la mama lui Popescu.

PROFESORUL: No bine, că-z tot n-avea ce procopseală să vază. (*Un pumn de plesnitori; profesorul sare cât colo.*) *O fene fo fekete kukio!* (*Turbat:*) Care e iar măgarul și porcul care n-are respect?

TOTI: Popescu, dom'le... (*Râd.*)

PROFESORUL (*potolindu-se*): No! Silențiu! Luați aminke doară la muștruluiala care v-am făcut... Mâine este ziua când pukem zice, pedagoji și școleri, față cu onorata azistență care va fi ghe față: *finis coronat opus!*... *In educatione et virtute...* (*Copiii fac zgomot... Popescu se caută să mai găsească o plesnitoare. Profesorul iese repede, înjurând teribil ungurește.*)

4. EXAMENUL

Două mahalagioaice asistă la examenul copiilor lor.

Profesorul, pedagogul nostru absolut, ascultă pe copiii mahalagioaicelor.

E foarte aspru și fără chef.

Mamele stau înțepate pe scaune, unde s-au așezat fără să fie poftite.

PROFESORUL (*către elevul Popescu, care n-a răspuns la trei întrebări*): No! prostule, dacă nu știi pe estea, care-s ghe tot simple și jenărale, apoi spune-ne rățiunea pîntru carea români au kins să urmează o polikikă jermînă pe timpul lui Mihaele Bravul?

POPESCU:...?

PROFESORUL: No! spune odată!

POPESCU:...!?

PROFESORUL (*energic*): Meri la loc, boule! (*Către mama lui Popescu, care este foarte mâhnită:*) Că-z prost l-ai făcut, cucoană! Apoi ăstuia doară numai paie să-i dai să mânce. (*Mama lui Popescu plânge.*) Că-z geaba te mai bocești acum! nu-l mai dreji. Are să mai steie încă șapke ani repekinke... Ioanescule! (*Mama lui Ionescu tușește foarte mișcată.*) Cumu-i pământul, mă?

IONESCU: Mare, dom'le!

PROFESORUL Pe dracu mare! L-a măsurat mâni-ta să vază mare-i. Pe lângă alke astre, bunăoară Saturnus, au Neptunus, au Iupităr, pământul nostru doară-i o scârbă! nici cât să chiorăști un șoarece... Nu-i vorba ghe mare, mă prostovane! e vorba cumu-i?

IONESCU: Se-nvârtește, dom'le.

PROFESORUL (*răstindu-se puternic, mama lui Ionescu se sperie*): No! apoi? dacă se învîrke cumu-i! în trei colțuri, animale?

IONESCU: Nu, dom'le!

PROFESORUL: No, dar?

IONESCU: Rotund.

PROFESORUL: Vezi așa, loază!

(*Se face un zgomot la ușe. O doamnă din înalta societate, doamna Ftiriadi, intră împreună cu un mops gras, care vine să se gudure pe lângă pedagog.*)

PROFESORUL (*întâmpinând-o foarte emoționat*): Onorată doamnă, eu încă mă recomând! (*Ia cățelul în brațe.*)

DOAMNA FTIRIADI (*foarte volubil, și pe un diapazon mult mai-nalt*): Am venit pentru băiat... Să-ți spun drept că nu vream să-l aduc să dea examen la școala publică, nu vream să se amestece cu fel de fel de băieți rău crescuți... Dar a stărui tată-său... zice că e ordin de la minister... Și de-aia l-am trimes la d-ta, care-i cunoști caracterul lui ambițios, de când îi ești meditator.

PROFESORUL: Binevoiască numai onorata doamnă să ieie loc. (*Cătră Ionescu, care așteaptă în picioare:*) Tu meri la locuți... De hatărul mâni-tii, pe kine nu ke las repekinke! No! meri!

(Ionescu merge la loc.)

IONESCU (*ridicându-se*): Sărut mâna!

PROFESORUL (*demn*): No bine, poți mere. (*Ia scaunul Ioneaschii și-l pune lângă doamna nou-sosită, și așază cățelul pe el; mopsul, multumit, îl linge pe nas. Mahalagioaicele ies foarte umilite.*) No, acuma tânărul Ftiriadi! Spune-ne, s-audă și ilustra matroană, onorata ta mamă: nu-i așa că pământul senvârke în jurul soarelui trei ani câte 365 ghe zile și mai apoi în al patrulea în 366 ghe zile?

MICUL FTIRIADI: Da, dom'le.

PROFESORUL (*face semne de aprobare doamnei Ftiriadi care, foarte satisfăcută, se scoală de la locul ei, drege cravata băiatului, îl sărută și se așază iar la loc*): No, nu-i așe că presiunea se ghemonstră sufițiente prin cele două emisfere (*doamna Ftiriadi tușește tare*) ghe Maggheburg?

MICUL FTIRIADI: Da, dom'le.

PROFESORUL: (*cătră clasa întreagă*): No, boiler, vegheți numai exămplu ghe aplicățione! (*Către micul Ftiriadi:*) No, încă una ș-apoi basta! Spune-ne: nu-i așe că Ioane Corvin ghe Huniaghe, și Makiaș Corvin, și-apoi dup-aceia doară toți magnații maghiari fost-au români ghe-ai noștri?

MICUL FTIRIADI: Da, dom'le.

PROFESORUL: Bine! Bravo!! Emininke!!!

DOAMNA FTIRIADI: Mersi, domnule profesor... Sunt foarte mulțumită... O să-i spui și lui Ftiriadi câtă osteneală-ți dai cu copiii...

PROFESORUL: Ilustră doamnă, că-z asta ni-i misiunea. Datoria ni-i să luminăm jenerațiunile june; că-z fără instruc-

țiune și educațiune, un popor doară e învins astăzi în lupta pentru existență, și cine-i învins, apoi acela dă-l dracului! vorba lăkinească: *una salus vickis nullam sperare salukem!*

1893

REFORMĂ

Suntem în epoca reformelor; spiritul public se agită asupra atâtor și atâtor cestiuni, toate „vitale, a căror dezlegare nu mai poate suferi întârziere“.

Una din acestea este și cestiunea bătaii în armată. Dar, deoarece-i vorba să înotăm în cestiuni, caută să spunem că sunt oameni cari pun una prealabilă: a bate pe inferiori pentru nesupunere, nepricepere sau rea-voință, ori chiar numai din răutate, este oare la noi un obicei exclusiv al ostașilor?

Unii răspund da; alții răspund nu.

Noi până acum nu putem împărtăși hotărât părerea nici a unora, nici a altora; nu putem deci lua parte la dezbatere.

Ne vom permite însă să spunem o anecdotă istorică, ce ar putea lumina oarecum arzătoarea cestiune — o anecdotă pe care am căpătat-o dintr-un izvor vrednic de toată încrederea.

Odată, Cuza-vodă călătorea cu primul său ministru Mihailache Cogălniceanu, către Turnul Severinului. Pentru întâia oară alesul nației românești trecea Oltul.

La o stație, unde careta domnească și caleștile suitei trebuiau să schimbe caii, călătorii noștri deteră peste o scenă destul de neplăcută mai ales pentru dâșșii, care, tot drumul până aci, se deprinseseră cu strigăte și aclamațiuni vesele.

Căpitanul de poște bătea cu gârbaciul îndoit pe unul dintre slujitori, pentru că acest nenorocit subaltern, trecut din băutura, nu așezase hamurile bine, o nebăgare de seamă din care,

Doamne ferește! i se putea întâmpla pe drum cine știe ce primejdie măriei-sale.

M.-sa se supără de această brutalitate și făcu niște muștrări bine simțite superiorului sălbatic; dar și mai supărat fu conul Mihalache, care luă numele căpitanului, fâgăduind acestui „parșiv“ să-l destituie telegrafic.

Careta domnească pornește în goană cu suita, și înăuntru-i se încinge o discuție galopantă între suveran și ministru, o discuție asupra maltratărilor corporale.

Conul Mihalache, omul reformelor, progresistul înflăcărat, susține că o lege aspră trebuiește numaidecât, o lege care să oprească sub pedepse strașnice bătaia. Vodă, mai moderat, recunoaște că un popor liber trebuie să șteargă din moravurile sale aceste deprinderi barbare, dar nu vede încă puțința aplicării unei asemenea legi, fiindcă... deprinderi seculare... ignoranța și lipsa sensului datoriei... incapacitatea omului de a se dezbăra de un șir întreg de învățături... ș. cl., ș. cl. Ministrul se încapățânează... Spiritul secolului... lumina civilizației... demnitatea omului liber... ș. cl., ș. cl.

— În fine, această reformă este absolut trebuincioasă: trebuie făcută, măria-ta!!

— Bine, Mihalache dragă zise vodă biruit — bine; s-o facem și p-aiasta!

Au ajuns cu bine și cu sănătate la Severin, călcând de la Olt și până la podul lui Traian pe flori și aclamați de un popor întreg.

Lume — paradă — entuziasm oltenesc — banchet — luminație.

Seara în sfârșit, într-un târziu, cei doi iluștri amici sunt la gazdă împărțându-și impresiile. Cu tot zgomotul și entuziasmul, vodă n-a uitat discuția de cu ziua.

Măria-sa dă ordin ministrului să fie gata a doua zi la șapte, spre a începe împreună inspecțiile de rigoare la autoritățile locale. Apoi m.-sa șoptește ceva în taină feciorului lui conul

Mihalache — un țigan de casă, care cunoaște bine tabieturile ministrului. Conul Mihalache, trebuie să știm, nu obicinuieste nici papuci, nici halat. Dimineața, cum se scoală, se-ncață, se-mbracă din cap până în picioare și rămâne așa toată ziua.

Acum se dezbracă să se așeze-n pat.

Odaia de culcare a ministrului e despărțită printr-o ușă de-a lui vodă. Conul Mihalache se culcă poruncind țiganului să-i curețe cioboțele și straiile pentru a doua zi dis-de-dimineață, și adoarme.

Dis-de-dimineață vodă bate la ușă:

— Haide, Mihalache, nu te-ai deșteptat încă?

Ministrul sare din pat și se repede la ghete.

— Numaidecât, măria-ta!

Ghetele nicăiri... Caută hainele... Hainele nicăiri. Degrabă la ușa de ieșire și cheamă feciorul...

Feciorul nicăiri.

Vodă:

— Haide, Mihalache!

Ministrul iese-n colțuni și-n cămașe afară și-ncepe să-și caute prin săliță pe țigan. Un om al poliției, care doarme dejurna pe o laviță, sare buimac și caută-n toată casa, și caută, și caută, și-n sfârșit peste zece minute aduce pe țigan.

— Unde mi-s straiile și ciubotele, mișelule? strigă conul Mihalache.

— Da nu zgheera așa, coane, că doar nu dă turcii! stăi oleacă să le șterg.

— Nu le-ai șters încă?!

— Dec! da eu nu-s om? eu să nu mă hodinesc? Le-oi șterge amu!

Și țiganul pleacă scărpinându-se-n cap și bombănind.

Așteaptă conul Mihalache, așteaptă.

— Haide, bre omule, odată! strigă m.-sa de dincolo: că doar nu ești cocoană să-ți faci două ceasuri frizura.

— Acu, acu, măria-ta!

Și conul Mihalache se plimbă prin odaie turbat. La urma urmelor, iaca și țiganul cu ghetetele și hainele, mai rău tăvălite decât curățate, le trânteste pe un scaun și pleacă.

— Stai, mișelule! răcnește ministrul, und' te duci?

— Ei! haide odată, Mihalache! zise scurt vodă. Haide odată, că m-ai plictisit: plec singur!

Conu Mihalache, desperat, se aruncă după țigan, îi pune mâna pe guler, îl întoarce-n loc și-ncepe să-i arză câteva palme... moldovenești. Țiganul începe să urle. În momentul acesta, vodă deschide ușa de la mijloc și întreabă:

— Ce-i aiasta, dragă Mihalache?... bați? apoi cum rămâne cu reforma noastră?

Țiganul s-a pornit pe râs, a luat un bun bacșiș de la vodă și la moment a gătit straietele și ciubotele ministrului.

Suveranul și ministrul au plecat foarte vioiși să facă inspecție la deosebitele autorități, și pe drum Cuza-vodă a spus amicului său acest mare adevăr:

— Reforma trece, năravurile rămân!

1894

STATISTICĂ

De curând s-a publicat, sub auspiciile biroului central statistic din Statele Unite nord-americane, o notiță statistică foarte curioasă și plină de învățăminte. Se știe că statistica este o faclă care luminează științele sociale, și se mai știe cât sunt de elocvente cifrele. Iată ce ne spune ilustrul statistic Bob Schmeker, în notița de care vorbim:

„Am calculat, după îndelungate experiențe și notițe personale — eu, în interesul științei, iau parte la toate turburările de stradă — și am ajuns a stabili următoarele:

La orice revoluție sau turburare, ia parte același public care ia parte la luminăție, la paradă sau la foc, și adică: bărbați, femei și copii de ambele sexuri.

Calculați pe vârstă ne dă la 1000:

Majori	515
Minori	485

Calculați pe anii vârstei:

Purtați în brațe sau mai mici de 7 ani	135
De la 7 la 10 ani	200
„ „ 10 „ 21 „.....	150
„ „ 21 „ 45 „.....	350
„ „ 45 „ 75 „.....	150
„ „ 75 „ 85 „.....	14
„ „ 85 „ 100 „.....	1

Calculați pe motivele care-i mână în învâlmășeală:

Din curiozitate artistică	50
„ „ critică	15
„ „ pură	230
„ instincte	450
„ convingerea altora	250
„ „ proprie	5

După starea de conștiință:

Pot răspunde pentru ce au luat parte la mișcare	250
Nu pot răspunde	750

Dintre cei 250 dântâi:

Pot răspunde:	
În mod fantazist	120

„ „ naiv	125,5
„ „ plauzibil	0,5

Din capetele sparte, calculate pe 100 sunt:

nevinovate	75
vinovate inconstient	24
vinovate conștient	1

În privința rezultatelor unei mișcări populare, calculat pe un milion de suflete, avem:

Câți folosesc direct	100
„ „ indirect	100

Restul până la un milion păgubesc.“

În adevăr statistica e plină de învățăminte!

1893

CONGRESUL COOPERATIV ROMÂN

ȘEDINȚA DE INAUGURARE

Ședința solemnă de deschidere a congresului se începe la orele 1 d.a. sub președinția d-lui Dem. Buteulescu, prezenți fiind 1000 de membri cooperatori.

PREȘEDINTELE, în termeni foarte frumoși, salută și felicită pe membrii congresului pentru patriotismul cu care s-au grăbit a veni să aducă luminile lor în această mare chestiune: protecționismul național. D-sa termină arătând foloasele cooperățiunii: cooperățiunea trebuie să fie pentru toți românii cu minte o idee fixă.

Se intră în ordinea zilei.

D. MOCEANU, delicatose și comestibile român, cu

verva-i cunoscută, ține pentru protecționism un discurs foarte sărat și foarte gustat: vorbele-i merg ca untul și bine cântărite și socoteala fără cusur. (Aprobări în tot publicul.)

DIRECTORUL fabricii Lemaiâtre, un om cu multă greutate, e de aceeași părere. D-sa crede că fierul trebuie bătut până-i cald, că nu trebuie lăsat guvernul în pace: până nu va admite protecționismul și nu va turna legi pe acest tipar, trebuie ciocănit mereu. (Aplauze.)

UN GUVERNAMENTAL LIBER-SCHIMBIST:
Luăți seama: vrea să ne potcovească! (Râsete și sâsâituri.)

D. IORDACHE IONESCU din Șelari, președintele „Spumei de drojdii“, societatea comercianților români de băuturi: Vin, domnilor!... (Chef mare și tămbălau în toată adunarea. Oratorul se așează la loc mahmur. Zgomotul se potolește.)

D. PREȘEDINTE: Urmați, frate cooperador...

O V O C E: Degeaba! acuma i s-a stricat gustul!

ALTA: Să-l dreagă!

D. IORDACHE: Nu mai! Dar cu principiile dv. o să vă frigeți prost de tot!

D. BASILESCU, tipograf, atacând chestia cu multă ardoare, culege aplauze de deosebite caractere, care de ilaritate, care de entuziasm; în fine face o frumoasă impresiune.

D. FRANKÉ, croitor, o ia cu francheță p-alt ton. Se vede aci stofă de orator. Discursul se potrivește perfect. Liber-schimbismul nu e de talia unei țări agricole: cu acest sistem ni s-ar croi o soartă prea grea, care ne-ar strânge rău în spete; *pardessus le marche*¹, fără să prindem de veste, ne-ar căptuși străinii din cele două emisfere. Oratorul o încheie fără să treacă cu un milimetru măsura în privința celor două emisfere... Un elegant

¹ Corect ortografiat: *par dessus le marche* (fr.) — pe deasupra; joc de cuvinte cu *par dessus* (pe deasupra) și *pardessus* (pardesiu).

discurs! Se șoptea în congres că președintele îl comandase din vreme, e drept însă că bravul orator l-a dat gata după promisie în 24 de ore. (Aplauze unanime.)

D. PREȘEDINTE, care a primit o depeșă: Domnilor, am să vă fac o comunicare. Iată depeșa pe care o primesc de la Direcția generală a C.F.R.: „Onor. Congres cooperativ român, loco, motivele pentru cari lipsește d. director general...”

DOCTOR CHIRIEAC: Desigur iar întrerupere de circulațiune.

D. PREȘEDINTE: Întocmai. D. director s-a înțepenit la Chitila. Noi, regretând locomotivele, reintrăm în ordinea zilei.

D. STANCU BECHEANU, lipsan: Domnilor, pe când vorbeau onor. preopinenți, amicul meu, nenea Ghiță Pencovici, îmi dedia cu cotul. (Râsete.) Puteți râde, domnilor! n-o să-mi măsoar eu la bătrânețe vorbele cu santimetru... Ii știu pe toți ce cumasă¹ sunt; materia asta o cunosc, slava Domnului! nu mi-e rușine! Țara asta vrea profteționism — nu mai încap tocmeală! Eu sunt sincer, eu nu sunt din acei oratori de modă nouă, cum am văzut la jurnalele din urmă, ca să scot panglici pe nas.

DOCTOR TOMA IONESSCU: Panglică? cu operație!

DOCTOR CHIRIAC: Cezariană.

D. PREȘEDINTE: Nu tăiați vorba oratorului, vă rog.

D. S. BECHEARAU (urmând): Eu adică, în sfârșit, eu zic guvernului: Coniță! adică, pardon! domnule! cu prețul ăsta nu ne dă mâna: este peste poate. Dar mai în sfârșit, văzând la o adică refuz din partea mușterii, ăstaa... a guvernului vreau să zic, putem zice: târgul n-are supărare, noi am cerut; dv. ce dați? (Aplauze.)

D. STAROSTE al birjarilor, un adevărat pravoslavnic în materie economică, biciuind liber-schimbismul, compară con-

¹ Stofă.

gresul cu a cincea roata la căruță. La imputarea ce i s-a făcut că e liber-schimbist, amintește proverbul cu capra și oaia; la imputarea că n-a luat bărbătește inițiativa unei mișcări mari a corporațiunii sale, zice: bate șaua să priceapă iapa! Ei, domnilor, adaogă oratorul, pisica cu clopoței nu prinde șoarecele! Nu trebuia să tragem când la dreapta, când la stânga; trebuie sa mână chestia tot înainte; căci, dacă mergem tot așa hâța-hâța, o vâram cu oiștea-n gard! — Oratorul se oprește aci.

D. B O S S E L, tapițer, spune că nu face ca colegul d-sale d. Olbricht, care se ascunde după perdea: ținta noastră e fină. D-sa pune chestia pe tapet. Cifrele statistice sunt oglinda perfectă a situației. Cu protecționismul am merge ca pe rotile; de înlăturarea acestei sisteme, nimic n-ar putea să ne *console*¹. D-sa sfârșește spunând că situațiile economice sunt totdeauna mobile. (Aplauze zgomotoase.)

D. A L E X A N D R I U, farmacist, ține un spici foarte corosiv: d-sa trage un praf adversarilor protecționismului. Blamează într-un mod drastic pe acei ce n-au în combinațiile lor acea curățenie caracteristică românului, și care vor să lase pe străini să stoarcă ultimele picături din forțele țării, până când într-o bună dimineață să ne pomenim hap! că ne înghite străinul! Ei! și pe urmă nu mai e leac. (Aplauze repetate.)

D. P R A G E R I U L I U S, blănar, ține un discurs cu totul *hors de saison*²; d-sa se-ncurcă în citate de proverbe uzate: lupul părul își schimbă, dar năravul ba; asta-i altă căciulă! de ce n-are ursul coadă și lupul d-abia o poartă; umblați cu vulpean sac! și altele în fine, un discurs să nu-l mănânce nici moliile.

D. H U H N, directorul băilor Mitraschewsky, care a asudat tot timpul, vrea sa verse apa rece peste entuziasmul adunării. Voi, zice d-sa, să dau un duș peste focul protecționiștilor extremi! (Zgomot.)

¹ Consolă, masă de salon.

² Nepotrivit cu anotimpul (fr.).

D. BONTEA CE FLORESCU, profesor de *franciujeste*:
B—aia-i vorbă!

VOCI: Curat! (Zgomot.) Sus! jos! jos! sus! (Zgomot maro.)

Urmează de aci o discuție foarte vie, în care se schimbă o mulțime de replice destul de violente. Dăm aci pe scurt pe cele mai importante.

UN ȘELAR: Trebuie să-i strângem în chingi pe adversari!
(Zgomot asurzitor.)

UN LIBER - SCHIMBIST: Vreți sa ne înșelați!

D. GEORGES IONESCU, orloger român de Geneva, înaintează în îmbulzeală la tribună cu *cilindru* pe cap: Și ne remontam caracterele, domnilor! trebuie sa precizăm!

D. SINIE, căldărar român, vociferează grozav: Asta-i spoiala! V-ați dat metalul pe față. (Se repede la tribună, apucă pe orloger în brațe și-l întoarce pe sus. Zgomot la culme. Strigăte: Ți-ai arătat arama!)

D. LITTMANN, lampist, în mijlocul tumultului îl răsucește prin câteva cuvinte: Domnilor! sa ne luminăm! nu sunt un intrigant să viu aici să bag fitiluri, sa înflăcărez resentimentele.

D. TASAİN, directorul Companiei gazului: *Tăis ton bec, espece de fumiste!*¹ (Zgomotul merge crescând. D. Littmann se retrage într-un colț și fumează. Zgomotul continuă.)

D. TEODORESCU, franzelar, un om copt, caută a potoli focul adunării: Domnilor, stați! aci nu e cu lopata! Cine a luat cuvântul? Ce am venitără să facem aici? gogoși?

D. N. MANDREA, fabrica de cizme Filaret, cu tactul său obicinuit, zice puține cuvinte și, deși urmând după *calapoadele* vechi oratorice“, reușește totuși să-i încălțe pe toți! (Zgomotul

¹ Taci, șarlatanule! (ir.).

începe a se stinge, cu atât mai mult cu cât d. Capșa, cofetarul, își dă toată osteneala să îndulcească lucrurile.)

D. IUILAN OPRESCU, în tot timpul scandalului conserva o atitudine demnă și o tăcere de aur. D-sa zice unui prietin: în chestia economică n-am decât o părere — *laissez faire, laissez passer*¹! Facă fiecare cum poate, eu fac cum pot. (Zgomotul s-a potolit.)

DOCTOR BABEȘ: Domnilor! Susțineți cineva o opinie contrară aceleia ce susținem noi? Sunteți turbați? Eu, domnilor, până acum nu m-am baccilit; mie-mi place să pun virgulele pe i! Susțin că, fără protecționism, România, pe calea economică, nu va putea fi decât un mic rob al mării Europe industriale! (Aplauze turbate.)

DIRECTORUL fabricii de bazalt artificial: Acel ce se știe a nu avea nici un păcat să ne arunce piatra! Toți fierbem într-o oală, și dumneata și dumnealui și noi ețetera.

O VOCE: *Ețeteracota!* (Aplauze, ilaritate.)

DIRECTORUL Companiei barometrice: Domnilor! Onorabilii preopinenți au vorbit cu multă... pompă, dar, pardon, superficial. Eu voi să... sondăm mai adânc! (Murmure, întreruperi și protestări.)

DIRECTORUL fabricii „Stella“: Începutul acesta nu miroase bine. (Zgomot.)

D. PREȘEDINTE, către orator: Mă rog, compania dv. nu este înscrisă la ordinea zilei. În ședința de noapte... La noapte!

DIRECTORUL Comp. bar.: Dar, domnule președinte!...

TOATA SALA: La noapte! la noapte! (Tumult.)

PREȘEDINTELE: Vă ridic cuvântul!

DIRECTORUL Comp. bar., strigând puternic: A! care va să zică vreți să-mi astupați gura? foarte bine... Dv. vă... încuiați,

¹ Lăsați sa se facă, lăsați să treacă (ir.), adagiul al economisei liberale.

ca să zic așa, în ordinea dv. de zi, și apoi, de aci, nu mai vreți să... ieșiți! Rog să se ia act de aceasta. Aceasta nu e... lucru curat! Vom protesta! vom umple... toate gazetele! (Zgomot mare.)

REPREZENTANTUL Societății presei: A! asta e o infamie! Afară! Să iasă... afară!

Directorul Comp. bar., în mijlocul fluierăturilor și huidu-ielilor, se încleștează la tribună strigând din toate puterile: Bravo! care va să zică tot eu să ies... afară! Eu! Nu, domnilor, dv. să ieșiți afară!

Un măcelar român, repezindu-se la orator cu cuțitul: Ieși... că te tai!

DIRECTORUL Comp. bar., de frică, iese afară. (Aplauze frenetice.)

Prima ședință solemnă a congresului se ridică.

Din „MOMENTE“ (1901)

BAIONETA INTELIGENTA [GARDA CIVICA]

De câte ori auz zgomote de război, îmi amintesc cu pietate și cu mândrie de acum atâția ani trecuți, când eram unul dintre aprigii apărători ai Independenței. Pe vremea ultimei conflațiuni orientale, am servit în garda civică — „baioneta inteligentă“ — în compania din mahalaua armenescă. Timpuri eroice! am de la voi frumoase amintiri! Căpitanul meu, d. Gută Cotoi, odinioară sergent în pompieri, era un tip de haidamac, care fusese apoi, pe rând, birjar, cârciumar, binagiu, samcar de slugi, spion de poliție, bătăuș, ș-acum, în sfârșit, urmând unei vocațiuni irezistibile pentru viața politică, se declarase pe față pentru guvern. Era un agent propagandist rabiat — groaza cârciumarilor și altor case publice, spaima birjarilor, lăutarilor, flașnetarilor, alunarilor, salipgiilor și a tuturor câți îi picau înaintea în momentele-i de arțag contra ciocoilor. Dar, aminteri, om plăcut, deștept și vesel. Când a venit pentru prima oară să mă cheme-n serviciu, era tămâiat, îl cunoșteam de mult — cine nu-l cunoștea în mahala pe d. Cotoi? — zic:

— Frate Gută, te rog, pe mine să mă scutești; sunt slab de constituție.

— Ei, aș! zice. Oftică rusească!... Nu se poate, d-le Iancule... adică... se poate, dacă pui om în loc.

— Atunci, pui om în loc.

— Atunci, scoate rubla.

I-am dat-o, și d. Gută a plecat legănându-se și strigând:

— Trăiască ai noștri, d-le Iancule!

Apoi o teribilă înjurătură:... de ciocoi! Peste vreo opt zile, m-a călcat d. Gută iar, și iar mi-a șters carboava, și iar: „Trăiască șel...” Peste vreo cinci zile, altă rublă; pe urmă, din patru-n patru zile, regulat. Dar toate tiraniile trebuie să aibă un capăt. Am hotărât să mă revolt. Când vine d. căpitanul tun și zice:

— Măine ai servicii...

— Neică Gută, zic, oi avea, n-oi avea servicii, nu știu, da' rublă știu că n-am, și nici n-o să mai am de aici înainte. Scurt!

— Atunci... cum?

— Iac-așa.

— Atunci te bag la arest.

— Să poțtești!

— Car' va s' zică nu dai rubla?

— Nu pot.

— Bine...

Și a plecat supărat, înjurând strașnic pe ciocoi. A doua zi, dis-de-dimineată, am auzit goarna, m-am îmbrăcat repede și m-am dus la companie: am luat o pușcă bătrână, care clănțănea din toate încheieturile când umblam; mi-am încins centuronul cu patronașul peste palton, și am plecat prin lapoviță cu cărdul companiei. Un comisar de poliție ne-a dus în șireag pe Podul Mogoșoaii — era parada Bobotezii. Mai târziu când a venit și căpitanul și m-a văzut, el, care mă credea un laș incapabil de a purta o armă, a rămas încremenit:

— Bravos, d-le Iancule! mă lucrași car'va s'zică?... Da' nu face nimica! Trăiască ai noștri!... de ciocoi!

După ce a dat câteva târcoale în fața companiei, a venit iar la mine, m-a tras la o parte și, foarte discret, mi-a duhnit la ureche:

— D-le Iancule, nu face pentru d-ta să stai între boccii... Dă-mi o jumat' de rublă și du-te acasă.

— N-am nici sfaț, nene Gută, zic eu tare, ca să m-auză cocoanele înghesuite pe trotoar la spatele șireagului nostru.

Dar d. căpitan se-nțepește-n călcâie și, ca să-mi acopere glasul, strigă răgușit din fundul bojocilor:

— Cumpanie... drepți!

În același moment, s-aud venind din susul stradei niște huiduituri zguduitoare... Ce era? Cine știe cine prinsese un câine jigărit de mahala, îi legase o tinichea de coadă și-l aruncase în mijlocul stradei, să-l dea garda-n târbacă, după o veche datină consacrată a acestei instituțiuni urbane. Apucat între cele două șiruri de bravi, care aveau la spate câte un zid de lume; aiurit de huiduituri, de amenințările puștilor și de loviturile tinichelii, nenorocitul animal fugea făcând niște salturi nebunești și chelălăind într-un chip infernal, pe când garda și publicul făceau un haz nespus. A trecut pe dinaintea noastră ca o vedenie himerică, încă târziu se auzeau în depărtare huiduituri tocmai pe la Piața Teatrului.

Noi eram companie de elită. Eu stam postat peste drum de Crețulescu, aproape de palat, între doi armeni foarte borțoși, unul basmangiu pe podul Târgului-de-afară, și altul fabricant de cafea măcinată și alte mirodenii în Calmata. Acesta-și pusese de degrabă paltonul peste șorțul cu care se acoperea când măcina martinică, și șorțul era cu o palmă mai lung decât poalele paltonului, care se mai scurtase o șchioapă din pricina centuronului încheiat sub burtă. Cafegiului, răzbit de frig, îi curgea nasul enorm plin de guturai, și, om curat ca toți armenii, mă ruga din când în când să-i ții pușca: s-apleca din greu, își ridica șorțul și se ștergea la nas. După aceea, când își lua pușca-napoi, foarte politicos:

— Mersâm... Am avut noroc; dacă nu am uitat șorțu pa mine, cu ce m-am șters la nas?

De-atunci, n-am mai băut cafea cu caimac! În sfârșit, iată că se-ntorc înapoi spre palat trăsurile oficiale... Strigam încă ura, când trecea pe dinaintea noastră escadronul de suită. Jandarmii mândri, cu săbiile scoase, se uitau, pe sub cozorocul chiverelor, la compania noastră, mai ales la mine și la armenii mei, cu un zâmbet așa de ciudat, încât am aplecat ochii-n pământ și, din ceasul acela, mi-am promis să fac toate sacrificiile pentru a mă scuti pe viitor de o așa penibilă situație. Am alergat la d. Cotoi și, după multă tocmeală, ne-am ajuns: două ruble pe lună și să mă lase-n pace. I-am dat una înainte și apoi câte una la fiecare cinsprece zile. Am servit regulat patriei, spre deplina mulțumire a comandantului meu, până la desființarea gardei. Și o dovadă că am fost un brav e că d. căpitan a venit odată la mine foarte bine dispus și mi-a zis:

— D-le Iancule, să știi că acuma ne-mparte și nouă, la garda națională, dicorății pentru apărarea Independenței; să știi că te pui pe listă.

Eu, înțelegând unde vrea să m-aducă d. Gută, i-am răspuns că eu n-am pretenție... am luptat așa, de dragul liberalilor. Dar d. Gută:

— Trăiască ai noștri, d-le Iancule!... de ciocoi! Da' nu se poate! să dau la toți boccii și mitocanii dicorății și tocmai d-tale să nu-ți dau! nu face! Eu știu că te trec pe listă.

— Nu mă trece, că cine știe cât costă... acu sunt cam tinichea.

— Ce să coste? un moft... Facem noi pentru d-ta. Pe urmă mi-a cerut o jumătate de pol, pe urmă i-am dat o rublă și pe urmă ne-am ajuns cu o rublă și jumătate. M-a încasat și m-a trecut la portofel. Peste vreo câteva zile după desființarea gărzii,

m-am întâlnit cu d. Gută — îl făcuseră perceptor, și era foarte vesel! L-am întrebat în glumă:

— Nene Gută, ce se mai aude cu dicorația mea?

—... Care dicorație...?

— Aia... nu ții mînte?... o rublă și jumătate...

— Dracu să-i știe, d-le Iancule, ce-a făcutără ăia de la comenduire, că eu le-am trimes de atunci listele; dar acolo e acuma un balamuc cu predarea armelor! Cică s-a furatăără sumedenie...

— Se prea poate, nene Gută; în vreme de război câte arme nu să prăpădesc!

— Poate la alte cumpăanii să se fi făcut vrun abuz; dar la noi, nu-mi vine să crez... Ei! da' nu face nimica... Trăiască ai noștri, d-le Iancule!... de ciocoli!

Astfel, din pricina unei neglijențe a comendurii am rămas nedecorat, după ce am luptat atâta! Asta nu e drept! mi-am zis. Sunt sigur că lui Sarchiz cafegiul i-a dat. M-am dus să-l văz. L-am găsit tot cu șorțul cunoscut și cu guturaiul cel vechi; amesteca martinică cu rio ca să facă moca. Din vorbă-n vorbă, zic eu, ascunzând cât puteam mai bine sentimentul de invidie:

— Dumitale cum ți-a dat decorație, frate Sarchiz, și mie nu? că eu încai am plătit înainte.

— Așa am avut orbă... Când ne-a aduce dicorație, plătim... Ne-a adus dicorație, am plătit.

— Așa...? zic eu domirit.

— Bei un cafe proaspăt?... să-ți fac un gingirle...

— Nu, nene Sarchiz, mersâm; nu mai metahirisesc de mult cafea cu caimac!

„MITICĂ“

(1902)

MITICĂ

— Mitică... și mai cum?

— E destul atâta: Mitică — de vreme ce și dumneata îl cunoști tot așa de bine ca și mine. Firește că trebuie să-l cunoaștem: îl întâlnim atât de des — în prăvălii, pe stradă, pe jos, în tramvai, în tramcar, pe bicicletă, în vagon, în restaurant, la Gambrinus — în fine pretutindeni.

Mitică este bucureșteanul par excellence¹. Și fiindcă Bucureștii sunt un mic Paris, și Mitică, se-nțelege, este un mic parizian.

El nu e nici tânăr, nici bătrân, nici frumos, nici urât, nici prea-prea, nici foarte-foarte; e un băiat potrivit în toate; dar ceea ce-l distinge, ceea ce-l face să aibă un caracter marcat este spiritul lui original și inventiv.

Mitică este omul care pentru fiecare ocaziune a vieții găsește un cuvânt de spirit la moment, și pentru asta simpaticul parizian al Orientului este foarte căutat și plăcut în societate.

Mitică are o magazie, un arsenal, o comoară de vorbe, de întrebări, de răspunsuri, care fac deliciile celor ce au fericirea să-l cunoască.

Mai cu seamă pe provinciali, micul nostru parizian îi *epatează*¹ cu verva lui scânteietoare.

¹ Prin excelență (fr.).

El, de exemplu, inventează pe negândite vorbe ca:
„Cea mai frumoasă fată din lume nu poate da decât ce are!“
sau:

„Viața este un vis, moartea o deșteptare!“
ori:

„Ei! madam Popescu, nu există roză fără spini!“

Închipuți-vă ce efect fac toate astea asupra spiritului
doamnei Popescu!

Dar toate astea sunt vorbe sentimentale, Urice, melancolice,
și deși și-n genul acesta Mitică este destul de tare, e încă și
mai tare în genul ușor, picant și ironic.

„În genul acesta, cel puțin, pot pentru ca să zic că n-am
rival!“ zice Mitică — și cu drept cuvânt.

Exemple...

*

Când n-are tutun, îți cere „o țigară... suvenir“.

*

Când merge să se-mprumute cu bani;

— Unde ai plecat, Mitică?

— La vânătoare de lei.

*

Îi zici:

— Mitică, faci cinste?

— Nu pot, monșer, că mă strânge un ciorap.

*

Până în anul 1900, când mă-ntâlnea la Sf. Vasile, îmi zicea:

— De un an nu ne-am văzut!

Dar în anul acela l-am găsit în seara de 31 decembrie la
Gambrinus, tot acolo l-am întâlnit a doua seară, la 1 ianuarie.

L-am salutat; s-a făcut că nu mă cunoaște. După multă
stăruință, și-a adus în fine aminte cine sunt:

— Scuză-mă, neică, a zis Mitică, te uitasem: e un secol de când nu ne-am mai văzut!

*

Ceri într-o băcănie:

— Băiete, o țuică!

— Nu-i da, domnule, c-o bea! zice Mitică.

Am deseară lojă la operă; mergi cu mine? zice Mitică.
Merg... Ce se cântă? Relaș, în cinci acte!

*

Intri la Gambrinus; te apropii de Mitică și-l saluți; el îți răspunde amabil:

—Adio!

Îl saluți la plecare; el îți răspunde:

— Să-mi scrii!

*

— Ai parale, Mitică?

— Nu umblu cu metal; mi-e frică de trăsnet.

*

— Birjar! slobod? întreabă amicul nostru.

— Da, conașule!...

— Atunci, du-te-acasă.

*

— Dă-mi cusurul, zic negustorului.

— Nu-i da, d-le, întrerupe Mitică; dumnealui n-are nici un cusur.

*

Un prieten ghindoc se-ntinde să-și ia pălăria dintr-un cuier prea-nalt. Mitică îi strigă:

— Pune o coală de hârtie sub picioare!

*

Mitică zice despre un'prietin destituit:

— L-a-naintat...

— ?...

— L-a făcut inginer de poduri... Și când e în culmea vervei adaogă:

—...detașat cu serviciul în Gișmegiu: dă muștele afară!

*

Te plângi lui Mitică de cine știe ce; el nu vrea să asculte, fiindcă „petiție fără timbru nu se primește“.

*

La restaurant:

— Iaurt ai? întrebă el.

— Este...

— Dă-mi vreo câțiva centimetri.

În loc de „usturoi“, zice „vanilie sârbească“, în loc de „vin“, zice „flanelă de Drăgășani“, și-n loc de „bilet de bancă“, „poza lui Traian“.

*

Când pleacă pe jos, te invită:

— Hai, că te iau în dreapta.

*

Mitică se urcă pe platforma dinainte a tramvaiului electric; vagonul pornește; în culmea vitezei, deodată amicul nostru strigă manipulantului:

— Oprește! ți-a căzut biciul!

¹ Restul.

*

Mitică stă cu mai mulți prieteni în colț la Continental, pe Piața Teatrului. Un prieten salută și sare pe platforma din urmă a tramvaiului, care merge către Sf. Gheorghe:

— Arde-l, birjar! strigă Mitică.

*

— În toiul alegerilor, unde-și pune Mitică al meu candidatura?

— La Bucureștii-Noi.

— La ce colegiu?

— La colegiul al patrulea¹.

*

Te doare măseaua. Ce doctorie îți recomandă Mitică?

— Rădăcină de clește.

*

Ai cerut o bere și o lași să-i treacă puțin spuma; Mitica zice:

— Bea-ți berea, că se răcește.

*

La Gambrinus:

Mitică, la plecare, către băiatul care a servit:

— Băiete, mi se pare că mi-a picat o băncuță; vezi, dacă o găsești, mi-o dai înapoi deseară; dacă nu, ia-o tu bacșiș.

— Câte ceasuri sunt, Mitică?

— Câte a fost ieri pe vremea asta.

*

— Apropo, zice Mitică, de câți ani ești?

— De... atâția.

— Tocmai cât măgarul mitropolitului!

¹ În sistemul electoral burghez nu erau decât trei colegii.

*

Ți-ai cumpărat o blană nouă. Te întâlnești cu Mitică, în loc de „s-o porți sănătos!“ îți zice:

— Bravos! blană ai; acuma, junghi îți mai trebuie!

*

— Ți-aș face curte, domnișoară, zice Mitică unei tinere telegrafiste, dar vai! n-am curaj; ah! știu cât ești de crudelă!

— Cum, domnule Mitică? de unde știi?

— Parcă eu n-am aflat cum bați depeșile!

*

Mitică te roagă să pui o vorbă bună la Ministerul de Război, dacă ai vreun prieten, ca s-o numească pe soacră-sa „moașă militară“.

*

Trenul de plăcere merge-ncet; Mitică zice:

— A ostenit caii. Ori, mai bine:

— A uitat să dea grăunțe la cai! Trenul se oprește la o stație;

Mitică:

— A oprit, să le dea apă.

*

E polei. Cade un domn. Mitică strigă:

—Chegle-carambol! Cade o doamnă:

— S-a rupt gazometrul!

Ș. cl., ș. cl., ș. cl.

Al dracului Mitică!

Din „SCHIȚE NOUĂ“
(1910)

MONOPOL...

În vara anului 1907, aflându-mă în străinătate și având în țară daraveri, m-așez în trenul Berlin-București, cu gândul să m-abat o zi-două pe la Iași, unde să vizitez pe niște vechi și buni prieteni, familia Ronetti Roman.

A doua zi, mă cobor în gara Pașcani la 12.30 p.m. Numai-decât întreb cu respect pe un domn impieगत de mișcare foarte tânăr, care poartă o șapcă prea matură, odinioară desigur stacojie, „pe ce linie este tras trenul ce trebuie să plece peste câteva minute spre Iași“... Domnul impieगत îmi răspunde politicos că, „în legătură cu Berlin-București, pleacă din Pașcani spre Iași numai un tren, la 4,10, cu sosirea la 6,5 p.m.“

— Dar...

— Știu, mă-nterupe ghicindu-mi gândul; este și un tren cum vrei dumneata; dar acela nu umblă...

— Este, dar nu umblă?

—... nu umblă decât pe sezonul băilor.

— Am înțeles, răspund eu pe jumătate domirit.

Firește, e prea de timpuriu, înainte de sfârșitul lui mai, să-n-ceapă băile... Dar nu știam să fie acuma și-n Berlin pătimași care vin să se caute la băile din Iași.

Trei ceasuri și jumătate în Pașcani — cam prea mult!... Dar ce pitoresc!

Ce glodăraie și colbăraie!... Ce abdomene de copii malarici! și se joacă și râd — cam trist, dar tot râd!... Ce grav municipalul care ține ordinea la fântâna din piața gării, unde se-mbulzesc multe vite însetate!... Ce jigăraie de câini costelivi cu ochii rătăciți și coada-ncârligată înspre pânțele, furnizori ai amicului meu doctorul Lebel!... Și, cu tot regimul nostru protecționist, nici o fabrică de mănuși în tot ținutul!... Ai de ce să ți se rupă inima — de mila oamenilor, firește, după a vitelor și a câinilor. Bine că avem o S.P.A.¹; să sperăm că încet-încet, cu vremea, vom ajunge s-avem și o S.P.O.²

4.10... Am pornit. Mergem și înaintăm domol în sus spre Ruginoasa, și ne apropiem de culme.

Soarele, aplecându-se către piscurile Ceahlăului, se ascunde după grămezi uriașe de nouri, care se tot ridică una peste alta venind dimpotrivă, pe când largile adâncături din dreapta urcușului nostru se-nvăluiesc treptat în umbră.

Blânda melancolie a țărinelor moldovenești — un cântec de neam mâhnit, din glas copilăresc, ajungând la mine limpede din dedeaparte vale — închipuirea marelui sinistru de acum două luni — apropierea de Iași... Apoi dulci amintiri din zilele primei nesocotite tinereți — gândiri amare din pragul cu deșarte regrete al bătrâneții... Toate mă-mpresoară, și care de care luptă să mă-ngenunche și să mă copleșească.... Pe lângă astea, suflarea de monstru astmatic a locomotivei și țacănitul din ce în ce mai obosit al roatelor... E penibilă mișcarea în alt tempo decât al sufletului!

În sfârșit, tica-taca, încetinel, ajung cu voia lui Dumnezeu joi seara, 24 mai, în gara Iași, unde sunt întâmpinat nu se poate mai frățește, de prietenii mei.

¹ Societatea pentru protecția animalelor.

² Societatea pentru protecția oamenilor.

Mă gândesc, cum sunt obosit de drum și de atâtea impresiuni, să mă duc repede la baie; dar îndată mi-aduc aminte de șapca odinioară stacojie: nu s-a deschis încă „zezonul“. Mă mulțumesc să mă spăl la bunele mele gazde cu apă de Vichy-Celestins; apa comună de Iași e mult mai gustoasă și mai hrănitoare, dar costă mai scump și cam irită pielița, mai ales vara.

E, cum spusei, la sfârșitul lui mai. Găsesc iubitul meu Iași în tremurul alegerilor generale... Ce febră! peste 43 de grade; aproape să se coaguleze albumina!

Fierbe lumea de grija cea mai mare ce poate — cum să zic? — posedă pe un adevărat român — așa-numita despuire a scrutinului... Scrutinul este pentru noi, modernii, adică românii moderni, un fel de zeu, care s-arată în toată maiestatea lui despuiat: *Apollo resplendescens*¹...

Ziua de vineri, 25 mai, mi-o consacru deci de dimineață să vizitez redacția Opiniei (o instalație în adevăr europeană; chiar un telefon; cam năzuros — e încă june), unde, în calitatea mea de confrate mai în vârstă, sunt primit cu destulă considerație. De aci, voi să contemplan apariția zeului — pe un potop de ploaie, să crezi că s-au rupt băierile firmamentului.

De cu noapte a-nceput a turna, și toarnă... Pietele, ogrăzile, locurile virane sunt mări și lacuri; ulițele, fluviuri și niagare... Caii înoată; birjele plutesc; tramvaiele par niște vapoare de curse intraurbane, ca la Hamburg.

Mă plâng unui amic, impieगत superior, om cu carte, de furia elementului.

— Las', coane Iancule, îmi zice, ploaia aiasta-i bună după atâtea călduri tropicale!

¹ Apollo strălucitorul (lat.).

Și mă conving că are omul toată dreptatea... De trei ori binecuvântat, diluviu!

1) *ad rem*¹: căldurile au fost, ce-i drept, foarte tari și înainte de vreme;

2) *ad, locum*²: se spală lașii; nu-i vorbă. Iașii sunt un târg tare curat; dar orșicât, cineva, cât de curat să fie, tot nu strică să se spele din când în când; măcar dacă nu se spală singur, să se lase spălat, și

3) *ad personam*³: servitoarea bunelor mele gazde a avut ingenioasa inspirație să pună la gurile zgheaburilor toate cofele și puținile din casă... Las să se premenească umplutura de mai multe ori până curge limpede de tot și mă spăl bine cu apă de ploaie — excelentă pentru pieleță.

Din adâncul sufletului zic: Domnul fie lăudat! el, care ne trimite răcoare după călduri tropicale; care ne spală câteodată cu d-a sila; care ne dă apă așa de ieftină, mult mai ieftină decât cea de Vichy — o bagatelă.

Mă aflu, cum zisei, la *Opinia* înainte de amiază. După ce, ca musafir, îmi fac datoria să țin pe tinerii confrăți, vreo trei sferturi de ceas, cu palavre, încep a pricepe că le cam stau pe suflet... Eu n-am treabă; toată ziua mi-e de petrecere; pe când ei ard în toiul bucătăriei, unii cu condeiele-n mână, altul cu telefonul la ureche, celălalt cu nasul în listele electorale... în trei-patru ceasuri trebuie s-apară foaia..

— Domnilor, zic, de-acu vă las.

— Dar de ce te grăbești, coane Iancule?... de ce nu mai stai oleacă, olecuță?

¹ Cât privește faptele (lat.).

² Cât privește locul (lat.).

³ Cât privește persoana (lat.).

Olecuță! diminutivul acesta îmi pare un categoric superlativ.

Tineri politicoși! nu-mi ascund pălăria, nici umbrela, nu-mi fac nici o violență... Mă lasă să plec... E și vremea, în față, la Mitropolie, sună 5 antemeridiane... La 12 fix ziua, sună în față la Mitropolie 5 antemeridiane; la 12 fix noaptea, 5 postmeridiane — dar foarte regulat.

Am plecat, spre marele regret al confrăților, pe când potopul se-ntetește din ce în ce. Mă urc în luntrea mea cu un triton bătrân care tușește strașnic și strănută... Simptome alarmante la așa vârstă... Se vede bine că, în atribuțiunile amicului nostru doctorul Jocu, nu intră și inspectarea animalelor marine.

— *Avanti, gondoliere!* strig.

Bravul gondolier îi trage câteva tritonului cu coada lopeții. Bălăcind contra torentului, navigăm încet-încet la deal.

Unde să merg? La Smirnov, or la Ermacov? Sunt amândoi imperfect! dar la primul merge colegiul I; eu merg la colegiul II, cu intelectualii. Oprim la Ermacov. Debarc. Am călcat pe pământ ferm.

Sui scărica, intru, când... simt că-mi fuge pământul de sub picioare și, cât p-aci, dacă nu sare cineva repede să m-apuce, dau să cad pe spate înapoi afară, în valuri. Ca fulgerul mă săgeată un gând sinistru: un atac de dambla!... Sunt pierdut!... Dumnezeule! aibi milă de familia mea rămasă departe în străine locuri... Ce bucurie pe mine când, cu toată supărarea gleznei din pricina alunecării, aflu, după primul moment de groază, că damblaua mea a fost numai niște sâmburi de măsline risipiți — pe gios!

Dugheana e plină de amici, toți funcționari publici și profesioni liberali¹. Așteaptă aci de mult să se oprească potopul, și,

¹ Profesioni libere.

așteptând, ca să le pară timpul mai scurt, iau aperitive, țuică, mastică, pelin, mișmaș, și gustă mezeluri, salam, ghiudem, cașcaval, măslina...

Firește, mai cu samă cum sunt vesel că n-am avut dambla, intru și eu în combinație.

...Și aperitive, și mezeluri, și vorbă, și discuție asupra „situațiunii dificile în care se găsește țara în urma tristetelor evenimente, ca să zicem așa, și-n fața atâtor reforme ce această situațiune le reclamă imperios, dacă ne putem pronunța astfel“ și apoi „asupra trecutului, prezentului și viitorului, ideilor și programului fiecărui ales și fiecărui candidat“ — și dezbateri, și vorbă, și aperitive, și mezeluri, și aruncăm sâmburii — pe gios!...

Dar e unu și jumătate; m-așteaptă la dejun. Am stat aci un ceas și mai bine! Vezi cum trece de ușor vremea vorbind despre chestii grele!... Cu multă prudență, de teama unui al doilea atac, mă mișc și vreau să-mi plătesc consumația. Dar amicii protestează:

astăzi este rândul de plată al amicului X..., care a repurtat, ca orator la o întrunire electorală, un fenomenal succes...

Încă un rând de aperitive și măslina, și aruncăm sâmburii... Eu mă lipesc bine cu talpa de dușumea... Și încă un rând... cel din urmă! și măslina, și aruncăm...

— Socoteala! în total!

Nu-i mult! Mezeluri și măslina, 3.15; băuturi, 17.05; total 20.20. Amicul X..., după ce plătește galant, se suie în gondolă cu mine; locuiește în drumul meu, pe un *canaletto* — să-l las acasă.

Pornim.

— Coane Iancule, îmi zice, îmi par' rău amu, după succesul meu, c-am cedat și nu mi-am pus cand'atura!

Face economie de silabe, probabil, fiindcă mai avem puține momente de petrecut împreună; vrea omul cât mai scurt să-mi spună cât mai multe. Și, cum se clatină gondola pe valuri, amicul adaogă:

— Aveam o ide' de reformă... Nu mai merge, monșăr, cu țărani. Și bețivi!... T'eb'e un mo'opol al... ac'... (gondola se clatină) al... ac'cololului!...

Ne-am oprit. Ne pupăm în gondolă ca doi patricieni de pe timpul ilustrului doge Francesco Morosini. Se dă jos încetinel pe trotuarul plin de apă și întră, learcă de ploaie, pe portalul bătrânului său *palazzaccio*¹.

— Ia sama (îi strig), pe *Sein Giovanni, padrone mio!*² nobilul meu senior, să nu-ți fi rămas vreun sâmbure de măslină pe talpă!

El se-ntoarce-n loc, smulge cu vârful degetelor o sărutare unsuroasă de pe buze și mi-o aruncă magnific din depărtare.

Sunt opt ceasuri și trei sferturi... Gondola așteaptă... îmi iau rămas bun de la grațioasa mea gazdă și plec cu Ronetti Roman la gară.

După ce-i mulțumesc de afectuoasa primire, urc în vagon.

— Amice, zic, știi d-ta cu ce mă duc eu de la Iași la București?

—... Cu trenul.

— Da, cu trenul, firește; dar nu numai cu trenul, merg și cu o idee...

— ...?

—.... O idee de reformă!

— !?...

— Trebuie de înființat numaidecât un monopol , a1 *ac'cololului*...

Trenul s-a pus în mișcare... M-aplec pe ușa vagonului:

—... la sate!... pentru rurali!

¹ Mic palat (it.).

² Sfântul Ion, patronul meu! (it.).

METEAHNA...

În general, o stațiune de aer curat este un loc mai mult sau mai puțin pitoresc, unde te plictisești, până la înecăciune, dacă nu știi danța, ca să poți respira seara praful din salonul de bal de la Kurhaus. Însă astă-vară, fiind osândit să respir o lună aer curat chiar dacă nu știu danța, am avut norocul să petrec împreună cu un tip de om foarte eludat, un fel de maniac, și aș fi nedrept dacă aș zice că am petrecut prost. E adevărat că până la urmă, cu câteva zile înainte de a ne despărți, începuse să mă cam obosească cu atâtea — cum să zic? — cu atâtea prostii; dar cele două-trei săptămâni de la-nceput nici nu știu când trecură, atât mi se părea tipul de interesant.

Mai întâi era un om foarte cumsecade — ungur. Pentru un român ordinar ca mine, adică nu un extraordinar român, se găsesc și printre unguri foarte cumsecade oameni: vreau adică să spun că un român cât de ordinar se deosebește în aceasta mult de ungurii imbecili — sunt mulți de aceștia și la unguri — care nu ar fi-n stare să admită că se pot găsi și printre români oameni cumsecade afară de românii renegați din regatul maghiar, care acolo sunt considerați ca oamenii cei mai cumsecade.

Deși eram cu ungurul meu totdeauna alături la *toplito* (așa se zice pe ungurește *table d'hote*¹), deși în cursul zilei ne întâlneam mereu la *promonat* (promenadă, pe ungurește), și deși din parte-mi, comunicativ ca orice român ordinar, îi dedeam întruna ghes să-i fac cunoștința, nu era chip să mi-l apropiu. Instinctiv, mi-am dat seama că mi-l depărtasem: făcusem greșala să-i adresez la masă cuvântul în românește; el, om politicoș, mi-a răspuns destul de aspru: „*Nem ertek kerem szepen!*“ (adică: nu-nțeleg, mă rog, frumos).

¹ Pensiune (fr.).

Înțelegând ce greșeală făcusem și dorind neapărat a-i face cunoștința; pe de altă parte, pricepând de ce slăbiciune sufere omul meu, m-am gândit la o stratagemă, care mi-a reușit, într-o dimineată, când ne-am așezat alături la cafea, după ce l-am salutat frumos, i-am zis pe ungurește: „Bună dimineța pof-tesc!“ Auzindu-mă, omul s-a transfigurat; de unde ieri sta posomorât cu ochii-n taler, acu deodată, radiind prietșug din ochi, cu un zâmbet afabil, m-a întrebat în limba lui: „Dar domnul știe ungurește?“ I-am răspuns că am știut puțin când eram copil, că acumă mai înțeleg ceva, dar am uitat aproape de tot să vorbesc... Pe urmă (la noroc, am încercat) am urmat să-i spun pe franțuzește cât îmi pare rău că, neputând trăi printre maghiari, am uitat o limbă așa de frumoasă, care mi-amintește de copilărie și-mi face atâta plăcere când o aud vorbită mai ales de societatea cultă, sau de pe amvon, sau pe teatru.

Omul meu s-a găsit că știe franțuzește mai bine decât mine, și, din momentul acela, am fost o lună nedespărțiți. Stratagema mea a prins; ce e drept, nu era decât pe jumătate infamă: numai în privința regretului că n-am putut trăi printre maghiari; în privința limbii însă, era numai puțin cam exagerată; și cunosc mulți români ardeleni culți de aceeași părere cu mine și care vorbesc limba - maghiară frumos cum mulți maghiari culți ar dori s-o vorbească.

Așadar, ne-am apropiat și ne-am împrietenit, și nu-mi pare rău: am putut studia de aproape fenomenul ciudat al maximumului de tensiune sufletească, cum adică o apucătură bună a omului, trecând măsura, poate deveni pernicioasă, cum o virtute împinsă peste o anumită limită începe a fi o curată meteahnă.

Ungurul meu, așa om cumsecade, și inteligent, și cult, era în cazul acesta din urmă: întindea coarda patriotismului peste

maximul de elasticitate; când vorbea inima lui de maghiar, judecata lui de om trebuia să meargă să se culce, nu mai avea de ce să mai stea de vorbă.

Câte minuni n-am auzit în patru săptămâni, pornite din inima patriotului maghiar! Le-aș mai putea ține minte pe toate? Câteva însă vor fi de ajuns să le rezum aici pentru a da o idee cititorului de meteahna mentală a tovarășului meu de cură la aer curat. Iată...

Mai întâi, maghiarul nu are nevoie de altă cultură decât de cultura maghiară; ceva mai mult: orice influență a vreunei culturi străine, mai ales europeană, este de-a dreptul păgubi-toare maghiarismului; de aceea trebuiesc descurajate, condamnate, persecutate chiar (la nevoie, cu mijloace violente) toate apucăturile de contact, fie pe cale publică, fie pe cale privată, cu vreun curent de civilizație nemaghiară.

Limbă?... numai cea națională maghiară!

Literatură?... numai cea națională maghiară!

Artă?... numai cea națională maghiară!

Știință? tot așa.

În fine, idee, muncă, invenție, spirit, judecată, rachiu, vin, brânză, ardei, danțuri, costume, vite, capital, oameni, sfinți. Dumnezeu ș.cl. ș.cl.... toate, tot — tot așa!

Apoi...

Maghiarul nu se teme de nimeni pe pământ; contra lumii întregi, maghiarul luptă nepăsător, sigur de victorie... fiindcă... are-ncredere în Dumnezeu străbunilor săi... căci maghiarul în veci nu pierе!

Dar... este un însă... Însă: maghiarul este, din nenorocire, mâncat de străini! de nemți, de jidani, de slavi, de țigani, de levantini, de germanism, de franțuzism, de pesimism, în fine de fel de fel de vrăjmași care pot să-l... distrugă!

Și, se-nțelege, odată ce va fi maghiarismul distrus, firește nu: va mai exista, și dacă nu va mai exista maghiarismul, atunci lumea are să stea pe loc, n-o să se mai învâртеască pământul, soarele o să se stingă — cataclism universal! s-a isprăvit cu omenirea!

Până la dar însă, maghiarul meu avea aerul feroce și tonul tunător; dar de la dar însă încolo, lua aerul dulceag și tonul duios.

Așa m-a făcut să-mi petrec luna de vilegiatură într-un mod foarte plăcut.

Cu câteva seri înainte de a ne despărți, când începuse să mă cam plictisească, mi-a vorbit despre tricolorul maghiar cu un avânt într-adevăr „înălțător“. Mi-a spus că el mănâncă mai bucuros, și mai cu poftă chiar, săpun învelit într-o etichetă tricoloră maghiară decât cașcaval învelit în hârtie simplă albă.

Și, aminteri, om foarte cumsecade... inteligent și cult... M-am gândit: „Doamne, un om așa de cumsecade, așa de inteligent și de cult, cu așa meteahnă... ce ușor i-ar fi unui șarlatan, prost și incult, să-l ducă de nas și să-și bată joc de el!“.

Și după ce m-am despărțit de bunul meu maghiar, mi-am zis: „Nu! patriotismul lui e o meteahnă; nu mai e o virtute. Bine că ne-a ferit Dumnezeu pe noi, românii, de așa meteahnă!“

1909

IDENTITATE...

Stetesem două luni la țară, în Franța — zic la țară, cum zic francezii, fiindcă vila și mica proprietate unde mă găzduise prietenul meu Legrand se aflau la marginea unui oraș mare industrial și comercial; într-un ceas mergeam pe jos până-n centrul târgului, la Cafe Gambetta... Așteptam acum bani, ca

să mă-ntorc în patrie într-o seară, iată primesc un cec de 350 de franci. A doua zi dimineața, merg în oraș, la sucursală locală a unei mari bănci din Paris, și mă prezint la guichet cu cecul meu. Impiegatul se uită bine la cec, apoi lung la mine, și zice:

— Hârțiile dv., domnule...

— Ce hârții? întreb eu.

— Hârțiile dv. de identitate...

Mă caut în buzunar, să scot portofelul cu pașaportul și cu alte hârții... Caut... caut... Am uitat portofelul acasă la țară. Zic:

— Domnule, iată, poftim scrisoarea prin care mi se notifică trimiterea cecului la adresa d-lui Legrand, unde locuiesc de două luni, aci, afară din oraș... Portofelul cu hârțiile mele l-am uitat acasă; în orice caz, nu gândeam că or să-mi trebuiască din momentul ce prezint un cec...

Dar impiegatul mă-nterupe:

— Cu toate astea, vă trebuiesc... fără hârții...

Și iar se uită, cu parcă un fel de bănuială, la cecul meu.

— Domnule, zic eu îngrijat, nu cumva, poate, bănuți că este un cec fals?

— A! nu, domnule; cecul este foarte bun... decât fără hârțiile dv.. Vă trebuiesc neapărat hârțiile dv. de identitate...

— Dar sunt cinci kilometri, domnule, până acasă, și-nțelegeți bine că, o dată cinci la dus, și-nc-o dată cinci la-ntors, fac zece... pe căldura asta.

Pe câtă vreme stăruiesc eu pe lângă impiegatul nenduplecat, se tot îndeasă-n mine un englez, un roșcovan cu haine cadrilate, tipul desăvârșit al gentlemanului cu stare, care nu mai știe încotro, în ce parte a pământului să fugă ca să scape de spleen — de plictiseala ceței britanice.

Mă dau la o parte și-i fac loc la guichet.

Gentlemanul scoate din buzunar un portofel mare de piele de crocodil cu o monogramă de argint la colț; deschide încet portofelul și trage dinăuntru mai multe hârtii, între care și un cec, și le dă impiegatului. Acesta le ia; înapoiază gentlemanului celelalte hârtii, oprește cecul și zice, cu un oarecare aer de considerație:

— 50 000 de franci?

Gentlemanul, rece, dă din cap în semn de afirmare... Impiegatul îi dă un peticel de hârtie cu un număr și-i arată la ce guichet se face plata cecurilor... Eu stau alături și mă uit la ei.

Gentlemanul se duce la guichet, ridică un pachet de hârtii de bancă; le vâără pe nendoitele în portofelul lui larg; pune portofelul în buzunarul din partea inimii; se încheie la piept frumos și iese cu pasul demn și măsurat, ca orice gentleman care caută metodic, pe-ndelete, locul din lume unde să-și poată arunca din cârcă povara nesuferitului spleen.

După ce, cu oarecare invidie — mărturisesc — privesc pe englez ieșind cu portofelul plin, mă vâar iar la guichet și încerc încă o dată să conving pe impiegatul băncii... Zadarnic, orce încercare...

— Regret, domnule, îmi zice; peste puțină! v-am spus... Fără hârțiile dv... peste puțină!

Văzând că-mi răcesc gura degeaba, rămân foarte vexat. Mă hotărâsc a mă-ntoarce acasă, s-aduc pașaportul, hârțiile, geamantanul, tot; la rigoare să aduc și pe gazda mea, pe amicul Legrand, om cunoscut în localitate, să garanteze că eu sunt eu, nu sunt altul.

A doua zi, mă prezint cu pașaportul, cu hârțiile toate, corespondență din țară și din străinătate (un dosar întreg), eu prietinel și gazda mea, d. Legrand, și cu o duzină de fotografii, care reprezintă pe amicul meu Legrand, pe soția sa, madam

Legrand, pe cei doi copilași ai lor și pe mine, la masă toți, pe veranda vilei; madam Legrand, în fund, ține pe câte un genuchi pe copilași; eu și cu Legrand stăm în picioare și ciocnim, peste masa rotundă, paharele, închinând, eu: pentru prosperitatea bătrânei Republice Franceze! el: pentru progresul tânărului Regat Român!

După fotografie, putea impiegatul cu drept cuvânt să mă dea iar afară; însă, examinând cu mare atenție celelalte documente, binevoiește în sfârșit să-mi dea fițuică pentru achitare, îmi iau banii și fotografiile, și mergem cu amicul Legrand în centru, la Cate Gambetta, să luăm câte un aperitiv, după obiceiul locului.

Acolo — ce aflăm?

În ajun, banca locală a plătit un cec fals de 50000 de franci unui cavalier de industrie; semnamentele: gentleman englez; roșcovan; costum cadrilat; portofel enorm, crocodil veritabil etc- etc....

Nu! pot mărturisi despre asta atâția prieteni ai mei socialist!, și liberali, și conservatori, și, puținii, rămași sadea pe dinafară — nu! n-am fost niciodată socialist; n-am dușmănit cândva capitalul... Dar, când am auzit că infama întreprindere burgheză, care m-a necăjit și m-a vexat pe mine atâta, fermecată numaidecând de un milord cadrilat și de o piele de crocodil, a fost părtită cu o așa de frumoasă sumă rotundă... drept să spun, am jubilat...

Peste trei zile am plecat din Franța către patrie.

În drumul-de-fier, a doua zi, am avut norocul (să vedeți mai jos pentru ce zic „norocul“) să mă-ntâlnesc cu un rus, un vechi cunoscut, foarte simpatic, pe care de mult îl știam că înoată în apele anarhismului terorist — un tip de om excelent, bun, onest și moral; dar... apostol... infatigabil și incurabil. Cum m-a văzut,

rus comunicativ, m-a strâns de gât, să mă sărute. Ne aflam singuri într-o cabină mică a vagonului. Eu, cam în glumă, cam în serios, i-am zis:

— Ascultă-mă, maladețule, spune drept: ai în geamantan vre-o cutiuță cu bomboane destinată vreunui tiran?... să nu se deschiză cutiuța singură pe drum, să-și verse asupra mea bunătațile, că m-ai nenorocit: am treabă acasă; m-așteaptă familia!

Maladețul meu a-nceput să râză și iar m-a strâns de gât și m-a pupat; pe urmă m-a asigurat că n-are la el nici un explozibil altul decât ura lui nempăcată contra intolerabilei de absurde organizațiuni actuale a societății. Eu, din parte-mi, i-am declarat că n-am nici un cuvânt spre a susține o organizație care, dacă n-o cred totdeuna intolerabil de absurdă, adesea mi se pare stupid de intolerabilă.

Asupra acestora, ne-am pupat iar muscălește și, după ce am dat un bacșiș conductorului să ne lase singuri în compartiment, ne-am culcat... Am dormit bine până la ziuă, când am ajuns la graniță.

Anarhistul meu, mai deștept ca mine, s-a coborât întâi din vagon. Eu, puțin mai târziu, somnoros, dau să trec pe urmele lui... Un polițist, cu o voce foarte aspră, îmi zice, ținându-mi calea:

— Treceți întâi la revizia pașapoartelor! Caut în buzunar... caut în săculețul meu de drum... Nu e... Afurisit pașaport!... iar pașaportul!... Zic:

— Domnule, nu-l găsesc; probabil, l-am pierdut pe drum; dar sunt român, domnule!...

Și voi să trec; dar el, și mai aspru:

— Nu se poate, domnule, fără pașaport! n-auzi?

— Dar am hârtii, altele, care probează că sunt român, domnule! cetățean român!

Și iar dau să mă vâr. Aș!... Polițistul îmi dă un brânci în piept, și mă aruncă-napoi, cam departe, pe teritoriul străin, în

brațele unui hamal, care, din spate, cu același procedeu, mă restabilește în poziția verticală.

„Ei! zic în gândul meu; de-acum sunt pierdut! pierdut la pragul patriei mele!... Ce e de făcut?...“

Intru, foarte abătut, în restaurantul gării pe teritoriul neutru... Beau o cafea... amară cafeaua în țară străină... prea puțin zahăr și prea multă *frank-caffe!*... Gustând, foarte dezgustat, din cafeaua exilului, aud că afară se pregătește trenul de plecare către interiorul patriei mele... Mă uit la ceas; mai sunt douăsprezece minute... și pleacă fără mine, și eu rămâi în exil, și nu mai am parale nici de *frank-caffe!*

Desperat, mă-ntorc la polițistul meu și, cu lacrimi în gușe:

— Domnule! te rog, domnule... sunt cetățean român!... scap trenul!... nu mă nenoroci! Dar el răcnește:

— Nu se poate fără pașaport! nu-ștelegi? idiotule!

Profund vexat de acest refuz astfel formulat, mă întorc demoralizat cu desăvârșire în restaurant... Ce să fac?... Să telegrafiez cu 50 de cuvinte răspuns-plătit și cu timbru de 30 de bani la poliția locului meu. Dar, până să-mi vie răspunsul, pot pieri printre străini;

În cel mai bun caz, alt tren de coincidență n-am decât peste 18 ore!... Orcum, tot bine!...

Fulgerându-mi acestea prin minte, intru în restaurant, unde găsesc pe maladețul meu bând ceai, fără zahăr, numa cu rom. Foarte supărat îi povestesc nenorocita mea aventură. El începe să râză ca un sec; scoate din buzunar un pachet de documente; se uită la mine lung, parcă mi-ar lua semnalmentele, ca la un biou de servitori pentru condicuță; alege unul dintre documente; mi-l dă discret pe sub masă, și-mi șoptește:

— Na pașaport! mergi degrab' la revizie!

Mă uit la hârtie...

Mă cheamă Bob Schmecker; sunt cetățean american; președintele U.S.A. „roagă pe toate autoritățile civile și militare de pe globul terestru să mă lase să trec și să-mi dea ajutor și protecție în caz de nevoie“.

Haha! strig eu, și trec repede la domnul polițistul meu:

— Am găsit, în sfârșit, pașaportul meu, domnule!... poftim!

— Așa da! zice el.

Și mi-l vizează... Mă sui repede-n tren cu muscalul meu salvator. Ne pupăm... Trenul a plecat... Am intrat în patrie!...

Nu!— să mărturisească toți amicii mei anarhiști, fie liberali, fie conservatori — nu! nu sunt pentru răsturnarea societății actuale, mai ales prin mijloace violente... Dar, drept să spun, reintrând, după atâta necaz, cu așa succes, în patrie... am gândit... nu mai ții minte ce... prostii, desigur.

Ajungând seara acasă, am fost întâmpinat de ai mei... Înainte de a mă apropia de ei, le-am strigat din poartă:

— Mă rog vouă, să nu-mi cereți hârtii de identitate, că n-am altceva decât un pașaport american, și sper că n-ați fi inteligenți ca unul care m-a făcut idiot az-diminează, numai pentru atâta să mă lăsați să intru.

Și-mpreună cu toată familia, care știe ciat-pat englezește, am cântat, de bucurie că ne-am revăzut sănătoși, mândrul cântec american: Yankee doodle...

1909

AȘA SĂ MOR!

Am avut să fac multe alergături săptămânile trecute: peste cinci mii de kilometri în drum-de-fier. Am ostenit destul; dar nu-mi pare rău... cu prilejul acesta am făcut o foarte plăcută cunoștință — un drum rar...

O zi întregă, până la Budapesta, l-am admirat numai de la distanță; neștiind bine decât limba noastră, n-am avut îndrăzneala, cât mi-era de simpatic, să m-apropii de el și să intru în vorbă. L-am văzut în vagonul-restaurant, înconjurat de alți călători, conversând cu ei în mai multe limbi străine — nemțește, ungurește, italienește, franțuzește — un poliglot în toată puterea cuvântului.

Om tânăr, cam de treizeci de ani — foarte elegant; deschis la privire și la vorbă; vesel, deștept, vioi; plin de glume și, mai presus de toate, om umblat.

Ceasuri întregi am tras cu urechea la conversația lui cu ceilalți călători, și, din câte am putut înțelege, am rămas cu convingerea — care, mai târziu, trebuia să mi se confirme cu prisos — că mă aflu în fața unui om extraordinar.

Acest tânăr, nu numai că știa atâtea limbi, dar cunoștea de aproape și țările lor: vorbea despre toate regiunile Europei civilizate, în lungul și-n latul continentului, cu mai mare siguranță decât aș îndrăzni eu să vorbesc despre mahalalele pe unde am copilărit; și, după cum se vedea bine, impresiile ce le comunica erau de tot proaspete: de ieri, din Germania de alaltăieri, din Franța; de acu trei zile din Italia!... un fel de pasăre călătoare care, cu o privire, din înălțimi, apucă fizionomia întregă a părții globului unde și-a petrecut vara, și-i strigă din depărtare, de sus, pe limba ei: „Să ne mai vedem cu bine la anul!“.

Dar nu numai atâta! Tânărul călător nu trecea prin lume ca o pasăre; era o minte cugetătoare, înavuțită cu frumoase învățături știa tot ce se petrece în lumea mare și-n cea mică. Vorbea, în perfectă cunoștință de cauză și cu egală competență, despre greva sindicalistă din Franța; despre reforma financiară a Germaniei; despre mișcarea sufragetelor din Anglittera; despre

expoziția secesioniștilor din Berlin; despre ultimele creațiuni a lui Carusso și a lui Rostand; despre situația incomodă a sultanului detronat, ca și despre puilul de girafă fătat săptămâna trecută în grădina zoologică de la Hamburg etc. etc.

Politică, finanțe, mode, navigație fluvială, maritimă și aeriană, industrie, arte, teatre, muzică, sport, mai cu seamă sport — toate, toate erau clar și metodic așezate în această puternică minte de om, și prin urmare, la nevoie, metodic și clar expuse.

Și toate astea, cu o siguranță, o dezinvoltură și o volubilitate încântătoare, spre uimirea tuturor ascultătorilor. Ce păcat, m-am gândit eu, că nu știu o limbă străină, să fi intrat și eu în vorbă. Câte lucruri aș fi putut afla și învăța de la un om atât de știut și de comunicativ!

Dar pe când gândeam astfel, iată că intrăm în gară la Budapesta, unde trebuie să cobor și să aștept câteva ceasuri până la plecarea trenului către București. Omul extraordinar coboară și el și dispare spre părerea mea de rău, prin mulțime. Lung o să mi se pară drumul fără el, care m-a făcut, de ieri până azi, să nu bag seama cum a trecut atâta vreme!

Alerg repede la controlorul vagoanelor de dormit, să m-asigur din vreme de un pat de clasa a doua — dacă voi avea noroc să găsesc, fiindcă e totdeuna îmbulzeală și locurile se vând mai dinainte. Dar am noroc; din întâmplare, în ziua aceea, sunt puțini călători; locurile toate sunt libere; am să fiu singur într-un compartiment de patru paturi... atât mai bine!... nu ai totdeauna noroc să dai peste tovarăși de drum interesanți și plăcuți.

Ceasurile de așteptare au trecut — foarte încet, și mi s-au părut firește foarte lungi; dar, cât de încet, ceasurile tot trebuie să treacă; și cât de lungi sa fie, tot le-nghite vremea pe unele după altele. Și așa, pe la două și jumătate, m-am suit în vagonul de dormit la patul cu numărul 13.

Ș-apoi mai spun unii ș-alții că 13 e număr fără noroc! N-apuc să mă așez bine la locul meu și să scot o carte de citit din săculeț, și cine intră, cu zgomot mare, în același compartiment?... Cine? tânărul meu! extraordinara pasăre călătoare! care ocupă în fața mea locul cu numărul 11.

Mă salută foarte grațios, pare că mă recunoaște. Eu, vădit mulțumit că-l revăz, îi răspund și mai grațios, și gândesc așa: de data asta, fiindcă suntem numai doi într-un compartiment, am să intru în vorbă — franțuzește, ori nemțește, cât mă pricep. Și pândesc momentul când să atac.

Dar până să încep eu, el, care și-a aruncat ochii pe cartea mea de citire lăsată pe mescoară, îmi zice zâmbind foarte amical:

— Dumneata știi românește?

Înecat de admirație și de bucurie, nu pot răspunde decât prin altă întrebare:

— Cum? dumneata... știi și românește?

— Perfect! răspunde omul extraordinar.

— Domnule, zic eu, nu-ți poți închipui câtă plăcere îmi face să călătoresc cu un om așa de umblat ca dumneata! Crede-mă că tot drumul de aseară și până adineaori am regretat că nu cunosc și eu o limbă străină, să pot intra în conversație cu un tovarăș de călătorie așa de spiritual și care știe atâtea!

Tânărul mi-a mulțumit de compliment, și din momentul acela am fost buni prieteni.

Câtă admirație îmi inspirase în ajun nu fusese nimica pe lângă ce trebuia să-mi inspire de acuma-ncolo. Cum se poate un om să-i ia atâtea! Fenomenal!

Să las că știe pe dinafară toată muzica din *Prințesa dolarilor* și din *Văduva veselă*, cu cuvintele cupletelor în nemțește și-n românește; căci asta se poate atribui talentului și memoriei,

care adesea nu dovedesc prea mult în privința inteligenței; clar ceea ce m-a amețit a fost cunoașterea amănunțită a împreriurilor politice de la noi. Astfel, de la dânsul am aflat...

că arhiducele moștenitor al tronului Austro-Ungariei va veni să facă o vizită la Curtea noastră, și că vizita aceasta are o mare însemnătate politică;

că Alexandru Davila deschide la toamnă un teatru nou național în București;

că, pentru moment, nu se face nici o remaniere în cabinetul Brătianu, fiindcă nu s-a putut ajunge încă la o înțelegere între cadrele vechi liberale și generoși, așa că intrarea lui Stere și a lui Radovici în minister nu se poate face decât la toamnă;

că magaziile economatului C.F.R. de la gara Filaret au ars până-n pământ, iar pagubele se ridică la peste trei milioane;

că bietul nostru Marion, poetul inimitabil al soacrelor, a dispărut dintre noi;

că Take Ionescu dezmente că ar fi declarat lui Costică Arion cum că i-ar conveni să mai rămână mult liberalii la putere;

că recolta, dacă nu vine ploaie cât de curând, este foarte amenințată în partea de jos a României; ș.cl., ș.cl.;

și toate aceste afirmațiuni, confirmate cu: „așa să am noroc!“... „așa să trăiesc!“... „așa să tiorăsc!“... „așa să am parte de sănătate!“... „așa să mor!“

După acestea, începe să cânte ceva din repertoriul lui Ristache Ciolacu, pe care-l cunoaște personal de la Lăptărie, precum cunoaște personal pe toate personalitățile noastre din lumea politico-economică, financiară, artistică etc.

Dar numai pe ale noastre le cunoaște?

În Paris, în Berlin, în Viena, în Milano, peste tot, pe toți îi cunoaște:

— Așa să am parte de ochii mei!

Pe urmă, îmi povestește cum a ars balonul lui Zeppelin, „Oi mamă!“, și cum el îi spusese mai dinainte contelui că are să se întâmple o nenorocire:

— Așa să trăiesc, dacă nu i-am spus! parcă nu i-am spus! Trecem, după asta, iar la politica românească...

Lui Stere i-a spus el să nu intre până n-are o siguranță solidă, să nu pață și el cu liberalii ce a pățit Take cu conservatorii:

— Așa să mor, dacă nu i-am spus!

Apoi, de la politică, trecem la teatru...

Cea mai mare artistă dramatică tot Sară Bernhard rămâne, deși și Suzanne Despres este admirabilă; dar creația cea mai frumoasă a Sarei nu este nici *Dama cu camelii*, nici *L'Aiglon*, ci *Fruï-fruï*; rolul cel mai elegant:

— Așa să am bine, dacă nu i-am spus deja la Paris!... de ce să nu-i spui?... parcă mi-e frică?...

După atâtea minuni câte am auzit, pe la unu după miezul nopții, dorind somn ușor tovarășului de călătorie, m-am culcat la locul meu, pe când el fredona încă un cuplet de operetă.

A doua zi dimineața ne-am deșteptat pe teritoriul românesc.

Până la București, am mai auzit destule. Pe la Chitila, am îndrăznit să-l întreb pe omul meu ce e de felul lui. Am aflat...

E voiajor... în „brânșă“ ilustrate, poștale...

Cu toată veselia lui, are cauze să fie trist: fiind ocupat în Olanda cu așteptarea ușurării reginei Wilhelmina, a scăpat ocazia să lanseze o serie de ilustrate române pentru jubiloii.

— Așa să mor!

Din PERIODICE

MOFTUL ROMÂN

— *Moftul român* a înviat!

— Adevărat a-nviat!

Iată cuvintele cu care trebuie să se salute în aceste zile de sărbători toți nepoții divului Traian, toți aceia în vinele cărora curge sânge de roman.

Să mai așternem aci o programă a *Moftului român*, credem de prisos. Sunt opt ani acu de când această foaie a văzut lumina pentru întâia dată. Voim a fi consecvenți, și astfel dăm drept program aceleeași linii pe care le-am pus în fruntea acestei foi la prima-i apariție.

E U: Ce mai spune gazetele, nene?

N E N E A: Mofturi!

*

E U: Ce era azi la Cameră?

D. D E P U T A T: Mofturi!

*

U N C E R Ș E T O R D E G E R A T: Fă-ți pomană: mor de foame!

U N D O M N C U B U N D Ă: Mofturi!

*

UN JUNE CU REVOLVERUL ÎN MÂNĂ: Acrivițo!
dacă nu mă iubești, mă omor!

D-RA ACRIVIȚA (*făcând două gropițe asatine în ob-raji*): Mofturi!

*

D.B ABE Ș! Feriți-vă de apa nefiltrată: are germenii tuturor
boalelor.

UN MITOCAN (*fudul*): Mofturi!

*

EU: Dar domnii X... Y... Z... n-au nici un merit, nici o
capacitate, nici un talent spre a fi puși în fruntea unor institu-
țiuni care... și în sfârșit despre onestitate... de!

UN AMIC: (*tăindu-mi vorba si dând din umeri*): Mofturi!

*

PACIENTUL: (*foarte impacient*): Doctore, mor!

DOCTORUL: (*foarte liniștit*): Mofturi!

*

LIBRARUL: Iată o carte nouă, foarte interesantă.

UN JUNE CULT: (*dând cu dispreț volumul la o parte*):
Moft!

*

UN IPOHONDRU: Ar trebui mai multă îngrijire: doamne
ferește! să nu ne pomenim la primăvară cu ciuma!

D. PRIMAR (*foarte serios*): Mofturi.

*

UN CETĂȚEAN: Săriți!

D. PROCUROR: (*grăbindu-se să suie la club*): Mofturi!

*

EU: Eu crez că de astă dată guvernul a avut dreptate.

UN PESIMIST SUPRIMAT (*scrâșnind fieros*): Mofturi!

*

EU: Trebuie să mărturisim, cu toată părerea de rău, că în administrație... uneori se fură foarte des.

UN OPTIMIST RĂMAS ÎN SLUJBĂ (*zâmbind foarte blajin*): Mofturi!

*

UN ORATOR OPOZANT: Câteodată, autoritățile... prin abuz de putere, se întâmplă prea de multe ori să comită...

UN MINISTRU: Mofturi!

*

UN TATĂ DE FAMILIE: Am auzit că de la o vreme se-ntinde printre o seamă de tineri din București niște apucături oribile.

UN ALTUL CU MAI MULȚI COPII (*râzând*): Mofturi!

*

X...: Mâine seară e o eclipsă de lună.

Z...: Mofturi!

*

IAR EU: A propos iese o gazetă nouă.

PUBLICUL: Moft

*

Moft! Mofturi!

O, Moft! tu ești pecetea și deviza vremii noastre. Silabă vastă cu nețărnut cuprins, în tine încap așa de comod nenumărate înțelegeri: bucurii și necazuri, merit și infamie, vină și pătenie, drept, datorie, sentimente, interese, convingeri, politică, ciumă, lingoare, diferită, sibaritism, vițiuni distrugătoare, suferință, mizerie, talent și imbecilitate, eclipse de lună și de minte, trecut, prezent, viitor — toate, toate cu un singur cuvânt le numim noi românii moderni, scurt: MOFT.

În genere națiile mari au câte un dar sau vreo meteahnă specifică: englezii au spleenul, rușii nihilismul, francezii *l'engouement*, ungurii șovinismul, spaniolii morga, italienii vendetta etc., românii au Moftul!

Trăiască dar *Moftul român!*

Foaia ce reapare astăzi, cu titlul ei eminent național, sperăm că va fi formula sinceră și exactă a spiritului nostru public.

Si acuma, dragă *Moftule*, mergi iar de-ți fă și tu rostul în lumea asta.. Locul tău aici este, a ta e vremea de astăzi.

Aruncându-te din nou la lumină, strigăm cu toată căldura: Dumnezeu părinților noștri, el care a știut totdeauna să protejeze România, aibă-te în sfânta sa pază! deie-ți norocul ce-l merită orice moft român pe acest pământ stropit cu sângele martirilor de la 11 iunie 1848, 11 februarie 1866, 8 august 1870 și 14 martie 1888 ș. cl., ș. cl.

Publicului român, care-ți este tot sprijinul, îi zicem: ajută-ne și Dumnezeu te va ajuta; iar ție-ți dorim: *Moftul român* să fii, dar caută pe cât se poate de nu fi moft!

„*Moftul român*“, 1893, 24 ian.

BROAȘTE... DESTULE

Nuvelă pesimistă

Leonică era pe atunci șeful registraturii într-un minister. El era un băiat a cărui vârstă nu se putea ghici ușor: o mutră căreia uneori i-ai fi putut da vreo patruzeci de ani trecuți; alteori nu ți-ar fi venit să crezi că merge pe al treizecelea — aceasta mai ales când ieșea *fresco* din frizăria unde, de când intrase în slujbă, era abonat: trei sfați la început, apoi, de la introducerea sistemului nou monetar, patru franci pe lună, pentru: tuns la o lună o dată, frizat la zile mari și ras de două ori pe săptămână, miercurea și sâmbăta.

Părul lui nu era nici negru, nici galben, nici castaniu; fața nici oacheșe, nici bălană, nici smeadă; ochii nici negri, nici verzi, nici căprij. Nu era nici cârn, nici năsos, și urechile le-avea potrivite. Nu era nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici nalt, nici bondoc, nici subțire, nici gros. Afară de astea, nu era nici bun, nici rău, mai moale, nici iute, nici deștept, nici prost. Cu un cuvânt, o ființă nici prea-prea, nici foarte-foarte.

Gusturile lui îl făceau cel mai distins dintre toți slujbașii departamentului. Pe lângă că era curat spilcă, apoi obișnuia să se îmbrace foarte galant... Gheroc negru la doi butoni; jiletcă de pichet în fața oului de rață, cu bumbi de sticlă mată cât o alună turcească, imitație foarte reușită de mărgăritar; sau altă jiletcă de plisă vișinie cu bumbi roșii de mărgean fals; pantaloni de postav subțire gris-perle; pantofi de piele de mănuse cu funde mari și cu cataramă, și capelă-naltă, în toiul verii, o hăinuță scurtă, fără talie, de dril alb, încheiată într-un bumb; jiletca, pantalonii, pălăria și ghetetele de aceeași materie; o statuă de iaurt, coborâtă de pe pedestalul ei... și altele și altele.

Fiece cravată apoi avea agrafa ei, și fiecare agrafă conținea o însemnătate simbolică... O inimă de mărgean străpunsă de o săgeată lucrată în diamante arăta că inima lui Leonică era foarte simțitoare la loviturile lui Cupidon; două cheițe de aur încrucișate însemnau că junele stăpânește secretul cu care se deschid inimile; un condei de pană zugrăvit în smalt pe o condică de aur deschisă spunea clar: sunt registrator etc.

Am cunoscut pentru întâia oară pe Leonică acum câțiva ani, vara, prin recomandarea unui prieten, la cafeneaua Fialcowsky. Încântat de cunoștință, noul meu amic îmi dete un plic, pe care scrise cu condeiul de la portofel adresa mea. Era o invitație la nuntă pentru a doua zi. Leonică se afla în dârdora căsătoriei.

Era sâmbătă. A doua zi seara mă gătii cum putui mai bine, și la ceasurile nouă fără ceva mă aflam la Sărindar, în loc însă de a găsi la biserică masalale și trăsuri ca la toate nunțile, găsii curtea pustie și ușa bisericii închisă. Gândii că m-am înșelat în privința datei, ceasului sau numelui bisericii. Mă apropiiai de un felinar și citii încă o dată invitația: nu mă înșelasem deloc. Ieșeam din curtea Sărindarului fără a ști ce să crez, când mă lovii piept în piept cu... Leonică în original.

— Veniseși la nunta mea?

— Firește.

— Nu se mai face: am stricat. Nu mă vrea, pace bună! Lac să fie, că broaște... destule!

Peste vreo două luni mă pomenesc cu un plic: era o nouă invitație la nuntă, întocmai ca cea dintâi, numai numele domnișoarei era altul. — În ziua nunții lui Leonică am lipsit din oraș. Întorcându-mă a treia zi, îl întâlnesc mergând la cancelarie.

— Mă iartă, frate Leonică; n-am putut să-mi împlinesc datoria prietenească...

— Despre ce?

— N-am putut veni la cununia dumatăle. Am fost la țară. Dar tot mai bine mai târziu decât niciodată: îți urez viață fericită și moștenitori câți dorești.

— Ce cununie? ce viață? ce moștenitori? Gândești că m-am cununat?

— Am primit invitația...

— Da, dar am stricat tot. Nu mă vrea, pace bună! Lac să fie, că broaște... destule!

Primisem al cincilea bilet de cununie din partea lui. Știam acumă bine că „broaște destule“! Mai au trecut apoi câteva luni, nu-l mai văzusem pe Leonică... într-o zi, trecând prin Lipsani, mă întâlnesc cu un alai de înmormântare... Douăsprezece fete, îmbrăcate în zăbranic alb cu beteală pe cap, mergeau înainte... Era flăcău... Panglicele coșciugului le țineau patru impiegați de la minister, pe care-i cunoșteam și între care se afla și prietenul care-mi recomandase odinioară pe Leonică.

Mă apropiai prin înghesuială de dânsul și-l întrebai cine a murit.

— Leonică, îmi răspunse.

— Dumnezeu să-l ierte! zisei. Adio, Leonică... Lac să fie, că broaște...destule!

Unde e spiritul liber al lui Leonică în momentul acesta? în cer, în văzduh. Ce face el acolo? Asta o vom afla în viitoarele noastre comunicări spiritiste.

LACHE ȘI MACHE

Nuvelă

Multe și mărunte s-au vorbit despre inseparabilii Orest și Pilad din antichitate, însă, cu drept cuvânt, vremurile de acum se vor mândri cu povestirea istoriei lui Lache și Mache, căci în adevăr acești doi oameni nu pot avea decât una și aceeași istorie: ei vor da exemplu veacurilor viitoare despre puterea prieteșugului.

Cine a cunoscut pe unul a cunoscut și pe celălalt, fiindcă amândoi mai aproape trăiesc, mai aproape dorm, decât chiar frații cei lipiți din Siam.

Cine zice Lache zice Mache și viceversa. Cel dintâi s-a născut la Severin tot în ziua și ceasul în care a văzut cel de-al doilea lumina la Dorohoi: pe amândoi i-a tras ața la București, pentru a îmbrățișa cariera de copist.

Dacă, la vreo răspântie vezi arătându-se mutra unuia, așteaptă puțin și vei vedea și pe celălalt, care, întârziind pentru cine știe ce, își grăbește pasul ca să-și ajungă jumătatea; în adevăr jumătate, căci Lache și Mache nu sunt decât unul și același în două fețe, doime de o ființă și nedespărțită.

Viața lor seamănă foarte mult cu un sistem solar dublu, în care fiecare joacă pe rând rolul centrului, pe când celălalt i se rotește împrejur. Când buzunarul lui Lache înfățișează o greutate oarecare, dânsul este soarele sistemului, iar Mache planeta respectivă. A doua zi însă vedem că Mache strălucește cu jiletca palpitândă, iar Lache gravitează în spațiu, urmându-l foarte ascultător.

Amândoi fumează, însă nici unul nu are tabachere, și de aceea nici nu cumpără tutun, fiindcă s-ar usca în buzunar. Astfel când Mache se întâmplă să-ți ceară o țigară, trebuie să-i dai

două, sau dacă nu, dânsul face o țigară venerabilă de senator, și după ce-ți mai ia și câteva foițe de hârtie, merge să-mpartă prada cu celălalt.

Dacă vreun cunoscut voiește să cinstească cu o cafea pe Lache, acesta refuză cinstea în favoarea lui Mache, și astfel cunoscutul e silit să-i cinstească pe amândoi.

La teatru merg câteodată amândoi la galerie cu un singur franc: unul plătește, iar celălalt intră pe mofturi cu contramarca aceluiași bilet.

Biliard nu joacă niciodată, fiindcă în orice caz tot o jumătate din ei ar trebui să păgubească — ar fi absurd ca și când ar conspira tatăl împotriva fiului, ori sf. duh împotriva tatălui. Când au poftă de joc, unul ia la carambolaj pe vreun ageamiu vădit, și cât ține partida, cel ce nu joacă stă împrejurul biliardului, făcând toate chipurile ca să demoralizeze pe adversarul jumătății sale.

Pentru că-și plătesc cinstit datoriile, când și le pot plăti, Lache și Mache se bucură de oarecare credit la cafeneaua unde beau regulat, mai de multe ori nu cu banii lor, cafea după masă. De aceea și chelnerul îi trece pe o singură foaie a catastofului, la una și aceeași partidă. Când datoria a atins o cifră prea mare, trecând spre exemplu peste doi lei, atunci cel care intră întâi pe ușa cafenelii — acela fiind deocamdată soarele sistemului — plătește socoteala.

Lache și Mache sunt tineri cu carte; ei știu de toate câte nimic, așa sunt adevărații enciclopediști. Lache este înalt la închipuire, Mache e adânc. Așa dânșii iau parte cu mult succes la toate discuțiile ce se ivesc la cafeneaua lor obișnuită: poezie, viitorul industriei, neajunsurile sistemului constituțional, progresele electricității, microbii, Wagner, Darwin, Panama, *Julie la Belle*, spiritism, fachirism, *l'Exilee* ș. cl., ș. cl.

În cea dintâi săptămână după luarea lefii, principiile lor se întemeiază pe recunoașterea ordinii și scopului providențial

în mersul omenirii; pe adevărul că omul nu este numai o vită, care trăiește pentru a mânca și a bea, ci un agent dumnezeiesc, însărcinat cu o misiune înaltă în complexul universului; pe necesitatea guvernului aflător la putere; în fine, pe temeuri pur conservatoare.

Deodată însă cu ieșirea celor din urmă gologani din jiletcele lor, Lache și Mache părăsesc aceste principii „uzate“ și „falsе“; atunci lumea și omenirea sunt numai o confuzie fără plan nici ordine; guvernele toate sunt rele, dar cel mai rău e cel de față; omul este un joc nenorocit al oarbei întâmplări, o victimă a societății — principii aproape anarhiste — totul se stinge într-un mormânt! — amar scepticism!

„Mănâncă și bea, Lache ori Mache! că cu atâta ai să te alegi!“ își zic ei adânc blazați.

Din nenorocire, ei își dăruiesc așa moderne povețe tocmai după o săptămână de la luarea lefii.

Și cine și-ar închipui că această inestricabilă armonie a lor era cât p-aci să se strice odată. Lache era înamorat și își făcea curtea în mahalaua depărtată a slăbiciunii sale, însoțit de Mache. Persoana — din greșală, desigur — începu să palpитеze pentru acesta.

Imprudenta, la biletul anonim al unuia, răspunse celui alt: „D-sale d-lui Mache, functionar“. Adresantului îi fu peste puțină să disimuleze, față cu nefericitul prieten, aerul de satisfacție pe care-l dă omului orice triumf de care el nu era sigur. Figura adresantului era radioasă, a lui Lache lugubră: pentru întâia oară de când se cunoșteau, cele două chipuri avură două deosebite feluri de expresie — și ce deosebire fatală!

De aci, urmă grozavul fenomen al rupturii prietășugului lor. În acea zi, vremea s-a stricat, cerul s-a turburat, și cu trăsnete înfricoșate a căzut ploaie și piatră cât oul de găscă asupra Bucureștilor, după care s-a arătat pe cer și o cometă cu

coada zbârlită, spre marea indignare a astronomilor români, care uitaseră s-o treacă la calendarul anului.

În seara acelei zile nefaste, Lache, bând trist și zdrobit cafeaua, a fost întrebat cu mult interes de toți mușteriii și chelnerii din cafenea, că ce s-a făcut Mache. El răspundea cu adâncă amărăciune și cu glasul înecat:

„De unde pot pentru ca să știu eu?... Nu știu!“ Pentru a o suta oară era să i se adreseze aceeași întrebare, la care probabil el ar fi răspuns cu aceleași amare cuvinte, când Mache, plouat ca un cotoi aventurier, intră în cafenea: nu se văzuseră de douăzeci și trei de ceasuri și trei sferturi! Aceea ce se petrecu în momentul acela între ei nu se poate scrie cu nici un fel de condei. Amândoi cu lacrimi în ochi se repeziră în brațe unul la altul cum se repede fierul la magnet:

— Lache!

— Mache!

Atunci, cerul se-nsenină de tot, trăsnetele și grindina se depărtară, iar steaua cu coadă pieri de pe cer spre marea mulțumire a astronomilor români, care se mângâiară, că, dacă uitaseră a o prevesti la călindarul anului, nu fusese cel puțin decât o cometă neserioasă.

1877—1878

MOFTANGII

RROMÂNUL

Moftangiul este eminentemente român; cu toate astea, înainte de a fi român, el este moftangiu.

Născut dintr-o familie săracă dar onestă, el este fiul operelor sale, și, deși democrat prin naștere, el face parte din aristocrația inteligenții, a meritului, științei, artei, culturii ș. ci.

Dar... născut dintr-o veche familie de adevărați boieri, care au știut totdeauna să pună interesul patriei mai presus de interesele de clasă renunțând la privilegiu, el, aristocratul get-beget, este adevăratul democrat...

Moftangiul este patriot hotărât, naționalist exclusiv, român până în măduva oaselor! toată lumea trebuie s-o știe!

Guvernamental, sau, când din nenorocire nu se poate asta, opozant, moftangiul felicită România în cazul întâi, o deplânge în cazul al doilea, în ambele cazuri o iubește până la nebunie. De aceea, el urăște cu furie tot ce nu e român, tot ce nu e național.

El stimează agricultura, dar visează o industrie mare națională, care să ne scape de tributul ce-l dăm străinilor: ceea ce-l înspăimântă este o cucerire a României pe terenul economic de către infamii de străini, ajutați de copiii vitregi ai țărișoarei lui!

E om de partid, câtă vreme nu-i vorba decât de vederi asupra politicii interioare, îndată însă ce e vorba de a ne prezenta față cu străinii, el crede că toți românii trebuie să uite micile pasiuni și, dându-și mâna frățeste, să pășească strâns uniți față cu primejdia economică, politică, socială și culturală a Națiunii! Inimicul comun este străinul! jos Străinismul! sus Românismul!!!

Oricine gândește altfel... e un trădător!

Moftangiul se găsește în toate clasele sociale; speța lui furnică pe toate căile de comunicație (afară de rare excepții, cu bilet gratuit) și e încuibată din cele mai mândre palaturi până în cea mai modestă odaie de *hotel garni*¹.

Moftangiul poate avea sau nu profesiune, poate fi sărac sau bogat, prost ori deștept, nerod ori de spirit, tânăr, bătrân, de

¹ Hotel cu camere mobilate (fr.).

un sex sau de altul sau de amândouă, el a fost, este și va fi rromân adevărat... Să te păzească Dumnezeu să ataci Rromânia lui oricât de pe departe, căci moftangiul român e aci gata să te zdrobească.

Moftangiul român este:

Din clasele primare până la bacalaureat — anarhist;

De la bacalaureat până la primul examen de universitate — socialist;

De la primul examen până la licență — progresist;

De la licență până la slujbă — liberal;

De la slujbă până la pensie — conservator.

De la pensie încolo, împărtășește principiile tinerimii universitare... Fii sigur că ai să-l găsești oriunde e vreo manifestație mai mult sau mai puțin politică ori nepoliticoasă a studenților mai mult sau mai puțin rromâni!

RROMÂNCA

Fică de arendaș, de negustoraș, de funcționăraș, de avocățel, de ofițeraș, de popă — să fi fost papă bulgăroi, sârbotei sau grecotei — moftangioaica este româncă și prin urmare nobilă, et par consequent¹ nu poate suferi mojcimea.

Ea este patronesă în comitetul unei sau mai multor societăți române de binefacere sau de cultură națională.

Moftangioaica română vorbește românește numai *avec les domestiques*², încolo franțuzește — acu ia lecții de limba engleză.

¹ Și prin urmare (fr.).

² Cu slugile (fr.).

În fiecare zi, moftangioaica răstoarnă prăvălii întregi, de la raftul de sus până la cel de jos, căutând eșantioane și negăsind, malheureusement¹, niciodată ce-i trebuie. Bogată ca și săracă, adeseori i se-nâmplă din distracție, când se uită negustorul în altă parte, să-i scape ceva în manșon sau sub rotondă².

Moftangioaica își oprește totdeauna cupeul d-a curmezișul stradei.

Pentru dânsa sunt numai două orașe în care poate trăi cineva:

Paris et Bukarest!

Dânsa are unul sau mai mulți adoratori, nu de plăcere sau de pasiune, ci de datorie: o femeie de așa înaltă extracțiune trebuie să aibă un suivez-moi³.

Bogată, n-are plăcere mai mare pe lume decât să-și arate unei amice sărace toaletele și să-i spuie prețul lor fabulos, și apoi proiectele, planul și devizul toaletelor viitoare.

Moftangioaica săracă este foarte discretă; de aceea, nu desprețuiește fondurile secrete, ba chiar din contra. Pentru cine conspiră, e prudent să evite pe moftangioaica română.

Crudă, adică necoptă, primește cadouri de la răscopți! bogați: răscoptă, face cadouri la săraci necopti, adică la cruzi:

— Ah! crudule!

Când e vorba de lista „victimelor“ ei, moftangioaica română uită șirul, numele și datele; are însă în privința aceasta despre amicele ei o memorie prodigioasă.

Când vrei să flirtezi cu moftangioaica, se rățoiește și fleorțăiește. Îi vorbești serios, râde; glumești, e foarte serioasă; o saluți, d-abia moțăie; o iubești, te spune târgului.

¹ Din nenorocire (fr.).

² Pelerină largă de damă (fr.).

³ Însoțitor (fr.).

Moftangioaica e amatoare de înmormântări de lux. Trecând prin fața cluburilor, jalnica scoate capul afară din cupeu. După cimitir, *un tour au bois*¹, cu ochii plânși și cu chipul încadrat în dantelă neagră, este obligatoriu.

Moftangioaica e o româncă bravă; ea știe suferi, cu hotărârea și eroismul caracteristice românului, tortura concertelor clasice, *fort en vogue*² astăzi... Astfel, dacă-ți place muzica, ferește-te să mergi la acele concerte: de câte ori orchestra avea un pianissimo, moftangioaica *commencera causer fortissimo*...³

Moftangioaica suferă în genere de stomac; oricând are să iasă în lume seara, nu mănâncă toată ziua în vederea corsetului. Astfel, e prudent să nu o prea iei la vals: suflarea ei te face să-ți aduci aminte cu mult regret de mirosul violetelor de Parma.

Poftită ori nepoftită, ea trebuie să se afle la toate balurile de rigoare, ale curții, ale societăților, ale lumii mari, la reprezentațiile prime, extraordinare sau de gală.

Ea e abonată la *L'Independance roumaine* și trebuie să figureze neapărat în *Carnetul lui Claymoor*.

Fiecare moftangioaică spune bucuros din fir în păr toată conversația care a avut-o cu prințesa moștenitoare „aproape o jumătate de ceas“ la balul din urmă de la Cotroceni. Câte moftangioaice au fost la bal — că nu lipsește una! — vezi dumneata câte jumătăți de ceasuri a ținut acel bal minunat.

O moftangioaică gătită și împopoțonată de șapte ori mai scump decât s-ar putea explica prin mijloacele consoartelui d-sale, dacă o întrebi ce părere are despre prințesa:

¹ O plimbare la șosea (fr.).

² Foarte la modă (fr.).

³ Va începe să vorbească fortissimo (fr.).

— Fie, *mon cher*; nu zic! e tânără; frumușică, și *vous voulez*¹; da'... prea e luxoasă!

Când vorbește de regina, zice: *la pauvre*!²

La balul curții mai ales, cum s-a abținut toată ziua de mâncare, abuzează de șampanie, de icre, de înghețată, de bomboane — nu de plăcere ori de lăcomie, nu!... de datorie... O dată supează cu un „amic“, pe urmă cu un curtezan, mai despre ziuă, se-nțelege, vine și rândul lui dumnealui: „Aide, cocoșelule, la bufet!“ Așa, după înghețată, mănâncă iar icre moi, și după Pommery extra-sec frappe, iar ciucalată fierbinte... A doua zi, doctorul *high-life* se vede silit a-i prescrie o cutie și jumătate de capsule de ricin.

După fiecare bal *du monde*³, a doua zi, caii doftorilor *mondains* aleargă până le iese limba de un cot.

Culmea supărării — să o scape din vedere Claymoor.

Culmea ambiției — un minister pentru bărbat și un secretariat pentru amic.

A! să nu uit...

Când vezi două moftangioaice amestecându-și alifia de pe buze și țocăindu-se cu multă căldură, să știi că nu se pot suferi. — *Ahi ma chere, je ne puis la sentir!*⁴

SAVANTUL

Important bărbat — bărbat serios.

Membru în toate societățile culturale naționale și internaționale, preferă dintre acestea pe cele de ginte latină. Dacă nu e încă în Academie, are să fie.

¹ Dacă vreți (fr.).

² Săraca! (fr.).

³ E în lumea bună (fr.).

⁴ Ah, draga mea, n-o pot suferi! (fr.).

E un exemplar de lux în galeria moftangiilor români și costă scump.

Teorii nouă din cărți vechi — invențiuni pe care străinii, vrăjmașii Rromâniei, apucă de le fac mai-nainte — studii speciale — misiuni la stațiuni balneare — comisiuni și delegațiuni — conferențe savante, un fel de *pot-pourri* de fapte diverse științifice — apoi direcțiuni de instituțiuni și publicațiuni — toate acestea trebuie să coste scump.

Tipul nostru iubește, mai presus de orice, Știința și Rromânia, cărora le sacrifică activitatea, liniștea, sănătatea, familia sa, tot. El susține că știința, deși esențial umană, trebuie, mai ales la o națiune mică și tânără ca a noastră, să fie națională. El constată în fiecare moment cu mândrie progresul prodigios al științelor române.

El dirijează un institut național savant sau, dacă încă nu până acuma, va inventa unul sau două pentru a le dirija — institute absolut indispensabile Rromâniei, care este și trebuie să fie centrul și farul cultural în Peninsula Balcanică... Ar fi o rușine să lăsăm pe Bulgaria să ne ia înaintea!

De exemplu. Este absolut indispensabil să întemeiem un institut pentru domesticirea, prăsirea și educația licuricilor — *lampyris resplendens* — având misiunea de a studia un nou sistem de luminare a orașelor rregatului cu aceste interesante gănganii fosforescente. Închipuiască-și acu orice rromân cu dorr de țarră câtă economie și ce lumină! strălucitoare, gratuită și — igienică!

Dar pentru asta, savantul nostru, bărbatul ingenios, patriotul neobosit, care a descoperit această luminoasă idee, trebuie să călătorească în cele două emisfere, spre a studia, *primo*: deosebitele sisteme de luminare a capitalelor mari, *secundo*: diferitele spețe de *lampyris resplendens*... După spusa entomo-

logiștilor, există până acuma vreo patruzeci, afară, se-nțelege, de acele pe care le va mai descoperi savantul nostru.

Moftangiul științific este sacrosanct.

Nici un guvern nu cutează, nu gândește măcar să se atingă de el și de institutul lui; sunt lucruri inviolabile: ar fi un guvern care ar vrea să stingă lumina, să rearunce România în obscuritate! Din contra, la fiecui buget nou, trebuie să se crească cifra respectivă — progresul științei reclamă și alt progres: progresul paragrafului respectiv.

Și toate astea, fiindcă știința e mai presus de luptele politice; guvernele sunt trecătoare, știința e eternă: într-o țară eminentemente constituțională, apa trece, moftangiii rămân.

Când moftangiul e un imbecil, îi pasă de critică mai puțin decât îi pasă unui suveran african de opiniile presei europene; când are oarecare talent și spirit, critica-l iritează și-l neodihnește ca pe o cochetă bătrână care se teme să nu se afle în sfârșit că are dinți falși și păr prepus. De aci se vede cum, între moftangii, cei de spirit și cu oarecare talent sunt mai slabi de înger decât imbecilii.

Culmea moftangiului savant: a-și comanda statua încă din viață și a prezida la inaugurarea ei și la apoteozarea sa — a acestui mare luptător național în ogorul științei române!

1893

SUCESUL „MOFTULUI ROMÂN“

Într-o țară tânără ca a noastră, intrată de curând în sistema constituțională și în concertul marilor puteri, gazeta este pâinea cotidiană a opiniei publice. Gazetarul prin urmare este brutarul inteligenții.

Nobila misiune el nu și-a luat-o din interes, pentru că n-ar fi putut face ceva mai de seamă; nu pentru un mizerabil câștig

el și-a luat spinoasa carieră a luminării concetățenilor săi; nu din sentimente egoistice el luptă pentru ridicarea poporului român, pentru revendicarea suveranității acestuia uzurpate; nu pentru vreun interes personal, ca adversarii săi, s-a făcut el aprigul apărător, sentinela neadornită a principiilor înscrise solemn în pactul nostru fundamental, și în sfârșit și mai presus de toate nu în necunoaștință de cauză el se pronunță categoric sus și tare asupra atâtor și tuturor chestiilor de ordine politică, economică, financiară, științifică, literară, artistică, cl., ș. cl.

Nu! Un dor nesecat pentru binele națiunii rromâne, patriei rromâne, popporului rromân l-a împins pe arena publicității... Afară de asta el știe de toate fără să fi-nvățat nimic și are ferma convingere că pentru Rrromânia câtă vreme va fi rău nu va fi bine!

Cu așa brutari conștiințioși, desigur că opinia publică trebuie să fie destul de bine hrănită.

Și iată dar ceea ce explică într-un mod neîndoios succesul *Moftului român*. De la apariția lui, acest organ, care tinde a fi formula exactă a opiniei publice române, a întâmpinat, afară de mici excepții, o unanimă aprobare. De ce? Pentru că această modestă foiță, având în vedere numărul îndestulător de brutării pentru hrana zilnică a inteligenții române, a crezut de cuviință dintru început să s-apuce de franzelărie subțire, de unde (cum onor. public trebuie să se fi convins deja) își dă osteneala să scoată cât se poate mai bune gogoși!

LA POȘTA

UN DOMN CĂTRE IMPIEGAT: Mă rog, n-a venit vreo scrisoare pentru mine?

IMPIEGATUL: Nu... Dar de unde era sa vă vie?

DOMNUL: Știu eu? de la cineva.

IMPIEGATUL: Nu.

DOMNUL: Bine. (Pleacă.)

IMPIEGATUL (scoțând capul pe ferestruică): Mă rog...

DOMNUL (întorcându-se): Poftim...

IMPIEGATUL: Dar... cum vă cheamă pe dv...?

DOMNUL: Ion Popescu.

IMPIEGATUL: Îmi pare bine... Fiți sigur că vă vom anunța îndată ce va sosi ceva.

DOMNUL: Mersi.

IMPIEGATUL: Pentru puțin (își retrace capul.)

DOMNUL: îndatorat. Vă salut. (Pleacă.)

IMPIEGATUL (scoțând iar capul): Mă rog. Domnul (întorcându-se): Poftim... Impiegatul: Dar... unde ședeți dv... ? Domnul: La mătușă-mea. Impiegatul: Mersi... (își retrace capul.) Domnul: Pentru puțin. Salutare.

1893

POVESTE DE CONTRABANDA

S-a zis că, în război, culmea ar fi să descoperi un obuz care să poată străbate orice cuirasă și o cuirasă pe care să n-o poată străbate nici un obuz. La vamă, culmea ar fi să găsești un vameș căruia să nu-i scape nici un contrabandist și un contrabandist pe care să nu-l prinză nici un vameș.

Am citit undeva sau mi s-a povestit, nu știu bine, o anecdotă, care sper că va interesa pe cititorii acestei reviste. Iat-o.

Vameșii francezi pe granița despre Belgia sunt de o asprime și de o istețime nemaipomenită. Fiscul francez are aci nevoie de copoi cei mai de rasă din cauza contrabandelor de mărfuri de lux și mai ales de dantele. Călătorii, mai cu seamă cei bănuți, sunt supuși la revizii și scotoceli, care răzbesc totdeauna până la piele.

Se-nțelege de la sine că pentru călătorii feminini este o anume sală de revizie și femei revizoare.

A amăgi, a dejuca vigența acestui Argus fiscal s-ar părea absurd; sunt însă oameni și mai ales femei, care încearcă uneori — nu că fac profesiune din contrabandă — să treacă în Franța, pentru personală întrebuințare, obiecte de lux, în genere dantele belgiene. Și nu rareori reușesc; fiindcă un călător care se vede cât de colo că vine de departe, că nu face călătoria pentru vreun câștig sau pentru afaceri, ci numai de plăcere, un călător care este însoțit de o familie întreagă, având aerul sigur și nepreocupat, prezentându-și bagajele cu fruntea sus la revizie, poate strecura prin cutele și căptușelile hainelor și câte o bucățică de dantelă. Aerul onest și franc îl scapă adesea de bănuiala celor mai neîncrezători oameni din lume, care desigur sunt vameșii — adesea, însă nu totdeauna.

Călătorea odată pe drumul-de-fier de la Bruxelles la Paris o doamnă tânără. La o stație pe drum, se urcă în același compartiment un domn cu o înfățișare foarte elegantă, purtând pe mână un palton căptușit cu mătase. Domnul salută foarte politicos și se așază într-un colț în fața doamnei.

Cum sunt călătorii, după câteva minute se rupe tăcerea și încep întrebările indiscrete:

— Doamna merge departe?

— Da, domnule, merg în Franța.

— A! în Franța.

— Da, mă-ntorc acasă.

— A, acasă... Și doamna a fost la Bruxelles?

— Da, domnule.

— O călătorie de plăcere, desigur...

— Da, am fost la o rudă...

— A! la o rudă... Și n-ați profitat de ocazie să cumpărați ceva dantele?... Sunt foarte ieftine și de o calitate superioară celor franțuzești... E peste puțină să cumpărați așa dantele fine în Franța fără să le plătiți întreit decât în Belgia.

Doamna schimbă puțin fața — o schimbare care pentru niște ochi nedepriși ar fi trecut nebagată-n seamă. Domnul însă, având ochii foarte pătrunzători, adăogă surâzând și privind țintă cu toată siguranța în ai doamnei:

— Spuneți drept, ați luat multe?... Pentru că trebuie să știți că la vamă... vi se pot întâmpla grozave neplăceri, dacă nu știți lua niște deosebite precauțiuni... Or să vă caute la sigur, și orice marfă nedeclarată o confiscă, și deosebit sunt și amende, câteodată, după gravitatea cazului, și pedepse...

— Atunci, zise doamna schimbând bine fața, atunci sunt pierdută...

— Nu tocmai... n-aveți teamă încă... poate să scăpăm... e foarte posibil să treceți... Eu sunt foarte cunoscut la vamă; trec p-acolo de două-trei ori pe săptămână, întrăm în sala de revizie împreună, declarați bagajele și ați scăpat... Aveți dantele pentru o sumă foarte mare?

— Cinci mii de franci.

— Și, unde le aveți, sunt cel puțin bine prinse?... să nu se observe vreo umflătură neobicinuită.

— Sunt cusute în căptușala corsajului, zise doamna tot mai îngrijată.

— N-aveți teamă, vă trec eu; cu mine n-au să vă bănuiască.

— A! domnule, cât sunteți de galant! cum să vă mulțumesc?

— A! nu e nimica, doamna mea; călătorii sunt datori să se ajute între dânșii în contra accidentelor, tâlharilor și vameșilor... A! și dacă ați ști ce plăcere simț când pot înșela pe vameși, pe care nu-i pot suferi și cu care am de furcă așa de des!

Din vorbă-n vorbă iată că trenul sosește-n sfârșit la vamă. Domnul dă doamnei brațul drept, cu o mișcare foarte elegantă, își ia pe mână stângă paltonul și înaintează cu pasul sigur; doamna îl urmează plină de încredere și de recunoștință, stăpânindu-și cât poate mai bine emoția.

Sunt în fața revizorului:

— Domnule revizor, zice galantul cavaler, dați pe doamna aceasta în primirea revizoarelor... s-o scotocească bine: are în căptușeala corsajului dantele de peste cinci mii de lei [sic]. Rog să se facă procesul-verbal și să nu se uite tantiema mea de denunțator... Trec mâine să ne socotim pentru toată săptămâna.

Infam! Auzi meserie! Auzi mijloc de a-și câștiga o bucată de pâine pentru un bărbat în toată firea! A!

Să fi fost doamna aceea grasă sau sângeroasă, poate că din amestecul indignației, rușinii, necazului de pagubă și de păcăleală, ar fi rezultat o fatală congestie cerebrală. Era însă slăbuță și de un temperament nervos; amestecul amar al acestor deosebite sentimente dete loc la o scrâșnire de dinți, la o privire plină de cel mai înalt dispreț și la următoarele cuvinte pronunțate cu toată liniștea și dignitatea cerute de o așa subțire situație:

— E de prisos să mă caute, domnule revizor; ceea ce a spus acest onest tovarăș de călătorie este exact. Trec eu singură în sala de revizie ca să predau impiegatelor d-voastre dantelele.

Apoi, întorcându-se către protectorul ei, adăogă cu un zâmbet nespus:

— Îți mulțumesc, scumpul și demnul meu cavaler, de omenia d-tale.

Tonul cu care au fost spuse cuvintele „acest onest“, „scumpul și demnul“, „omenia“ nu se poate descrie.

Doamna s-a executat; dantelele i-au fost confiscate. Contra-bandista s-a suit în vagon și a intrat, destul de supărată, cum trebuie să-și închipuiască oricine, în Paris.

Trecuseră câteva zile de la această scenă. Doamna se afla acasă și se gândea cu necazul încă fierbinte la mișelia neagră a celui om, la cât de adânc poate să meargă infamia ome-nească.

Servitoarea aduce o cartă de vizită: D. Cutare și spune că acest domn dorește cu multă stăruință să fie primit pentru că are o afacere importantă de aranjat și nu poate întârzia la Paris decât până seara.

— Poftește-n salon.

Mosafirul intră. Peste un moment intră și doamna... Dumnezeule, tu care ții vămile văzduhului!

Cine era? Infamul!

— Ieși!

— Doamna mea, am să ies după ce vă voi da o mică explicație...

— Ieși!!

— Vă datoresc...

— Ieși!!!

— Șase mii de franci, pe care vă rog să-i primiți.

— Ce?

— Iată-i... Vă rog să-i numărați, sunt șase bilete. Și pune biletele pe masă.

— Ce-nsemnează asta, domnule?

— Asta însemnează, răspunse cu multă volubilitate vizitatorului, că dantelele dv. au costat cinci mii de lei; iată-i; eu am luat premiu ca denunțator o mie de lei; cinci și cu una, șase. Aceștia sunt banii dv. Cât despre supărarea ce v-am făcut-o, vă cer milioane de scuze; vă rog, iertați-mă, trebuia să vi-o fac, veți vedea că nu puteam altfel. În privința aceasta, pentru că vina mea nu se poate plăti cu bani, vă rog să fiți bună a primi, împreună cu scuzele mele cele mai umilite, și această garnitură de dantele, care vă rog să credeți sunt cu mult superioare pe lângă cele ce vi s-au confiscat; acelea le-am văzut, era marfă ordinară, ia uitați-vă mă rog la marfa asta... vedeți ce lucru fin.

— Cum, domnule? Întrebă doamna amețită, care va să zică... d-ta...

— Eu nu sunt spion fiscal cum ați crezut... sunt negustor cinstit... Trebuia să vă dau pe dv. ca să-i pot orbi să trec eu: aveam în căptușeala paltonului o avere întregă — cele mai fine, aproape trei sute de mii netto — Bruxelles... Cu modul acesta, adăogă domnul râzând, am trecut până acuma de patru-cinci ori, așa că dobitocul de revizor e convins perfect că eu fac profesie de spion și că trăiesc din tantiemele lui... tantiemele lui! Atâta rău... Dar mă grăbesc și nu voi să abuzez mai mult de bunăvoința dv. Doamnă, sunt al dv. cu tot respectul și considerația.

Doamna a râs din toată inima și, dacă a râs, se-nțelege a primit și darurile și scuzele cinstitului negustor.

ACCIDENT PARLAMENTAR

D. ministru de externe a fost alaltăieri victima unui accident, destul de neplăcut. D. Al. Lahovary, după o noapte de veghere și de studii, vine la Senat cu un teanc de note, materialul discursului d-sale în cestiunea comunală, pe care și le așază pe pupitrul ministerial.

Rândul ministrului de a lua cuvântul se apropie. Ministrul vrea să-și arunce încă o dată privirile pe notele sale, fructul unei nopți întregi de studii. Dar, Dumnezeuule mare! notele au dispărut.

Caută-n sus, caută-n jos, nimic. Jumătate supărat, jumătate îngrozit, neștiind ce să crează, începe să-ntrebe în dreapta și-n stânga: nimeni n-a văzut notele. Pe sub pupitru, pe sub bancă — nicăieri; busola oratorică s-a pierdut!

— E o infamie! strigă ministrul mânios, trântind cu mâinile pe pupitru. Asta nu e parlamentar! asta nu se face!

— Ce e?... ce e?... și un cerc simpatic începe să se strângă împrejurul ministrului, care spumează de ciudă.

— Mi s-au prăpădit notele! mi le-a sustras opoziția desigur! Asta nu e leal! N-am dormit o noapte întreagă ca să mi le aranjez, și poftim! Domnii din opoziție mi le sustrag! Astea sunt farse neomenoase!

În timpul acesta, domnul Urdăreanu ia cuvântul:

— Eu, domnilor senatori, aș fi avut multe de zis în chestia comunală, dar fiindcă mi s-au prăpădit notele...

— Și dumitale? întrerupe ministrul. A! atunci e o sistemă: s-o știm! Dar cine poate să le fi luat? adaogă ministrul privind fulgerător pe un senator din opoziție care zâmbește în față-i și care-i răspunde dând din umeri:

— Știu eu?

— D-ta, desigur. Fii bun și dă-mi notele! nu umbla cu mofturi de-astea. Astea sunt glume puțin parlamentare... în nici un parlament european nu se fac astfel de farse!...

— Dar, domnule ministru, îți jur! și toată lumea începe să râză.

— Atunci desigur d-ta, zice ministrul cătră un altul.

— Pe onoarea mea!

Asupra acestora, î.p.s. sa mitropolitul, atras de aglomerația de dinaintea băncii ministeriale, se apropie cu zâmbetu-i sfânt și împăciuitor:

— Ce e, taică?

— Înalt prea sfințite părinte, mi-au luat notele: cine? cine?

— De! știi eu, taică? eu am demisionat de acu, nu mai m-amestec în politică.

— A! strigă atunci ministrul văzând pe Costache ușierul, cunoscut pentru neștrămutatele lui principii liberale. A! infam colectivist! tu mi le-ai luat?

Și se repede roșu ca focul, apucă pe adversarul său de piept și-ncepe să-l zguduie cu putere:

— Astea vi sunt mijloacele de luptă? Notele! Dă-mi notele! Am lucrat o noapte la ele; dă-mi-le înapoi că te zdrobesc.

— Sa n-am parte de ochii mei, coane Alecule! Să n-apuc sa mai văz pe liberali la putere, dacă le-am văzut măcar!

Ministrul aruncă departe pe Costache și se-ntoarce bufnind la banca ministerială. Tocmai atunci, iată și conul Lascarache, prezidentul consiliului, reintră, venind de-afară în bancă.

Ministrul de externe începe să povestească istoria notelor pierdute prezidentului, care-l ascultă distrat jucându-se cu un mototol de hârtie. D. A. Lahovary își aruncă ochii la mâinile prezidentului, și oroare! ce vede?

La moment îi smucește mototolul și-l desface cu o mișcare febrilă. Ce era? Un fragment din faimoasele note, fructul unei

noapți întregi de studiu, un fragment cu care conul Lascar rămăsese în mână ghemuindu-l și mototolindu-l din distracție.

— M-ai nenorocit, coane Lascarache! exclamă exasperat ministrul de externe. Mi-ai prăpădit notele!

— Îrracan de mine, bre omule! răspunde prezidentul. Da' eu stric? Mata de ce nu ți le păstrezi noatele și le lași de se târâie de colo până colo? Iaca, vezi! Se-ntâmplă: de degrabă pune mâna omul pe orice petică îi iese-nainte! Amu, potrivește și mata discursul cu aiestea care au rămas... De unde să le mai luăm pe celelalte?

1893

JUSTIȚIA ROMĂNA

SECȚIA CORECȚIONALĂ

PREZIDENTUL (*către reclamanta*): Spune-mi cum s-au petrecut lucrurile...

FEMEIA CALIOPA, republicană română: Eu, domnule prezident, vine dumnealui la mine, care venea întotdeauna seara ca amic, încă era și dumneaei care mi-este amică, și ați chemat-o dumneavoastră martoră că a fost acolo și poate să jure cum s-a-ntâmpat.

PREZIDENTUL: Las-o pe dumneaei; nu e aici; dumneaei o să răspundă când o vom chema. Acu spune d-ta.

RECLAMANTA: Spui. A venit dumnealui.

INCULPATUL: Dumneata m-ai chemat: am biletul dumitale.

PREZIDENTUL: Tăcere.

RECLAMANTA: Dacă știam ce stofă ești, nu te mai chemam... A venit și zice să nu mai învârtim masa, care

vorbeam cu soră-mea, care a murit, și ne spunea poeziile de Eminescu și de Victor Cucu¹. (*Ilaritate.*)

PREZIDENTUL: Cu sora dumitale care a murit?

RECLAMANTA: Da, la spital, de piept; ieșise din azil și-i plăcea poeziile... și eu o iubeam foarte mult, eu o băgasem în azil că aveam o protecție. (*Plânge.*) Și când vorbeam cu ea, apoi toată noaptea o visam.

PREZIDENTUL: Cum vorbeai cu ea?

RECLAMANTA: Cu dumnealui: învârtea masa... Mi-a spus că e fericită și s-a întâlnit acolo cu mama; mă sărută dulce, dar mama nu poate vorbi că e în altă parte.

INCULPATUL: Am zis că a trecut iar în incarnațiune.

PREZIDENTUL: Tăcere. (*Către reclamantă:*) Și d-ta credeai?

RECLAMANTA: Cum să nu crez, dacă vorbea masa?

PREZIDENTUL: Dar ceasul și cu inelele cum ți le-a luat?

INCULPATUL: Fără să știu: eram mediu!

PREZIDENTUL: Tăcere, inculpatule, de vrei să nu-ți agravezi situația. (*Reclamantei:*) Spune.

RECLAMANTA: A venit seara și zice că a învățat acuma să arate și persoana, dar nu cu masa, zice că l-a învățată niște profesori de la minister, de unde face acuma pe popi. Zice: „dezbracă-te (senzație în auditoriu); scoate tot ce ai ori de metal, ori de imitație!“ și eu am scos ceasul și lanțul, care-l aveam cadou de suvenir de la un... de la o mătușă a mea și cu medalionul, cu o șuviță de păr de la soră-mea, și inelele, și le-am pus pe masă lângă lampă. Să vă spuie și Tincuța că poate să jure. Și zice dumnealui Tincuții, zice „tu du-te dincolo“, și a băgat-o în odăița ailaltă și a închis ușa, și „să nu vii până nu te-om chema!“ încă Tincuța râdea

¹ Eminescu și Victor Hugo.

de noi; dar dumnealui, aș! avea alte motive, să vedeți. Și după ce am pus ceasul cu lanțul și inelele pe (masă, m-a legat la ochi și m-a pus să stau într-un picior, și am stat așa... am stat... preț ca la un sfert de ceas, și zice...

IN C U L P A T U L: Nu-i adevărat!

R E C L A M A N T A (*izbucnind*): Taci, șarlatane, care nu te-am crezut pentru ca să fii până-ntr-atât să rizi de o biată femeie ca mine!... Și după ce am stat așa, domnule prezident, de-mi amorțise piciorul și-mi făcea urechile vuu... vuu..., că mi-era și frică, că spunea că o să vie soră-mea, dumnealui zice: „ai adormit?“ zic: „da“, zice: „bine“, și mi-a venit așa un fel de amețală; zic: „o să mai ție mult?“ zice: „nu mișca!“ și am auzit odată puf! în lampă, și ușa buf! și parc-am văzut pe soră-mea, am țipat și am căzut jos leșinată. Când m-a deșteptat Tincuța, ia-l pe domnul de unde nu e; caută ceasul și inelele în sus, caută-le-n jos — nicăiri.

Martora Tincuța face o mărturisire care confirmă în totul plângerile reclamantei.

A V O C A T U L E X - O F I C C I O A L A P Ă R Ă R I I (*după o pledoarie de două ore, încheie*): Domnilor magistrați, voi fi scurt. Spiritismul, această sublimă știință a viitorului, este încă în fașe: ca orice copil în fașe poate face și greșeli; nu-i mai puțin adevărat că viitorul este al lui. Inculpatul, din greșeală, în starea impersonală de mediu, a avut o mișcare de somnambul; a luat ceasul și celelalte, e adevărat, dar a făcut-o involuntar, era într-o stare de absolută iresponsabilitate. Știința modernă ne-a dat destule lumini asupra iresponsabilității: toată asieta¹ sistemului nostru penal trebuie deci să se schimbe. Iată marele cuvânt al științei moderne: iresponsabilitatea — impu-

¹ De la fr. *assiette* — poziție, bază, fundament.

nitare; tutelă da, nu pedeapsă. Ești iresponsabil? poți să-ți permiți din când în când o greșală de care în urmă *ipso facto*¹ nu ești vinovat. Or, clientul meu nu e responsabil, pentru că n-știut ce face!

RECLAMANTA: Da' de ce le-a pus amanet la cofetărie?

INCULPATUL: De rușine!

AVOCATUL: Vedeți, d-lor magistrați, de rușine... Apoi poate avea rușine un om responsabil? Nu. Eu deci cer achitarea; în orice caz, circumstanțe atenuante. Nu uitați că trăim într-o epocă unde nu e rău să menajăm spiritismul și pe spiritiști.

Tribunalul, sub impresia ultimelor cuvinte ale apărării, admite circumstanțe atenuante și condamnă pe tânărul mediu la șase luni închisoare și 25 lei cheltuieli de judecată.

Reclamanta iese din pretoriu plângând și sărutând obiectele spiritizate, ce i s-au restituit, reincamate, de cătră d; prezident.

1891

ÎN TREN ACCELERAT

Anecdotă realistă

Doamna X..., o văduvă respectabilă, cunoscută în societatea noastră pentru spiritul său totdeauna prezent, ne-a povestit următoarea aventură, „a cărei eroină, din nenorocire, n-am fost eu — dar la care am asistat. Crez ca o să se potrivească în foaia dv.“.

Iată povestirea doamnei X...:

„Plecasem din București cu acceleratul; mă aflam singură într-un vagon de clasa întâia și începusem să moțai. La o stație

¹ Prin însuși gaptul acesta (lat.).

apropiată, se urcă în cupeul meu închis — era un vagon de modă veche, care se-ncuia lateral pe din afară — o pereche tânără, un domnișor și o domnișoară foarte aprinși la față și emoționați: Conducătorul trântește ușa, o încuie, și „gata!“ trenul pleacă.

Tinerii s-au așezat cu geamantănașul lor în extremitatea cealaltă a cupeului și vorbesc pe-nfundate foarte agitat... Fiindcă sunt discretă de felul meu, cum mă știți, ca să nu-i deranjez, mă fac că dorm și trag cu urechea și cu ochiul.

Deodată tânărul, după ce se uită la mine lung, toc! o sărută. Eu nu mișc. Încă o dată... De multe ori... Eu dorm... în fine, se scoală, scoate batista, o îndoieste, ea și cum ar vrea să se lege pe sub fălci, și ridicându-se hotărât, pornește spre mine... Sersera și lămpile vagonului nu se aprinseseră. Atunci trec prin imaginația mea toate reminiscentele romantice, toate istoriile de briganzi în drum-de-fier... vrea să mă sugrume banditul!... și n-apucă junele nostru să întinză mâna cu batista spre gâtul meu și sar în picioare și încep să țip desperată.

Tânărul rămâne încremenit, dar după o pauză, luându-și inima-n dinți, în timp ce tovarășa lui de călătorie își ascunsese capul în mâini, îmi zice solemn:

— Doamnă, mă iartă; nu vreau să vă fac nici un rău... Iată de ce e vorba. Eu am răpit pe domnișoara de la moșia părinților ei, unde o țineau închisă pentru a o face să mă uite. Sunt sigur că depeșile trebuie să curgă pe urma noastră : la prima stație, poate, poliția infamă va veni să ne despartă... Ei?... Ei!... Înțelegeți bine că până la stația apropiată (și, febril, se uită la ceasornicul său) mai avem cinsprezece minute, până la stația apropiată domnișoara trebuie să fie nevasta mea.“

.....

— Și dumneata până la stația apropiată ce-ai făcut? Întrebai eu pe d-na X...

— Ce să fac?... Eu sunt discretă: m-am făcut că mă uit pe geam... Ce câmpie frumoasă! O minunată priveliște, v-asigur.

— Ei, la stația următoare?

— La stație, noii mei amici, după ce m-au salutat cerându-și cu multă naivitate iertare (pentru ce, nu știu), s-au coborât — desigur ca să dejoace urmările... Dar, adăogă d-na X... cu un surâs particular, din norocire orice urmărire ar fi fost târzie: tren accelerat!...

1893

POLITICĂ

— Domnule, mai trebuie materie, îmi zice tipograful.

— Multă?

— Multă.

— Bine, așteaptă.

Poftim, zic eu în gându-mi, poftim de scrie mofturi fără inspirație. A! de ce n-am avut bunul gând să scoatem un ziar politic grav, în loc de *Moftul* ăsta! Ce abundentă materie! Ce comodă viață! Și ce onoare! Ce satisfacție morală? Un redactor grav, al unei gazete grave — asta este o situație socială înaltă... Dar niște moftangii!

Da, dar avem satisfacția că...

— Domnule, mă-ntrerupe zețarul, să mai aștept?

— Da, să mai aștepți, și dacă asta te ostenește prea mult, fii bun și dă-mi o idee, o inspirație... Ce rubrică lipsește?

— „Politica“.

— „Politica“? așteaptă... Mă execut la moment!

Și încep să scriu și dau filă cu filă pe nerăsuflata acestui monstru de zețar, care se hrănește cu manuscris... Brr! murdară hrană!

„LEGEA MAXIMULUI

Destul!

Națiunea este sătulă de turpitudinile, mișeliile, jaful, corupțiunea, infamia, trădarea intereselor ei celor mai sacre, de cruzimea, cinismul, sfruntarea, ticăloșia și scârba acestui regim poreclit conservator, regim vitreg și căzut, corupt și corupător, infam și infamant. Națiunea e sătulă: Destul!

Ce vor oamenii-strigoi, ieșiți din tenebrele reacțiunii la lumina zilei? Ce vor aceste fantome plămădite din rachiu, spirt, basamac, ciomag, chinoros și sânge?

Vor oare să arunce țara pe calea disperării, pe calea deznădejzii, pe calea exasperării, pe calea celor mai extreme mijloace de rezistență? O vor aceasta? să ne spună.

Până atunci le zicem încă o dată: destul — Națiunea este sătulă de faptele voastre!“

*

— Dar bine, domnule — zice zețarul, venind cu corectura — așa este un articol de opoziție, și mi se pare că *Moftul* nu e ziar opozant; ați făcut poate greșală.

— Tovarășe răspund eu ca un adevărat socialist — ai dreptate; am făcut o greșală pe care trebuie s-o repar. Mergi și culege și aceasta:

„LEGEA MAXIMULUI

Domnii colectivști sunt incorigibili și imposibili.

După ce Națiunea, sătulă de turpitudinile, mișeliile, jaful, corupțiunea, infamia, trădarea intereselor ei celor mai sacre, de cruzimea, cinismul, sfruntarea, ticăloșia și scârba acelu regim poreclit, colectivist, regim vitreg

și căzut, corupt și corupător, infam și infamant, după ce Națiunea sătului le-a strigat destul! ce mai vor oamenii ieșiți din tenebrele demagogiei la lumina zilei? Ce vor aceste fantome plămădite din rachiul, spirt, basamac, ciomag, tibișir și sânge?

Vor oare să împingă pe guvern la măsuri desperate, desnădăjduite, exasperate, pe calea celor mai extreme măsuri pentru apărarea ordinii? O vor aceasta? să ne-o spună.

Până atunci, le zicem încă o dată, destul... Națiunea este sătula de frazele voastre!“

*

— Domnule, mai trebuie materie.

— Să se usuce cerneala aceleia ce a pronunțat aceste cuvinte! Mai trebuie! mai trebuie! strig eu exasperat. Dar crezi tu, tovarășe, că mintea mea este o fântână nesecată? Ți-am dat două articole de fond, de vederi și de forme așa de deosebite, și tot ți se pare că nu-i de ajuns!... Cât mai trebuie?

— O bucată mică.

— Așteaptă:

„LEGEA MAXIMULUI

Întrebăm pe Lascar Catargi, racul din Menajeria regală, până când cu enfamiile? Până când, călcând peste *cuvântul de onoare ce m-a trădat* când mi l-o spus în ședința solemnă pe care s-o giurat la Ieși cu opoziția unită, care guvernul o fost combătut din *cauza enfamiilor*, că *Shylockul încoronat*, *papistașul catolic împreună cu nepoțelul său* nu vor mai căpata nouă domenii, sau daca o mințit atunci, să vină să ne spună acuma ca *să știe publicul, să știe țara* cu ce *ramolit bătrân* avem a face:

Voi stigmatiza...

*

— E destul atâta, mă-nterupe zețarul.

— Crez și eu! numai eu știu cât am muncit.

NEDESCIFRABIL

Primum adesea scrisori care ne fac un efect analog cu întâlnirea neprevăzută a Sfinxului antic. Sunt oameni care au urâtul obicei sau capriciul de a se iscăli așa încât nimeni afară de ei să nu poată citi iscălitura. Le recomandăm următoarea anecdotă istorică, ce se cuvine a le fi dedicată:

Împăratul Nicolae Pavlovici primește odată de la guvernatorul general al Siberiei un raport foarte frumos scris, iscălitura generalului însă nedescifrabilă. Numaidecât trimete ștafetă să vie generalul la Petersburg în cea mai mare grabă. Peste trei luni sosește generalul. Cere audiență la împăratul, și i se răspunde să plece pe loc înapoi la post. Alte trei luni de drum înapoi. N-apucă s-ajungă la Tobolsk și o ștafetă îl ajunge de pe urmă. Îndărăt, la Petersburg. Cum ajunge, cere iar audiență, și iar e trimis urgent înapoi la post. Alte trei luni pe drum. Și iar o ștafetă, și iar îndărăt peste Ural și Volga la Neva. În sfârșit zdrobit — cincisprezece luni de plimbare, trei ierni și două veri — ajunge la curte, împăratul îl admite și cum îl vede:

- Cine ești dumneata?
- Sunt guvernatorul general al Siberiei, sire.
- Ce poftești?
- M-ați chemat, nu știu de ce.
- A da! te-am chemat să te întreb cum te cheamă, căci iscălitura dumatăle mi-a fost peste puțință ca s-o descifrez.
- Boris Spanacof, sire.
- Foarte bine... Pornește chiar astă seară la post.

ARENDAȘUL ROMÂN

— Și zici că te-am încărcat cu zece zile de prașilă, măi Ioane, așa?

— Păi?... eu știu că le-am făcut.

— În doi ani de când sunt aici, numai tu nu te-ai dat pe brazdă, așa?

— Păi, cocoane, am casă grea...

— Apoi eu n-am casă grea, măi Ioane? Vezi bine, patru copii aci, două fete la oraș în pension...

— Auleo, ai și la oraș!!

— Doi băieți la Paris...

— Săracii de noi!!

— Vezi că și eu am greutate, mă Ioane.

— Da, cocoane, însă eu zic că fiecare să-și crească copiii.

— Apăi eu ți-i dau ție să-i crești, mă Ioane?

— Nu, cocoane, dar cu prașila, drept și drept.

— Stai să-ți dau eu drept, mă Ioane. Se apropie de țăran și începe să-i care la pumni, în cap. Țăranul iese năucit și se duce la primărie să se jeluiească. După un ceas se ivește primarul cu căciula în mână la poarta boierului.

— Dar ce-a făcut blestematul ăla de Ion, cocoane?

— Nu-i treaba ta, primarule; ia vezi să am mâine oameni la muncă, și nu uita de datoria aia, știi, c-apoi...

— Bine, cocoane, sărut mâna.

A doua zi Ion se duce cu o petiție la subprefect; acesta pune rezoluție, recomandând petiția primarului.

Primarul, văzând pecetea tactului¹, zice țăranului:

— Ce mi-o dai mie? Arat-o boierului.

¹ *Tact, iaht* — reședință, sediu al subprefecturii.

— Ce, să mă bată iar? Arată-i-o dumneata.

— Ba eu nu mă duc la el, că m-apucă de datorie.

Țăranul se duce la târg cu chirie și dă o hârtie prefectului, jeluindu-se de încărcarea la datorie din partea arendașului și de bătaie.

Prefectul nu-și mai vede capul de treburi, căci e aproape să se declare o dizidentă în partidul local guvernamental, și dacă guvernul pierde câțiva partizani, pierde și el funcția și... are familie grea.

Deci, recomandă subprefectului plângerea țăranului. Și subprefectul, având de regulat oarecare interese private cu arendașul, trimite pe țăran acasă, spunându-i că-l ajunge pe drum.

Și-l ajunge în adevăr și-l și lasă.

Sosind în comună, trage firește la arendaș.

Mănâncă, bea bine, doarme un ceas, două, vine la primărie la braț cu arendașul și cheamă pe țăranul cu hârtia la cercetare.

Îndată ce țăranul se ivește, arendașul, roșu de furie, începe să-i strige:

— Opincarule, mămăligarule, țopârlanule, să mă dai tu pe mine în vileag?!...

Se apropie încet de el și începe să-i care la pumni în cap. Subprefectul zice cu blândețe:

— Coccoane Arghir, cocoane Arghir... însă arendașul e prea mânios ca să-l audă. Dă înainte și tocmai după ce obosește, iese pe ușă răcnind:

— Să te sature de cercetare!

Când țăranul își mai vine puțin în fire, subprefectul îl întreabă:

— Ei, ia spune, cum a fost...

— Păi dumneata nu văzuși?

— Lasă asta, ailaltă.

— Ailaltă întocmai ca și asta, încă una și zac toată vara și la iarnă mor de foame. Mai bine îi fac acele 7.000 zile și Dumnezeu o ști...

— Ei, uite așa mai vii d-acasă; măi omule, când țăranii și arendașul trăiesc bine, le merge cu spor la toți; înțelegerea, dragostea între săteni și arendași este mana lui Dumnezeu pentru unii și pentru alții... că, nu-nțelegi tu?... omul cu bine și cu pace, mă-nțelegi, devine că poate pentru ca să, mă-nțelegi, să... cum să zic?... să... în sfârșit, să fie toate cu bine și cu pace.

Și tot așa, un ceas întreg, subprefectul îi dă sfaturi, neuitând a vorbi de grija guvernului pentru țărani, de legile ce face guvernul pentru apărarea țăranilor ș. ci., ș. ci.

Apoi face un raport prefectului, răspunzând la rezoluție că părțile s-au împăcat.

1893

PORUNCA DOMNEASCA

— Bucuroși la oaspeți?!

— Bucuroși! răspunde mama Catrina vătășelului, care-i aduse în gazdă doi soldați.

Și sârmana bătrână zise numai cu gura jumătate.

Dar ce-i faci obiceiului? Apucase și ea vremuri când acest cuvânt îl zicea din toată inima, și se deprinsese așa, că acum, chiar de n-ar fi fost bucuroasă de oaspeți, tot nu putea zice altfel.

Mai întâi că nu e frumos... și apoi de ce a dat Dumnezeu patru pereți la casa omului?

Soldații intrară în casă ca pe moșia lor — erau de-ai stăpânirii, și cu stăpânirea nu te joci! — iar Maria, fata mamei Catrinii, se ascunse de frică tocmai după cuptor.

Bătrâna, și ea biet! ospătă musafirii cu ce dăduse Dumnezeu: puțină mămăliguță și o fiertură de borș cu știr, dezvinovățindu-se către soldați:

— Ei! să fi poftit ămnevoastră când eram și eu cu gospodăria mea, cu rostul meu! Atunci să fi văzut! Dar de când am rămas văduvă s-a legat și sărăcia de capul meu. Apoi și bătrânețele, bată-le pustia! și încă mai am și fata asta în grija mea... d-ar da Dumnezeu să-i vie și ei norocul mai curând, să o mărit, să mi se ridice o greutate de la inimă. Dar ămnevoastră, maică, cu ce treabă ați venit pe aici?

— Uite, mătușe, răspunse unul, ce n-ai gândi... Am adus o poruncă tocmai din București, chiar de la vodă, pe cum că de acum încolo, când o fi ca să se însoare cineva, dacă e flăcău să ia babă bătrână, iar dacă o fi moșneag să ia fată sau văduvă tânără.

— Dec! strigă tânăra de după cuptor.

— Dec, nedec! zise baba scurt, daca e poruncă domnească, n-ai ce face, fata mea! Și decât să te amesteci nepoftită în vorbă, mai bine scoate din ladă niscai velințe mai moi, să așternem la băieții aștia, că or fi ostenit sărmanii de atâta cale. Și fă o mai scotocește ale cuibare și cotinețe, să-i ospătăm mai bine, că ce o să le ție numa borșu ăsta!?

1893

CUM SA ÎNȚELEG ȚĂRANII

Straja satului vine la casa unui țăran și-i bate în geam. Se încinge o conversație: — Hei, mă din casă! — Cine? — Tu! — Eu? — Păi cine! — Ce-i? — Cum ce-i? — Păi ce-i? — Ai o scrisoare! — Cine, mă? — Tu. — Eu? — Păi cine. — Ad-o-ncoa! — Ce, mă? — Scrisoarea. — Ce scrisoare? — Știu eu ce scrisoare? — Trebuie să plătești! — Ce, mă? — Cum ce? — Ce să plătesc? —

Porto. — Cine? — Tu. — Eu? — Păi tu. — Ce porto, mă? — Iaca, porto. — Cum așa? — Păi, știu! — Nu-i plătită? — Ce? — Scrisoarea. — Ehei! — Cum ehei? — Ai să dai, măi! — Ce? — Bani. — Ce bani? — Porto. — Cât, mă? — Ce cât? — Câți bani, mă? — 15. — Cum 15? — Păi! — Dar de ce, mă? — Nu știu. — Iaca 15. — Așa. — Ei, dă-mi-o! — Ce, mă? — Scrisoarea. — Ce scrisoare? — Care ai adus-o. — Eu, mă? — Păi cine? — N-am adus-o. — Păi cum? — Nu-i la mine. — Asta-i! — Cum asta-i? — Unde-i, mă? — Cine? — Scrisoarea. — La primărie. — Ba la dracul! — Ba, așa. — Păi, cum? — Să te duci să ți-o iei.

1894

TARDIVITATE

Odată un boier mergea cu țiganul său de casă pe un drum strâmt. La o cotitură se-ntâlnesc cu un șir de care foarte împovărate:

— Dați-vă-n lături, mă! strigă țiganul țațoș. Dați-vă-n lături să treacă hotarul!

— Dați-vă voi, răspunde un țăran, că nu sunteți împovărați.

— Trage-le, mă! zice boierul.

Țiganul nici una nici două, șart! cu gârbaciul în om. Sar oamenii toți, și țin'te nene: tăvălesc pe boier și pe țigan de mama focului îi lasă snopiți bine-ntr-o parte, trec cu carele și-și văd de drum râzând.

Tocma-ntr-un târziu se scoală de jos țiganul ostenit, și se scarpină-n cap:

— S-a dus, boiarule?

— S-a dus, ticăloșii!

— Nu se mai vede nici unul?

— Nu!

— Atuncea, hai să-i înjurăm și noi!

Așa și Epoca — ne amenință regulat cu sarcasme pentru a treia zi după-nfierbințală.

1985

ȘAH ȘI MAT!

Începuse războiul franco-german. De la rezultatul acelei mărețe lupte atârna poate tot viitorul nostru politic. Pe Rin nu se juca numai două soarte. Ca la toate luptele jucătorilor mari, unde pe de lături palpită o mulțime de mici pontatori pe mâna unuia sau altuia, așa și la războaiele între două puteri gigantice, sunt mulți mititei pe de lături, care, cu cât pontează mai mărunțel, cu atât privesc jocul cu mai multă bătaie de inimă. Pe Rin, între alte mize mărunte, era una, care pentru noi avea o importanță colosală, cum s-a dovedit ulterior — soarta hotărâtoare a dinastiei noastre. Mica republică de zece ore de la Ploiești, care pontase și ea, putea avea urmări mult mai mari dacă în jocul de la Rin s-ar fi amestecat altfel cărțile.

Așa, era în toată țara o agitație surdă, dar foarte adâncă, care în unele centre lua forme fâțișe destul de amenințătoare pentru ordinea generală. Unul din aceste centre mai agitat era și Craiova, unde se afla prefect de județ răposatul Petrache Mănescu — un om original și amabil, credincios și devotat neclintit al conservatorilor.

De la dânsul ținem această reminiscență anecdotică.

La guvern era cabinetul Manolache Costache, cabinetul numit *Cloșca cu pui*, pentru că prezidentul se înconjurase de

câțiva tineri de talent, debutanți în politică, între aceștia dd. A. Lahovary și P. Carp.

Situația în Craiova încordându-se din zi în zi, prefectul este chemat telegrafic la București. Cale ferată între centru și capitala Olteniei nu era încă, așa că Petrache Mănescu vine în goana cailor pe brânci o zi, o noapte și o dimineață, și sosește-n București cu oasele pisate pe la 11 înainte de amiază. Merge degrabă la otelul Garacaș, unde cobora regulat, își lasă sacul, și fără întârziere se prezintă la Consiliul de miniștri.

Tot consiliul era adunat, lipsea numai prezidentul, pe care-l așteptau din moment în moment. Până să vie conul Manolache, prefectul expune consiliului nerăbdător situația din Craiova: era în adevăr foarte gravă — o turburare imensă putea izbucni, fără ca administrația să aibă destule forțe pentru a o năbuși.

Erau așa de interesante spusele prefectului, încât nimeni nu băgă de seamă că trecuse un ceas de la sosirea lui — erau aproape 12... Consiliul fusese convocat pentru 10, și prezidentul tot nu sosea. Un aprod merge iute să-l caute... Peste câteva minute se-ntoarce: d. prezident a plecat de-acasă de la 9, a spus că merge la consiliu. Se trimit mai mulți aprozi prin toate locurile pe unde se putea bănuși că l-ar putea afla... Se-ntorc toți fără ispravă... 12 și trei sferturi. Nerăbdarea și neastâm-părul cresc. La fiecare trăsură care trece, la fiecă ușa care se deschide, la orice pași pe scări, sar toți... Vine!... Nu... Nu vine. Ce să fie?

Petrache Mănescu își cere atunci voie să se repează măcar să guste ceva: e obosit, toată noaptea n-a putut dormi în trăsură și n-a mâncat nimica din ajun. El merge să dejuneze în pripă la otel — să dea fuga aprodul să-l cheme îndată ce-o sosi prezidentul. Lasă consiliul într-o fierbinte discuție asupra întăriturilor de la Metz, și se duce la cafeneaua-birt a otelului.

Pentru ca să evite însă vreo indiscretă întâlnire, nu stă în sala cea mare; intră în una din odăițele de lături, unde seara se juca, și comandă ceva în grabă. Odăițele acestea dedeau una-ntr-alta prin câte o ușă cu geamuri acoperite cu perdelețe verzi.

Acuma era 1 și un sfert.

Dejunează, trăgând mereu cu urechea daca nu vine cineva să-l cheme... Nimeni... A isprăvit; fără să mai „ia cafea, se scoală să plece... Mai întreabă încă o dată pe chelner... Nimeni... Atunci, ce se gândește? pentru că n-a venit încă să-l caute, n-are de ce să se grăbească; își comandă cafeaua și se așează iar la loc să-și mai dezmoștească membrele... Acum, după dejun, îl ajunsese pe om oboseala drumului, 1 și jumătate. Chelnerul aduce cafeaua... „Nimeni să mă caute?“ — „Nimeni!“ Ce să fie asta?

Pe când însă chelnerul iese, Petrache aude un zgomot într-una din odăițele vecine, unde până atunci fusese complet liniște — o mormăială și un haha! de triumf. Se-ntoarce spre partea aceea și ia seama că la ușă cu geamuri flutură perdeleța atârnată pe dincolo, trecând dincoace printr-un ochi — un geam era spart.

„Desigur, gândește el — sunt cartofori... de dimineață au luat-o... ori poate că n-a [sic] isprăvit încă de aseară...“ E aproape 2 și nimeni nu vine să-l caute... Mormăiala însă crește dincolo... începe să se auză distinct o dispută de joc: regina! calul! pionul!... E desigur o partidă de șah tot așa de încordată ca și situația de la Craiova.

Dar între accentele amestecate ce trec prin ușă cu geamul spart, Petrache pare că aude un glas cunoscut!... Se ridică și ascultă mai bine...

Da!... E o iluzie? un joc al închipuirii stăpânite de un gând stăruitor? Dar e cu puțință să se-nșele astfel?... Dar e peste puțință să fie acela!... Dar e glasul lui!... Dar nu se poate!

În prada unei nedumeriri amețitoare, omul se repede la ușă, dă-ntr-o parte perdeluța de la ochiul spart, se uită-năuntru și nu se poate stăpâni a nu scoate un strigăt de uimire..

Cine?... cine era în odăiță încă de dimineață la o partidă de șah?... cine!?... Domnul prezident al consiliului, conul Manolache. Se-ntâlnise de dimineață cu amicul său, bătrânul Wiest¹, și se-ncurcaseră.

Desperat, Petrache Mănescu dă brânci ușii și năvălește înăuntru peste jucători strigând:

— Pentru numele lui Dumnezeu! coane Manolache, aici ai fost!?

— Ei, da, răspunde simplu prezidentul; nu mă vezi? și se pune iar pe gânduri ca să-și combine lovitura.

— Coane Manolache! vă caută toți în toate părțile! v-așteaptă toți la consiliu de la 10 azi dimineață!

— Iaca viu... Stai oleacă; mai am două lovituri, și-l regulez eu pe domnul Wiest! Și mută calul.

— Dar sunt 2 trecute, coane Manolache!!

— Mat! strigă Wiost.

Conul Manolache deschide ochii mari pân ochelari și vede că-n adevăr partida e pierdută. Atunci, se ridică busumflat cătră Mănescu:

— Aracan de mine, bre omule, dă-mi pace! m-ai buimăcit de cap! iaca! pierz partida sigură cu vorba dumitale!

Cu multă greutate a putut Petrache să-l îmbuneze și să-l facă să renunțe la revanșă.

Amândoi apoi, pe la 2 și jumătate, intrară la consiliu, unde găsiră pe ceilalți — cam impacientați.

1896

¹ Ludovic Wiest, violonist și compozitor adus în țară de domnitorul Alexandru Ghica în 1838 și naturalizat în 1863.

AUTORITATE

Toamna trecută am făcut o cunoștință foarte interesantă — un tânăr poet și literat, fruct prețios al unui gimnaziu de provincie: tânărul meu a renunțat să termine cursurile, nepuțând reuși la examenul de corigență de la septembrie. Prețiosul fruct, după trei ani de gimnaziu, s-a simțit destul de copt și, revoltat contra unei discipline stupide de programă, s-a dezlipit cu dispreț de craca sa pentru a veni să-și debiteze savoarea în vastul târg al capitalei.

Este un tânăr ca de vreo optsprezece ani, copil de văduvă; tatăl, fost impiegat comunal în orașul său, a murit de mult; mama, scăpătată, trăiește cu ce poate, coase, spală, calcă, servește la ocazie; are încă doi frați mai mici: aceia urmează la același gimnaziu. Poetul meu îmi spune cu oarecare ton de compătimire că aceia, ca niște mediocri ce sunt, vor să termine cursul și să caute a intra unul în seminar și altul în liceu ca bursieri ai statului; el nu s-ar fi înjosit niciodată să se facă bursier; e prea independent pentru asta, și apoi nu se simte atras decât de literatură.

Înfățișarea materială a acestui personaj nu e neplăcută. Deși foarte săracuț îmbrăcat, chiar hărtănit puțin, deși foarte nepieptănat, purtând plete, și foarte nespălat, purtând unghii nepilite, deși fumează foarte mult, așa încât e afumat la vârful degetelor și-mprejurul buzelor — totuși inspiră de la început oarecare simpatie. Manierele lui sunt foarte primitive: despre așa-numitul *l'usage du monde*¹ nici nu poate fi vorba: în programul celor trei clase de gimnaziu, pe care le-a urmat cu destulă

¹ Regulile buneicuviițe (fr.).

lipsă de succes din cauză „că profesorii erau proști“, nu se predă un curs de maniere — asta ar fi antidemocrație.

El se afla acuma de vreo câteva zile la București. Nu cunoștea aci pe nimeni altul decât pe un băiat de la o mare băcănie, un fost tovarăș al lui din școala primară. Acesta urmase numai două clase începătoare, venise acu șapte ani cu tată-său aici și intrase la stăpân, unde se afla și acuma. Acesta, care mă cunoștea pe mine, îmi recomandase pe tânărul poet.

Din vorbă-n vorbă, poetul mi-a mărturisit că a venit la București să găsească o ocupație, fie cât de slab plătită, orișice; el e modest, se mulțumește cu puțin. Impresia ce mi-a făcut-o fiind destul de bună, și de altă parte simțind că nevoia „lui de stabilire e destul de urgentă, și pe dată m-am gândit să-i fac rost de o situație solidă. Furia de poezii o să-i treacă cu vremea. Am mers degrabă la un negustor prieten, un toptangiu, și am avut noroc să aflu că are un loc vacant potrivit: 300 lei pe an, casă, masă și două perechi de îmbrăcăminte de sus până jos. Mi-a părut destul de bine, și cu multă bucurie a doua zi m-am dus la întâlnire să comunic tânărului buna veste.

Era foarte palid de astă dată, foarte obosit; glasul slab de tot; cam tremura și înghițea mereu în sec. I-am recomandat să nu fumeze așa de mult pe nemâncate, pentru că atribuiam abuzului de tutun starea lui manifest malativă. Mi-a răspuns că nu a fumat astăzi deloc. Atunci poate bolnav? Nu. Am mers încet-încet și i-am spus pe drum buna veste și condițiile ei. Nu mi s-a părut deloc foarte mulțumit de norocul ce-i găsisem; ba chiar îmi pare că am găsit fluturând pe buzele lui vinete și afumate un trecător zâmbet de despreț... Dar — poate că mi s-a părut. La un moment, mergând, s-a oprit deodată-n loc, a îngălbenit foarte tare, a șovăit și, dacă nu-l luam la braț, ar fi

căzut — era fără-ndoială bolnav. L-am întrebat, fiind la amiază, dacă a dejunat: mi-a spus că da. Apucându-l strâns de braț, am simțit că, sub mânecile lui, pielea era tot așa de largă pe oase ca și mânecile pe piele. Foarte rău trăit.

Am ajuns la birtul unde dejunam și l-am poftit să ia ceva. A căzut mai mult decât s-a așezat, foarte obosit, pe un scaun. Acum îl aveam în față și-l puteam observa mai bine. Nimica distins în figura lui: o frunte foarte îngustă, ochii foarte puțin expresivi, tăietura buzelor și structura nasului fără nici un caracter marcant, părul aspru și plantația lui nehotărât demarcată, în fine o creatură nici prea-prea, nici foarte-foarte — unul din exemplarele de duzina ale vastei fabricațiuni, exemplar care e greu de deosebit individual în pachetul întreg.

Cu toate astea, paliditatea lui îi dădea un aer mai interesant: era distincția suferinței. Deși îmi spusese că dejunase cu câteva minute mai-nainte pe drum, l-am invitat să guste ceva împreună cu mine și nu m-a refuzat. A mâncat: ochiuri la capac, varză cu carne, o friptură pe grătar, brânză de vacă cu smântână, mere, o țuică înainte, o sticlă de vin în timpul mesei și o cafea după masă, în sfârșit *une bonne fourchette*¹; apoi i-am dat țigări — nu știe că trebuie să zică *merci* când primește ceva — e și tânăr.

Cu multă satisfacție am văzut că paliditatea tânărului meu — îl cheamă Nicu Ionescu — dispărea încet-încet pe măsură ce înainta dejunul și cu ușurință m-am convins că d. Nicu este un mincinos — nu dejunase deloc, ba pare-mi-se că paliditatea lui și intențiile de leșin pe cale publică... dar în fine, îi trecuse

¹ O masă pe cinste (fr.).

acuma. Acum era foarte vioi, prinsese limbă... La căldura generosului vin, se aprinsese un șir de confidențe. Am constatat din conversația d-lui Ionescu că și la moral era ca și la fizic un om nu prea deosebit: pare că, pierzându-și paliditatea, pierduse singura lui virtute de a mă interesa; acum vedeam bine că tânărul meu este foarte ignorant, că nu știe să scrie și să citească destul de bine, că nu știe nici cât un școlar mediocru de clasele inferioare și, în afară de asta, nu are nici o gândire deosebită, cu atât mai puțin vreuna ciudată.

Voia să scrie poezii, voia să facă literatură, voia să se facă ziarist; pentru aceea refuza cu dignitate locul pe care i-l găsisem la toptangiul meu. În zadar i-am dat povețe să fugă de un teren de viață și de luptă în care, chiar armat cum se cuvine, nu capeți vreun succes de seamă, în zadar am încercat să-l fac să-nțeleagă că merge la mizerie sigură. D. Ionescu a zâmbit iarăși cu zâmbetul d-sale caracteristic, și, aruncându-mi mult fum în nas, mi-a spus că o irezistibilă putere îl atrage în nobila carieră.

Ne-am despărțit, rugându-mă el să-i găsească un loc la vreo gazetă — de aceea căutase a-mi face cunoștința — iar eu promițându-i ca orice *Loyola*, cu rezervă mentală, că-mi voi da toată osteneala să-i satisfac dorința... Că [nici] gând n-am! Nu puteam să-mi închipuiesc că d. Nicu Ionescu va fi vreodată primit și utilizat în publicitate, atât de puțin preparat cum era pentru o așa de serioasă carieră! și prin urmare nu puteam îndrăzni să recomand vreunui confrate oferta de servicii intelectuale a d-lui Ionescu.

Mai târziu am întrebat pe băiatul de la băcănie dacă știe ce s-a făcut tânărul său amic. Mi-a răspuns că nu-l văzuse de mult; dar că ultima dată când acela venise la băcănie era în mare strâmtorare. De atunci i-am pierdut urma poetului.

*

Mărturisesc că nu prea citesc gazete, nu doar pentru că n-am destulă considerație sau interes pentru mișcarea politică, dar pentru că operațiile mele nu-mi lasă vremea cerută pentru a-mi lumina opiniile. Cu toate astea, am fost silit odată să citesc regulat una și apoi mai multe, și iată de ce.

Am făcut o piesă de teatru, care a căzut la prima reprezentare — din cauză că actorii au jucat-o rău... Actorii! ce oameni. Dar actrițele! Închipuți-vă că-mi aruncă tot mie vina nesuccesului. Gazetele toate m-au refecat rău de tot; una însă dintre toate a fost mai tare. Cronicarul teatral îmi contesta pe lângă talentul dramatic și cunoștința limbii românești, și aceasta cu o vervă, cu o malițiozitate, cu niște împunsături, care firește m-au afectat foarte adânc: eram nu criticat, eram maltratată, bătută, zdrobită! Ba cronicarul promitea că va reveni — și iscălea Hamlet...

N-am mai putut răbda și am mers să caut pe Hamlet, să mă apăr, să-i captez bunăvoința și să încerc, de nu se poate cumva să-l fac să-mi fie mai indulgent, în redacția gazetei respective, mi s-a răspuns că Hamlet este pseudonimul unui tânăr care nu voiește a fi cunoscut. Am constatat atunci pe figurile redactorilor o mare satisfacție pentru succesul cronicelor teatrale, succes a cărui confirmare deplină era pasul de umilire ce eu făceam. Am salutat și am plecat.

Când să ies, iată că intră pe ușe, cine? vechea mea cunoștință, d. Nicu Ionescu. Toți încep să râză. Unul zice: când vorbești de lup, Nicu la ușe! nu înțelegeam... Am simțit însă numaidecât că d. Nicu Ionescu era aci ca la dânsul acasă, în cei mai intimi termeni cu „confrații“.

M-am oprit să schimb câteva vorbe cu dânsul. Era redactor acolo, însărcinat mai ales cu partea literară și artistică...

— Atunci, i-am zis eu, fii bun și spune-mi, d-ta trebuie să știi, cine e Hamlet, care mă persecută așa de grozav?

D. Ionescu a început să râză răutăcios și mi-a răspuns cu o prefăcută ezitare:

— Zău... nu... știu!

— Hamlet! strigă un glas din odaia de alături, biouroul directorului, ți-ai adus urmarea la cronică?

— Da, răspunse d. Nicu.

Scoase niște file din buzunar, mă lăsă un moment singur și trecu în biourou. Am auzit bine cum îmi șopteau numele și cum râdeau înfundat.

D. Ionescu s-a întors și m-a invitat să luăm un aperitiv la băcănia din colț. Mi-a mărturisit că el e Hamlet; am început să discutăm asupra piesei mele, pe care mi-a nimicit-o... Acțiune... caractere... pasiuni... tehnică... ideal... tendință... artă pentru artă... Shakespeare... Moliere... mediu social... unitate... logică... Hartmann... Ibsen etc. etc.... și m-a nimicit și pe mine lângă piesă.

M-am crucit de câte a învățat Hamletul meu în șase luni! Ce schimbare! ce progres!

Nicu Ionescu este astăzi o adevărată autoritate. Ce trecut! ce prezent! și încă ce viitor!

1896

CRONICA DE JOI

Alaltăieri, în faptul zilei, mă deștept tresărind: bate cineva foarte nervos la geam. Știu cine e și ce veste-mi aduce. E cumnatul meu, un tânăr funcționar la C.F.R. și poet liric în

momentele-i pierdute. Soția sa e însărcinată — a doua naștere; la cea dântâia, acum un an și jumătate, a avut imperioasă nevoie de forceps. Desigur, mi-aduce poetul vestea că au început durerile unei nașteri mai grele decât a unei poeme lirice. De cu seara ne-am înțeles să ne dea de știre la primul semnal al mult așteptatei ușurări. Fusese o sarcină din cale-afară grea; pe lângă asta, teamă de un nou joc de forceps, apoi socoteala greșită a termenului, dezmințit de întârziere, toate contribuiau să irite nerăbdarea familiei și mai ales a femeii. De două săptămâni, tot așteptam zadarnic... E curios cum întârzierea sosirii momentelor grele inspiră mai multă nerăbdare decât a sosirii momentelor plăcute.

La prima ciocănire în geam, sar din pat. Nu m-am înșelat. Deschid geamul. Au început durerile! Un fior rece, produs desigur de răcoarea dimineții, mă furnică până-n creștet. Poetul e foarte emoționat: se văd pe chipu-i urmele nopții nedormite și semnele fricei; îi clănțnesc puțin dinții.

Să mergem. Am ajuns.

Pășim pragul cu ezitare, în odaie nu se aude încă nimica. Moașa ne întâmpină. Excelenta practiciană are tot sângele rece cerut; ea ne asigură că este un caz normal; că de astă dată n-avem nevoie nici de doctor, necum de forceps; primele încercări au început.

Bine c-au început!

S-a făcut ziuă bine... Eu — am treabă la redacție: nu pot să asist la ce se prepară. Las pe femei și pe poet și plec grăbit. E pe la 8 dimineața.

Merg la afacerile mele, se-nțelege, mereu cu gândul la ce are să se petreacă în lipsa mea.

Peste vreo două ceasuri, pe la 10 a.m., o birjă în goană dinaintea redacției: ultime informațiuni! E cumnatul, care a sărit înainte de-a se opri caii. Îl întâmpin. E încrunțat.

— Ei? întreb.

— A făcut...

— În sfârșit!... Ce?

— Băiat.

— Bravo! să-ți trăiască, zic eu ușurat de grije. El, mai încruntat:

— Da... dar...

— Dar ce?

— Dar mai are de făcut încă unul.

— Doi?!

— Doi! zise omul dând din cap și clănțănind... Moașa m-asigură că nu e caz grav; dar, pentru liniștea mea... fiindcă sunt „zdrobit de emoția prin care am trecut, te rog, aide să căutăm un doctor: nu mă simt în stare să mai trec prin ce am trecut fără asistența unui doctor.

Ne suim în trăsură... Aleargă... și gonește... în sfârșit, îl găsim pe doctor... — înapoi, birjar!

Eu nu pot intra; eu — am altă treabă la redacție.

Peste un ceas, iar o birjă — iar omul meu. De astă dată, o figură oribilă.

— Ei? Ce e? Ce-a spus doctorul?

— A spus că... probabil... nu mai are încă unul de născut.

— Atunci....”

— Că... mai are încă doi... că este un caz grav... o eventuală emoragie, frecventă în așa cazuri... ar fi o nenorocire... Mă duc.

Și pleacă aiurit.

A doua naștere nu vine încă după optsprezece ceasuri. Dureri îngrozitoare fără rezultat. Nu mai merge! Fiecare moment de întârziere poate provoca emoragia. În fața pacienței, care se vaită cumplit, doctorul începe să arză forcepsul. La vederea acestei pregătiri, femeia dă un răcnet — o supremă descărcare de energie... apoi un țipăt straniu de broscui răgușit.

A1 doilea! alt băiat. Uf! Să vedem acum pe al treilea.

Dar ce amăgire! Doctorul ne anunță că totul s-a isprăvit: n-au fost trei gemeni — o greșeală de ascultare.

Nu face nimica; ș-așa-i bine; și numai cu doi nu strică!

Totul s-a petrecut cu noroc și toți suntem veseli: doi! doi băieți!

Ei? dar cum să-i cheme?

Să procedăm în regulă. Un consiliu de familie se constituie *ad-hoc*. Se proclamă cu mare majoritate de glasuri, ca președinte, moașa, care, luând posesiune de jețul său, promite că va conduce dezbaterile cu imparțialitatea-i cunoscută.

Eu iau întâi cuvântul și într-o cuvântare pe atât de elocventă, pe cât e de erudită, propun să se boteze copiii: Castor și Polux. Această propunere e combătută cu multă vervă de leuză, care susține că numele acestea mitologice se obicinuiesc numai la câinii de vânat, cel mult la pseudonime literare, iar nu la creștini.

Prea bine. Atunci am onoarea a face altă propunere. Aducându-mi aminte de origina noastră ilustră de la Tibru, mi se indică neapărat două nume: Romulus și Remus.

La aceasta, părintele gemenilor spune, cu mult temei, că femeia sa nu este vestala. Aducă că, dacă e vorba să dăm copiilor nume istorice, atunci ar dori ceva din istoria noastră națională sigură și pozitivă (aci, voi eu să întrerup; moașa-mi impune tăcere), iar nu nume din istoria fabuloasă și fantazistă a antichității. Mihai și Ștefan — da!

Cer cuvântul! în starea în care se află astăzi chestiunea națională, eu propun, dacă e vorba de nume sacre din istoria profană, nu nume de acelea care, pe lângă glorie, ne amintesc tirania și iobăgia. Sunt prea democrat pentru a mă mulțumi cu gloria. Vreau numele acelor martiri care au luptat pentru

sfărâmarea tiraniei și abolirea iobăgiei. Propun dar: Horia și Cloșca.

Tot consiliul e foarte emoționat. Din toate părțile, și mai ales din partea fericitului tată, se exprimă regretul că doctorul s-a fost înșelat în părerea sa și că n-am avut și un al treilea de botezat.

Închipuiți-vă, să fi fost și un al treilea! După Horia și Cloșca, Crișan — se impunea!

Din nenorocire, Crișan lipsind, sa nu mai vorbim de Horia și Cloșca.

După lungi dezbateri, se adoptă: Gheorghe și Dumitru, în amintirea fericitei mutări a celor doi gemeni în acest oraș, unul după altul, tocmai în ajunul mutatului, cu o punctualitate mai vrednică de un bătrân proprietar, decât de niște tineri chiriași.

Care va să zică: pur și simplu Gheorghe și Dumitru, ca toți creștinii.

Fie! Totuși, din dezbaterile acestea se va fi dovedit cel puțin, cu prisos, sentimentele naționale și patriotice ale familiei noastre.

Chestiunea numelor odată rezolvată, să pășim mai departe după ordinea zilei. A doua chestiune: ce profesie să îmbrățișeze tinerii Gheorghe și Dumitru?

Urmează importante dezbateri, în cari se propun pe rând toate profesiile liberale, demonstrându-se cu de-amănuntul foloasele și neajunsurile fiecăreia.

Orele fiind înaintate, și neputând obține după mai multe încercări un vot categoric, cădem cu toți de acord a ruga pe sfinții patroni ai tinerilor Gheorghe și Dumitru să-i ajute a nu avea nevoie de nici o profesie liberală, făcându-i proprietari — profesie eminentemente conservatoare.

În momentul când fac această dare de seamă, mama, gemenii, tatăl și moașa se află bine, în afară de orice pericol.

CUM SE NAȘTE O REVISTĂ?

Iată o întrebare la care desigur se poate răspunde în mai multe feluri. Eu, om practic, în loc să răspund prin o formulă teoretică, prefer să arăt cum s-a născut revista noastră AVÂN-TUL TINERIMII, Litere, Științe, Arte etc.

Într-o zi m-am pomenit cu următoarea circulară:

„Domnule,

Un cerc compus de mai mulți tineri, dorind a da la lumină o Revistă literară, științifică și artistică, cunoscându-vă ca iubitor al literelor, științelor și artelor, vă roagă să luați parte la dezbaterile prealabile, ce se vor face asupra chestiunii înființării acelei publicațiuni periodice.

La ordinea zilei, fixarea titlului și alegerea comitetului de redacțiune. Întrunirea se va ține la cafeneaua Fialkowsky, sâmbăta, 15 ale curenteii la 8 ore seara.

Pentru comitetul provizoriu,
N. Ilie Constantinescu de la Țurloaia“

Comitetul provizoriu nu greșise. Da, sunt, în adevăr, un pasionat iubitor al literelor, științelor și artelor, pe care le-am cultivat cu o egală mediocritate, ca să nu zic și modestie. Dar nu face nimica: asta nu mă poate descuraja. Când cineva începe, fie începutul cât de prost, asta trebuie să promită. După socoteala greșită a unor pedanți demodați, începuturile, ca să poată fi considerate ca promițătoare, trebuiesc să fie stângace numai ca execuție; la noi, din norocire, începuturile promit mult chiar când sunt stupide ca intenție; căci, la noi, slăbiciunea inteligenței și nulitatea imaginației sunt considerate ca stările primitive a spiritului și a talentului, și deci trebuiesc încurajate.

M-am dus la întrunirea unde eram invitat.

Amicul meu, d-l N. Ilie Constantinescu de la Țurloaia, m-a recomandat cercului tinerilor: domnii Nicolae Georgescu, George Nicolaescu, Marin Dumitrescu, Dumitru Marinescu, Basile Ștefănescu, Ștefan Basilescu, Mihai Dobrescu, Dobre Mihăescu, Traian Necșulescu și Raul Popescu.

Eram cu toții 12.

După îndelungate dezbateri, ne-am stabilit asupra titlului — Avântul tinereții.

Apoi, am procedat la alegerea comitetului de redacție compus din 12 inși. Au întrunit majoritatea voturilor:

Președinte: d-l N. Ilie Constantinescu de la Țurloaia;

Vicepreședinți, trei: dd. Raul Popescu, pentru partea literară;

Traian Necșulescu, pentru partea științifică și Dobre Mihăescu pentru partea artistică;

Secretari, opt: dd. Nicolae Georgescu, George Nicolaescu, Marin Dumitrescu, Dumitru Marinescu, Basile Ștefănescu, Ștefan Basilescu, Mihai Dobrescu și subscrisul.

Am procedat apoi la aranjarea și stabilirea sumarului numărului întâi, sumar pe care l-am comunicat („cu rugăciune de a se publica împreună cu câteva cuvinte binevoitoare“) la toate ziarele din capitală.

„Avântul tinereții apare irevocabil la l ale curentei cu următorul interesant

SUMAR

PROGRAMUL AVÂNTULUI..... de	<i>N. Ilie Constantinescu</i>
LA VENEZIA, sonet (poezie)	<i>de Ia Țurloaia</i>
ARTELE LA NOI	<i>Raul Popescu</i>
O EPILEPTICA (poezie)	<i>Dobre Mihăescu</i>
NATURA ÎN ARTA	<i>Ștefan Basilescu</i>
ȘI ARTA ÎN NATURA..	<i>Mihai Dobrescu</i>

ÎN SERAI, pastel (poezie)	„	<i>George Nicolaescu</i>
CÂTEVA CUVINTE ASUPRA PELAGREI (după un studiu statistic al d-lui Dim. Sturdza)	„	<i>Nicolae Georgescu</i>
ÎN SPITAL, sonet (poezie)	„	<i>Basile Ștefănescu</i>
TEATRUL LA CHINEJI (studiu)	„	<i>Ion</i>
MEDIUL SOCIAL ȘI VICEVERSA	„	<i>Marin Dumitrescu</i>
LA MORMÂNTUL UNEI PROSTITUATE (poezie)	„	<i>Traian Necșulescu</i>
Recensiuni, Note, Bibliografie, Anunțuri, Premiile noastre etc	„	<i>Dumitru Marinescu“</i>

Trebuie să spun drept — toate bucățile din sumar erau absolut originale. Și studiul meu, *Teatrul la chineji*, îl alcătuisem într-un mod foarte original din citatele găsite într-o dare de seamă a unui jurnal francez de provincie, tradusă după un jurnal american, asupra unei interesante lucrări a lui Bob Schmecker, publicată la Șan Francisco și intitulată *Chineze* (sic) *Divertissrnențs* (sic) (Petreceri chinezești).

Am primit multe complimente măgulitoare pentru studiul meu.

A trebuit, având afaceri de familie, să părăsesc Bucureștii și să stau la țară vreo trei luni. Cum m-am întors, am dat fuga la Fialkowsky, să iau parte la ședințele academiei noastre libere. La Fialkowsky, nimeni. Chelnerul mi-a spus că de mai multă vreme întrunirile cercului nu se mai țineau. Am alergat la tipografie. Aici am aflat cu mâhnire că Avântul tinerimii încetase să mai apară.

Păcat! tocmai când, sătul de atmosfera rurală, mă pregăteam să caut un alt studiu.

Într-o seară, mă-ntâlnesc din întâmplare cu președintele, N. Ilie Constantinescu de la Țurloaia.

— Bine, zic; ce s-a-ntâmplat cu Avântul nostru? de ce nu mai apare?

- S-au risipit toți, monșer.
— Raul Popescu?
— E în Târgul Jiului. L-a luat tat'său, popa — au venit ai lor la putere... e secretar la comitetul permanent.
— Dar ceilalți?
— Dracu știe.
— A propos... dar poetul Necșulescu?
— Necșulescu? Ce! nu știi?
— Nu.
— A murit!
— Nu mai spune!

Iată ce s-a-ntâmplat cu *Avântul tinerimii*. Iată cum se naște o revistă. Nu așa greu.

1896

KARKALEKI

Odinioară, când era vodă nemulțumit de administrație, chema la palat pe ispravnic, pe magistrat și sfatul:

— Bine, mă! da' nu vedeți voi ce murdărie? Voi trăiți ca vitele, mă!

— Ca vitele, măria-ta!

— O să vă dau afară, mă!

— Să ne dai, măria-ta!

— Mari ticăloși sunteți, mă!

— Ticăloși, măria-ta!

— Afară!

Astea se petreceau pe vremea de tristă memorie când națiunea română nu-și dăduse încă, în suveranitatea ei, o constituțiune belgiană, și când presa noastră politică se reducea la *Cantorul de avis* și la *Buletinul ofițial* al lui Karkaleki.

Acest celebru publicist, întemeietorul presei politice române, era însărcinat între altele să facă în *Buletinul oficial* dările de seamă despre petrecerile de la palat.

Vodă, care ținea foarte mult să-și lumineze norodul, aduse cu mari cheltuieli de la Brașov vreo douăzeci de lăzi cu lumânări de spermanțet — primele lumânări de spermanțet care veneau în țară. Pentru a face neuitat în istorie acest pas însemnat pe calea progresului — suprimarea mucărilor în așteptarea suprimării arhon-dologhiei și privilegiilor — vodă dăduse la palat o serată cu nouăle lumânări. Succes enorm și vodă încântat.

A doua zi, îndată după apariția numărului din *Buletinul oficial* cu darea de seamă asupra acestei minunate serate, se pomenește Karkaleki cu un dorobaș că-l cheamă în fuga mare la palat. Cum intră publicistul, vodă sare de pe divan și, fără vorbă, șart-part! câteva palme și pe urmă trage-i pe spinare cu ciubucul.

— Știi pentru ce te-am bătut? Întrebă vodă ostenit.

— Nu, să trăiești, măria-ta! răspunde amețit Karkaleki.

— Pentru că ești un ticălos!

— Ticălos, măria-ta. Iartă-mă!

E drept că întemeietorul presei noastre politice merita palmele și ciubucele. Nu fusese destul de clar și de entuziast în darea lui de seamă asupra lumânărilor de spermanțet și nu pomenise nimica despre suprimarea mucărilor.

Pentru aceea, a fost după bătaie dat în brânci afară de la palat.

Seara, după această corecțiune meritată, Karkaleki se afla la teatru. Sala, după înalta poruncă, era luminată cu lumânări de spermanțet, dăruite de vodă. Era multă lume — boieri și cocoane de toată mâna și negustorime de seamă, care nu avuseseră parte să fie poftiți la prima experiență făcută la palat. Lumânările făceau mare senzație. Deodată se simte în sală o cletinătură puternică — cutremur. Vodă și toată lumea în

picioare. Un moment se privesc unii pe alții galbeni de spaimă, când o a doua cletinătură pornește și mai tare. Dar Karkaleki, fără să-și piardă mintea, se ridică în picioare pe un scaun și, jucând ochii galeși, de la vodă la policadru care se legăna, strigă tare:

— Stați! Toți să murim, numai măria-sa să scape! În următorul număr al *Buletinului oficial*, Karkaleki, dând seamă despre cutremur, a vorbit foarte puțin de panica mulțimii, dar a accentuat cu multă căldură importanța suprimării mucărilor.

— Vezi așa, ticălosule! i-a zis vodă mulțumit, dându-i cinci galbeni.

— Ticălos! sărut mâna! să trăiești, măria-ta. Ce vremuri de ticăloșie! ce moravuri rușinoase! Ce putrejune socială!

Mi se revoltă sângele democratic când mă gândesc la așa igno-minie! Bieții slujbași și isnafi, ispravnici, zapcii, magistrat, sfat, mai înțeleg; dar tu, tu publicist, tu om politic să mănânci palme și ciubuce, să te faci ticălos, să te arunce pe scară, și tu, ca un slugoi nemernic, să-i săruți mâna! Mă mir cum n-au murit de rușine cei ce au trăit în așa vremuri.

Dar, în fine, a bătut vântul puternic al liberalismului, vântul binefăcător al ideilor democratice, care a curățit atmosfera de miasmele infecte ale slugărniceii reacționare, ale târării înjosi-toare, ale ciocoismului grețos.

Neuitată fie memoria martirilor de la '48 Să ne descoperim cu respect și recunoștință amintindu-ne de faimosul Popa Șapcă! Strălucită rămână în istoria noastră noaptea în care d. Carada cel dântâi a tradus pentru națiunea română constituția belgiană.

S-au dus de mult lumânările de spermanțet: astăzi avem lampa electrică incandescentă. Astăzi suntem moderni: suntem departe de vremurile lui Karkaleki:

— Afară, ticăloșilor!

— Ticăloși, măria-ta!

PARADOXAL

N-am înțeles niciodată paradoxele prietinelui meu, domnul Teofil. D-sa judecă toate d-andoasele; pentru fiecare împrejurare, la care suntem obicinuiți să dăm o explicare găsită gata, fără să ne mai batem, capul a umbra după invențiuni originale, Teofil găsește o explicare cu totul deosebită, în toate este extravagant — dar unde e chiar absurd, e în morală.

Această știință așa de pozitivă a suferit de la d. Teofil o completă răsturnare. Ce e bine la toată lumea la d. Teofil e rău, și viceversa. De exemplu, alaltăseară l-am văzut făcând ceva, care m-a pus în mare mirare.

Exprimându-mi acest sentiment al meu, d. Teofil s-a apucat să-mi facă o teorie ridiculă asupra datoriei ce are societatea față cu virtuțile și vițiile individului. Să vedeți modul lui paradoxal. El susține că virtuțile sunt pavezele și armele individului în lupta sa cu societatea, iar vițiile îi sunt părțile descoperite și vulnerabile.

De aci amicul meu conchide, cu spiritul lui sucit, că societatea n-are nici o nevoie să combată vițiile indivizilor și să le încurajeze virtuțile — ba chiar dimpotrivă, pentru că virtuțile individului sunt păgubitoare autorității ce trebuie să exercite societatea asupra lui, pe câtă vreme vițiile lui îi sunt ei folositoare. Ce dreptate este prin urmare să pretinzi de la o societate să-și cultive vrăjmașii și să-și combată sprijinatorii?

Eu, mărturisesc drept, că după astfel de paradoxe încetez de a mai discuta. Dar să nu uit a spune faptul în urma căruia d. Teofil mi-a debitat ciudata d-sale teorie.

Amicul meu și eu ne întoarcem de la lucru pe aceeași cale. Pe strada principală, pe care trecem noi, ieșind din Podul Mogoșoaiei, stau doi cerșetori la două colțuri.

Eu dau din când în când câte un ban de cinci celui din stânga: e un om foarte cumsecade; nu umblă la cârciumi; pe câtă vreme cel din dreapta, ciungul — un fost mașinist, care la un moment de chef și-a lăsat mâna să i-o apuce un herestrău mecanic — este un stricat. Le dădeam la amândoi, mai-nainte; de când am aflat însă că ciungul nu face alta cu ce câștigă decât beții și fumează țigări Regale m-am hotărât să dau numai celui din stânga, care singur merită ajutor.

Întâlnindu-mă cu d. Teofil, am apucat tot pe un drum. Aproape de colțuri eu am pregătit pentru nenorocitul meu gologanul, pe care i l-am și dat. D. Teofil i-a zis pur și simplu „iartă!“, m-a luat de braț, a trecut cu mine peste drum și a dat o băncuță ciungului cu nasul roșu.

Asta m-a revoltat.

— Cum? zic; dai bucuros cincizeci de bani unui bețiv, unui vițios, și nu te înduri să dai unui nenorocit de treabă un gologan?

— Se-nțelege.

— Știi d-ta cam ce are să facă cu băncuța d-tale?

— Știu! o să bea o litră de pelin turburel și o să cumpere trei țigări Regale.

— Ei! și-i dai?

— Tocmai de-aia: dau. Eu îmi fac o datorie socială din încurajarea vițiilor.

Și de aci, pe larg întreaga teorie expusă scurt mai sus.

— Care va să zică...

— Care va să zică, mi-a răspuns d. Teofil despărțindu-ne, eu urmez strict morala socială. Care este cel mai mare precept al moralei? caritatea! Ei? pentru individ, caritatea nu e un vițiu? Mi se pare că fac bine fiind caritabil să urmez de două ori morala creștină, dând de pomană și încurajând și vițiurile altuia.

— Dar știi, d-le Teofil, că nu e așa, mă iartă...

— Nu pot să mai stau, cu toată buna voință ce aș avea să te-ncurajez a discuta filosofie morală... m-așteaptă la masă. La revedere.

Imposibil s-o scoți la capăt cu d. Teofil.

1896

O BLANĂ RARA

E ger și ceață... ceață-nghețată... o vreme, să nu scoți un câine afară. Lumina fanarelor, roșie, e îmbrobodită într-o stranie aureolă irizată.

În gangul palatului d-lui Psaridi, mare proprietar, arde, clipind arare, o mare lampă electrică cu arc, e ca un vis albastru și rece de poet dezgustat. Pe ferestrele mari, mate de abureală, ale palatului — ce cald trebuie să fie înăuntru! — ies, rupând pâcla groasă în bande largi și drepte, lumină și sunete armonioase și alegre. E un bal sus!

Un ceas despre ziuă, și încă intră trăsurile închise pe gang.

Aha! iată doamna Cuțopolu! iată cea mai splendidă, cea mai infatigabila dintre elegantele bucureștene! E o arătare ca din povești... O rochie de catifea vânătă-deschis ca opalul... Pe cap, pe umeri, pe gât, pe brațe, în degete, în urechi, o avere, o avere întregă în pietre scumpe!

De unde vine această scânteietoare apariție?

De la Capșa... A fost la Teatrul Național. A luat apoi la patiserie *a la mode, en petite chambre*¹, un pahar de șampanie... și acum vine la amica sa madam Psaridi să-și facă actul de prezență... D. Cuțopolu este oprit acasă de afaceri politice...

¹ La modă, în grup intim (fr.).

O criză... o nouă combinație ministerială... adunarea unui grup parlamentar... și o tânără slujnică ungueroaică servește domnilor ceaiul — și face patul domnului... mai știi eu ce?

Doamna elegantă a intrat în salon.

Un vârtej de tineri din lumea mare au dat năvală împrejurii, ca tot atâți fluturi de noapte, ce s-ar repezi orbește asupra unei lămpi aprinse deodată într-o pădure întunecoasă! Ce triumf pentru frumusețe! Și frumusețea e lumină!

Ce vârstă să aibă doamna Cuțopolu? O, Doamne! Femeile n-au decât vârsta pe care o arată — minus cât nu le convine. Dar e tânără. E o diferență între ea și d. Cuțopolu, ca între o fiică și un tată.

Cine a fost? cine este doamna Cuțopolu?

E născută Popescu... Dar acest Popescu era numai tatăl oficial. El a fost luat pe madam Popescu, când aceasta era deja mama a două fete, Aglaia și Lucreția, care au crescut în casa lui Popescu, vechi funcționar de la Finanțe, în mahalaua Dobroteasa, până la vârsta de cinsprezece-șaisprezece ani. Atunci Popescu, bătrânul arhivar, a murit, și Aglaia, sigur de desperare, a făcut — o greșală... Ce? — Cine a zis ceva? Cine n-a făcut o greșală? O greșală? — asta este lucru care se face regulat.

Aruncată în valurile prăpăstioase ale lumii, ea, de atunci, s-a zbatut cu uraganul, dând din mâini și picioare, și a dat așa de bine, din fericire, că la fiecare mișcare, a nemerit cu mâna numai peste perle.

Cea din urmă perlă, cea mai prețioasă, cea mai fină a fost grosul Cuțopolu.

Când, după un bal mascat, s-a apucat de el, desperată de mișcarea nebună a uraganului lumii; când s-a hotărât să-și lege viața poetică și flușturatecă de viața prozaică și greoaie a unui

arendaș, ea nu spera să-și vadă încununat sacrificiul așa degrabă.

Cine o hotărâse să facă acel sacrificiu? Necazul... Căpitanul... Mișu!

„Ah! Mișule, poate că să mor!“ iată ce și-a zis ea, într-un moment de desperare amestecată cu dispreț.

Îl iubise pe Mișu! pe acel nenorocit!

Amorul ei nu fusese considerat de omul acela decât ca prilejul unor plăceri brutale și stupide!

Amor și înjosire!

„Nu! nu mai voi!“ și-a zis ea, și a urmat pe Cuțopolu.

Astăzi este femeia unui influent senator, de șapte ori milionar:

Dă-te-n lături! nenorocitele căpitan Mișu; dă-te-n lături! te stropește!

Îl mai iubește ea?... Poate.

O mai iubește el?... Desigur.

Dar... ea este atât de sus astăzi și el... el e atât de jos! omul căzut, omul care a fost degradat pentru că și-a călcat onoarea, pentru că... a furat. A furat, da. Pentru ce a furat? Pentru copilul ei!

În seara când, dintr-un cabinet particular, după un bal mascat, Aglaia, amețită de băutură, a plecat cu arendașul, dându-i amantului ei cu tifla, acesta, în primul moment, n-a vrut să creadă că-i adevărat. Era și el beat! atâta șampanie! Toată scena de despărțire atât de scandaloasă, acel *marș!* aruncat cu dispreț la plecare, nu avea aerul destul de serios.

El a crezut că e ca totdeauna o farsă. El spera că Aglaia are să lase la otel pe bătrânul Cuțopolu și, ca de regulă, are să se întoarcă a doua zi înapoi, căită, să-i ceară o iertare despre care erau tacit înțeleși îndestul, și să-i dea jumătate din o sută de franci... Trebuiau bani, mai ales pentru copil, pe care-l creștea nenorocita de Lucreția, sora Aglaiei.

O zi, două, o săptămână, o lună... Aglaia n-a mai venit. Unde era Aglaia? Era în Țopârteni, la arendașul. Când Mișu a aflat de urma ei, Aglaia Popescu se chema deja madam Cuțopolu.

Și căpitanul a trebuit, uimit de hotărârea Aglaiei, să bată în retragere.

Adânc lovit de această schimbare, și foarte băut, a mers la Lucreția Popescu, să-și vadă băiatul. A plâns! a plâns așa de sincer și de îndelung, încât Lucreția s-a hotărât să-l consoleze.

Dar d. căpitanul a început să joace cărți... a câștigat... a pierdut, pe urmă a pierdut iar... și iar, și pe urmă de tot, a alunecat la casa companiei: a furat... A fost judecat, condamnat, degradat și închis.

Până să scape de la închisoare, un an, cu mare greutate Lucreția a putut crește băiatul — băiat fără noroc, fiindcă Lucreția era foarte urâtă și posacă.

Căpitanul ar fi căzut în cea mai neagră mizerie, dacă nu găsea pe prietinel tatălui său, pe Psaridi, mare om de afaceri... Acum Mișu este omul de alergătură al lui Psaridi. Foarte credincios, binecrescut și discret, Mișu face afacerile domnului și doamnei — și-i plătit destul de bine.

Ar fi fericit dacă băiatul și Lucreția n-ar fi bolnavi!... o casă igrasioasă în mahala... Și el n-are lemne... și n-are sfaț!...

Dar astăzi e bal la Psaridi, și Mișu dirijează bufetul și domesticitatea, cum odinioară conducea cotilioanele.

— Bună seara, căpitane, zice doamna Cuțopolu, când ex-căpitanul, îmbătrânit, o primește la scară.

— Sărut mâna, madam Cuțopolu, răspunde el.

— Ce face Lucreția?

— Tot bolnavă.

— Dar băiatul?

— Tot rău.

— Dacă nu-l îngrijești!... cine strică?

Și doamna Cuțopolu își lasă molatic în mâinile ex-căpitanului blana superbă de vulpe albastră, un giuvaer, un exemplar unic în București. Apoi desfăcându-și minunatul *évantail*, de sifed și de pene de struț, urcă, luată literalmente pe sus de un stol de fluturi nebuni, treptele scării de onoare.

Ș-apoi, odată sus în saloane, vârtejul...

E șapte dimineața... Aurora cu degetele ei de roză vine să deschiză porțile orientului.

Doamna Cuțopolu, zdrobită de oboseală, dar tot veselă, scoboară scara însoțită de toți fluturii... La garderobă, blana!... Blana... lipsește. Caută-n sus, caută-n jos: blana nu e. Unde e căpitanul?... caută-l în sus, caută-l în jos... căpitanul nu e nicăieri. Unde e căpitanul?

— Căpitanul, zice un fecior, a fost chemat repede acasă... Copilu-i e rău bolnav!

Dar iată căpitanul — palid, plâns, defigurat [sic]:

— Copilul! îmi moare copilul!

— Bine, bine, copilul, strigă madam Cuțopolu impacientată; dar blana? unde e blana?

— Blana? care blană?... răspunde aiurit căpitanul... și începe să urle iar.

— Copilul meu! copilul meu! Și pleacă nebun iar înapoi.

Scandal! Blana! Cum se poate?... blana! ia-o de unde nu e. Copilul s-a făcut, din norocire, bine, dar, din nenorocire, blana nu s-a mai găsit!

A! ce mediu social!

GAZOMETRU

[IDILĂ]

Duminică... Tren de plăcere... Sinaia...

Lume! lume după lume!

O splendidă și generoasă zi de vară.

— Frumoasă zi! zice d. Iancu la dejun pe iară.

— Mai frumoasă nici că se poate! zice madam Ionescu.

— Asta e zi regală, domnule! zice d. Nae, mijind din ochi, că-i e foarte cald.

D. Nae și d. Iancu au chef de glume, și madam Ionescu a lui d. Nae și madam Niculescu a lui d. Iancu râd de se prăpădesc de râs, și d. Nae zice:

— Prea râdeți tare!... ia băgați de seamă să nu... Aș! madam Niculescu și madam Ionescu mai tare! și damigeana scade mereu.

— Uf! ce zăduf! zice madam Niculescu. Nu-i așa? că și dumneaei i-e foarte cald.

— Teribel! zice madam Ionescu.

Da' d. Nae zice:

— Zăduf regal, domnule!

Și nu știu cum se-ntoarce spre răsărit și:

— Ia uitați-vă, zice, colo vizavi!

Pe Piscul Câinelui se arată în potriva soarelui, care se apleacă înspre Omul, un noruleț alb.

— Ce? adică?... întreabă d. Iancu.

— Aș! zice madam Niculescu.

— Acu vine!... Ceva regal! să vedeți! zice d. Nae, și râzi toți, și râzi...

În adevăr, cu cât în valea Prahovei apasă mai greu pâcla, cu atât norulețul se ridică mai sus și se umflă mai tare, clocotind

ca o gogoasă uriașă în vasta tigaie a firmamentului încinsă de flacăra colosală a lui Phoebus. Gogoșa a acoperit, de când au văzut-o, tot Piscul Cânelui, prea strâmt pentru pornirea ei de umflare, și acum se revarsă grozavă peste Valea Rea. Deodată, o detunătură titanică despică tăcerea, făcând să se cutremure piscuri după piscuri, și o ploaie turbată pornește.

S-a dus petrecerea! s-a stricat cheful!

În picioare toată lumea! Fieștecare-și strânge pălării, umbreluțe, resturile dejunului. La gară, repede, să apucăm trenul întâi!

Leoarcă până la piele, cu toate umbreluțele, madam Ionescu și madam Niculescu cobor cât pot mai iute, drăcuind ploaia, și foarte necăjite pe d. Nae și pe d. Iancu, fiindcă nu vin mai degrab' și râd mereu ca nebunii, parcă e un ceva de răs. Ba încă d. Nae le mai și tachinează — mereu le strigă să-și ridice jupele:

— Mai sus, cocoană, mai sus, că nu ne uităm! E potop... D. Iancu zice:

— Strașnică ploaie, d-le!

— Teribelă! zice madam Ionescu.

— Ploaie regală, d-le! zice d. Nae.

La un moment, cocoanele alunecă pe clisa șoselii și cad pe sezute, poc! și fac amândouă: „hâ!“

D. Nae se oprește și zice lui d. Iancu:

— Hahahaha! și-a ruptură gazometru!

— Pardon, asta-i vorbă de mitocan! răspunde madam Ionescu, și s-a ridicată amândouă foarte supărate: pân' la București n-a mai vorbitură cu d. Nae. Da' d. Nae zicea mereu la stații lui d. Iancu, că ședea alături amândoi, și cocoanele amândouă vizavi — zice:

— Pardon, 'ne Iancule, mai strânge-ți gazometru, că n-am loc!

Și cocoanele se supăra și mai tare — și ei râdeau — și cocoanele se supărau și mai tare... Pe urmă a răs și cocoanele... „Ha-ha-ha! Gazometru!“

Apoi, nu! — le potrivește d. Nae! Ceva regal!

1897, 1901

JERTFE PATRIOTICE

În sfârșit... Mai erau câteva ceasuri până în dimineața de 11 februarie, când trebuia să se dea lovitura. În cazarma lor din Dealul Spirii, tunarii îmbrăcau tunurile în paie, pentru ca, despre ziuă, să poată merge în dosul palatului spre a proteja operația conspiratorilor, fără să tulbure liniștea nopții și să strice somnul pacinicilor mahalagii. Militarii își făceau datoria... da; dar nici civilii nu rămâneau mai prejosi.

Era ultima întrunire a secțiunilor conspirației. Ca să înțeleagă mai bine cititorul, trebuie să spun că vasta urzeală se compunea din secțiuni cu număr restrâns de membri, de la zece până la optsprezece inși. Unul din aceștia, fără să știe ceilalți, avea relațiuni cu un altul din o altă secțiune; așa că, la un moment dat, chiar dacă s-ar fi prins una din acestea lucrând, nu s-ar fi putut descoperi nimic mai mult decât o mână de oameni. Această organizațiune mazziniană fusese combinată de răposatul C. A. Rosetti, după reminiscențele-i clasice.

În seara aceea, într-una din secțiuni, compusă în jumătate din câțiva tineri entuziaști și din vreo trei negustori, prezidentul, un liberal fanatic, care mâncase la 48 jimbla exilului în formă de tainuri turcești, la Brussa, ținu o scurtă cuvântare, cam așa:

— Fraților! Vremea vorbelor a trecut; acum are să sune în sfârșit ceasul faptelor. Trebuie să avem curaj: momentul cel

mare se apropie. Până să nu crape de ziuă, poate că vom fi chemați să facem cea mai mare jertfă pe care are dreptul patria s-o ceară de la un om. Să fim gata la tot! Să nu ne dăm înapoi de la nimic pentru a ne împlini datoria de patrioți!

Când prezidentul a terminat solemnă lui cuvântare, tinerii carbonari, scrâșnind din dinți, au ridicat pumnii încleștați în sus, în semn de aplauze și de aclamațiuni, știut fiind că într-o conspirațiune, zgomotul este interzis. În timpul însă când vorbea prezidentul, unul dintre negustori se căuta cu multă stăruință în fundul buzunarului de la nădragi. Îndată ce cuvântarea fu isprăvită, negustorul se sculă în picioare, scoțând din buzunar un pungoci unsuros, destul de greu, plin cu mărunțiș. Apoi, mergând hotărât la masa prezidentului, trânti zgomotos, între sfeșnice, pungociul, și zise:

— Dacă a venit vremea pe jertfă, apoi cât m-ajunge partea, nu mă dau în lături!

Zicând acestea, isnaful începe să dezlege baierile pungociului. Prezidentul și toți tinerii entuziaști au un moment de dezgust în fața acestui act. Unul din ei, cel mai înflăcărat, nu se poate opri a zice cu indignare: „Mitocanul, tot mitocan!“ Dar cum sunt toți foarte lihniți, înfățișarea pungociului durdu-liu le răstoarnă cu desăvârșire mișcarea întâia. Încrucșiându-și unii între alții niște priviri fulgerătoare și uitând că se află într-o cavernă de conspirație, încep să pleoscăiască din palme, strigând toți:

— Ura! bravo patriot! să trăiască nenea Niță!

Si palmele tinichelelor se pornesc toate cu degetele încovoiate către pungociul mitocanului; dar mitocanul, în același timp, ridică pungociul de pe masă și-l vâra în buzunar, zicând:

— Bine, eu dau partea mea... Care, ce dă?

Prezidentul, care se înțeleșese din ochi cu tinerii, zice:

— Neică Niță, aici e pe frăție, dă fiecare ce poate și cum poate. Dumnealor, că sunt mai tineri și, vorba aia, ce-am avut și ce-am pierdut! dumnealor o să-și puie, Doamne ferește! viața în primejdie; că asta nu-i glumă ce facem noi! ia gândește-te dumneata: șapte puteri garante! nene Niță, și Convenția de la Paris! Care va să zică, noi ne punem contra lui Napoleon III, neică Niță... te joci! D-aia spui că dumnealor, ca tineri, pot să meargă chiar până la moarte...

— Să ferească Dumnezeu! zice nenea Niță; ar fi păcat...

— Da, dar vorba e: să poate? Însă dumneata, care ești altfel de om, om cu dare de mână, negustor, de, dumneata nu face pentru ca să te bagi unde se bagă dumnealor. D-aia a și împărțit Dumnezeu trebile pe pământ: unul, adică cu alergătura, și altul, vine vorba, cu capitalul; și pe urmă, toți la câștig, fiecare pe cât a pus, împart drept pentru interesurile patriei, fiindcă toți sunt patrioți!... Nu-i așa?

— Așa da zice nenea Niță — acumă te pricep.

— Ei vezi?.. Dă-ți partea.

Nenea Niță a scos iar pungociul, i-a deschis baierile și a vărsat pe masă un pumn de mărunțiș: icusari, nisifiele, sfați, sfânțoaice, firfirici și gologani; le-a socotit până la suma de cinci galbeni; apoi a legat iar pungociul la gură, zicând:

— Ei! acu, cine-mi iscălește fitanția?

— Care fitanție?

— Pentru sumă.

— Cum, nene Niță! strigă prezidentul. Cum să poate să spui dumneata așa vorbă? să ceri hârtie la vreme de revoluție?

Dar nenea Niță acopere cu laba mărunțișul și dă să-l tragă iar la margine, ca să-l puie la loc.

— Fără fitanție, nu pot să dau, fiindcă n-am temei la catastif.

Atunci, cel mai tinichea dintre carbonari, văzând primejdia, se repede la mâna isnafului, pe care o apucă strâns, și zice:

— Stai, nene Niță!... Fraților, are dreptate nenea Niță: dacă varsă negustorul parale, trebuie să aibă adevărire la mână. Uite ce m-am gândit eu: să dăm toți iscălitura noastră cu girul prezidentului.

Toată asistența, cu ochii sclipitori, aprobă unanim propunerea, iar tânărul ia un condei și hârtie și scrie, citind în gura mare:

„Subtiscăliții patrioți, la un moment greu al nostru, pentru interesele patriei, am luat de la nenea Niță suma de 70 sfanți pe care i-o vom înapoia îndată ce vom izbuti să facem toate bune, ca să nu mai fie tiranie...”

Si iscălesc toți... Ședința se ridică; isnaful mai numără o dată paralele, ia țidula, o îndoie și vrea să plece. Atunci, prezidentul îl cheamă de la ușă,

îl trage la o parte și, pe când ceilalți ies binișor unul câte unul, îi spune la ureche:

— Nene Niță, eu zic că nu e bine să porți țidula asta în buzunar. Dacă, Doamne ferește! nu izbutim să dăm pe Cuza jos, și te calcă poliția, și găsește chitanța la dumneata?... ce te faci?

Nenea Niță stă un minut pe gânduri și răspunde făcând cu ochiul:

— Las' că o pui eu bine; n-ai dumneata grije!

Prezidentul stânge lumânările, îl conduce pe nenea Niță până la poartă și, după ce-l vede depărtându-se, se întoarce în curte, o curte paragină de mahala, și aprinde un chibrit. Într-o clipă, de pe lângă uluci, din fundul curții, răspund alte chibrituri, aprinzându-se ca niște ecouri luminoase; era semnalul de raliere a conspiratorilor. Toți își dau întâlnire, peste o jumătate de ceas, la Rașca, unde trebuiau să bea banii isnafului, așteptând ceasul abdicării lui Cuza. La Rașca, intră unul câte unul foarte veseli și încep să comande mâncare și băutură.

Când sfanții isnafului erau pe sfârșite, tunurile, cu roatele îmbrăcate în paie, aungeau în dosul palatului, în vreme ce, prin față, intrau conspiratorii sus, salutați de garda vânătorilor...

A fost cuminte nenea Niță când a luat țidula la mână... Pe când, mult mai târziu, în fața Griviței, batalionul de vânători spăla în sânge steagul mânjit în noaptea de 11 februarie, nenea Niță, fruntaș al comerțului român, ca întreprinzător de furajuri și altele, încasa, în virtutea chitanței cu data de 10 februarie 66, partea-i cuvenită după luptele sale pentru răsturnarea tiraniei; în virtutea aceleiași chitanțe, nenea Niță, lua apoi parte printre fericiții subscriitori ai conversiei drumurilor de fier și ai Băncei Naționale.

Astăzi vechiul patriot are un otel nobiliar în București, un echipaj blazonat și câteva milioane; dânsul păstrează încă cu scumpătate bătrâna chitanță, pe care o arată la toată lumea ca un pergament de nobleță, pentru a proba câte sacrificii a știut el să facă odinioară, în vremuri grele, pentru patrie... Și încă tot mai face: de exemplu, a scris pentru monumentul lui Brătianu douăzeci de lei și pentru al vânătorilor cinci.

ISTORIA SE REPETA

Alegerea parțială de la Ploiești m-a reîntinerit. Între altele, mi-a făcut deosebită plăcere revederea vechiului meu prietin, totdeauna verde și vesel, Stan Popescu, bravul garibaldian, care odinioară a luptat atâta pentru libertatea Poloniei.

Dar nu, nu-i adevărat! Stan Popescu n-a fost în viața lui amant al libertății! Dacă o clipă ar fi fost sincer liberal, astăzi ar avea, numai din chirii și acareturi, 24 de mii de lei venit pe an, în loc de 200 de lei pe lună din slujbă! Și ce slujbă! El!

luptătorul pasionat pentru libertate, să ajungă la bătrânețe subdirector a ce? a unui stabiliment oficial de robie — pușcăria locală! O *tempora!* o *mores*

Am deplâns împreună cu bravul meu amic amăgirea vieții lui întregi.

Și cu toate astea a fost, îl știu bine, un fervent!

Alaltăieri mi-a adus aminte unul dintre episoadele vieții lui politice, pe care-l uitasem, și pe care nu-l pot lăsa nepovestit.

Era în '76.

Guvernul conservator căzuse și guvernul liberal era chemat să facă alegeri generale. Răposatul nostru prieten Tache Pandrav, prim-redactor la *Românul*, scrie un articol, fulgerând pe ciocoi, care sugrumaseră atât timp voința alegătorilor, și cântând era de libertate electorală ce se inaugurează cu venirea patrioților la putere.

Pandrav se bucura de multă popularitate printre populația rurală din Prahova, unde fusese multă vreme funcționar cinstit și amabil cu publicul. Cum scrie articolul, se duce la „fundatoarele și directoarele“ *Românului*, C. A. Rosetti, și-i zice:

— Domnule Rosetti, eu îmi pui candidatura în Prahova la al patrulea!...

Rosetti se uită lung la el și-i răspunde îngâimat:

— Bine... Ai ceva șanse?

— Mai e vorbă!

— Bine... Să ne mai gândim.

— Ce să ne mai gândim?

— Mă rog: ai șanse multe? întreabă Rosetti zâmbind.

— Merg la sigur! răspunde Pandrav vesel.

— Bine... Du-te... Încearcă...

Pandrav, fără să mai stea de vorbă, se suie-n drumul-de-fier și merge la Ploiești, drept la Stan Popescu, care pe atunci, în tinerețe, era unul din cei mai bravi electori din localitate.

Să nu uit a spune că Rosetti era prezidentul consiliului electoral central al marelui partid.

— Stane, am venit...

— Bine ai venit!

— Îmi pun candidatura la al patrulea.

— Bravos!

— Știi câtă popularitate am...

Și începe să numere pe toți popii, primarii, notarii, dascălii și țărani pe care-i cunoaște ca buni liberali și buni prieteni personali.

Stan și Pandrav merg să dejuneze, în cursul dejunului, cei doi vechi camarazi își dau drumul celui mai călduros entuziasm, zugrăvindu-și pe întrecute perspectiva fericirii poporului sub noua eră de libertăți publice ce se deschide. După ce plătesc dejunul, Pandrav se scoală și zice:

— Acuma, Stane, neică, la lucru!... Am trăsură... când plecăm?

— Unde? întreabă Stan.

— În județ... să lucrăm.

— Ce să lucrăm?

— Colegiul... Trebuie să-ncepem... Nu e vreme de pierdut.

— Apoi... , zice Stan, scărpinându-și barba lui patriarhală... să începem... Dar eu zic că nu-i așa zor... lasă să plecăm mâine dimineață.

— De ce să nu plecăm numaidecât?

— Numaidecât! de ce numaidecât? Stai să mai vedem prieteni în oraș... Mâncăm deseară cu mai mulți... mai ne chibzuim...

— Ce să ne mai chibzuim? răspunde Pandrav impacient... îmi pun candidatura... Am șanse.

— Ei! șanse! să vedem.

— Ce să-vedem? omule! tu nu știi ce șanse am?

— Ba știi, dar în sfârșit, acum numai decît nu pot pleca... Rămâi pe deseară aici, nu fi așa nevrinos...

Și pleacă, lăsând în nedomirire pe entuziastul candidat. Seara se reîntâlnesc la prînz împreună cu alți doi prieteni și iar începe candidatul cu pornirea lui, Stan cu temporizările. La un moment, Pandrav, obosit de atîta sâcîiala, se scoală și spune:

— Ia ascultă, măi Stane, ce mă tot fierbi cu diplomație? Ce va să zică asta? Răspunde scurt: am, ori n-am șanse?

— Bine, Tache, ai; nu zic ba.

— Apoi atunci, dacă am șanse...

Dar Stan, plictisit și el, la urma urmelor, răspunde scurt:

— Ei! știi că ai șanse... Dar batalama? unde ți-e batalama?

— Care?

— De la ogeac!... blagoslovenia hahamului!

— Care haham? ești nebun?

— De la Rusetache rabinul!... Ce te faci prost, că nu înțelegi? Pandrav sare-n sus turbat:

— Cum! batalama! ogeac! hahamul! rabinul! Care va să zică de asta am luptat noi contra ciocoilor! Care va să zică, asta este era libertăților electorale! Ogeac, ai? batalama, ai? Bravo, nenorocitul!

— Bine, toate bune, răspunde Stan liniștit, răsufînd că-n definitiv a ajuns să pună punctul pe i; toate bune și frumoase, dragă Tăchiță; dar fără batalama nu se poate să ai șanse. Batalama, aia-i șansa, alta nu-ți mai trebuie.

— Așa! strigă Pandrav în culmea furiei, am să lupt contra voastră... și contez pe concursul moderaților.

Era în adevăr în Ploiești, pe atunci, o mână de politicaștri, care se numeau moderați, un fel de lichele centraliste, avocaței

și dăscălași, care nu erau nici conservatori, nici liberali, băieți nici prea-prea, nici foarte-foarte.

Când Stan a auzit de „moderați“, a bufnit de râs:

— Moderații! gogomanii! hahaha! auzi, moderații! Și apoi foarte serios:

— Moderații, musiu Tache, sunt gogomani, dar nu până-ntr-atâta ca dumneata, să se puie împotriva stăpânirii!

Acest episod pe care-l uitasem mi l-a reamintit amicul meu Stan Popescu după primul scrutin al alegerii de la Ploiești, văzându-mă că am prea multe iluziuni despre rezultatul balotajului.

1898

SLĂBICIUNE

Parizienii au aperitivul, vienezii fanfara, ploieștenii politica, alții alta: locuitorii capitalelor mari au totdeauna câte o deosebită slăbiciune, câte o patimă.

Dar bucureștenii?

E ușor de răspuns:

Muscalul!

Muscalul, se-nțelege, nu atât din punctul de vedere politic sau social și cu atât mai puțin din punctul de vedere economic, fiindcă muscalul nu vrea să știe de regulamentele noastre polițienești, nu admite tarifele noastre oficiale; muscalul ține la tariful său autonom.

În adevăr, ia să vedem.

Tariful birjarilor de piață sună astfel:

„2 lei o oră în raza orașului;

1 leu o cursă ce nu trece! peste 1/2 ceas;

2 lei cursa de la și până la gări“.

Aș! crezi că vrea să știe muscalul de asta!

Dar putem noi tolera în statul nostru, în capitală, ca niște străini să nesocotească regulamentele stabilite?

Firește că putem. De ce să nu putem? Nimic pe lume nu se poate mai ușor decât a tolera.

Dar e drept să îndoiască, să întreiască și, la zile mari, să împătreaască prețul curselor?

Fără nici o ezitare, răspund: da, e drept. Nimic nu e mai drept pe lume decât prețul patimii.

Vedeți pe acest mic impiegat.

Știți câtă leafă are tânărul pe lună?

150 de lei... adică 150 în stat; în mână capătă 135; care va să zică, 1620 de lei pe an; prin urmare, are venit, din munca lui, câte 4 lei și 44 de bani fără ceva pe zi, în anii comuni, iar în anul bisextil, câte 4 lei și 42 de bani și ceva.

E cam prea puțin, ce e drept; dar pentru un tânăr fără viții și cu socoteală, poate s-ajungă.

Ia, să-l privim, mă rog.

Unde-o fi mergând așa gătit acest june?

Se oprește în fața cofetăriei Riegler să-și așeze încă o dată cravata, care arde ca focul; își scutură cu batista pantofii de lac, își potrivește ținutul, după ce-i trage apăsător o mânecă împrejur; se-nțepenește în călcâie și se uită spre fațada Teatrului Național...

La ce se uită?

Ei! la ce! la muscali...

După multă dezbatere interioară, își alege unul foarte maladeț, îmbrăcat în catifea albastră, cu brâu pembe, cu doi trotteurs negri, ce mănâncă jeratic... Picior peste picior și:

— *Paidiom, gaspadin!*

Unde?...

Asta e! N-o să meargă omul cu muscalul să mănânce rahat la cișmeaua lui Cantacuzino de la Filaret... La Șosea! unde merge toată lumea bună.

Dar o să-mi zici dumneata:

— Cum se poate? Un om care câștigă pe zi 4 lei și 44 de bani fără ceva în anii comuni și 4 lei și 42 de bani și ceva în anii bisextili, cum se poate să cheltuiască zece-doisprezece lei pentru birjă la Șosea?

— Iaca, se poate.

— Atunci, micul impiegat, Doamne iartă-mă! ciupește din banii publici pe care i-o fi mânuind...

— Doamne ferește! este unul din cei mai de treabă funcționari, onest în toată puterea cuvântului: să-i dai fără teamă sute și mii pe mână...

— Atunci, joacă și câștigă...

— În viața lui n-a pus mâna pe o carte de joc; din contra, jucătorii îi inspiră adâncă aversiune.

— Atunci... cum e tânăr, bine făcut și curățel...

— A! Domnule! e un băiat plin de frumoase sentimente morale; niciodată n-ar fi în stare să gândească măcar pe departe la o infamie. Și pe urmă, e înamorat de o jună modistă foarte frumușică, pe care e vorba să o ia în căsătorie. Și ea e o fată foarte cumsecade și meșteră. Are o mică economie și o s-o mai ajute și o mătușă ca să deschiză un magazin de mode... O să fie o căsnicie foarte potrivită. A! tocmai iat-o și pe ea.

*

Așa că-i foarte drăguță?... Cu cât gust se îmbracă! Ce pălăriuță cochetă! Ce botine elegante! Ia priviți-o cum calcă de ușurel, parcă e o păsărică!

S-a oprit...

Face un semn de chemare cu mânușa...

Cui?...

Ei! cui! firește că nu dumitale ori mie... Muscalului... Doi vineți superbi... roate galbene cu cauciuc...

A! cauciucul! mai ales pe pavajul ăsta nou de lemn și de asfalt și pe șoseaua bătută cu mașina...

— *Quelle volupte, mă chere!*¹

Și... zboară!

*

„Zboară, zboară, păsărică! zboară, cât ești tinerică!“ zice poetul, uitându-se lung după trăsura în care, sub umbreluța azurie, se vede sclipind părul cel blond și ceafa cu puf de pier-sică... (Ați observat, desigur, că-n anul ăsta se poartă foarte mult blondul.)

— D-ta zâmbești, zice economistul sever. Dumitale îți place asta; aprobi luxul acesta nebunesc, din care are să rezulte ruina societății noastre... Dar ne ducem la faliment, domnule!

— Te rog, domnule, zic eu...

— Dacă dindărătul acestui lux (mă întrerupe un moralist), ne-ar pândi numai ruina materială, falimentul, încă n-ar fi o nenorocire destul de mare. Nenorocirea cea mai mare care ne pânđește este decăderea socială, insanitatea, pierderea busolei morale... Măine-poimâne, nebunia luxului va împinge pe micul impieगत să falsifice scripte, pe frumoasa blondă să...

— Mă rog, domnule, n-ai dreptul să bănuiești... Cum? pentru o plăcere inocentă, pe care ți-o poți explica prin...

— Nu ți-o poți explica, îmi zice un filosof, decât prin mania reprezentării...

¹ Ce plăcere, draga mea! (fr.)

— Nu-nțeleg, zic eu.

— Mania reprezentării se numește acea pornire foarte comună la oameni...

— Mă rog, întrerup eu pe filosoful meu, dă-mi voie: poți să mă-mprumuți cu douăzeci de lei până la 15 ale lunii viitoare? Am mare nevoie.

— Cu plăcere, poftim... Ziceam dar că mania reprezentării...

— Mă iartă, zic eu, îmi explici aldată... mă grăbesc.

— Ei! stai un minut.

— Nu pot, e târziu... Mă așteaptă nevasta gătită: i-am promis s-o duc la Șosea negreșit... La revedere... Aha! apilpisiți *trotteurs*:

— *Paidiom, gaspadin!*

1899

INTELECTUALII...

Intellectualii! Iată un soi prețios de cetățeni, de lipsa căruia patria noastră nu se poate plânge. Slavă Domnului! avem destui.

Odinioară, intelectualii, mult mai puțini la număr ca astăzi, formau un fel de sectă, care respingea sistematic orice contact cu profanii. Sediul acestei prețioase secte era la cafeneaua Brofft — singura rimă posibilă la *moft* — peste drum de Capșa, în prăvălia caselor Zerlendi, unde acuma se află Luvrul de București. Acolo — precum odinioară muzele în Parnas — se adunau intelectualii spre a-și împărtăși înaltele cugetări și inspirațiuni, gustând un fel de ambrozie, compusă din puțin lapte, puțin „jvar“ și puțin zahar, și numită în limba vulgară „capuțin“. De aceea, profanii invidioși, care nu erau admiși să se apropie de intelectuali, i-au poreclit pe aceștia: „capuținiști“.

Aceea a fost prima perioadă, cum am zice perioada eroică, a capuținismului și capuțiștiilor.

Cafeneaua Brofft, poate tocmai din cauza mândriei excesive a intelectualilor, a început să-și piarză încetul cu încetul clienții, care consumau altceva decât capuțin. Ar fi lucru oarecum explicabil: omul inferior se găsește foarte strâmtorat într-o atmosferă prea înaltă. Ce să caute un biet mojić de rând acolo unde se strâng persoane de elită?... Din pricina intelectualilor, sau din altă pricină, puțin importă, cafeneaua Brofft, mergând din ce în ce mai slab, a trebuit până la urmă să se desființeze. Dar intelectualii nu puteau rămânea pe drumuri; trebuiau deci să-și caute un nou sediu numaidecât... Atâtea chestiuni arzătoare de estetică, de filozofie, mai știu eu de ce! reclamau soluțiuni urgente. Capuțiștiții își aleseră un local mult mai frumos și mai confortabil decât cel vechi; își strămutară sediul la Fialcowsky, cafenea-cofetărie celebră mai ales pentru beltelele ei.

Aci — lucru foarte ciudat! și care nu s-ar putea explica decât prin teoria evoluțiunii — aci s-a făcut o schimbare însemnată în moravurile intelectualilor. Este unde, la Brofft, erau foarte exclusivi și din cale-afară discreți, discutând pe șoptite, așa ca să nu le poată profanii auzi înaltele înțelepciuni — la noul sediu, începură să primească alături de ei, deocamdată la mese învecinate, apoi chiar la masa lor proprie, mușterii care nu luau capuțin, oameni cu totul nedemni de a se numi intelectuali. Apoi, dezbaterile capuținiste începură să se facă în gura mare, așa că toată lumea profană de cafenea și cofetărie, ba, vara, chiar în Piața Teatrului, le putea auzi perfect. Dar dacă zic că lumea profană le putea auzi, asta nu însemnează că le și putea pricepe. Numai aleșii le-au putut pricepe, și asta a făcut un mare bine public: încet-încet, și din ce în ce mai numeroși, începură să iasă, din rândurile poporului, o sumă însemnată

de tineri a căror vocațiune era să fie intelectuali. Până aci nu se știuseră număra, neavând un semnal de raliare, o ecleisie. Aceasta a fost perioada clasică a intelectualilor.

În curând, potrivit principiului evoluțiunii, ecleisia a numărat așa de mulți adepți, încât Fialcowsky nu i-a mai putut încăpea și ei au pornit care-ncotro să propovăduiască... Azi, mai mult ca totdeauna, la noi mai mult decât oriunde, intelectualii sunt, am putea zice, inspiratorii, diriguitorii opiniei publice, mai ales când e vorba de mișcarea „culturală”. Ei fac ploaie și vreme bună, ei tarifează prețurile succeselor și decernă laurii, ei condamnă, îngăduie sau încununează — în literatură, în teatru, în arte, în științe, în fine în tot: ei! ei, intelectualii!

Aceste exemplare de lux ale omenirii mișună astăzi prin toate unghiurile publice. Lipsiți cu desăvârșire de vreo falsă fudulie, intelectualii intră în toate localurile de consumație și se amestecă bucuros cu toți comunii muritori... Asta e o tactică iezuitică, așa crez eu; căci, pentru a renunța acești aleși la mândria lor legitimă și a se apleca așa cu dinadinsul la contactul nostru, trebuie că au un scop; și acela desigur nu poate fi altul decât luminarea maselor ignorante.

Odată cu ieșirea de la Fialcowsky, care numaidecât s-a desființat și el ca și Brofft, ecleisia capuținistă a trecut din perioada clasică în perioada politică: de la revelațiune la apostolat. Iată-i... La orice masă de la berării, birturi, cafenele, dacă sunt trei mușterii, unul desigur este un intelectual. Ce face el, omul ales, alături cu cei doi profani? Își îndeplinește misiunea: propagă, luminează, vulgarizează. Sunt chelneri care, după cât au prins pe apucate din dezbaterile și conferințele intelectualilor, pot face marț pe un profesor de universitate, mai ales dacă l-or lua repede.

Dar mai la urmă, o să mă-ntrebi dumneata:

— Bine, după câte mi-ai scris aci, cam înțeleg eu ce sunt intelectualii; dar atâta nu mi-e de ajuns; aș voi să-mi dai o definițiune mai scurtă și mai limpede; să-mi spui deslușit, ce este un intelectual?

— Bucuros, răspund eu; iată:

Omul care desprețuiește orice ocupație de imediată utilitate și pentru el și pentru lume și se dedă la nobila profesiune de gânditor — se numește un *intelectual*. Sunt mii și mii de unelte-n lume; glonț și năvod, plug și sapă, teslă și rânda, ciocan și nicovală, cot și terezii — cine le mai știe pe toate? — un întreg arsenal inchizitorial! fără acesta omenirea n-ar putea stoarce binele ei din sânul naturii, din sânul mamei crude, care mai totdeauna trebuie apucată strâns în clește, canonică, bătută până la sânge, ca să-ți dea o picătură de lapte. Ei!... Intelectualul e prea blând fiu ca să-și maltrateze cumva mama. Mâna lui, care n-are altă menire decât să treacă ușor pe frunte-i, s-ar murdări la atingerea vreuneia dintre uneltele de tortură... Intelectualul a venit în existența terestră înarmat cu o unealtă mult mai nobilă, o zestre divină: *gândirea!*

Acu... deștept ori ba, spiritual ori nerod, cu scaun la minte ori lovit cu leuca — astea sunt întrebări absolut indiferente; e destul că poate zice cu toată siguranța: „Eu!... Eu sunt un intelectual!“

1899

DESPRE COMETA

Prelegere populară

D. Mariu Chicoș Rostogan, distinsul nostru pedagog și director al școlii model „Ulpiu Traian“, este destul de cunoscut tuturor acelorora care se interesează de mișcarea noastră culturală, așa ca să ne scutim de a-i mai face vreo reclamă. Ne mârghi-

nim doar să dăm aci, cu sfințenie, prelegerea pe care d-sa a ținut-o, în fața școlărilor săi, asupra cometei de luni 1, marți la 2 noiembrie.

Pentru ca să guste cititorul și mai bine această producțiune, trebuie să-i amintim că vechea noastră cunoștință, eminentul pedagog d. Mariu Chicoș Rostogan, totdeauna, înainte de e și i, pronunță pe: n ca în franțuzesc; t ca k; d ca în; g ca j; c ca șș etc. Pe ici, pe colo, pentru a ținea deșteaptă această amintire, transcriem cât se poate mai exact felul de pronunțare a eminentului pedagog, — lăsând cititorului să suplinească părțile din cale-afară originale.

Iată prelegerea d-lui Mariu Chicoș Rostogan:

PROFESORUL: Am primit ghe la onoratul ministeriu următorul țircular:

„Domnule director,

În apropierea zilei de prima novembre, lumea toată și mai cu seamă masele populare sunt adânc mișcate de profetia savantului Falb asupra sfârșitului lunii prin întâlnirea pământului cu cometa lui Biela.

Ministeriul vă invită dar cu onoare a face copiilor din școala dv. o prelegere populară despre comete în genere și despre falsitatea prevederilor sinistre, adică despre imposibilitatea unei ciocniri a planetei noastre cu un alt corp ceresc.

Știm cu toții că influența generațiunilor care trăiesc simultaneu este reciprocă. Astfel, copiii, mergând pe la căminurile lor, ar duce îmbărbătarea de care au astăzi atâta nevoie masele populare ignorante, a căror imaginație este totdeauna pornită la superstițiuni și la credință în supranatural.

Primiți, domnule director, distinsa noastră considerațiune.“

No! auzit-ați numa cum se esprime onoratul ministeriu către migne, mă?... „cu onoare!“ și... „ghischinsa noastră considera-

țiune!...“ Numa voi, niște râtagni, nu cunoașteți rășpectul, și doar ghestul vă muștruluiesc...

Ne vom îngheplini aședar misiugnea și vă vom face o prelejerre ghespre comeată.

ȘCOLARUL IONESCU: Apoi, a trecut...

PROFESORUL: (aspru): Nu la larmă, spurcăciune!... Silențium și atențiune, că-z intrăm în makerie!

Numele „comeată“ iaște ghe jănul femenin: o comeată, două comeate, și gherivă ghe la comă, coamă, capelură, pleate lunji, respective: comată, comeată, astru pletos, vulgo¹ stea cu coadă.

Aparițiunea comeatelor au esărțitat togheaua înrăurire asupra maselor populare, asupra prostimii, cu atâta mai mult că aceea apărițiune au fost preșesă ghe bolizi, mecheori, așterozizi, cari se arată ca o ploaie ghe steale și cari...

ȘCOLARUL OTOPEANU: (ridicând mâna-n sus): Dom'le!...

PROFESORUL: No! ai vreo observățiune de făcut?...

ȘCOLARUL OTOPEANU (în picioare): Dom'le mama-ntr-o seară, iarna trecută, a văzut ploaie de stele, afară...

PROFESORUL (impacientă!): He!... că-z doară nu era să le vază-n bordei...

ȘCOLARUL: Și eu și cu taica eram culcați, și când a intrat mama în casă și ne-a spus să ieșim afară să vedem, taica n-a vrut.

PROFESORUL (mai impacient): Hă!

ȘCOLARUL: Zice taica: „Nu ies din plapumă pe gerul ăsta, să știu de bine că plouă și cârnați...“ (Școlarii râd.)

PROFESORUL (foarte impacientă!): Tată-tău este un azin, carele nu știe să-ți ghea o educațiune zolidă. (Copiii râd mai tare; profesorul foarte aspru:) No! basta!

¹ în limbaj popular (lat.).

Merem mai gheparte și intrăm în ghemonstrățiuine. (Coboară la tablă, ia tibișirul și desinează, nu tocmai exact, o elipsa cu focarele foarte depărtate.) No, acuma, Bârsăscule, tu carele ai mai multă aplicațiune la machemachică, spune-ne doară ce am vrut eu să prezent aici?

ȘCOLARUL BÂRSESCU: Un... castravete, domnule.

PROFESORUL (stăpânindu-și un zâmbet simpatic): Mâncă-l cu mumă-ta! (Schimbând repede tonul:) Tot la foale ți-i gândul, să le-ndopi!... Nu-i castraveche, mâncăule!... e o elipsă, o curbă lunguiață, care are duplu țentrum; unul aici în punctul omicron, și alt țentrum togma dincoace, la ceilantă estremitache, în punctul omega. Aceasta-i calea comeatii.

No, acuma pornim, mă rog, cu comeata de dincolo de punctul omicron pe calea ei, și merem, merem, mereu merem cătră soare, carele iaște în primul țentrum, omega. (Urmând, după metoda intuitivă, cu creta pe linia elipsei, profesorul simulează creșterea și descreșterea mersului cometei.)

Cu cât se apropie ghe soare, astrul pletos își acțelărează amăsurat mersul său, nețăsare creștendo, simțind acea atracțiune puchearică, ca un școler diliginche când s-apropie de focarul luminii intelectuale și morale, de scoală și de profesorele său... Apoi, cu cât se depărtează de la primul țentrum și mere cătră al doilea țentrum, se leneveaște amăsurat și îmblăncet și tot mai încet, descreștendo, ca un școler puturos și fără aplicațiune (cu dezgust), carele preajetă la datorință.

EXEMPLA DOȚENT¹: bunăoară, întâi ca Bârsăscu Știpiogne, și al doilea ca Ioanescu Agnibal alias agnimal! (Râsete.) Silențium!...

¹ Corect: Exempla docent (lat.) — exemplele ne învață.

Pentru aceea doară, cu toate calculățiunile și operațiunile algebraice asupra proțesului mehanic, că a plus b musai că este, mă rog, ecval cu t, comeata nicighecât nu vine prețize.

ȘCOLARUL IONESCU: Zicea că vine ieri seara, dom'le.

PROFESORUL: Au zis tată-tău...

ȘCOLARUL: Nu, dom'le; Falb...

PROFESORUL: Ai văzut tu pe Falb...

ȘCOLARUL: Nu, dom'le, era în Universul și-n toate gazetele...

PROFESORUL (grav): Ugniverzul doară și toate gazele cvotighiene nu sunt competente în cauză; pântru așa un lucru trebuie să konzultăm publicățiunile șpețiale, cum e bunăoară Mundus oder Țodiacon, „Univerzal-tranștedental-cosmologhișe-astronomișe-meteo- rologhișe Flighende Bleter“¹, acea publicățiune de fală care apare o dată la lună și în care se arată țălebritatea erughitiunii germâne, pântru carea, ca s-o poată cineva pricepe, musai să aibă știință ghespre rațiunea pură, musai să știe jugheca ca Kant. (Școlarii râd tare.)

Faveke lingvis!² vitelor și grobianilor, când caut să vă scot din acele credințe rătăcite, a căror consecvenție este ignoranția și imbețilitachea!... Căci au fost proști și neghiobi, ștultorum numerus infinigus!³ care au crezut cum că orice comeata iaste un sămn, o amenințare, o piază rea....

ȘCOLARUL OTOPEANU: La noi, la Otopeni, spune, domle', tata, că s-a stârpit toate vacile când a venit cometa ailaltă.

¹ Corect: Fliegende Blätter (germ.) — Foi volante.

² Corect: Favete linguis! (lat.) — Tăcere!

³ Corect: Ștultorum numerus infinitus! (lat.) — numărul proștilor este nesfârșit!

PROFESORUL: Dar mumă-ta de ce nu s-au stârpit, boule?...

No, merem mai gheparke... fără collocvium! Să vedem numa care este posibilitatea de o întâlnire a globului terestru cu cometa lui Biela... (Hotărât:) Apoi, asta nu-i slobod, asta nu se poate, deoarece toți erughii au proboluit negativa! (Cu siguranță:) Natura non fațit zaltus¹, mă prostovanilor! Ea au pus doară ghestul spaț, ca să aibă loc corpurile cerești să îmble care-ncătrău în univerz, fără coliziune, fără craval²: să aibă flecarele pântru trubuințele respective comoghitachea lui! (Școlarii râd foarte tare și fac zgomot.)

PROFESORUL: Nu larmă, râtanilor inconștii! nu râdeți ca ruralii, cari n-aveți decât inștincturi chelurice și nu simțiți penetrățiune la contâmplățiunea naturii carea (cu multă elevațiune) după cum lucră este, mă rog, pântru șpectatoriul cu perspicacitate“ un spectacol plin de admirațiune și venerățiune!...

No! acuma văz't-ați că ieri nu s-au întâmplat nimica... De ce n-ați vinit la școală ieri, să azistați împreună cu profesorele vost'?

ȘCOLARUL BÂRSESCU: Ni-era frică de cometă...

PROFESORUL: Frică, hă?... No, du-chc!

ȘCOLARUL IONESCU: Eu am venit, dom'le, cu Popescu Ion și cu Otopeanu Marin, și-am stat de la două până la patru, și dumneata n-ai venit.

PROFESORUL: Hă!

ȘCOLARUL: Și când i-am spus mami, a zis că n-ai venit de frica cometii.

¹ Corect: Natura non facit saltus (lat.) — Natura nu face salturi.

² De la germ. Krawall — scandal, ceartă.

PROFESORUL: (supărat, cu humor amestecat cu dispreț): Pe mine să mă-nvățați corajul, tu și cu mumă-ta, niște loaze! pe mine? care, în cătane, la Zolfărino, unde au fost și cu franțozul, și cu talianul, am avut un frache mai mare undrofițir în gavaliri și un unchi de pe mamă fetfebel la granatiri!... Voi! pe migne' Vezi numa! (Transportat, cântă cu mult avânt erocic:)

*„La Zolfărino ghe vale,
Mere-un ghenăral călare
Și tot strigă-n gura mare:
— Impărăche înălțache!
Pugne pase, nu che bache,
Că-ți perzi cătagnele toake!*

...und 50 waiter¹ ...“

(Copiii aplaudă și râd)

Profesorul: Nu larmă, vitelor, cari n-aveți respect ghe istoria neamului!...

Merem acu mai departe, să vorbim de temp'ratura comeatii și apoi de conzistenția ei, pentru ca mai apoi, la urmă, s-ajungem, mă rog, la concluziunea aceea, cum că nicicând n-avem să ne temem de sfârșitul lumii, carele nu se poate.

No! temp'ratura! (cu multă volubilitate:)

Vreamea, mă rog, se-mparte, după cum au proboluit Ţelzius, în două părți, cari se despart una de alta la acel fixum, carele se cheamă zero graduri sau nul... De-acolo, aceea care mere-n sus — Bârsăscule, fii atent! — este partea călduroasă, și aceea care mere-n jos — Ioanescule, nu căsca gura, că intră musca! — este partea friguroasă, iar la nul, mă rog, apa — Popăscule, vrei să mânzi bătaie! — apa prinde pojghiță.

¹ Corect: Und so weiter (germ.) — și așa mai departe.

De aceea, iaște iarnă și vară, după cum arată la termometrul lui Țelzius, respective țentigrad, iar acei care știu carte, iar nu ca poporul de rând, numesc căldura plus și frigul minus. Prin urmare, e proboluit cu metoaghele moghearne cum că comeata este totdeauna în minus: despre o inflămățiune dară nu poate fi vorba.

No! acum conzistenția. (Și mai volubil:)

Conzistenția comeatii conzistă din materia cea mai faină din toate puncturile de vedere a senzurilor noastre; mutachis mutanghis¹, mai faină decât o beșică de săpun, mă rog!

Materia în jenăre e doar ceva, mă rog, carele nu esistă, ci e mai apoi numa o însușire a lucrului în sine², carele iaste o energie, carea nu se știe și pe carea semper ignorabimus!³... Acea apoi nu-i ghe nasul vost, niște mucoși! că e prea înalt; aceea o veți ștudui când veți îmbla la Univorzitache, cum am îmblat și eu. De nasul vost este' doar aceea care vă spun eu, cum că destulu-ți-i vorba măiastră a marelui jeniu Neftone⁴, că o comeata cât de mare, măcar ca de-aici pân' la Budopeșta, prin condensățiune, o poate vârâ într-un... într-un... fingherhut⁵... pălăria ghejetului... ghejătar.. vulgo năpărstoc. No, acuma, Incluziunea.

Mereți acasă și spuneți tată-tău și mumi-ti, respective părinților voștri ignoranți, să nu mai fie neghiobi să aibă frică ghe fignis munghi⁶, că cine crede în superstițiuni devine ridiculos față cu știința și merită ghesprețluit.

¹ Corect: Mutatis mutandis (lat.) — schimbând ceea ce trebuie schimbat.

² Concept al filosofiei kantiene.

³ Vom ignora veșnic! (lat.).

⁴ Newton.

⁵ De la germ. Fingerhut — degetar.

⁶ Corect: Finis mundi (lat.) — sfârșitul lumii.

(Școlarii râd, Ionescu mai tare ca toți.)

PROFESORUL (dând din cap cu dispreț către Ionescu): Las' pe alții să râdă; nu râghe tu, urecheatule, că eu che urechesc înc-o toană; che fac numa apoi să vezi steale și comeache ziua miază mare! Înțălesu-m-ai?

(Copiii devin din ce în ce mai impacienți și mai zgomotoși.)

PROFESORUL: De aceea trbuie că să avem pântru știință cel mai nalt respect, dar totdeodată cu ceea mai profundă moderățione, mă rog. Că-z știința nu trbuie tractată în mod exclusivist nici ca pe o zeiță ce stă în ceriu, cum spune Schiller, nici ca pe un dobitoc ghe muls!

(Copiii devin și mai impacienți, și mai zgomotoși.)

PROFESORUL (ridicând emfatic tonul pe măsură ce crește zgomotul școlărilor): Aignem ist ghi visenșaft, ghi hohe, ghi himlișe Ghiotin... măgarilor! ghem anghern, ghi tiuhtighe Kuh... boilor! ghi in mit Butern fersorct¹... porcilor!

(Profesorul iese cântând „La Zolfărino ghe vale“; copiii ies foarte veseli după el, făcând un zgomot nemaipomenit.)

1899

ACCELERAT No. 17

Un individ purtând pe umeri o șubă largă, cu o căciulă mare pe ceafă, stă la masă în restaurantul Gării de Nord și bea ceai. Are un geamantan de pânză cu cercuri de tinichea alături pe un scaun, și pe masă un sac de piele neagră, prin mânușa căruia

¹ Corect: Einem ist ädie Wässenschaftî wie die hohe, die himmlische Gottin, dem andern, 1 Eine tuchtäge Kuh, die ihn mit Butter versorgt (germ.) — acest citat dintr-una din *Xeniile* lui Schiller e tradus, în modul său inegalabil, chiar de Rostogan în pasajul anterior: „Că-z știința...“ etc.

își ține petrecută bine mâna stângă până la încheietura brațului. După figură, după maniere și port, trebuie să fie vreun negustor, ori arendaș din provincie.

Un domn bine îmbrăcat, blană cu guler de astrahan și căciuliță asemenea, bea cafea la altă masă, fumează și se uită din când în când către provincial, care nu ia seama deloc că-l observă cineva, în același timp, domnul trage cu ochii la ușă: așteaptă desigur pe cineva, și cu nerăbdare.

Negustorul plătește ceaiul, îndată, iată și hamalul vine să-i spună că trenul a tras la peron; îi ia geamantanul de pânză și vrea să-i ia și sacul de piele, ca să-l ușureze pe pasager; dar acesta își trage repede mâna cu sacul și refuză serviciul. Sacul nu e mare, dar trebuie să fie greu, fiindcă pasagerul, ridicându-se, trebuie să-l țină și de dedesubt cu mâna dreaptă. Hamalul pornește spre ușă; negustorul după el.

Domnul, care n-a scăpat din ochi nici o mișcare, s-a ridicat și el și pornește pe urma negustorului la câțiva pași.

Negustorul s-a suit într-un vagon de clasa întâia, și șade pe coridor cu sacul lui în brațe.

Domnul se plimbă de colo până colo pe peron, trăgând cu ochiul aci cătră partea pe unde vin pasagerii, aci cătră geamul la care stă în picioare omul cu sacul, pe când acesta se uită foarte distrat pe geam la mișcarea de pe peron.

Mai sunt cinci minute...

Domnul de pe peron se vede bine că fierbe de nerăbdare... în sfârșit, un om îmbrăcat modest, un fel de fecior de casă, făcându-și greu loc prin mulțime, sosește găfâind cu un geamantan frumos de piele rusească, cu un tartan și cu un bilet de clasa întâia.

— Dobitocule! era să mă faci să scap trenul!...

Apoi, luându-și bagajul și biletul, trage la o parte pe fecior și îi șoptește pripit și cu un aer foarte sever.

Mai sunt două minute.

Domnul, ajutat de fecior, se suie în vagon unde e negustorul. Acesta, îndată ce s-a suit domnul, trece din coridor în cupeu, pe când domnul face fel de fel de semne de inteligență feciorului său, care stă drept în față-i pe peron.

Fluierul întâi... Apoi numaidecât al doilea... Frânele se desfac... Trenul a pornit.

Domnul intră în cupeu după negustor, care s-a dezbrăcat de șubă și sade cu sacul pe mână.

— Bonsoar, zice domnul.

— Bonsoar, răspunde negustorul.

Și domnul se așează pe fotoliul din față, după ce și-a pus geamantanul în plasă și tartanul la căpătâi. Doi-trei kilometri tăcere.

— Mergeți departe? Întrebă domnul.

— De; departe și nu departe...

— Până la Mărășești...

— Până la Mărășești?

— Da. Dar dv.?

— Și eu tot până la Mărășești.

— Vezi?... După daraveri...

— Da, după daraveri. Dar dv.?

— Tot după daraveri.

Conducătorul... Taie biletul domnului și întinde mâna către negustor...

— 753, zice omul, care pare că deja moțăie, și pune mâna în buzunar să arate cartă... Conducătorul salută și pleacă.

— Aveți cartă permanentă? Întrebă domnul. Sunteți poate la Senat...

— Ba nu... am bilet de abonament... Am multe alergături și-mi vine mai ieftin... Chitila...

— Puțină lume astăzi în tren. În tot vagonul suntem numai noi și încă un pasager în alt cupeu. E bine... putem dormi până la Mărășești! zice domnul, lungindu-se pe fotoliuri și aco-perindu-se cu tartanul.

— A! eu nu dorm niciodată în tren, zice negustorul... Știți, umblu cu bani... Pungași...

— Frate, să fie adevărat?...

— Ei, bravos! Nu s-a-ntâmpat și mai acu o lună?...

— Eu, drept să-ți spun, nu m-am gândit niciodată... S-o fi întâmpat așa o dată.

— Numa o dată?

— În clasa întâia?

— Tocmai în clasa întâia, firește, zice negustorul. Mie, ce să-ți spui? mi-e frică al dracului. Mi se-ntâmplă câteodată să am sume mari cu mine... bunioară ca acumă...

— Glumă e să mă arză odată cu o avere de om.

— !!!

— Patruzeci de mii de franci!...

— Să ferească Dumnezeu! M-ar omorî! adaogă provincialul

— Nu ți se pare duminică că e prea cald aici? întrebă domnul, ștergându-se de sudoare.

— Nu, răspunde negustorul, e tocmai potrivit.

— Mie mi-e grozav de cald.

Și domnul iese să se răcorească puțin în coridor.

Peste câteva momente, domnul se reîntoarce la locul lui.

— Mă rog, zice provincialul, trenul ăsta se mai oprește undeva până la Ploiești?

— Da... la Periș, două minute.

— La Ploiești, ne dăm jos, să luăm câte-o dulceață...

—... Ne dăm, dacă vrei, zice domnul distrat, ca de pe altă lume, și se trânteste să doarmă, învelindu-se cu tartanul peste cap.

Trenul a plecat din Periș. Negustorul scoate un măr din buzunarul șubei și începe să ronțăie.

Deodată domnul se ridică:

— Peste puțină să dorm... teribil de cald!

Apoi, da geamantanul jos, îi deschide și scoate un șipuşor elegant; deşurupează dopul și oferă negustorului.

— Cognac...

— Mersi... De zece ani nu mai pun spirtoase în gură...

— E extrafin...

— Mersi... Sunt oprit...

Domnul, mâhnit de refuz, înşurupează la loc dopul, pune şipuşorul în geamantan, pe care-l aruncă iar în plasă. Apoi, suflând greu de căldură, iese iarăși în coridor, unde se plimbă de colo până colo.

Provincialul se lungește bine, punându-și sacul căpătâi.

Conducătorul:

— Biletele pentru Ploiești, domnilor!...

Domnul din coridor dă discret biletul său... și reintră în cupeu, trăgând ușa cu multă băgare de seamă ca să nu deranjeze pe negustor, care are probabil intenții să ațipească.

— Puteți umbla cât de tare, zice omul culcat; nu dorm. Unde pot eu dormi?... Mă lasă să dorm căpătâiul ăsta? și zicând asta, bate cu palma pe săculeț, care sună foarte plin.

Domnul scoate portabacul și oferă negustorului:

— Regale...

— Mersi, zice omul cu sacul; de zece ani m-am lăsat de tutun... Sunt oprit...

Apoi, după o pauză lungă:

— Apropo, ziceai dumneata adineaori... de pungași... în tren. Să vezi ce s-a ntâmplat unui negustor, un prieten al meu!... Venea cu doi inși de la Roman în clasa-ntâi... I-a luat vreo opt

mii de lei... Știi cum? Unul i-a tot dat să bea niște vin dulce cu dresuri, și altul i-a dat să fumeze o țigară, cu afion, cu dracu știe ce... A adormit omul buștean... Când s-a trezit la București cu capul buimac, era singur în vagon, și tot, blană, geamantan, bani, ceas, tot îi luaseră.

— Ei! i-o fi luat și inelele din deget, zice domnul, râzând ciudat.

— De unde știi asta? Întreabă iute negustorul. Apoi, după o pauză scurtă, râzând și el:

— Firește că i-a luat și inelele.

— Intrăm în Ploiești...

— Ne dăm jos? Întreabă provincialul, și, ridicându-se, își petrece mâna prin mănuașă sacului și ia bunda pe umeri. Domnul stă o clipă la gânduri; apoi:

— Ne dăm... Nu-ți iei, adaogă zâmbind ironic, și geamantanul?

— De geamantan nu-mi pasă! câteva boarfe de schimbat. Ploiești... Trenul stă la peron.

Negustorul coboară cu sacul; domnul după el cu geamantanul de piele rusească și tartanul... Dar, n-apucă să facă trei pași, și dau piept în piept cu doi vlăjari, niște mitocani, care parcă le-ar ține drumul. Domnul vrea să dea pe de lături.

— Scurt mișcarea! comandă cu autoritate negustorul, și cele două namile au și-nhățat strâns pe domnul, fiecare de câte o mână... Orice luptă ar fi zadarnică!

— Luați-i sacul! ordonă aspru negustorul. Oamenii ascultă.

— Legați-l bine!...

Pe urmă, cătră domnul, care tremură din toate încheieturile și nu protestează câtuși de puțin față cu așa sălbătăcie:

— Apoi, de când mă freci, amice! cât o să umblu după d-ta?... Cognac, a?... extrafin... Țigarete, a?... Regale, a?...

„NAȚIUNEA ROMANA“

Puțină lume astăzi și-o mai fi aducând aminte de o vestită foaie, care apărea odinioară în capitală, pe vremea războiului independenței; voi să vorbesc de *Națiunea română*, pe care o dădeam la lumină Frederic Dame și cu mine în tovărășie. Viața acelei foi a fost pe atât de scurtă pe cât de glorioasă, așa că o pot povesti în puține cuvinte. Armatele creștine trecuseră. Dunărea. Intr-o dimineață mă pomenesc cu un bilețel de la Dame, cam așa:

„Iubite amice,

Treci îndată pe la mine. Este vorba de o afacere foarte importantă, care ne poate face norocul la amândoi.“

Îl cunoșteam pe Dame ca pe om deștept și întreprinzător. Fără întârziere m-am dus să-l văz, torcând pe drum fel de fel de frumoase închipuiri, în câteva vorbe mi-a spus tot planul lui: o gazetă cum n-avusese țara până atunci; o gazetă fără culoare politică; o gazetă de informațiuni de pe câmpul războiului; o gazetă care să cultive entuziasmul popular pe chestiunea independenței... Să-i căutăm numele... Numele unei gazete e greu de găsit; dar după câteva minute de gândire, Dame a fost norocos: Națiunea română... Trăiască Națiunea română! Am lucrat o zi întreagă pe coale de tipar să-i nemerim fizionomia... Pe seară ne-am învoit cu amicul nostru Cucu tipograful. Capul gazetei s-a aranjat frumos și am și început să dăm materie. A treia zi a apărut primul număr: jumătate cu articole de entuziasm și jumătate cu depeși și corespondențe de pe teatrul războiului. Ceea ce era mai greu de făcut era jumătatea entuziastă: nici declamațiile zadarnice nu sunt

ușoare mai cu seamă când n-ai o deosebită înzestrare pentru așa ceva.

Depeșile însă și corespondențele curgeau ca din izvor, așa că încet-încet, afară de un prim articol declamator, gazeta nu mai conținea decât știri și iar știri, care de care mai amănunțite și mai senzaționale. De unde aveam atâtea? Le traduceam din gazete străine și le localizam. Luam dintr-o gazetă de la Viena o corespondență lungă de război, în care se vorbea de lucruri petrecute la Poradin, la Rusciuc, la Vama, la Vidin, la Constantinopol etc. Ei bine, din această corespondență făceam tot atâtea corespondențe câte lucruri conținea ea, și le datam pe fiecare ca din localitatea unde s-ar fi petrecut lucrul. Astfel, aveam corespondențe din Stambul, Vidin, Vama, Rusciuc, Poradin etc. și, ca să dăm o dimensiune convenabilă fiecărei corespondențe, peste faptul de care era vorba, turnam multă zeamă de fantazie, ș-apoi descrierea localității, notițe istorice și date statistice, mai toate luate dintr-un vechi, dar excelent pe vremea lui, dicționar de conversație.

Națiunea română mergea cum nu mai mersese până atunci gazetă în țară. De unde până atunci gazetele politice nu se vindeau cu numărul, ci se împărțeau numai la abonați, tipărindu-se în col mult 1.500—2.000 exemplare, gazeta noastră, fără nici un abonat, se trăgea de la 12 la 15 mii. Eram firește foarte mulțumiți și noi și tipograful, care avea parte de tovărășie la câștig. Tipografia Cucu. Și atunci în Lipscani lângă hanul Șerban-vodă, exact pe locul unde este colțul grilajului Băncii Naționale cu strada Caragheorghevici. Ziua și noaptea trăgeau mașinile numai și numai gazeta noastră; iar, în ulicioară, care era pe atunci o înfundătură, făceau un zgomot teribil vânzătorii tipând să li se dea foi: o activitate febrilă continuă. Biuroul redacției îl aveam într-o prăvălioară din aceeași înfundătură,

față-n față cu tipografia. De-acolo mânam oștirile, de-acolo ordonam atacul redutelor, de-acolo vedeam fierbând gândurile statelor-majore și samovarele de la Poradin. Dame era un om cu deosebite calități — foarte harnic, neobosit și înzestrat cu o fantazie rară. Aveam o hartă a Peninsulei Balcanice și o sumă de stegulețe de hârtie pe ace cu gămălie. În fiecare zi își așeza armatele și combina mișcările probabile; și ce e drept, în cele mai multe cazuri nimerea mai dinainte mișcările, ghicind gândurile conducătorilor războiului. Mi-aduc perfect aminte că a prevăzut faimoasa diversiune a lui Mehmet-Ali pe Lom, îndată ce am primit gazetele din Viena cu descripția ei amănuțită. Dar gazeta mergea, progresa neconținut din succes în succes: 18.000. Armatele creștine împresurară acuma Plevna. Acolo trebuia să se termine la un fel războiul; către acolo prin urmare steteau ațintite cu încordare crescândă toate privirile, într-o zi Dame îmi zice:

— Gazeta noastră a întrecut așteptările mele. Am avut o idee fericită. Sunt acuma aproape sigur că ne-am făcut o situație *Națiunea româna* are să fie o moșioară pentru noi.

— Să dea Dumnezeu! am răspuns eu fără mult avânt. Nu știu de ce, dar aveam un fel de neîncredere în viitor. Pe de o parte consideram succesul spontan al gazetei ca un foc de paie, care trebuia să se stingă cu atât mai curând cu cât s-aprinsese mai iute. Pe de altă parte mă gândeam că războiul o să mai dureze o lună, două, cel mult trei, și că, nemaiaivând cu ce să hrănim curiozitatea publicului, o să rămânem și noi cu prea puțină hrană. Când n-o mai fi război, când s-or termina tratativele de pace — căci nu prevedeam că fără de un congres european harta Peninsulei Balcanice nu se putea modifica — ce noimă va mai putea avea o gazetă care trăiește exclusiv cu corespondențe și telegrame de pe teatrul războiului? Așa mă

gândeam eu; însă tovarășul meu, și mai optimist și mai prevăzător, socotea mai bine.

— Dacă războiul se termină, cum e lucru aproape sigur, în favoarea armatelor creștine, nu se poate închipui ce eră de mișcare publică se va deschide în Romanța independentă, după două veacuri și mai bine de restriște. Mișcarea economică și politică va lua un avânt nepomenit, și Națiunea romană va fi primul jurnal european în țară.

— Să dea Dumnezeu! am repetat eu. Nu mi-ar părea rău deloc! Pentru a întemeia cu desăvârșire succesul gazetei noastre ne mai trebuia ceva. În starea de încordare în care se aflau spiritele, așteptând rezultatul împresurării Plevnei, nu mai erau de ajuns corespondențele localizate după gazetele vieneze — veneau prea târziu. Ne-am gândit dar, fiindcă aveam acuma mijloace, să trimetem un corespondent special, întâi la Turnu-Măgurele și apoi chiar la Plevna. De colo până colo am găsit unul — un om cu un nume bine cunoscut în societatea noastră, binecrescut, afabil și inteligent, dar boier scâpătat. Am hotărât așa: corespondențe prin poștă sa ne trimeată în toate zilele, scriind în fiecare seară absolut tot ce ar fi putut afla peste zi; iar telegrame să ne trimeată imediat ce ar afla ceva important, a cărui comunicare ar prezenta vreun caracter de urgență. Pentru telegrame am aranjat un dicționar cu cheie. I-am dat boierului bani de drum, de cheltuială și leafa pe o lună înainte, și l-am expediat la Turnu-Măgurele. Acolo, om de lume, cunoscând multe doamne de la Crucea Roșie și pe ofițerii români, a intrat numaidecât în relațiuni și cu cei mai de seamă ofițerii ruși. Și în adevăr ne trimetea în fiecare zi corespondențe destul de interesante. Intr-o zi, pe la începutul lui noiembrie, merg foarte de dimineată la redacție, înaintea lui Dame, care de regulă venea totdeauna înaintea mea. N-apuc să-mi scot haina,

și intră factorul de la telegraf. Nu pot zice c-am presimțit ceva, dar mi-a trecut un fior prin tot corpul. Am iscălit tremurând țidula, iar depeșa am aruncat-o pe masă fără s-o deschid. Mi-am făcut o țigară, am turnat-o, și tocmai apoi am luat încetinel depeșa și fără pripă nervoasă am deschis-o. Iată-i cuprinsul, pe care nu i l-aș putea uita vreodată:

„*Medoc fini. Votca, Tzuica, dedans.*“

Cetesc de zece ori, ținând alături dicționarul cu cheie:

Medoc — Plevna; fini — luată; Votca — rușii; Tzuica — românii; dedaras — înăuntru.

Ce să fac? Să stau să fac un număr de gazetă și tocmai seara să dau știrea? Peste puțință! Vestea aceasta de bucurie o s-o aibă și alții; se răspândește de dimineață-n oraș, iar noi venim cu ea după-nfierbințală. O idee. Alerg în tipografie și strig:

— Să nu se strice zațul numărului de-aseară!

Norocul meu! zațul era neatins. Ieșim tot cu foaia de-aseară într-o nouă ediție cu depeșa! În câteva minute, mașinile pornesc, și vânzătorii aleargă nebuni pe strade zbierând:

— *Națiunea română cu căderea Plevnei!* Bucureștii întregi în picioare: fierbe lumea toată; încep să se arboreze drapelele tricolore... Un entuziasm furtunos... Dame, bătându-mă pe umeri, îmi zice radios:

— *Notre fortune est faite, mon bon!*¹

Dar n-apucă să termine, și auzim un zgomot infernal afară. Publicul dă năvală în înfundătură; huiduiește, lovește, sparge geamuri.

¹ A dat norocul peste noi, dragul meu! (fr.)

— Fugiți! ne strigă un băiețel de la tipografie, întrând prin dos. Fugiți! vă omoară!

L-am văzut pe Dame galben ca un mort; nu știu cum m-o fi văzut el pe mine. N-am așteptat altă deslușire și am ascultat fără replică de comanda băiețelului.

Ce fusese? Din nenorocire, *Medoc* nu era încă *fini*, nici *Votca* și *Tzuica* încă nu erau *dedans*. Corespondentul nostru făcuse un chef strașnic, toată noaptea cu niște muscali, care-l asiguraseră că, pe când ei beau, Osman-pașa se predă armatelor crucii. Despre ziuă, afumat de șampanie, ne expediase telegrama cu alte băuturi... *Națiunea română trăise...*

Peste o oră, când a capitulat în sfârșit Gazi-Osman, eu și tovarășul meu am plâns de emoție, ca fiecare român gândindu-se la națiunea sa... *Médoc fini*;...

1899

LEAC DE CRIZA

Cu cât se accentuează criza aceasta economică și financiară, care ne bântuie de atâta vreme fără s-avem speranță a scăpa așa de curând, cu atât mi se lămurește mai bine amintirea lucrurilor de, pe vremea războiului din urmă ruso-româno-turc. N-am pretenția să pricep economia politică și, prin urmare, nu voi căuta să fac vreo paralelă între starea actuală economică și starea în care se afla țara noastră până în ajunul marelui război. Știu însă că lumea toată se plângea tot așa de amar ca și astăzi de lipsa banilor pe piață. O sumă de negustori mari scrâșneau, văzându-și apropiata cădere; iar cât despre negustorii mici, aceia erau mai leșinați decât muștele apucate pe neașteptate de o toamnă aspră și timpurie — d-abia își mai trăgeau sufletul. Când ajunsese criza în toiul ei și lumea era

cuprinsă de ultima deznădejde, iată că se declară războiul. M-am dus la un prieten, băcan mare, la poziție principală în Podul Mogoșoaii; îl știam la marginea prăpastiei: faliment sigur în negoț și casele, care erau proprietatea nevestii, ipotecate cu vârf.

— Ai auzit? război! îmi zice băcanul cu un ton cu totul altul decât al mâhnirii.

— Atâta ne mai trebuia! nene Matache, îi răspunsei eu. Război ne mai trebuia, ca să ne prăpădim de tot.

— Las' că-i bine, adăogă omul cu tonul și mai accentuat, frecându-și palmele cu multă satisfacție. Iei ceva? fac eu cinste.

A făcut cinste și, pe câtă vreme beam un păhăruț de pelin, mi-a ținut o lecție de înaltă economie politică:

— Criza, vezi dumneata, drăguță, este paregzamplu, cum să zic? pardon, ca o boală, ca o bubă... coace, coace mereu; coace pe dedesubt și te prăpădește. Care va să zică, dacă o spargi, te-ai ușurat...

Apoi, cu multă nerăbdare:

— Ei! când începe? când începe? Pe urmă cu mult dor:

— Aah! să-i mai văz o dată pe amicii noștri! frații noștri! *nași brat maladeț!* că de mult nu i-am mai văzut!

Am înțeles îndată cu câtă nerăbdătoare dragoste aștepta neica Matache pe pravoslavnicii noștri amici și, ca să-i fac plăcere, i-am răspuns:

— Apoi, nene Matache, îi așteptăm; mult-mult peste vreo patru-cinci zile trebuie să-i vedem.

— Să te-auză Maica Precista!... Apoi nici nu mai mergea, domnule!... Ne prăpădeam de tot!... Să vezi dumneata ce-o să curgă peste câtăva vreme în Bucureștiul ăsta pârlit: lapte și miere drăguță!

Mai nainte de cinci zile, primele regimente rusești au apărut.

Întâi, veneau câte puține, apoi din ce în ce mai multe, până ce, pornind în grămadă mare către Dunăre, au umplut Bucu-

reștii. Și, în adevăr, previziunile băcanului meu s-au izbândit cu vârf și-ndesat. Sfinte Nicolae! ce ploaie, ce torente binefăcătoare de carboave și depoli asupra țării și capitalei. Ce berechet! ce belșug! Dacă armatele imperiale or fi datorit în parte succesul lor peste Dunăre armatelor noastre românești, nu puțin au datorit acel succes și binecuvântărilor sărăcimii și sărăciților din țară și din capitală. Averi întregi aproape de pieire au fost salvate; altele s-au făcut din nimic. Firește că așa trebuia să se-ntâmple. De unde lumea toată sta cu mâinile-n sân, deodată s-a pornit pe o activitate nebunească, imediat și enorm de scump plătită. Un litograf avea numai o biată presă, la care tipărea cărți de vizită, câteva sute pe săptămână, îndată și-a instalat cinci prese și s-a pus să tipărească etichete de băuturi de lux: *Martell, trei stele, Champagne veuve Clïquot, Xeres* șcl. șcl. Și așa toți litografii și tipografii. Pe când ei trăgeau etichetele, căruțașii cărau în goană sticle la pimnițele cărciumarilor, prefăcute în tot atâtea laboratorii pentru prepararea conținutului: mii și sute de brațe nu biruiau să pritocească șampaniile, vinurile, cognacurile și licorurile fine, în vederea cărora lucrau presele.

„*Odăi mobilate cu chirie!*“

Cine n-avea odăi mobilate cu chirie? Familia-toată se muta într-o șură, într-o magazie din curte, și odăile le dedeau mobilate muscalilor. Vezi ce politicoasă și ospitalieră populație! Două chichinețe cu câte un pat, o masă, un scaun, un lighean și o lampă — trei, patru, chiar cinci sute de lei pe lună. La drept, nu era mult, fiindcă nu se număra cu francul, ci cu carboava, ori mai bine cu polul: 15, 20, 25 de poli. Și muscalul galant dedia fără vorbă. Mulți plăteau astă-seară pe o lună înainte, și a doua zi dimineață repede-și făceau geamantanul și plecau... Unde? unde poruncea împărăția. Cum pleca chiria-

șul, repede la loc biletul: „Două odăi spațioase mobilate cu luna!“ Și iar: 15, 25 de poli. Până seara chichinețele erau închiriate din nou. În cârciume, în birturi de orice mână, în toate localurile publice, un minut nu se oprea deverul.

Într-un birt francez de cea mai naltă clasă, am văzut cu ochii mei următoarele. Au intrat și s-au așezat la masă un general cu familia, Era tatăl, mama, fată tânără cu guvernantă și doi băiețandri. După toate aparențele, era o familie foarte distinsă și foarte bogată. Au dejunat după „maniera franceză, cu ouă, un fel de bucate, friptură, prăjituri, fructe și brânză; au băut bordeaux și șampanie (cunoșteam etichetele), apoi cafea, cognac și liqueur (asemenea). Socoteala: quaz cents cinquante francs! adică pe românește: patru sute cincizeci de franci! A plătit generalul fără să miște măcar din sprânceană, cum am plăti eu sau dumneata 2 lei și 50 la lenache.

Într-o seară la Rașca-n salon, era multă lume. La o masă erau mai mulți ofițeri ruși, cam trecuți. Provocați în adevăr, sau numai porniți de țâfnă, au început să înjure franțuzește pe niște meșteri români de la o altă masă; românii au ripostat, și de aci, după câteva replici violente, s-a încins o bătaie în regulă. Muscalii erau în minoritate: ba încă unii de la alte mese, înțelegând că n-au dreptate camarazii lor, au intervenit în favoarea românilor. Totuși bătaia ar fi continuat și desigur ar fi luat proporții primejdioase, dacă un muscal, care intra pe ușă, n-ar fi strigat în gura mare un nume muscălesc foarte greu de ținut minte. Muscalii bătauși s-au oprit ca prin farmec înlemniți. Asta a impus și românilor. Toți luptătorii au stat pe loc în picioare. Atunci a intrat, urmat de aghiotanți, un general — era comandantul pieții. S-a așezat și el la o masă, făcând semn ofițerilor să stea fiecare la locurile lor. Atunci ofițerii muscali și românii bătauși au fraternizat și s-a băut șampanie până la ziuă de peste două mii de franci. Cine a plătit-o, nu trebuie să vă mai spun.

Bucureștii erau acum în culmea prosperității. M-am dus la nenea Matache. L-am găsit foarte vesel.

— Ai avut dreptate, neică Matache...

— Așa-i că s-a spart buba, drăguță? Ți știam eu leacul ei. Zic:

— Da, neică Matache, dar eu nu-i credeam pe muscali așa galanți...

— E împărăție mare, drăguță; nu-ți spuneam eu? În acel moment, iată că se opresc din goană trei cazaci călări, un ofițer și doi soldați. Nenea Matache și-a compus numaidecât surâsul oficial, plin de grație. Ofițerul a descălecat, a dat calul unui soldat și a suit treptele în prăvălie. Era un băiat foarte frumos și foarte distins; o figură blândă și veselă; se vedea că venise în fugă de departe și-i era degrabă să meargă și mai departe. Iată ce a târguit. A băut un cognac și a gustat un sandwich cu icre. A dat o jumătate de ocă de rachiu la oamenii lui, câte o jimblă și o bucată de brânză de burduf, cam tot de o jumătate de ocă. Atât. A scos punga și a trântit un pol de aur pe tejghea. Nenea Matache a luat polul și i-a dat cazacului restul o jumătate de rublă. Cazacul a salutat, s-a suit pe cal și a pornit în trap mare către miazăzi. Nenea Matache a văzut ce ochi mari făceam și, om deștept, a înțeles că mi se păruse socoteala prea-prea.

— Vezi d-ta, drăguță, zice, ce e și cu războiul ăsta! Văzuși bietul băiat! om tânăr și de familie! cum îl trimete împăratul să-l prăpădească păgânii, pentru ca să ne apere pe noi creștinii! E lucru mare, drăguță!

— Da' încă, zic eu, până la păgâni... Nenea Matache a zâmbit cu mult înțeles:

— Lasă, zice, drăguță; sunt frații noștri. Cu atâta s-aleg și ei, cu ce cheltuiesc pe la noi; căci cine știe câți se mai întorc înapoi!

O lacrimă de compătimire pentru soldații împărătești și de recunoștință pentru țarul liberator încolți în ochiul lui nenea

Matache. În vremea aceasta, începu să treacă între gărzi călări și pihotă sute de căruțe încărcate cu niște lădițe, foarte grele desigur, deoarece în fiecare căruță erau numai câte două. Erau bani — carboave și poli imperiali! Nu ne venea să ne credem ochilor.

— Uite, drăguță, uite! Bre! ce va să zică puterea împărătească, drăguță!

*

L-am întâlnit zilele astea pe negustorul meu, foarte opărit.

— Ei? neică Matache, ce zici de criza asta?

— E lucru mare, drăguță! Așa ceva nu s-a pomenit de dinaintea războiului.

— Îți mai aduci aminte?

— Frumoase vremuri!... nu mai apucăm noi așa vremuri frumoase, drăguță!

— Și nu se vede, zic eu, nici o scăpare, nici un leac... doar poate recolta.

— Ce recoltă! drăguță, răspunde oftând negustorul... îi știu eu leacul crizei; dar acu nu prea sunt semne... Văz că fratele nostru nu mai vrea să dea pe la noi; se duce la Țarigrad prin altă parte... O fi supărat pe noi.

1900

CUM DEVINE CINEVA REVOLUȚIONAR ȘI OM POLITIC...?

Un fel de răspuns la aceasta întrebare găsesc în una din vechile mele notițe, care cred că poate interesa pe mulți dintre numeroșii noștri cititori.

Din rândurile de mai la vale se va vedea că poate cineva deveni revoluționar și om politic nu numai prin vocațiune, ci și prin noroc. Se va vedea cum, dintr-un copil care era hotărât

să se devoteze altarului credinței, poate ieși un brav slujitor al unui altar și mai sfânt — altarul libertăților publice.

Pe Niță îl luasem de la mamă-sa, o văduvă săracă, pe procopseală: dorea să se facă popă. Era bălțat voinic, blajin și cinstit. Pentru aceasta, câtăva vreme, îmi păru foarte bine că luasem sarcina întreținerii și educației acestui tânăr. Veni însă un moment când nu mă putui căi îndestul că l-am luat de la țară și i-am înlesnit șederea în capitală.

Locuiam în fundul unei mahalale depărtate de centru, tocma spre Obor. Într-o zi îl trimet pe Niță al meu să-mi cumpere cărbuni de la magazia de lângă gară. De la locuința mea până acolo era o cale ca de un ceas.

Niță a plecat de mult.

Aștept trei ceasuri, patru... Băiatul îl știu cinstit... N-o fi găsit cărbuni acolo și s-a dus în altă parte. Dar trec încă trei ceasuri, se-nnoptează bine, și Niță nu s-arată.

Ce să fie? I s-a-ntâmplat ceva... Ce?

Mă sui repede într-o birjă:

— La gară!

Birjarul, în loc s-apuce pe drumul drept, o ia pe un drum de ocol.

Îl opresc.

— Ți-am zis la gară!...

— Da...

— Ei! pentru ce nu mergi de-a dreptul? pân Piața Teatrului, pân Știrbei-vodă...

— Nu se poate, coconașule; pe-acolo e revoluție...

— Iar?...

— Revoluție mare!

Cu toată curiozitatea ce am să asist la așa spectacole, de

astă dată m-am gândit că nu e vreme de petrecere: trebuie să caut pa Niță — băiatul e dat de maică-sa în grija mea.

Ajung la depozitul de cărbuni: se încărcaseră sacii și Niță plecase cu căruțașul.

Mă-ntorc înapoi acasă: Niță n-a venit încă.

S-a-nnoptat de tot...

E peste puțină să mă culc, să las o noapte-ntreagă fără să dau de urma copilului.

Mă duc să reclam la poliție. Aci dau peste o mișcare neobișnuită — jandarmi, sergenți, agenți, funcționari, bătauși, umblă toți forfota de colo până colo foarte aprinși.

În fiecare moment sosesc arestați, pe care sergenții și bătaușii îi aduc în ghionturi, ca să-i toarne la beci — s-a isprăvit revoluția!

O idee îmi clipește prin minte... Dar... s-ar putea?... Niță?... Băiatul cel cuminte?... De unde știi?

Rog pe d. inspector să cerceteze, nu cumva în învâlmășeală se află și un băiat așa ș-așa, unul care se cheamă Niță... Niță al Păunii-văduvii...

La prefectură nu se află; dar.. poate la vreo secție, fiindcă partea cea mai mare dintre arestați au fost aduși deocamdată la secțiile mai apropiate de locul unde au fost prinși.

Se telefonează — și aflu că domnul Niță al meu se află-n adevăr la una dintre secții.

Dau fuga. Comisarul respectiv îmi spune că blajinul fecior al Păunei-văduvii a făcut isprăvi mari la revoluție, și acum e ținut la secret sub învinuiri grave... Acum doarme în arest.

A avut mare noroc d. Niță cu mine: cunoșteam personal pe comisarul și mă găseam și cu ceva parale asupra-mi. M-am

rugat, iar m-am rugat; în fine, am făcut ce-am făcut, și am obținut liberarea tânărului pe garanția mea morală.

D. comisar mi-a zis:

— Știi? asta o fac pentru hatârul dumitale; aminteri, pe un spânzurat ca ăsta, să fi venit tata!... știi?

Mi l-au adus pe tânărul... Dumnezeule! în ce stare! cu falca jupuită, cu un ochi vânăț, umflat cât pumnul și cu mâna dreaptă scrântită, ori ruptă, nu se poate ști, fiindcă dacă i-o atingi cât de puțin, rage ca un bou.

Cea dintâi vorbă a fost;

— M-a omorât, domnule...

— De ce?

— Am fost și eu...

— Unde?

— La revoluție...

— Cine te-a pus, nenorocitul, să te amesteci?...

— Dracul!... nici eu nu știu... ceasul rău!

Am ajuns acasă... Am chemat degrabă un doctor.

Omul științei n-a găsit nimic alt grav decât starea ochiului, care nu se putea deschide din pricina umflăturii.

Doctorul a prescris reconfortante, oblojeli reci, cu gheață și apă de plumb, și odihnă — o complicație cu erisipel ar putea fi primejdioasă.

I-am dat eroului supă caldă și-un pahar de vin negru; l-am oblojit; l-am legat la cap ca pe o jupâneasă care, după baie, și-a cănit părul, și l-am culcat la căldurică.

A dormit bravul meu de la zece seara și până a doua zi la amiază, gemând din când în când.

Tocmai pe la cinci seara s-a dezmeticit bine și mi-a povestit tot ce i se întâmplase. Iată:

Plecuse, după cum spusese, pe la zece dimineața, și ajunsese fără accident la depozit pe la unsprezece.

Umblase repede pe jos și se-nfierbântase; acu, stând pe loc, până să-i cântărească sacii cu cărbuni, s-a simțit răzbit de frig și apucat de fiori.

A plecat după căruță. Căruța mergând încet, băiatul a început să dârdâie de frig.

Atunci s-a oprit la o cârciumă, să bea o țuică fiartă cu candel — a băut două, și văzând că-i face bine, a mai băut încă una.

Simțindu-se destul de încălzit, s-a suit peste saci în căruță, că era și ostenit.

Astfel, încet-încet, a ajuns în dosul Teatrului și a voit să treacă peste piață în strada Regală, de acolo pe la Colțea și pe urmă pe la Sf. Gheorghe în Calea Moșilor — pe drumul cel mai drept.

Dar, vrând să treacă pe Piața Teatrului, nu știe cum, se pomenește într-o grozavă învălmășeală: în față-i năvălea poporul, în spate-i pridideau jandarmii călări.

A simțit un fel de amețeală; au început să-i vâjâie urechile și să i se turbure vederea...

S-a ridicat drept în picioare peste saci; căruța sta locului — calul se desprinsese din ulube și nu se mai vedea.

Fără să ia seama cum calcă, Niță sparge un sac — se revarsă cărbunii.

Atunci, de necaz, începe să scrâșnească dinții și să-njure cu pumnii încheștați. Turburarea era în toiul ei — țipete, huiduituri, blesteme...

În toată învălmășeala, un jandarm călare se repede spre Niță cu sabia ridicată să-i despintice capul.

Niță s-apleacă în căruță, ia de la picioare un grunj mare de cărbune și plesnește drept în ochi pe jandarm, care, cu obrazul scăldat în sânge, se prăbușește de pe cal.

Omul meu începe să râză cu hohot. S-apleacă iar și trage iar cu un grunj, și înc-o dată ș-altă dată, trage orbește în grămadă...

Pe urmă?

Pe urmă... își mai aduce aminte că a simțit o zguduitură în cap... ș-a adormit. Pe urmă, s-a trezit la secție... și altă zguduitură-n cap... și iar a adormit.

Bravul meu revoluționar!... „Numa, de nu și-ar pierde ochiul, am gândit eu — că nu se mai poate popi!...” Ochiul nu și l-a pierdut, din norocire; dar nu s-a popit; fiindcă de când cu împrejurarea din Piața Teatrului, a prins băiatul gust de politică.

Atât mai bine!

Ce ar fi ajuns? — popă la țară.

Nu e mai bine om politic în capitală?

Se pot oare compara modesta carieră și activitatea umilă a unui biet preot de sat, cu cariera și activitatea unui cetățean din capitală, care e chemat o dată pe an, regulat, în fiecare primăvară, să determine direcțiunea politică a regatului român?!

1900

PREMIUL ÎNTÂI

O reminiscență din tinerețele pedagogului

Era la școala no. 1 de băieți „Decebal“ din urbea G... Trei ani de-a rândul, din clasa întâia primară și până-n a treia, doi școlari eminenti și-au disputat cununa de merișor, smulgând admirația profesorilor, revizorilor, inspectorilor și tuturilor

autorităților. Acești doi școlari sunt Artur Ionescu și Ioniță Păunescu. Cel dintâi este fiul unic al lui d. Mandache Ionescu, mare proprietar, omul cel mai influent și mai cu greutate din tot județul și stâlpul oricărui guvern. Asta e bine; căci fără d. Mandache cu greu s-ar putea governa în acel județ.

Cel d-al doilea este copilul natural al Păunii văduvei, menajeră, care trăiește cu lucrul pe la case boierești.

În clasa întâia au obținut:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 97 și trei sferturi;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 98 și un sfert.

Premiul întâi cu cunună: Ioniță.

În clasa a doua:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 98 și jumătate;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și un sfert.

Premiul întâi cu cunună: iar Ioniță.

În clasa a treia:

Artur Ionescu, media 9 și fracția 99 și jumătate;

Ioniță Păunescu, media 9 și fracția 99 și $3/4$.

În sfârșit, acuma termină acești doi eminente școlari clasa a patra.

D. Mandache Ionescu a zis scurt lui Artur:

— Dacă iei premiul întâi cu cunună, te duc la expoziție; dacă nu, mergem la țară.

Și când d. Mandache zice ceva scurt, apoi e lucru zis.

Toată urbea așteaptă cu încordată nerăbdare să vină rezultatul examenului anual și împărțirea premiilor.

Cetățenii de marcă încep să facă prinsori: reacționarii pariază pentru Ioniță, progresiștii pentru Artur.

La cafeneaua centrală, sunt în prinsoare peste treizeci de dulceți și cam tot atâtea cafele, plăcinte, brânzoaice și mișmașuri.

Numai d-ta, iubite cetitor, numai d-ta, care încă n-ai fost mamă, nu vei putea înțelege emoția și neastâmpărul din ce în ce crescânde ale mamei lui Artur, grațioasa madam Aglae Ionescu.

Madam Ionescu stă, umblă, mănâncă, doarme, face orișice, fără să poată părăsi un moment gândul că și-n anul acesta fracțiunea lui Artur are să fie covârșită de a lui Ioniță; căci, se-nțelege, nu poate fi vorba decât de o mică diferență de fracție a fracției, amândoi concurenții fiind eminenti.

Chinuită de gândul ei, mama lui Artur, întâlnind în stradă pe d. Tiberiu Bumbes, institutorul, care o salută până la pământ, se hotărăște să-și calce pe inimă, oprește caleașca și strigă:

— Pardon, domnule Bumbes! un cuvânt...

— Cu tot respectul! zice foarte unsuros tânărul Tiberiu și se apropie cu capul gol de scara trăsorii.

— Aș dori să vă vorbesc ceva... Puteți, dacă nu vă aduce prea mult deranj, să poftiți chiar astăzi pe la mine...

— Doamna mea... zice d. Tiberiu încântat.

—... Pe la ceasurile unu și jumătate după-amiaz'...

— Cu plăcere, doamna mea... cu mare plăcere...

— Atunci, la unu și jumătate negreșit... Să vă aștept?... Veniți?...

— Nesmintit, doamna mea!...

O salutare grațioasă!... Trăsura pornește... D. Tiberiu se acopere și merge la bărbier, să-și potrivească ciocul, mustățile și părul, pe care-l piaptână drept în sus.

De ce adică — se-ntreabă cetitorul — madam Ionescu trebuie să-și calce pe inimă, când oprește trăsura spre a vorbi d-lui Bumbes?

O! răspunz eu; este un lucru intim, pe care am uitat să-l spun mai dinainte. Iată:

D. Tiberiu este tânăr, și este un secret public în tot orașul că acest tânăr adoră-n tăcere pe grațioasa Aglaia, care nu poate să sufere pe tânărul Tiberiu, fiindcă acesta se uită foarte cruciș.

De câte ori, în trecut, îl vede aruncându-i ocheade galeșe pe sub ochelarii lui albaștri, fiindcă poartă ochelari albaștri, o apucă un fel de leșin la inimă cu dureri de cap; începe să caște, și cască, și cască și trebuie să meargă numaidecât acasă, să puie să-i descânte de deochi.

La un bal de binefacere, iarna trecută, d. Bumeș sta într-un colț al salonului și privea pe grațioasa doamna Ionescu danțând. A privit-o mult; ea a început să caște, a căscat mult, până când, în mijlocul unei figuri de cadril, a dat un țipăt năbușit, i-a venit rău, a vrut să cază, și au trebuit s-o scoată pe brațe afară la aer și să-i descânte.

Dacă-n trecut și de departe, ochii sașii ai d-lui Tiberiu exercită așa influență asupra nervilor acestei dame, firește că pasul ce s-a hotărât ea să-l facă, trebuie să-l fi făcut călcându-și pe inimă. Trebuie să aibă mult curaj această persoană ca să se supună de bunăvoie maleficiului, așa de aproape, piept în piept.

E unu și douăzeci și cinci de minute...

Iată că sună cineva... Doamna Ionescu simte că-ncepe să-i zvâcnească în partea stângă a corsetului.

E omul cu ochelari albaștri.

Jupâneasa-l introduce în salon.

Tânărul institutor poartă o redingotă neagră foarte lungă-n poale; în schimb, pantalonii tot negri sunt destul de scurți; jiletca albă deschisă; o fundă mare *rose-păle* la gât, ale cărei căpătâie fâlfâie la fiecare mișcare pe manișca egretie ca porțolanul: în picioare pantofi galbeni și ciorapi *crême*; în mâini mănuși *gris-perle*; o pălăriuță canotieră de paie de deosebite

fețe, cu panglica ecoseză asortată și umbrelă cenușie de soare. Fiindcă-i vânt afară, pălăria este garantată cu șiretul petrecut printr-un nasture al redingotei.

În salon nu este nimini.

D. Bumbeș își scoate pălăria pe care o ține-n mână stângă, pune umbrela lângă un scaun, apoi trece drept la oglinda din față, își potrivește cravata și manișca egretie, care tot iese afară din jiletcă, își scoate bine manșetele și așteaptă-n picioare.

O ușă se deschide... E stăpâna casei, mai strălucitoare ca totdeauna, sorbind pe nări dintr-o batistă înmuiată în triplu extract de verveină. Femeia se oprește palidă-n ușă, ca sub puterea unei fascinațiuni.

D. Bumbeș încă se recomandă.

După salutările obligatorii în așa circumstanță, doamna face, cu o sfortare eroică, doi pași, și pofteste pe tânărul să ia loc, apoi șade și ea, ștergându-se cu batista udată.

Tânărul ia cu precauțiune de la spate poalele redingotei, le aduce bine în față și se așează.

— De mult nu am avut plăcerea a vă vedea, domnule Bumbeș...

— Ei! doamna nu m-a văz't; dar eu am văz't pe doamna de multe ori, când umblă, mă rog, în promonadă și prin bolți¹...

— Eu, drept să spun, nu v-am văzut de la balul de astă-iarnă...

— Ie! răspunde tânărul, privind galeș sub ochelari și zâmbind foarte ciudat. Ie! când tonțolea doamna așa delicat și eșpanzibil... și i-au vint un acțes... cu doi ofițiri, mă rog...

— Știți pentru ce v-am chemat, domnule Bumbeș?

— Ba!

¹ Prăvălii.

—... Să vă rog de un lucru.

— De un lucru? să-l știu numai cum că... carele-i acela, mă rog frumos la doamna.

Și zicând acestea, se uită grozav de adânc pe sub ochelari. Doamna tace un moment, apoi cască și se șterge pe frunte.

— No! numai doamna să spună, mă rog, apoi eu sunt gata la comando, mă rog. No! ce poruncește doamna, mă rog?

Și iar se uită...

Doamna cască grozav, apoi, mirosind batista și aplecând ochii-n jos:

— Aș dori ca Artur al meu să ia și el o dată premiul întâi; destul l-a tot luat feciorul Păunii. Până când atâta persecuție pentru copilul meu?

— No! că-z asta, mă rog frumos la doamna, nu-i perzecuțiune; asta, mai apoi se conzidărează după coefițenturi, mă rog.

Doamna ridică ochii și, întâlnind privirile de sub ochelarii albaștri, înghite-n sec și iar și-i pleacă.

— Eu tocmai de asta am ținut să vă vorbesc, ca să vă rog... ca să vă rog să fiți' mai indulgenți cu Artur... Ce Dumnezeu, pentru un punct la sută!

— Ei! ei! un punct... Apoi aia trebuie ca să fie conziderat, mă rog frumos la doamna.

— Ei!... dacă ai vrea d-ta!

Se aud trosnind fălcile doamnei.

— No! că-z aia altcum nu depindă de la voința mea, mă rog aia s-a hotărât în konziliul institutorilor.

— Cum, s-a hotărât deja?

— Ie! s-a hotărât, mă rog, de aseară, după călculațiunea coefițientelor.

— Și... cât a avut feciorul Păunii?

— Apoi, mă rog frumos, putem să spunem la doamna prețize. D. Bumbuş scoate o hârtie din buzunar și citește:

— Păunescu Ioanițiu, media 9 și fracțiunea 99 și jumătate, mă rog.

— Și... Artur?

— Apoi, mă rog frumos, putem să spunem și aia la doamna prețize... Ionescu Artur, media 9 și fracțiunea 99 și un sfert, mă rog.

Doamna se scoală, și hotărâtă:

— Și pentru atâta diferență, nici în anul ăsta, Artur să nu ia premiul întâi?... Atunci pentru ce ai venit aici?

D. Tiberiu, foarte afectat, ridicându-se și potrivindu-și poalele:

— Apoi pentru că m-au chemat doamna, mă rog. Că-z eu dacă nu mi-ar fi făcut onoare doamna să mă cheme, eu apoi n-aș fi cutezat altcum să mă prezentez la doamna, mă rog frumos... Zic zeu lui Dumnezeu!

Doamna sună. Jupâneasa intră.

— Să-l dați afară pe domnul.

— Să am iertare, mă rog...

— Afară!

Doamna iese pe unde a venit, foarte nervoasă.

— No! că-z nu trbuie să fie grobiană doamna! mă duc, mă rog... Cu tot respectul și conziderățiunea... am onoare.

Jupâneasa îl împinge. D. Tiberiu pleacă înjurând ungurește.

De prisos a mai spune că, seara, la d. prefect ai județului, unde era de față și d. Mandache Ionescu, s-a petrecut o scenă foarte penibilă, când d. prefect, în vreme ce d. Mandache citea o gazetă, i-a zis d-lui Bumbuş cu toată asprimea:

— Și, în sfârșit, alege! vrei să rămâi aci la noi, ori vrei să pleci mâine? Ai înțeles?

La acestea, d. Bumbuş a avut curajul să răspundă:

— Ie... Că-z asta nu-i greu lucru, de ales!... Să am iertare, nu trebuie să se supere d. prefect și să fie grob, mă rog frumos...
Facem apoi la fracțiune o mică rectificățiune...

Și, scoțând catalogul:

—... Păunescu Ioanițiu, media 9 și fracțiunea 99 și jumutate;
apoi, Artur Ionescu, mă rog frumos, media 9 și fracțiunea 99
și trei firtale... No! vezi numa!

1900

CUM STĂM...

— Cum stăm cu bulgarii? întreb pe amicul meu X..

— Nici așa, nici aminteri.

— Nu-nțeleg...

— Cum, nu-nțelegi?

— Firește... fiindcă, păcum spui d-ta: nici așa, nici aminteri,
însemnează parcă n-am sta în nici un fel, și într-un fel oarecare
trebuie să stăm.

— Nu; voi să spun că nu stăm nici bine, nici rău. N-ai citit
ziarele?

— Le-am citit; dar îți mărturisesc că din ziare înțeleg și mai
puțin decât din vorba dămitale.

— Cum se poate? pesemne că nu ești deprins a le citi. Ia să
le citim împreună.

Atunci amicul meu scoate un vraf de gazete din buzunar și
începem a citi cu toată atenția:

„Jeri și azi noapte au circulat în oraș fel de fel de știri, care
de care mai alarmante, asupra celor ce se petrec la granița
Dobrogei.

Din informațiuni foarte pozitive aflăm că bande de bulgari ar fi trecut granița și că s-ar fi încăierat cu anteposturile române.

Nu se poate ști până acuma rezultatul acestor ciocniri, care pre cât aflăm au fost foarte înverșunate.

Ceea ce putem spune cu siguranță este că aceste lupte sângeroase trebuie să fi făcut victime de o parte și de alta.

Guvernul nu mai poate tăcea! guvernul trebuie să vorbească! guvernul nu poate lăsa țara în grozava neliniște, în care o aruncă lipsa de știri pozitive de pe câmpul luptei.“

—... trecut granița... încăierat... ciocniri înverșunate... lupte sângeroase... victime... câmpul luptei... A! zic eu, atunci stăm rău de tot.

— Așteaptă, spune amicul X... Citește aici.

Citesc:

„Voim a proba încă o dată publicului, cât crezământ trebuie să acorde știrilor răspândite asupra unor conflicte la granița dobrogeană între niște bande bulgare și oștirea noastră.

Iată ce știri primim din localitate, de la o persoană foarte serioasă, incapabilă de a altera adevărul:

„ Câteva cete de bulgari *muncitori cu pașapoarte în regulă* s-au prezentat la pichetul de la Ostrov pentru a trece granița. O persoană care a văzut aceasta, fiind desigur foarte impresionabilă, a alergat imediat să înștiințeze autoritățile militare române, exagerând faptul, ca toate persoanele impresionabile. Bulgarii aceia erau oameni pacinici Altfel, aici pace și liniște“.

— A! zic eu, răsuflând, dacă erau muncitori nearmați, având pașapoarte în regulă, și dacă altfel e pace și liniște — atunci stăm bine!

Amicul X... zâmbi de credulitatea mea și începu să-mi citească:

„Știrile de la graniță devin din ce în ce mai alarmante.

La Silistra este o fierbere militară neînchipuită.

Acolo colonel Dandaneski și cu Sarafoff țin discursuri nebunești trupelor regulate și bandelor de revoluționari, care bande ar număra până acum aproape 50.000 de oameni.

Dintr-un moment în altul trebuie să ne așteptăm la o lovitură a acestor descreierați, care dictează azi în Bulgaria.

Să fim gata!“

— Am înțeles, zic eu mâhnit. Guvernul bulgar, oricât ar vrea să fie de cuminte, nu mai poate înfrâna pornirile militariste ale lui Dandaneski și turbarea șovinistă a lui Sarafoff... Atunci, se-nțelege, stăm rău!

— Poate că nu, zice X... și-mi dă să citesc altceva:

„Dăm din sorginte autorizată știrea că în Bulgaria de răsărit, adică spre granița Dobrogei, și mai cu seamă în districtul Vama, a izbucnit revoluția printre țărani, din cauză că sunt amenințați a li se ridica dijmă de pe câmp.

Țăranii sunt furioși și gata a lupta până la extremitate.

Correspondentul nostru ne da cu foarte puțină rezervă știrea „cum că palatul prințului Ferdinand de la Euxinograd este amenințat a fi dărâmat și incendiat de țăranii revoltați.

De aceea, prințul Ferdinand nu s-a oprit la Sufla, ci a plecat numaidecât la Varna.“

— Puțin îmi pasă de palatul prințului Ferdinand! zic eu. Și dacă e vorba, chiar nu-mi pare rău... O revoluție agrară la

vrăjmașii noștri nu ne poate face nici un rău, ba, poate, din contra... Atunci stăm bine!

— Iar atât de bine, nu. Ia să mai citim:

„Un ziar din Budapesta sosit azi dimineată ne spune că o persoană din anturajul prințului Ferdinand ar fi declarat într-un interview că, după cum stau spiritele în Bulgaria, războiul ar fi inevitabil.“

— Aoleu! strig eu.

Dar amicul X..., trecând cu ochii pe o altă coloană, urmează:

„Oficioasele austriace susțin că, oricât de înăsprite ar fi relațiile celor două tinere state vecine, este mai mult ca probabil că totul se va termina prin aplanarea pacinică a acestui regretabil conflict.“

— Bravo!

— Stai nițel.

„La Silistra se aduc mereu tunuri... Totul ne face a crede că bulgarii, care voiau să facă a izbucni răscoala în Macedonia, văzându-se descoperiți, vor acuma să precipite deznodământul complotului lor, aprinzând focul mai devreme decât se putea cineva aștepta.

De aminteri, un ministru al lor, Karaveloff, a zis:

„Un război, oricât de improbabil ar părea, poate fi totdeauna posibil!“

— Atunci, ce mai vrei? este o declarație oficială... Stăm rău!

— Încă nu!

Și urmează citirea:

— „Noi nu vrem deloc război, a zis ministrul Ivancioff...”

— Atunci, dacă nu vor, stăm bine!

— „Trei șalupe bulgare cu explozibile...”

— Stăm rău!

— „Supraexcitarea populației rurale bulgare, în ajunul ridicării dijmei, este desigur una din cauzele desfășurării de forțe armate dincolo de Dunăre. Guvernul bulgar profită de conflictul cu România, ca să poată chema rezerviștii, care în revoluția agrară din urmă au condus pe rebeli.”

— Bine!

— „Corespondentul nostru ne telegrafiază că depeșile-i sunt refuzate la telegraf. E o fierbere grozavă la Silistra, Arab-Tabia și Ostrov.

Peste puțină să mai treacă cineva la bulgari fără să fie împușcat.”

— Rău!

„Mă duc astăzi la Silistra și la Arab-Tabia.” Bine!

— „Bulgarii nu mai lasă vaporul nostru să intre în oraș.”

— Rău!

— „Agentul navigației noastre secuestrat pe ponton.”

— Rău!

— „În Sofia panică... Agenția română în primejdie...”

— Rău!

— „Alaltăieri, am văzut, în Sofia, plimbându-se prin oraș pe d-na Mișu, soția agentului nostru diplomatic, cu copiii.”

— Bine!

— „Românii din Sofia tremură de groază... N-au curaj să iasă un moment pentru a-și vedea de afaceri...”

— Rău!

— „Jeri s-a deschis cu multă solemnităte cursurile școalei primare române din Sofia, în prezența d-lui Mișu, agentul nostru diplomatic pe lângă guvernul bulgar.“

— Bine, zic eu.

— Ei? întreabă X...

— Ei! zic eu.

— Așa e că pân-acu nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici aminteri?

— Așa e! răspund eu.

1900

DEZIDERATE LEGITIME

Urbea Târgului de Munte, numărând vreo 3 600 de locuitori, vreo 6 biserici, 4 scoale primare și 180 de cârciumi, se află destul de pitoresc așezată pe malul stâng al Dâmbului Sec.

Se cheamă Dâmbul Sec fiindcă, între cele două maluri râpoase, înalte cam de vreo cincisprezece metri și departe unul de altul la tot cam atâția, nu curge aproape tot anul nici atâta apă câtă ar ajunge rațelor din mahalaua mărginașă să se bălăcească pe arșiță. Dar ca o ironie, în pofida numelui ce i-au dat riveranii, Dâmbul Sec se pornește vajnic către sfârșitul primăverii cu valuri posomorâte, și umple vâlceaua și, urlând nebunește, prăvălește la vale buturugi și fel de fel de rupturi, și surpă din maluri, și face peste puțină să mai treacă de la un mal la altul altcineva decât zburătoarele.

E mare piedică pentru comerțul local; căci capitala distric-tului se află în partea de dincoace, așa că, dacă s-a pornit odată Dâmbul Sec, nu mai e chip să comunice Târgul de Munte cu

sediul prefecturii, la o distanță de douăzeci și cinci de kilometri, decât ocolind foarte pe departe. Trebuie să meargă omul la vale tot pe cursul Dâmbului Sec, să ajungă, la o distanță de șaizeci de kilometri. Cum am zice, în loc de o poștă, să faci șase; în loc de două ceasuri, douăsprezece.

Ei! dacă ar fi un pod peste Dâmbul Sec!

De aceea, toți cetățenii din Târgul de Munte, văzând că nenumăratele petițiuni ce au adresat Ministerului Lucrărilor Publice au rămas fără rezultat, se hotărăsc să adreseze, prin reprezentanții lor, Camerelor Legiuitoare o petițiune, rugându-le ca din inițiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul să se oblighe a face în sfârșit ceva și pentru Târgul de Munte, ridicând un pod de piatră peste Dâmbul Sec, dacă nu de piatră, măcar de lemn, dar să fie solid.

*

Târgul de Munte numără între cetățenii săi 39 de alegători de colegiul I și 390 de al doilea.

Mai toți au la școlile locale copii, care termină în anul acesta cursurile primare și care trebuie de acolo să intre în liceu, pentru ca de acolo să intre în Facultatea de drept, pentru ca de acolo să intre în Cameră și de acolo în diplomație ori în minister: trebuie să faci copiilor o carieră.

Ei! e greu unui părinte să se despartă de copii așa de fragezi; nu-i vine ușor unei mame să trimită între străini pe copilașul ei de la vârsta de 10—11 anișori.

Să-l bagi în pensionat!

Ce educațiune poate căpăta un copil într-un pensionat, unde s-amestecă la un loc cu atâția alții?... Și toate ca toate, dar la educațiunea copiilor mamele din Târgul de Munte țin foarte mult.

Dar, în sfârșit, să zicem că s-ar găsi pensionate, în capitala districtului sau la București, convenabile, garantând o excelență

educațiune. Cât costă însă?... Cui îi dă mâna, pe vremea aceasta de criză, să plătească atâta, fie chiar alegător de colegiul I?

Ce e prin urmare de făcut?

Să se adreseze cetățenii din Târgul de Munte Ministerului Instrucțiunii Publice, cerând înființarea unui liceu clasic — dacă nu chiar un liceu clasic, măcar un gimnaziu deocamdată, și peste patru ani adăogarea încă a celor trei clase superioare.

Dar de câte ori nu s-au adresat ministerului!

Înalta autoritate școlară a rămas totdeauna surdă la legitimele reclamațiuni ale cetățenilor din Târgul de Munte.

Nu le rămâne dar altceva de făcut decât sa înainteze, prin reprezentanții lor, o petiție către Camere Legiuitoare, rugându-le ca din inițiativă parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul să se oblige a face în sfârșit ceva și pentru Târgul de Munte, înființându-i un liceu, dacă nu un liceu, măcar un gimnaziu deocamdată, dar să fie clasic.

*

Târgul de Munte am spus că se află la o distanță de o poștă departe de capitala districtului, care este legată cu Bucureștii și cu toate orașele țării prin calea ferată.

Astfel, cetățenii din Târgul de Munte, ca să se pună în contact cu capitala județului și cu capitala țării, trebuiesc să meargă cu căruța cale de două ceasuri și jumătate.

Asta este un adevărat scandal, mai cu seamă pe vreme rea!

De câte ori nu sunt și ei jinduiți de o plimbare pe un bulevard, de o plimbare la Șosea, de operă, de concert!

Dacă ar fi o linie ferată care să-i lege cu capitala județului! ce viitor ar avea Târgul de Munte!

De ani de zile, acești cetățeni protestează că urbea lor e lăsată afară din mersul progresului! Sute de alegeri au trecut cu

promisiuni din partea candidaților că nu vor dezarma până când legitimele pretențiuni ale Târgului de Munte nu vor căpăta deplină satisfacere! Odată, în ajunul unor alegeri generale, s-au și arătat în localitate niște ingineri, care au măsurat, au studiat și au și arătat cetățenilor o schiță de plan pentru construirea liniei salvatoare intereselor și viitorului Târgului de Munte, ale cărei lucrări trebuiau să înceapă îndată după deschiderea Camerelor, fiindcă, până la votarea creditului necesar la acea lucrare, nu se putea face nimic, în lipsă de fonduri disponibile.

Planul era minunat; nu costa decât vreo trei milioane, dacă s-ar fi așezat gara pe malul drept al Dâmbului Sec, cum hotărâseră inginerii; dacă însă, precum pretindeau cetățenii, s-ar fi așezat gara pe malul stâng, atunci, adăogându-se costul podului, ar fi costat toată lucrarea vreo trei milioane și un sfert.

Dar, fatalitate! Camerele s-au deschis și s-au închis, și, cu toate protestările Târgului de Munte, nici pomeneală să înceapă lucrarea liniei.

Plictisiți, cu drept cuvânt, cetățenii alegători de atâta așteptare și atâta dezamăgire, s-au hotărât să înainteze, prin reprezentanții lor, către Camerele Legiuitoare o petițiune, rugându-le ca din inițiativa parlamentară să vină cu un proiect de lege prin care statul se va obliga a face în sfârșit ceva și pentru Târgul de Munte, construind linia ferată, dacă nu cu gara pe malul stâng, măcar pe malul drept.

Pe când se gândesc la acest pas, iată că se împrăștie în lume vestea despre intenția guvernului de a veni, pentru acoperirea în parte a deficitului bugetar, cu o lege asupra fabricațiunii țuicii, lege care etc. etc.

Târgul de Munte este o urbe care lucrează foarte mult cu țuica.

Cetățenii alegători sunt dar cuprinși de panică auzind despre intențiile guvernului.

Ce e de făcut?

După mature chibzuirii, se hotărâsc să înainteze, prin reprezentanții lor, la Camerele Legiuitoare o petițiune, în care să repete cererea ca din inițiativă parlamentară să vie cu trei proiecte de lege: 1. pentru podul solid de piatră pe Dâmbul Sec; 2. pentru înființarea unui liceu în Târgul de Munte; 3. pentru construirea liniei ferate de la această urbe până la capitala districtului, și 4. să stăruiască a se retrage proiectul asupra țuicii, care lovește interesele cetățenilor alegători din Târgul de Munte!

Toate patru — deziderate destul de legitime...

1900

CAM TÂRZIU...

Târziu de tot în noapte, trei vechi prieteni stau de vorbă într-o berărie — despre ce?... Ei! despre ce pot sta de vorbă trei români așa de târziu?... despre politică, fără-ndoială.

În toiul discuțiunii, vorbind despre noul impozit asupra țuicii, printr-o asociațiune de idei inexplicabilă altfel decât numai prin telepatie, unul dintre ei, ca și cum s-ar întoarce cu gândul de foarte de departe, zice tam-nisam:

— Frate, ce s-o fi făcut Costică?... Costică Panaite... știi.... — Costică Panaite?... zice altul. Curios lucru! Cum ți-a venit?... Tocma la el mă gândeam și eu, la Costică Panaite.

— Domnule, zice al treilea; asta este ceva care să o spui ori la cine, nu te poate crede. La cine credeți că m-am gândit eu acuma, când ai întrebat dumneata întâi: „Frate, ce s-o fi făcut Costică?”

— La Costică, domnule... la Costică Panaite!... Comedie. Așa e... Ce s-o fi făcut bietul Costică?

— E în provincie... la o moșie, mi se pare... S-a apucat de comerț... Nu l-am văzut, poate, de opt ani... Dar e curios lucru, domnule, cum să ne aducem aminte de el, așa...

Și toți trei prietenii tac și stau mirați pe gânduri.

Câtă vreme nu vorbesc, gândurile lor umblă departe pe cărările pe care ei le-au bătut odinioară în tinerețe, întovărășiți de Costică Panaite; și cu cât mai mult umblă acele gânduri, cu atât le reînviază în față, din ce în ce mai palpabilă, figura vechiului prietin cu toate attributele ei caracteristice.

Când figura amicului Costică s-a-ntrupat întreagă în imaginația lor, toți trei îi zâmbesc cu dragoste, și unul după altul:

— Ei! aș!

— Parol?

— Ce! ești copil!?

Dar, ca prin minune, de la ușa berăriei de-afară, se aude ca un, ecou un glas străin:

— Ce! ești copil!?

Toți trei rămân încremeți la auzul acestui ecou ce pare că vine dintr-o altă lume care a fost și nu mai este.

Până să se domirească prietenii, iată că apare în ușa berăriei o figură jovială de provincial, un roșcovan pârlit de soare, urmat de un birjar. Birjarul stăruie:

— Conașule, de la gară...

— Ei, aș! zice roșcovanul.

— E doi franci...

— Parol?

— Taxa, conașule!

— Ce! ești copil? Costică!... Costică este!...

— E Costică! strigă prietenii, și se ridică toți trei, și se reped să-l ia-n brațe, și-l sărută care mai de care cu mai multă căldură. Dar Costică se-ntoarce cătră birjar:

— Și ce poștești acuma?

— Încă un franc.

— Ce! ești copil!?

Și zicând aceasta, dă un franc birjarului, și se-ntoarce către prieteni, care iar îl sărută.

Se așază toți la masă în culmea veseliei.

— Mă, Costică!... știi tu la cine ne-am gândit noi toți trei adineaori?... de cine am vorbit noi acuma până să intri tu?

— De cine?

— De tine.

— Ei, aș!

— Zău, de tine.

— Parol?

— Parol!

— C-eșt' copil?

Nu mai trebuie să spunem că sosirea iubitului Costică gonește orice gând de plecare acasă, și că imediat se comandă patru halbe, după care începe o anchetă în regulă asupra activității lui Costică în toată vremea îndelungată de opt ani, de când lipsește din capitală.

Din această anchetă, rezultă deocamdată că simpaticul amic, după ce a renunțat acum opt ani a mai susține licența în drept, s-a hotărât a îmbrățișa cariera de cultivator de pământ, și s-a dus să exploateze o moșie de munte în tovărășie cu un unchi al lui; în tot timpul de opt ani, n-a venit la București decât de două-trei ori, când, deși a stat aci câte o săptămână, nu a avut plăcerea să-ntâlnească pe vechii lui prieteni, fiindcă „s-a-ncurcat cu alții!“ și că acuma e foarte mulțumit că i-a putut în sfârșit revedea.

După tonu-i de extremă jovialitate, după ochii lăcrămoși și maniera cu care articulează vorbele, se vede bine că d. Costică s-a mai întâlnit astă seară și cu alți prieteni.

Continuând ancheta, se descopere că simpaticul amic a sosit astă seară cu un tren întârziat; că de la gară, s-a suit în tramvai; a mers până în colț la Matache Măcelarii; acolo, simțind că-i e foame, s-a dat jos, să ia un mezelic, la o băcănie în colț; acolo a-ntâlnit niște vechi prieteni, care beau must, și a băut și el...

— Vrea să mă-ncurce dumnealor... Zice: „încă un rând!“ zic: „C-ești copil!?”

S-a suit apoi în birjă, a lăsat geamantanul la Metropol și a venit aci.

Ceea ce e curios e că și dânsul avea o presimțire; venind în birje dinspre Matache Măcelaru către centru, îi trecuseră prin gând atâtea și-atâtea amintiri de pe vremea când petreceau toți patru, studenți săraci, împreună.

— Ei! frumoase vremuri! exclamă unul.

— Eh, aș! răspunde amicul Costică.

— Nu mai apucăm noi așa vremuri! zice altul.

— Parol? întrebă Costică.

— S-a dus! suspină al treilea... Am trei copii, Costică.

— C-eșt' copil!?

Și iarăși un rând de halbe, și iară urmează înainte ancheta, dovedind că simpaticul Costică a venit la București cu o afacere foarte importantă; că a plecat de-acasă acum câteva zile, cu intenția să sosească chiar a doua zi în capitală. De ce n-a sosit decât peste trei zile și jumătate, se explică ușor.

De la moșia lui, din vârful munților, este o distanță de cincizeci și mai bine de kilometri cu trăsura până la Ploiești.

S-a abătut la Vălenii de Munte și s-a-ncurcat o noapte; apoi a ajuns la Ploiești; s-a abătut pe la Valea Călugărească, la un prieten, cu ocazia culesului; s-a încurcat o zi și-o noapte; prietenul a vrut să-l mai ție, ca să vie amândoi în București; dar Costică i-a zis:

„C-eșt' copil!?” și a plecat.

— Îmi par' rău că vă-ncurcați la bere, zice Costică; bine, nene, acu e vreme de bere? Ai la o... mustărie, frate...

— Fugi, nene, că mustul strică stomacul! zice unul.

— Ei, aș! răspunde Costică.

— Nu m-am bolnăvit alaltăieri din două pahare! zice altul

— Parol?

— Cea mai infamă băutură! zice al treilea.

— C-ești copil!?

După o pauză, Costică întrerupe tăcerea:

— Frate, n-au aștia un mezelic, ceva? nițică pastramă...

— Ți-ai găsit! la berărie, pastramă...

— Da' ce?

— Crenviș!

— Ei, aș!

— Or salam...

— Parol?

— Ori șvaițer...

— C-ești copil!?

Și ancheta își reia cursul.

Moșia unde Costică face „agricultură de fân și de prune“ este așezată într-unul din cele mai sălbatice și mai sublime puncte ale Carpaților; acolo, în creierii munților, trăiește el de atâta timp foarte mulțumit, departe de zgomotul capitalii...

— Bine, Costică, vara ca vara; dar iarna, nu ți-e urât?

— Ei! aș!...

— N-aș putea iarna să stau nici o săptămână...

— Parol?

— În sălbăția aia...

— C-ești copil!?

Încă un rând de halbe...

— Ei, aș!

— Ale din urmă.

— Parol?

— Și pe urmă, un șvarț!

— C-eșt' copili?

Până să se golească cele din urmă halbe, un supliment de anchetă nu strică. Cât de important va fi acest supliment, se va vedea îndată.

Prietenii țin să afle pentru care afacere „foarte serioasă” a venit în capitală munteanu' lor. Nu le trebuie multă stăruință, ca să obțină satisfacție curiozitatea lor. Costică a venit aci cu o petițiune iscălită de mai multe zecimi de cultivatori de prune: trebuie s-o dea mâine unui deputat, s-o prezinte la Cameră, ca să oprească votarea impozitului pe grad.

— Bine, Costică, acuma vii?... ai venit cam târziu!

— Ei, aș!

— S-a votat legea!

— Parol?

— Camerele s-a-nchis de sâmbăta trecută!... 'Ș' copil!?

1900

POLITICA ÎNALTA

Am un isnaf de la țară bun prieten, care crede orbește în ce-i spun eu, mai cu seamă atunci când îi convine să creadă. Mai ales în politică mă consultă ca pe un oracol. A venit alaltăieri la mine mi-a spus că a intrat într-o daraveră de păcură și m-a rugat să-i, spun tot ce știu despre americanul ăla, care vrea să ne cumpere țara.

Eu, care, în privința acestei afaceri, nu știu nimic decât că odată ne-a trecut Rockefeller pe la nas și n-am știut să-l prindem, n-am vrut să-l las pe provincial să plece deziluzionat de mine, să mă socotească lipsit de orice cunoștință a culiselor politice — și, tot sunt gazetar, zic: de ce nu i-aș clădi amicului

meu câteva caturi de baliverne, cu care și el la rându-i să facă furori la cafeneaua centrală din orașelul lui?

— Ascultă-mă, neică, zic eu, îți spun ce știu, ce am putut afla până aseară; însă te rog să rămână-ntre noi; nu voi să se afle că eu am dat sfoară-n țară.

— Doamne ferește! zice isnaful.

— Uite ce e... Știi că venise odată americanul cela cu bani buni, și făcea propunere foarte folositoare pentru noi, și nu s-putut face nimica.

— De ce?

— De ce, de nece! nu s-a putut.

— De ce nu s-a putut?

— Pentru că n-au vrut liberalii.

— Apoi, acum auz că ei vor...

Văzând eu că isnaful mă-ncurcă, zic: să-l iau repede...

— Uite ce e, neică, zic, dumneata ești de la țară, nu pricepi cum se joacă de sus politica subțire.

— Spune dumneata, ca să pricep; de aia am venit.

— Când era să se isprăvească daravera cu americanul, a venit altcineva și a zis: nu se poate!

— Care altcineva?

Eu, văzând că isnaful mă ține de scurt, ca să-l amețesc, zic:

— Disconto-Gesellschaft!

— Cum?

— Disconto-Gesellschaft! Ai auzit dumneata de Disconto-Gesellschaft?

— Nu! tot american e?

— Nu, zic eu, e neamț.

— Ei și, ce treabă avea neamțul să se amestece?

— Știu eu?

— Și atunci?

— Atunci americanul a înțeles cum merge șiretenia, și, se zice, a propus neamțului... să-l ia tovarăș la parte... Dar...

— Dar ce?

— Dar, s-a întâmplat și liberalii să se hotărăscă atunci să strige, ca să auză țara, că vor ciocoi să o vândă la americani... Și când au văzut ciocoi că nu merge, s-au închinat cu plecăciune americanului, și americanul a-nțeles cum devine politica, și-a luat geamantanele și a plecat.

— Care va să zică am rămas cu buzele umflate.

— Ba nu, fiindcă au căzut ciocoi și au venit liberalii, și acuma...

— Ce?

— Acuma, zice că vine neamțul...

— Apoi, neamțul dă cât da americanul?

— Dacă n-o da tocmai atâta, tot o să dea ceva...

— Apoi are de unde?

— Are; și dacă n-o avea destul, o să ia acuma el tovarăș pe americanul la parte...

Isnaful, auzind balivernele mele, zice:

— Ia ascultă-mă, de la țară oi fi eu, dar nici așa de prost nu sunt să-ți crez toate mofturile dumitale.

— Ce mofturi, nene? întreb eu serios.

— Astfel de lucruri numai pân capul celui mai mare moftan-giu poate să treacă!

Și a plecat isnaful meu cam supărat, înțelegând că dacă ar fi adevărat ce spun eu, ar fi prea-prea, că vreau adică să-mi bat joc de el.

„ROMÂNII VERZI“

Spiritul de asociație, trebuie să constatăm cu bucurie, a luat un mare avânt la noi.

Numărul deosebitelor societăți române, pe față sau secrete, este astăzi aproape incalculabil.

Românul cât trăiește trebuie să fie membru în mai multe societăți; ba ceva mai mult, sunt români care, chiar înainte de naștere, sunt membri în „Cornelia, societatea mamelor române pentru ajutorul mutual în caz de naștere“; iar alții, chiar după ce mor, continuă a fi membri activi în societatea de îngropăciune mutuală:

În schimbul unei neînsemnate cotizațiuni, orice membru, la caz, Doamne ferește, de moarte, are dreptul a fi îngropat cu muzică.

Ca orice român, am căutat și eu să fac parte din cât mai multe societăți. Până mai zilele trecute, eram membru la opt; astăzi, grație stăruințelor celebrului meu amic, eminentul pedagog Mariu Chichoș Rostogan, am onoare a fi membru la nouă. A noua, cea din urmă, îmi pare mie că este societatea cea mai binevenită; ea răspunde la o mare și arzătoare necesitate națională. Cititorul se va convinge îndată cât de urgentă nevoie aveam de înființarea noii noastre societăți.

Dar să lăsăm pe promotorul înființării acestei societăți să vorbească...

„Noi, românii verzi, purcedem de la următoarele principii sănătoase de progres național:

A iubi neamul său e peste putință din partea aceluia care nu urăște celelalte neamuri.

Un neam nu poate avea vrăjmași în propriile sale defecte; vrăjmașii lui sunt numai și numai calitățile altor neamuri.

De aceea, un neam nu trebuie să-și piardă vremea a se gândi cum să-și îndrepteze defectele și cum să-și cultive calitățile; el

are altceva mai profitabil de făcut: să le numere defectele și să le ponegrească sau d-a dreptul să le tăgăduiască altora calitățile.

Prin urmare, un neam trebuie să aibă vecinic groază de celelalte, deoarece existența unuia n-are altă condiție decât compromiterea completă a altuia.

De aci, necesitatea imperioasă a exclusivismului național celui mai extrem.

Bărbatul care are copii cu o femeie de alt neam, sau viceversa, crește la sânul lor niște monștri, care jumătate vor iubi până la nebunie neamul în mijlocul căruia au văzut lumina, iar jumătate îl vor urâ cu înverșunare.

Să ferească Dumnezeu străbunilor noștri pe orice român sau orice româncă să dea naștere la așa specimene teratologice!

Acestea sunt principiile care ne-au călăuzit când am pus bazele noii noastre societăți.

Noua noastră societate este chemată să deștepte spiritul public național, solidarizând pe toți românii; de aceea sperăm, nu! nu sperăm, suntem siguri că toți românii — și când zicem toți românii, înțelegem nu pe toți levantinii, care se dau drept români, ci pe românii adevărați — se vor grăbi să se-nscrie împreună cu familiile lor în rândurile noastre.“

După această esențială expunere de motive, ne grăbim a da aci, în strâmtul spațiu de care dispunem, câteva extracte din

STATUTELE SOCIETĂȚII „ROMÂNII VERZI“

Cap. I

Despre numele, membrii și emblema societății

Art. 1 — Se înființează în România o Societate Română cu numele de „Românii Verzi“.

Art. 2 — Oricine poate face parte din această societate, fără

deosebire de sex, de etate sau de culoare politică, dacă este român sau româncă verde.

Art. 3 — Emblema societății va fi un român verde zdrobind falnic sub călcâiul său șarpele străinismului, care scrâșnește și țipă.

Cap. II

Despre datoriile membrilor societății în genere

Art. 4 — Membrii de orice sex și etate ai societății „Românii Verzi” sunt datori să urască tot ce e străin și tot ce e de la străin, tot ce nu e român verde sau tot ce nu e de la român verde.

Urmează apoi mai multe articole unde se enumeră cu de-amănuntul tot ce nu este verde românesc și care trebuie sistematic respins de orice membru al societății, ca, de exemplu, sentimente neromânești, tendințe și idealuri neromânești, artă neromânească, idei și spirit neromânești.

Apoi:

Art. 9 — Se exceptează de la această regulă capitalurile neromânești.

Statutele prevăd înființarea unui organ de publicitate al societății, cu titlul de *Românul Verde*, pus sub direcțiunea unui comitet de 40 membri, iar comitetul sub președinția eminentului meu amic, M. Ch. Rostogan.

În acest comitet nu vor putea figura mai mult de jumătate membri nevârșnici.

Ziarul *Romanul Verde* va fi redactat de toți membrii societății: fiecare membru, indiferent de vârstă sau sex, va fi dator a colabora măcar o dată la lună cu un articol de fond.

Se-nțelege de la sine ce idei e chemat să propage *Romanul Verde*.

Mai departe, statutele arată că îndată ce societatea „Românii Verzi” va număra o sută de membri, se va declara constituită și va proceda la alegerea comitetului.

Cap. III

Despre datoriile membrilor minori ai societății

Art. 30 — Membrii minori ai societății, indiferent de etate și de sex, sunt datori a fi cât se poate mai curați

Art. 31 — Ei sunt datori a asculta pe părinții lor de ambe sexe, de preferință pe acei care sunt membri activi ai societății.

Art. 32 — Acei care urmează la școală nu pot, sub nici un cuvânt să se joace cu conșcolari străini; ei trebuie să se joace numai cu conșcolari români verzi, de preferință cu membrii activi ai societății.

Art. 33 — Membrii minori ai societății sunt obligați a obține note bune numai la profesorii români verzi, de preferință la acei care sunt membri activi în societate.

Cap. IV

Despre datoriile membrilor de sex feminin

Art. 40 — Membrele societății sunt datoare să fie virtuose ca niște matroane romane.

Art. 41 — Membrele societății sunt datoare să devie bune mame române.

Art. 42 — Ele sunt datoare a naște copii sănătoși după preceptul străbun: *mens sana in corpore sano*.¹

Art. 43 — Membrele societății care sunt încă june domnișoare sunt datoare să se mărite numai cu români verzi, de preferință dintre membrii activi ai societății.

Art. 44 — La cazul când o jună domnișoară s-ar mărita cu un român verde, care însă nu face parte din societate, este datoare a-l înscrie imediat printre membrii activi.

¹ Minte sănătoasă în corp sănătos (Lat.).

Art. 45. — Îndată ce o membră devine mamă, ea este datoare să-și înscrie imediat copilul în societatea „Românilor Verzi“.

Art. 46 — Membrele societății sunt datoare a-și boteza copiii cu nume străbune ca Reea-Silvia, ca Tiberiu, ca Cicerone, ca Caracala, ca Cornelia, ca Catone etc.

Art. 47 — Membrele mame sunt datoare să dea copiilor lor o educațiune maternă în limba maternă. Sub nici un cuvânt apoi, nu-i slobod să încredințeze educațiunea copiilor la alte guvernante decât românce verzi.

Art. 48 — Ele sunt datoare a da singure să sugă copiilor, alăptându-i în același timp cu sentimente și idei de român verde, conform statutelor de față.

Art. 49 — În cazul când un membru nu ar avea lapte sau, întâmplător, nu i-ar fi sfârcul mamelelor perforat, sau s-ar gădila prea tare, sub nici un cuvânt nu va putea lua o doică străină, care ar da copilului să sugă lapte străin, alăptându-l în același timp cu sentimente și idei, străine; ci va fi datoare să ia o doică româncă verde, de preferință o membră activă a societății.

În capitolul despre membrii de sex masculin ai societății, statutele impun aceleași obligațiuni și taților ca și mamelor, afară, se-nțelege, de obligațiunile privitoare la alăptare.

Se înțelege că orice abatere de la îndatoririle stătutelor atrage după sine: întâia oară un avertisment, a doua oară o amendă și a treia oară excluderea, în ședință plenară, a membrului vinovat, din societatea „Românilor Verzi“ și declararea lui ca străin de neam.

Abaterea de la îndatoririle privitoare la alăptare atrage după sine de la întâia oară pedeapsa excluderii.

TATĂL NOSTRU

Bunica s-a sculat de dimineată cu spatele-n sus.

Nepoțica ei s-a sculat din contra foarte bine dispusă.

Bunica o spală, o gătește ș-o piaptână; nepoțica, la fiecare trăsătură a pieptenului, se strâmbă. Gata...

BUNICA: Așa! Acu zi Tatăl nostru.

NEPOȚICA (stând dreaptă-n picioare și cu o figură gravă, plină de componțiune): „Tatăl nostru carele ești... carele ești... ești în...”

B.: În ce, proasto?

N.: „... carele ești în...”

B.: Iar ai uitat!

N.: N-am uitat, bunico!

B.: Atunci, de ce nu zici? Unde ți-e gândul? Începi iar! „Tatăl...”

N. (repede): „Tatăl nostru, carele ești în ce...”

B.: „...ruri...”

N.: „... ruri!...”

B.: Ei?

N.: „... sfințească-se numele tău, vie... vie... vie...”

B.: Ce să vie, urâto?... Vezi că iar nu știi?!

N.: Ba știu, bunico!

B. (pe același ton): Apoi, dacă știi, de ce nu spui, ciumulico?

N. (reculegându-se): „Facă-se voia ta!...”

B.: Hoho! nu așa, strâmbo! „Vie-mpărăția ta, facă-se voia ta, precum în cer și pe pământ...”

N.: „... precum în cer și pe pământ...”

B.: Mai departe!

N. (ca și cum ar recita, distrata): Mai departe...

B. (zgâlțâind-o de braț): Nu „mai departe”, toanto! Ai uitat-o și asta? Astăzi n-ai să mănânci?

- N.: Ba da, bunico!
 B.: N-o să ceri pâine?
 N.: Ba da!
 B.: Apoi, atunci?... (Gravă:) „Pâinea noastră...”
 N (repede): „Pâinea noastră cea din toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi și...”
 B.: „... și ne...”
 N.: „... și ne...”
 B. (impacientă): „... și ne iartă nouă greșelile noastre... precum... precum...”
 N.: „... precum... precum...”
 B. (plictisită): Precum, ce?
 N.: „... precum ce...”
 B. (scoasă din răbdări): „... precum iertăm și noi...”
 N.: „... precum iertăm și noi... și noi...”
 B. (exasperată): „... greșităților noștri!” măgărițo! (Îi arde o palmă peste zulfii de la ceafă.) „Și nu ne duce pe noi în ispită, ci...”
 N.; „... ci... ci...”
 B. (tare): „... ci ne izbăvește de cel rău...”
 N. (răsuflând): „... ci ne izbăvește de cel rău!” (Își face cruce și pleacă din loc.)
 B. (apucând-o de un zulf și oprind-o): Numai atâta?
 N.: (plictisită): Numai atâta, bunico!
 B.: N-ai mai uitat nimica, diavole?
 N.; Nimica, bunico!
 B. (iritându-se treptat): Nimic?
 N. (asemenea): Nimic!
 B. (vrând s-o arză la ceafa, face o mișcare rău calculată și cade):
 ...A!...
 N. (aducându-și aminte): Amin, bunico! (Fuge-ntr-un picior.)

TOT MITICĂ

— De ce trage clopotele, Mitică?

— De frânghie, monșer.

*

Doi jucători de biliard, unul mult mai forte ca altul, fac o partidă.

Mitică s-a-ncurcat la privit și numără punctele. După o serie a jucătorului mai forte, Mitică cu glas tare:

— 25 cu nimic-sprezece!

*

— Ai fost la Cotroceni, Mitică?

— Nu, monșer, am scăpat tramcarul!

*

— Mitică, prea te izmenești!

— Din contra, monșer, că nu port vara!

*

Întâlnesc azi-dimineață pe amicul Mitică foarte abătut.

— Ce ai pățit, iubitul?

— Închipuiește-ți, dragă: am tras pe dracul de coadă două luni, și acum mi-a intentat proces, cerându-mi daune-interese!!...

*

— Ce ai, monșer, de calci așa? Întreabă Mitică pe un amic.

— Mă supără o gheată teribil.

— Du-te la Kibrik¹, să ți-o scoată.

¹ Renumit dentist bucureștean.

*

Pe stradă. E îmbulzeală. Mitică cu un prieten face drumul de la Bulevard la Teatru. Din greșală prietenul îl calcă pe Mitică pe gheată:
— Pardon! se grăbește a zice Mitică, te-am călcat sub talpă...

*

În tren.

Mitică, având bilet de clasa întâia, intră în clasa a doua să vorbească cu un prieten.

Conducătorul cere biletele. Mitică, prezentând pe al său și cu un zâmbet către conducător:

— Cât vine să-mi plătești diferența?

*

— Unde mergi pe vară, Mitică?

— La munte...

— În ce loc?

— La Muntele de pietate, monșer.

*

Mitică, cu un aer dezolat:

— Nu știi ce i s-a ntâmplat lui bietul Iancu Niculescu actorul?

— Închipuie-ți, monșer, și-a deșelat bicicleta.

*

MITICĂ: Mi-am comandat, monșer, un pardesiu nou.

AMICUL: Ce culoare?

MITICĂ: Culoarea vântului.

*

La Palatul Justiției. Mitică umblă de colo până colo pân sala pașilor pierduți.

- Pe cine cauți, Mitică?
- Caut un avocat, monșer, să mă apere...
- Ce! ai și tu proces?
- Nu, monșer; să mă apere... de muște.

*

Mitică, plecând foarte de dimineață de la berărie:

— Tot m-am hotărât eu să merg acasă... încai să-mi iau și pălăria.
În trenul de plăcere. Vagonul este plin de lume. O doamnă,
intrând:

- Nu mai e nici un loc liber pentru mine...
- Ba da, doamnă, mai este unul, cel mai comod.
- Unde?...
- În inima mea...

*

La cafenea.

MITICA: Băiete, un jvart!...

Chelnerul pleacă să execute comanda.

MITICĂ: Băiete!

Chelnerul se-ntoarce.

MITICĂ: Să fie mai negru!...

*

— Ce zici, Mitică, mai plouă astăzi?

— Nu pot pentru ca să mă pronunț, monșer: m-am tămăduit
de bătăturei.

*

Mitică, într-o discuțiune asupra situațiunii politice:

— Lăsați-l, monșer, și pe bietul regele! i-a făcută ră poli-
cienii capul Calinder¹.

¹ Ioan Kalinderu (1840—1913), administratorul domeniilor Coroanei.

*

La telegraf.

Mitică a predat o telegramă.

Telegrafista, după ce a tăiat chitanța:

— Un leu și cinci bani, domnule. Mitică, cu zâmbetul lui cunoscut:

— Parol?... Nu-i prea scump, domnișoară?

*

La restaurant. Mitică sună.

Chelnerul Costică se prezintă. Costică: Ce-a comandat don? Mitică?

MITICĂ: Dragă Costiță, să-mi puie la grătar o Costică de purcel.

*

Mitică a cam prea băut: e foarte ciupit, și-i vine poftă să fredoneze:

„De ar fi noaptea trei coniace... M-aș.... miș... m-aș... miș... miș-maș!...”¹

*

MITICĂ: Amice Costică, nu mai merge cu căldurile acestea dropicale; m-am hotărât în fine să plec mâine dimineață.

COSTICĂ: Unde?

MITICĂ: La băi... să-mi scrii.

COSTICĂ: Adresa?

MITICĂ: Nu știi?... „Mitică“.

COSTICĂ: Bine, „Mitică“ știi; dar unde?

MITICĂ: „Mitică, la băi“.

¹ Mișmaș, vin cu apă minerală.

COSTICĂ: Bine, la băi, știu; dar unde la băi?

MITICA: „Mitică... la băi... în Europa.“

*

În trenul de plăcere. Lume multă. Căldură sahariană. Mitică și Costică merg spre Sinaia.

MITICA (făcându-și vânt cu *Moftul român*, se oprește deodată ca și cum și-a adus aminte de ceva): Tii! Ce-am uitată!

COSTICĂ: Ce?

MITICA: Șubele.

*

Un necunoscut, semuind pe Mitică cu altcineva, îl salută:

— Salutare, musiu Costică.

— Pardon, din contra, că mă cheamă Mitică.

*

La birt.

CHELNERUL: Avem carne cu cartofi.

MITICA: Nu primesc: nu sunt cartofor.

*

La debitul de tutun.

MITICA: Două țigarete de damă: am musafiri deseară.

*

COSTICĂ: Haide, Mitică, la Herăstrău.

MITICĂ: Nu, monșer; nu-mi face trebuință; eu cumpăr lemne tăiate gata.

*

La telefon.

Mitică sună. Soneria răspunde.

MITICĂ: Alio!

UN GLAS DE DAMĂ (răspunzând): Alo!

MITICĂ: Cine-i acolo?

GLASUL: Centrala întâia.

MITICĂ: Domnișoară, vă iubesc.

GLASUL: Cine ești d-ta?

MITICA: Mitică.

Nici un răspuns... Mitică sună prelung. Soneria răspunde.

MITICĂ: Alio!

GLASUL: Cine-i acolo?

MITICĂ: Mitică, domnișoară.

GLASUL: Ești un măgar!

MITICĂ: Aolio!

GLASUL: Și la prima ocazie, îți trag palme...

MITICĂ: Olio!

*

— Dă-mi un pahar de apă, zice Costică băiatului care servește.

— Din contra, zice Mitică, mie să-mi dai un pahar cu apă!

*

— Haide, Mitică, zice Costică, pune-ți galoșii-n picioare, să mergem.

— Adică, vrei să zici, răspunde Mitică, să-mi pun picioarele-n galoși!

*

— Mă rog, domnule, zice ușierul de la teatru către Mitică, să vă scoateți pălăria din cap.

— Pardon, răspunde Mitică, eu nu-mi scot pălăria din cap, îmi scot capul din pălărie!

*

Mare mucalit ești, domnule Mitică, și de spirit. Mersi, domnișoară, că mă-ncântați cu migdale amare.

*

La parada de 10 mai, cocoanele se-ndeașă să spargă cordo-
nul de sergenți și să pătrună în bulevard.

MITICĂ, cu ton marțial:

— În front, că vă atacă marinarii călări!

*

Mitică e dezolat.

— Închipuiește-ți, dragă... m-a lovit o nenorocire ireparabilă.

— Ce-i, frate? ce s-a întâmplat?

— Mi-a stat ceasornicul!

*

La birt.

— Băietе, un pahar de protoxid de hidrogen.

— ...?!

— Atunci dă-mi unul de H₂O.

— ...?

— Cum? nici măcar apă n-aveți? zbiară Mitică.

*

Mitică șovinist:

— Și când voi fi mort, monșer, nu doresc pentru ca să mi
se cânte altceva decât: Deșteaptă-te, române!

*

Costică se plânge lui Mitică la birt că suferе de insomnie și nu
știe ce doftorie să mai ia ca să poată dormi. Mitică îi recomandă:

— Ia o plachie de somn!

*

La cafenea.

— Nu iei nimic, Mitică?

— Ba da. Băiete, o scobitoare, un chibrit, un pahar cu apă și o gazetă, strigă Mitică.

*

Mitică, în compania unei amice, așteaptă să treacă tramvaiul, și tramvaiul nu mai trece.

— Ah! domnișoară, toate trec în lumea aceasta, numai tramvaiul nu trece.

*

Un amic, poet, explică lui Mitică:

— Călimări, sau, mai corect, *călămări*, vine de la *culamus*, care însemnează condei.

— A! zice Mitică; am înțeles... tot de-acolo trebuie să vie și *calamitate*.

*

Mitică, pedalând alături cu amicul său Costică, zărește, venind în față-le cu mare viteză, un automobil:

— Ține bine, Costică! să nu se sperie bicicleta!

*

— Monșer, știi că Tocilescu mai organizează o excursie?

— Serios?! Unde?

— La Bucureștii-Noi.

*

La birt.

C O S T I C Ă (dulce): Ce mai faci, Mitică?

M I T I C A (mâncând cu lăcomie): Mă apăr de moarte, monșer!

*

— Câți ani aveți? întrebă o domnișoară pe amicul nostru.

— Doisp'ce, mamuazel! Ei, aș! face domnișoara uimită.

— Nu te speria, duduie, am doisp'ce ani numai pe-o coastă!

*

Trenul de plăcere, care merge la Sinaia, se oprește în stația Buda. E foarte cald. O damă întreabă:

— Musiu Mitică, nu s-o fi gășind apă la stația asta? că mor de sete...

— Ba da... dar aveți gazete? întreabă Mitică cu un surâs plin de aluziune depărtată.

— Da' de ce?

— Fiincă, madam... dacă n-aveți gazete, nu v-aș consilia să beți... Mai avem vreo două ceasuri până la Sinaia... și știți... apa de Buda lucrează iute.

*

Costică se plânge că și-a pierdut mănușile...

— Desigur mi le-a furat cineva la berărie.

— Altă dată, ia-ți o casă de fier, să nu ți le mai poată fura! zice Mitică.

*

La cafenea. Doi amici joacă table și unul din ei, după ce aruncă zarurile, strigă:

— Cinci cu doi!

Mitică replică imediat:

— Cinci Cotoi!

*

Mitică e în divergență de opinii cu Costică, amicul său, care, după o lungă discuție, nu vrea să se lase învins. Mitică îl bate pe umăr:

— Nu face pe prostu', monșer, c-apoi te pomenești că rămâi așa!

*

Costică încheie așa, la cafenea, un violent discurs politic:

— Domnul Carp e autocrat! Mitică:

— Ba pardon, e moftocrat!

*

MITICĂ (cu glas drăgăstos): Amice Costică, fii bun și mămprumută cu trei lei.

COSTICĂ (cu tremolo în glas): Mito dragă, te rog nu face mofturi....Mitică: Nu te face al dracului, căci știu bine că ai.

COSTICĂ: Bine, să zicem că te împrumut; dar când mi-i dai înapoi?

MITICĂ (repede): Un franc când voi avea, altul când voi putea, iar pe celalt după moarte!

*

La berărie.

COSTICĂ (cu tremolo în glas): Mito dragă, te rog nu face mofturi...

MITICĂ: O fi abonată la Moftul, monșer!

*

E serată literară la amicul Costică. Un poet citește o poezie, care cuprinde o sumedenie de flori.

La un moment dat, Costică zice autorului:

— Pardon, monșer, da' floarea, asta e de câmp, nu de munte, cum zici dumneata.

— E de munte, domnule Costică, replică autorul cu autoritate.

— Ba e de coastă, domnilor, strigă Mitică, spre a tăia controversa.

LUNA DE MIERE

Pe-nserate, după o zi foarte călduroasă, aștept într-o stație mică, de pe linia Brașov—Cluj, trenul accelerat care merge spre Pesta... N-aștept mult... Trenul sosește... Repede-mi iau sacul de drum și mă duc la cel mai apropiat vagon de clasa a doua; n-am vreme s-aleg: trenul pleacă-ndată.

M-am suit, a fluierat, pornește.

E foarte cald în vagon și lume multă mai ales în coridor, unde se vorbește tare în mai multe limbi, și miroase strașnic a funingine de lignit amestecat cu trabuco popular. Întru într-un compartiment, unde văd loc gol; îmi pun sacul în plasa de sus și m-așez într-un colț lângă ușa.

În compartimentul meu, sunt deocamdată numai două persoane, alături pe bancheta din potrivă, în colțul opus, de lângă fereastra vagonului. Deși lampa îmbrobodită aruncă o lumină foarte slabă și nu pot distinge figurile, înțeleg după siluete că e o pereche tânără, un domn și o damă, care șoptesc foarte încet; cât de încet însă, și cu toată uruitura ritmată a roatelor, care sfârâie acum cu o viteză onorabilă, tot prind din șoaptele tinerei perechi câteva cuvinte:

— Dracul l-a mai adus și p-asta! zice dama.

— Taci! zice domnul; să n-auză! poate-i român...

„A! așa ți-e vorba? zic eu în gândul meu; bine!“

Gândind astfel, mă-nchei până jos la *waterproof*,¹ îmi apăs șapca pe ochi și mă rezem cu ochii mijiiți, ca și cum m-aș așeza pe somn. Dar n-apuc să isprăvesc mișcarea și aud lângă mine, la ușa compartimentului, tușind cineva tare și scurt de trei ori, așa că fără voie mă ridic și mă uit ca la un semnal ce mi s-ar

¹ Manta de ploaie (engl.).

da după-nvoială. O doamnă în vârstă — o văz bine la lumina lămpii din coridorul vagonului; ea a tușit. E un fel de mahala-gioaică... N-o cunosc... Mă reaşez la loc, și, întorcând privirea înăuntrul compartimentului, văz că domnul a trecut lângă ușă în capătul cestălalt al banchetei, drept în fața mea.

Inchiz un moment ochii.

— Pardon! auz un glas de femeie...

Și simț că mă-nghioldește cineva împingându-mi genunchii. Mi-i retrag cât pot și deschid ochii.

Cocoana care a tușit adineaori ajută pe un domn destul de burtos să treacă din coridor în compartiment. Domnul intră cu pasul nu prea sigur și, ținut de cocoana de-aproape, merge, clătinat de mișcarea trenului, să se așeze greoi în capătul celălalt al banchetei mele lângă fereastră, față-n față cu doamna cea tânără, care pare c-a adormit.

— Cocoană Sofițo, zice domnul cam gâfâind, dă-ntr-o parte perdeluța de la lampă, mi-am pierdut pernița...

Cocoana care a tușit se urcă pe banchetă și face lumină. Acum pot vedea bine pe tovaroșii mei de călătorie. Doamna cea tânără, care stă cu capul pe rezemătoarea banchetei, cu ochii-nchiși, este o strălucitoare frumusețe blondă, de vreo douăzeci și doi și trei de ani. Domnul cel tânăr care-mi stă în față, în aceeași poză ca și doamna, însă invers, ca un pendant arhitectonic, este un bărbat oacheș de vreo treizeci de ani, voinic și frumos, totuși cu o expresie foarte blândă. Domnul cel gros — care acuma și-a găsit pernița și s-a culcat, ghemuit pe jumătatea banchetei, cu fața la perete cum s-ar zice, adică cu spatele spre bancheta din față — este un om nu tocma bătrân, între cinzeci și șaizeci de ani; pare că e foarte obosit de drum; poate chiar să sufere de ceva, judecând după îngrijirea cu care-l conduce cocoana. Aceasta a patra tovaroșe a mea

de compartiment este o femeie uscățivă de vreo patruzeci și ceva de ani; trebuie să fi fost tare frumușică pe vremea ei; un tip picant, și niște ochi scânteietori, plini de vioiciune și de viclenie.

Îndată ce și-a culcat pe domnul cel gros, cocoana se urcă pe banchetă și dă la loc perdeluța peste lampă.

În toată vremea asta, eu mă fac că dormitez trăgând cu ochiul pe sub cozorocul șepcii.

— Mamițo! Întreabă încetișor doamna cea tânără, ridicând capul de pe rezemătoare; ce face Mișu? doar me?

— Ei! aș! răspunde și mai încet domnul cel din fața mea.

— Atunci, de ce nu vii la loc? șoptește doamna.

— Mai stai un minut, soro, zice cocoana, că nu mori! Uite e și omul ăsta străin.

— Fir-ar al dracului! Dracul l-a mai adus și p-asta!

— Taci, soro! dacă aude și-nțelege românește! Și zicând acestea, cocoana vine de s-așează brusc lângă mine și mă-mpinge. Eu sar ca din somn, și cocoana:

— Pardon! v-am făcut deranj... Dv. știți românește...

— *Nem tudom!*¹ zic eu...

— Dv. ungur?

— *Ighen*²...

— Și nu-nțelegeți deloc... deloc?...

— *Nem tudom!*

— Bată-te Dumnezeu de boanghen! zice tânăra. Pe urmă, cu humor:

— Mișule! Mișule! ci, haide odată!

În același moment domnul care doar me începe să sforăie. Domnul cel tânăr se scoală din fața mea și trece iar la locul unde l-am găsit întâi, lângă doamna cea tânără. Cocoana se scoală de lângă mine și-mi trece în față în locul tânărului.

¹ Nu știu! (magh.).

² Corect: igen (magh.) — da.

— Culcă-te și dumneata, mamițo; e târziu! zice tânăra.

În adevăr, e cam târziu; toată lumea s-a retras din coridorul vagonului în compartimente, și, din norocire, toată lumea a avut locuri; la noi n-a mai venit nimeni.

Cocoana se culcă pe jumătatea de banchetă din față-mi; eu mă culc pe jumătatea mea de banchetă în sens invers cu domnul care sforăie cu putere.

Am închis ochii, sincer; tot nu-i destulă lumină; cu ochii-nchiși, o să aud mai bine...

— Ah! suspină doamna, ah! Mișule, încă o zi! încă douăzeci și patru de ceasuri! mâine seară, suntem singuri!...

Și... se sărută... Aud bine... Se sărută: o dată lung; apoi, de mai multe ori pe rând, scurt și des și tare...

— Ați-nnebunit de tot! mormăie cocoana.

— Ci, dormi odată, mamițo!

— Nu e vorba de mine; mai e și om străin... Eu horcăi.

— Dă-l dracului de boanghen! nu-l auzi cum mână porcii?... Mișule! dragă Mișule! Și iar sărutările... Apoi, din adâncul sufletului:

— Off!... Mișule!... Mamițo!... mamițo!

— Ei! ce e, soro? ce mai poștești?

— Tot nu dormi?

— Mi-e cald! nu pot să dorm...

— Atunci, du-te puțin p-afară.

Cocoana se scoală și trece-n coridor...

Și mie mi-e grozav de cald; mă fac că mă-nvârtesc în loc... Un sărutat prelung amuțește... Mă ridic de pe banchetă și, fără să mă uit în partea opusă, ies după cocoana în coridor.

Cocoana vrea să-și răsucescă o țigaretă de tutun; eu scot tabacherea mea și-i ofer galant țigarete cu carton. Ia una...

— Mersi.

— *Keirem*¹... zic eu, și-i dau foc.

— Care va să zică nu știți deloc, deloc românește?

— *Mit*?² întreb eu,

—... românește...

Eu dau din umeri cu vădit regret că nu o pot pricepe; totodată,

Îi ofer, din ploscuța mea de drum, cognac. Cocoana primește bucuros, apoi:

— Bravos cognac! așa zic și eu... Mersi!... Trebuie să fie scump...

Eu iar dau din umeri și-i ofer altă țigaretă.

Sunt hotărât — deși nu-nțeleg românește — să stau în compania cocoanei în coridor, până o crede dumneaei de cuviință să intre iar la loc în compartiment.

A trecut, nu pot să-mi dau seama bine, cât timp, și din compartimentul nostru se aude tușind de trei ori... Cocoana intră... Peste două-trei momente, intru și m-așez la loc, lungindu-mă cât mă-ncap jumătatea mea de banchetă...

... Aha! trenul nostru trece pe sub o ploaie; răpăie pe acoperișul vagonului și plescăie pe geam.

— Mamițo... culcă-te... și... matale.

— Iacă... mă culc... Dar... culcați-vă... și voi... fiți cum...

.....

... îmi pare c-auz o muzică... Ce strălucitoare armonie!... un marș maiestos!... da!... o paradă... ce de lume... armată... multă armată... a! nu! e la teatru... nu! nu e armată... parcă e un stol de porumbei... iată doi... cum se sărută și se giugulesc... Visez?...

¹ Corect: kerem (magh.) — mă rog.

² Ce? (magh.).

Dar ce' e? ce bufnitură!... ce duduială! Sar în sus... Am dormit! am visat! E lumină bună de ziuă. Cum m-am speriat! am crezut că e un accident... Când colo, ce? Doamna cea tânără, cine știe cum, din somn, a alunecat de pe banchetă ci și a lovit cu picioarele pe domnul cel gros, care s-a deșteptat speriat și el. Ce e însă curios e că toți din compartiment ne-am deșteptat; numai tânărul domn doarme... acum în colțul din fața mea.

Eu mă culc la loc: mai am nevoie de odihnă.

E ziuă mare... Domnul cel gros se ridică și șade pe banchetă cu picioarele descălțate-n jos. Doamna tânără s-a rezemat iar cu ochii-nchiși. Cocoana-n vârstă, alături de ea, cască.

— Coană Sofițo, zice domnul cu glas blajin, ia vezi unde mi-e cornul...

Cocoana caută în plasă și dă jos un comet acustic; domnul îl ia și-l pune cu gura cea strâmtă la ureche, apoi:

— Coană Sofițo! cum zici dumneata să-ncep? cum mi-a spus Buiucliu¹? cum mi-a spus Schachmann²? ori cum mi-a spus Urechiă³?

Cocoana, vorbind aproape și tare în gura largă a cometului:

— Cum ți-a spus Buiucliu?

— Patru luni de zile cura lui Kneipp, acolo la loc...

— Da' Schachmann?

— Mașina electrică...

— Da' Urechiă?

— Hapurile alea americane... cum le zice? Cocoana, tare și adânc în comet:

— Pink...

^{1,2,3} Trei medici cunoscuți din București; cel din urmă, umoristul Alceu Urechiă, unul din prietenii lui Caragiale.

— Hehe... da...

— Eu zic să le-ncepi pe toate odată.

— Așa zic și eu.

— Tot ai vreme acuma: și Mița are să stea la Franțișbat vreo două-trei luni

— Cât? întrebă domnul.

— Vreo două-trei luni! strigă cocoana în comet.

— Cel puțin patru, a spus doctorul! răspunde domnul. Și zicând acestea, dă cocoanii cometul și se culcă la loc cu spatele spre bancheta din față.

„Am înțeles!“ zic eu în gândul meu. Domnul începe să sforăie.

— Mișule!... Mișule!!... Mișule!!!

— A adormit! zice cocoana.

— Bravo! zice tânăra... Da' boanghenul doarme, mamițo? Eu horcăi.

— Nu-l auzi?

Tânăra se scoală de la locul ei și trece lângă Mișu, în fața mea, pe câtă vreme cocoana ia locul din fața domnului care horcăie.

... A trecut poate un ceas... parc-a fost o clipă... M-a lovit ceva peste picioare... Deschid ochii; e lumină de soare...

Domnul horcăie mereu... Cocoana fumează veghindu-l...

În față-mi, perechea cea tânără doarme zâmbind: femeia cu capul cel frumos pe umărul și pieptul voinic al omului, care o reazimă cu brațul drept pe după spate, pe când în mâna stângă îi ține amândouă mânușițele.

Ne-apropiem de Pesta.

Cocoana a moțăit cât a moțăit și a adormit și ea... O! Argus!

Domnul care horcăie face o mișcare... vrea să se scoale... Se scoală!

Eu mă ridic desperat și, apucând cele trei mâini din față, le zguduî puternic.

Tânăra pereche sare drept în picioare.

— Ptfiu ! fir-ai al dracului de boanghen! Cum m-ai speriat! Dar eu, nențelegând românește, i-arăt pe domnul care se-ntoarce și deschide ochii, pe când tânărul a și pierit în coridor.

În splendidul restaurant al gării, la Pesta, stau la o masă, luând cafea cu lapte, domnul cel în vârstă, doamna cea tânără și mamița. Pe masă, alături de ceașca domnului, stă cometul acustic... La o masă foarte aproape e tânărul meu tovaroș de compartiment, care răspunde la numele Mișu.

Eu mă apropiu de masa unde sunt damele, salut politicoș, iau cometul, și-l pun cu deschizătura cea mică în urechea domnului; domnul și-l așază cum știe mai bine; apropiu gura de deschizătura cea largă și zic tare și răspicat:

— Boierule! deși n-am onoare să vă cunosc... vă rog să vă uitați încoace...

Și-i arăt masa unde d. Mișu Boierul se uita încotro i-arăt: cocoanele au înlemnit.

— Boierule! adaog eu, vezi pe tânărul acesta?... îl vezi?... îl vezi?

— Ei! da; ce?

— Te-ntreb numai, de curiozitate!

Apoi, întorcându-mă cătră damele aiurite:

— Călătorie și petrecere bună, coconițelor! Vă sărut mânușițele!... Și boanghenul pleacă mândru că nu s-a-ndurat să se și răzbune pe o tânără ușuratică, turburându-i mai mult decât o clipă luna de miere.

INIȚIATIVA...

— Stăm rău, foarte rău, domnule!... Statul nu vrea să se gândească!... Nu este nici o încurajare; ba, putem zice că este chiar o persecuțiune... Și asta — să-mi dai voie să-ți declar — este trist, nu numai pentru noi, agricultorii, care nu suntem capabili să mergem cu egoismul pân-acolo; este trist pentru țară; căci, în definitiv, noi plugarii suntem, ca să zic așa, topor de oase; noi ăștia devastații...

— Pe d-ta, zic eu, nu te-a devastat.

— Te rog, nu mă-nterupe; lasă-mă să termin... Noi ducem greul țării ăștia, care fără noi, ce să zicem?... Parcă n-ar mai merge, să fluieri numa din buze și să umpli doldora punga statului, din care pe urmă să vie și să sugă țâță atâtea lipitori declarate și clandestine, care trăiesc pe spinarea noastră, care, vai de capul ei! numa sufletul nostru știe!... Nu, domnule! până nu vine statul cu o lege nu mai merge!... Statul trebuie' să se gândească serios!

Acestea mi le debitează iritat amicul meu, nenea Stasache, unul dintre marii noștri agricultori.

Eu, care nu sunt în curent cu chestia agrară, mă mărginesc a-i răspunde printr-o întrebare:

— Nene Stasache, nu s-ar putea să lăsăm statul și să-ncercăm o îmbunătățire prin — cum să zic? — prin inițiativă privată?

Dar amicul meu se iritează mai rău:

— A! care va să zică, și d-ta ești d-ei cu inițiativa privată?... îmi pare bine!... Mersi!

— Mă iartă, nene Stasache, zic; eu, să-ți spun drept, nu cunosc chestia, și...

— Apoi, dacă nu cunoști chestia, mă-nterupe el și mai iritat, de ce te pronunți?... că toți dv. vă pronunțați fără să cunoașteți

chestia... Nu, domnule!... Asta, nu noi, eu și cu d-ta; asta, statul trebuie!... înțelegi?

— Înțeleg; decât eu ca publicist ce vrei să-ți spun decât că trebuie numaidecât să deschidem o campanie energetică pentru ca în sfârșit statul să-nceapă odată să se gândească...

— S-o deschideți, domnule! asta este datoria dv. de publiciști imparțiali, dacă sunteți adevărat la înălțimea misiunii dv. atât de frumoase; căci, să nu uitați, v-a dat Dumnezeu o pană care este o armă; prin urmare, trebuie să aveți un ideal pentru țara asta care aminteri se prăpădește... Și, dacă m-ascuți pe mine, aici s-o bateți dv.: statul trebuie să se gândească serios!

M-am despărțit de Stasache jurându-i că niciodată n-am considerat pana mea altfel decât ca o armă, și promițându-i că îndată voi deschide campania.

Pe când mă gândeam cum s-atac chestiunea, iată că măntălesc cu un eminent artist dramatic, un om plin de încredere-n sine, așa de plin că alta nimic nu mai poate-ncăpea.

— Teatrul nostru național și literatura noastră dramatică au ajuns într-o stare proastă, domnule, foarte proastă... Statul nu vrea să se gândească serios! Nu e nici o încurajare; ba, chiar putem zice că este o persecuțiune... și, permite-mi să-ți spun, e trist, nu numai pentru noi — căci artistul nu poate niciodată merge pân-acolo cu egoismul — deși suntem, orice s-ar zice, prea din cale-afară desconsiderați, cu toate că se declamă și se cântă pe toate tonurile că fără cultură o țară nu poate-nsemna nimica; și este foarte adevărat: numai cu cereale și cu zarzavaturi, și chiar cu petrol, nu se poate pune o țară față cu cultura europeană, care merge cu pași gigantici — îi mai trebuie să-și manifesteze și mentalitatea; și mi se pare că arta și literatura sunt cele mai înalte manifestațiuni ale mentalității unei națiuni; căci, în definitiv, nu se prezintă cineva în lume cu pânțele și cu organele inferioare, ci cu fruntea, cu acel

aparatură al gândirii sublime, care face din om regele creației...
Și ce se face pentru arta și literatura naționale?... Nimic! E trist!
Ne trebuiesc mai multe teatre... Statul ar trebui să se gândească
serios!...

Am ascultat cu toată atenția frumoasa tiradă, și numai când
m-am convins sigur că s-a terminat, am răspuns:

— În fine, dacă trebuiesc, dacă-n adevăr trebuiesc mai multe
teatre, asta se poate face prin inițiativa privată...

— Și dumneata ești de cei cu inițiativa privată? Bravo!...
Nu umblați cu mofturi, domnule, cu inițiativa privată!... Aici
statul trebuie să se gândească!

— Amice, zic eu, înțeleg, decât ce vrei să-ți spun ca publicist
alta decât că putem duce o campanie pentru ca statul să se
gândească-n sfârșit...

— S-o duceți, domnule! și mai ales d-ta ai aci o datorie de
conștiință, în calitate de publicist și de vechi sufler, care-nțelegi
durerea și porți o spadă nobilă, care este pana d-tale... Și aici
s-o bateți dv. mereu: statul trebuie să se gândească.

M-am despărțit de eminentul artist cu hotărârea să-ncep
campania... Dar mai întâi, trebuie să stabilesc cu cine încep:
cu nenea Stasache ori cu eminentul?... În adevăr plugarul are
întâietatea de timp; da, dar artistul, deși i-am promis după,
care întâietatea de cauză: chestiunea artei și literaturii naționa-
le reclamă mai urgent o soluțiune. Dar iată, tocmai când încep,
d. Caracudi, reporterul, care le află toate cu câteva minute înainte
de-ntâmplare, vine, știindu-mă cât mă interesez ca vechi sufler
de artă, să-mi comunice o veste, menită să mă bucure: zilele astea
se va depune în Cameră un proiect de lege pentru reorganizarea
teatrului național. Iată, în rezumat, economia acestui proiect:

În fiecare comună urbană se va organiza câte o societate
dramatică, în proporție se-nțelege cu numărul locuitorilor

respectivi, și care va primi de la comună și de la stat câte o subvenție suficientă pentru bunul progres al artei și literaturii dramatice române.

Societatea va fi condusă de un director numit de minister, și de un comitet compus din cinci membri, și adică din: primarul local în persoană sau prin delegațiune; un mare comerciant și un mare industrial (cetățeni români); un profesor cu titlu definitiv de la școala de grad superior, tras la sorti, în prezența societărilor, și cel mai în vârstă preot ortodox din localitate; în orașele de reședință județeană, protopopul va trece de drept în acest post onorific, indiferent de vârstă.

Sunt încântat... Victorie!... Am scăpat de o campanie!... Să vedem acuma de plugari... Unde-i arma mea? Să-ncepem!... Dar, iată amicul meu Mitică, foarte enervat:

— Monșer, stăm rău! foarte rău! e ceva deplorabil și ridicol în același timp... Și asta, să-mi dai voie să-ți spun, e trist nu numai pentru noi ca părinți, care orișicum e o durere, nu poți să zici! ca să-ți expui un copil în cea mai fragedă vârstă; căci în definitiv un părinte mai poate avea un copil; și nu din egoism o spun; dar e trist pentru țara întreagă să te vezi la discreția caprițiului unei doici! pentru că, imaginează-ți că existența unui copil — Sisilica, fetița noastră, de exemplu — este, din cauza ci, periclitată; căci doctorul pretinde că noi n-am păzit-o îndeajuns, și laptele este stricat, ceea ce nu mai poate conveni pentru nutrițiune, neavând încă formate sucurile gastrice; și firește suntem desperați, încât nu mai avem alt refugiu decât la biberon, fiind d-abia la șase luni!... Și ea, mizerabila! n-a mai avut răbdare! să fi avut măcar încă patru luni: puteam s-o-nțarcăm. Înțelegeți?

— Cum să nu-nțeleg, daca sunt pățit? Copil... doică... știu! știu ce lucru belaliu!

— Și statul, urmează, din ce în ce mai enervat, bietul părinte, stă cu mâinile-ncrucișate, și nu vrea să se gândească serios, când

este vorba de o chestiune care interesează țara întreagă, secerând atâția copii, chemați să dea tributul lor de sânge... Este o chestie mare, domnule, chestia alăptării!... să nu glumim!

— Dragă Mitică, zic, înțeleg prea bine enervarea ta; dar eu crez că-n privința asta, ar trebui și inițiativa privată...

— A! care va să zică și d-ta, ca și doica noastră, ești d-ei cu inițiativa privată! Bravo!... Nu, domnule! destul cu inițiativa privată, care i-am văzut cât de triste consecințe! Nu! Statul este dator să se gândească, în sfârșit, să ia inițiativa; căci e păcat! suntem părinți!...

— Atunci, să ducem o campanie prin presă...

— S-o duceți, domnule! asta e datoria sacră pentru dv. publiciștii, dacă sunteți adevărați publiciști, nu moftangii!...

— A! Mitică!

— Nu! strigă el în culmea enervării; trebuie statul!... Auzi! doică fără lapte!... Auzi! doică să... Bravo!... Și statul, indiferent... și laptele... laptele ei!...

Și pleacă necăjitul părinte, să caute biberon, probabil.

Ia, să vedem: cu teatrul am isprăvit; mai am două campanii; cu care să-ncep?

Firește că agricultura ar trebui să ne intereseze în primul rând ca fiind o țară eminentă agricolă; dar tocmai pentru asta, mă-ntreb: ce poate face o țară agricolă fără brațe? Atunci, natural că trebuie să ne gândim mai întâi la chestia poporațiunii; prin urmare, las deocamdată pe nenea Stasache și-ncep cu chestia doicii; curaj!

„O chestiune vitală pentru țara noastră... Chestiunea alăptării... Ce facem cu cetățenii, cu soldații de mâine?... Până când din partea statului această indiferență condamabilă, această criminală injurie?... Până când copilul român... laptele și biberonul... etc....“

APRECIERI CRITICE

Să ne oprim acum puțin, în treacăt, asupra câtorva categorii de personaje din schițele lui Caragiale, spre a vedea cum zugrăvește el această „mahala“, sau, mai bine, ce zugrăvește, ce aspecte l-au izbit mai mult, ce învinuire aduce el acestei mahalale, de ce lucru, deci, face el răspunzător liberalismul român. În sfârșit, cu alte cuvinte, spre a vedea ce sunt și cum sunt aceste clase nouă, pe care se întemeiază formele nouă în care trăim.

Mai întâi, acum, în schițele sale, Caragiale zugrăvește mai mult clasa mijlocie—și mai rar celelalte categorii zugrăvite în *Scrisoarea pierdută*. Bucăți ca *Highlife*, ca *Five o'clock*, ca *Telegrame* etc., în care să zugrăvească pe „stâlpii puterii“, sunt într-o proporție redusă. În majoritatea schițelor sale, personajele sunt mai ales funcționarii de toate felurile, care formează de fapt, în mare parte, mica noastră burghezie. Acești oameni se numesc mai toți, Ionescu, Georgescu, Vasilescu, Popescu, Protopopescu, Iconomescu, adică oameni „fără strămoși“, cum se zice, feciorul lui Ion, al lui Gheorghe, al lui Vasile, feciorul popei, al protopopului, al iconomului etc.

Aceste nume sunt foarte caracteristice. Ele arată mai întâi joasa extracție a personajelor—invazia straturilor celor mai de jos în viața socială—, și apoi lipsa de personalitate a acestor personaje, insignifianța lor —, caracterul de turmă. Aceste personaje, ridicate spre suprafață, sunt pasta amorfă pe care formele nouă lasă aceeași pecete, pocită și vulgară.

Și, mai întâi, toată această turmă este lipsită de interesele adevărate ale vieții, umplându-și în chip mizerabil golul sufletesc, de ființe dezrădăcinate, cu tot felul de îndeletniciri fără rost. Iată familia care se zbuiciumă să petreacă o zi la Sinaia (*Tren de plăcere*), zbuicium din care nu profită decât doar madam Georgescu, care ascultă, noaptea pe lună,

„menuetul lui Pederaski“, cântat de ofițerul de administrație Mișu. Ori, iată, mai caracteristic, acei oameni (*De închiriat*) care, în lipsă de altceva, de alte evenimente, se mută din jumătate în jumătate de an, fără alege-re, în case și mai rele decât cele unde au stat—stare sufletească ce culminează în acea hazlie întâmplare a celor două cucoane care au case alătura, făcute absolut la fel, și care, după ce oftează luni întregi că nu-și pot închiria casele și invidiază pe toți cei ce se mută cărându-și penibil cioburile, sfârșesc prin a se muta una în locul alteia! Această schiță mai simbolizează și nestabilitatea, lipsa de viață așezată, zdruncinul rezultat din introducerea formelor nouă. În altă schiță, *Caut casă*, Caragiale simbolizează această lipsă de viață așezată, prin casele de închiriat din București și, ca contrast, ca simbol al vieții așezate de altă dată, evocă, cu atâta poezie, casa gospodărească de moda veche, din Ploiești, în care și-a petrecut copilăria sa, casa lui Hagi Ilie (observați numele!), cu ogradă, cu grădină, cu cerdac mare, cu liliaci.

Această pătură socială e apoi și proastă. Prostia aceasta, mai ales, formează obiectivul satirei lui Caragiale. Atâți „amici“ din opera sa, Lache, Mache, Tache, stăpâni pe câteva cunoștinți banale și nerumegate, exprimate într-un stil ridicol de incoerent și într-o limbă ridicol de împetrișată, umplu paginile cele mai frumoase ale lui Caragiale. Citiți, de pildă, minunata *O lacună*...

Prostia aceasta, lipsa de cultură, mahalagismul acesta, Caragiale ni le arată și sub haina bogăției. În *Five o' clock*, barbaria și vulgaritatea unor mahalagioaice ordinare se desfășură într-un palat luxos, plin de obiecte de artă scumpe. Mai mult decât oricare alta, această schiță ne arată cât e de ușor să-ți asimilezi partea materială a civilizației, dar cât e de greu s-o asimilezi pe cea sufletească. Ce n-avem noi? Toate instituțiile, toate darurile tehnice moderne, dar cine reprezintă acele instituții! Cine se folosește de acele daruri! Gândiți-vă cât geniu omenesc presupune un tren, și cine, ce barbar primitiv se lăfăiește într-un vagon-restaurant, în expresul care vine de la Vârciorova la București.

Această pătură socială e și adânc imorală. Caragiale are trei schițe (*Cadou*, *Diplomație*, *Mici economii*), în care ne arată cum bărbații își vând femeile fie pentru bani, fie pentru protecție, adică tot pentru bani. Și le vând în modul cel mai natural, așa, că am putea zice că inferioritatea

lor sufletească merge până acolo, încât ei nu sunt imorali, ci, mai jos, amorali.

Aceeași imoralitate, căptușită cu prostie, caracterizează și presa, acea instituție care este menită să formeze opinia publică (*Boris Saraffof!*, *Sinuciderea din str.Fidelității* etc.)

Și aceștia formează publicul român, clasa conștientă a țării, „țara legală“! Aceștia sunt clasele nouă, create de liberalism! Iată opera liberalismului, masă pe care se sprijină organizarea statului român modern!—pare a zice Caragiale.

În *O scrisoare pierdută*, pe cei doi institutori, agenții lui Cațavencu, îi cheamă Ionescu și Popescu (primul Ionescu și primul Popescu ai lui Caragiale). Aceasta înseamnă că ei sunt de extracție populară, feciorul popei și feciorul lui Ion. Fac parte din cei ce se ridică din poporul de jos. (Până atunci „poporul“ era burghezia). E un episod al „ridicării noroadelor“, care începe mai pronunțat atunci.

Acest nume, împreună cu Diaconescu, Protopopescu, Iconomescu (feciori de diaconi și preoți de diferite grade; mulțimea lor constată faptul real că, la începutul „ridicării noroadelor“, mai ales preoții, mai înstăriți și deja diferențiați de norod, puteau furniza fii cu oarecare învățatură de carte, ca să ocupe funcțiile create de formele nouă — deocamdată funcțiile mici) așadar, aceste nume vor mișuna, mai târziu, în „Momente“. Aproape nici nu-i va chema altfel, decât atunci când autorul îi va numi cu numele de botetz, și atunci se vor numi Lache, Mache, Tache, Mitică etc.

Dar cum aceste nume, pe lângă evocarea extracției populare, sunt, prin frecvența lor, aproape nume comune, Caragiale a mai intenționat să evoce și lipsa de individualitate a acestor personaje, caracterul lor de gloată, o ceartă amorfă, pe care formele nouă și urmările lor au lăsat aceeași pecetie—urâtă, după sentimentul lui Caragiale.

E natural ca pentru el toate aceste nume să aibă ceva comic. Comicul lor vine din cauza că ele îi evocă mahalaua. Dar sunt comice și prin frecvența lor, prin faptul că au ajuns ca niște nume comune. Frecvența, uniformitatea aceasta e „du mecanique plaque sur du vivant1 (1“Ceva mecanic lipit peste ceva viu“ — deviniție a comicului, dată de Bergson)“.

Și-n adevăr, acei pe care el îi numește Popești și Machi în „Momente“ n-au individualitate. Marele creator de oameni Caragiale n-a creat în

Machi și Popești individualități, pentru că, după el, n-au individualitate nici în viața reală. Formele nouă i-au redus la unitate, i-au făcut la fel de ridicoli. Comicul fiecăruia e comicul întregii categorii. Unul suferă de „situația“ țării, altul suferă de „lacuna“ din codul penal—aceasta e singura deosebire.

Marele creator Caragiale a reușit să facă acest *tour de force* de creație, se poate zice negativă: să nu dea nimic individual acestor tipuri, ci numai pecetea categoriei lor.

În comedii, unde avea de creat caractere, n-a procedat așa. Acolo personajele, oricât de neînsemnate, au nume foarte individuale. Nu le cheamă Mache și Popescu, afară de institutorii din *O scrisoare pierdută*, cu care începe Caragiale să zugrăvească anonimul acestei categorii — această „societate anonimă“. Iar Ionescu și Popescu din *O scrisoare pierdută* — ca toți cei din „Momente“ de mai târziu — nu-s individualizați. Și sunt singurele personaje neindividualizate din toate comediiile lui Caragiale. Aceasta se potrivește cu rolul acordat lor în comedie. Conform concepției lui Caragiale, acel rol impunea, chiar, aceste nume.

De altfel, pe vremea când a scris comediiile ori în timpul când și-a plasat acțiunea pieselor, abia începuse „ridicarea noroadelor“. Abia începuse ascensiunea lui Mache și Popescu. Chiar dacă n-ar fi fost motivul principal — nevoia impusă de genul literar de a crea individualități — realismul, supunerea la obiect, trebuia să impuie lui Caragiale zgârcenie de Popești.

Ce rol are la Caragiale numele în conceperea personajului se poate vedea mai bine decât oriunde într-o schiță din „Momente“, unde a luat ca erou un Mache, dar la pus într-o situație serioasă și tragică. E *Inspețiune*, în care e vorba de sinuciderea unui casier.

Schița are ca personaje exact personajele din celelalte „Momente“.

Dar aici pe erou îl cheamă Anghelache, tot nume de om din clase inferioare, dar rar și mai serios și nemaiutilizat de Caragiale aiurea. Iar celelalte personaje din *Inspețiune* (adică Lachii, Machii, Ioneștii și Popeștii din alte schițe), aici n-au nume. Caragiale le-a ascuns numele, căci dacă-i numea, trebuia să-i cheme ca în toate schițele, cu atât mai mult cu cât e vorba de o petrecere la o berărie între exact aceiași „amici“ din restul „Momentelor“.

Dar acești funcționari acum nu mai vorbesc fleacuri. Ei sunt îngrijorați de soarta lui Anghelache, pe care o presupun teribilă. Iată de ce Caragiale n-a putut să le spună pe nume. Numele acestea, comicizate atât de mult de el, ar fi dăunat atmosferei grave a bucății. Dar nici n-a putut să le dea alte nume, adică altfel de nume, căci și-ar fi falsificat realitatea. (Când însă, în peregrinațiile lor nocturne ca să dea de urma lui Anghelache, întâlnesc pe un amic al lor care nu luase parte la afacerea asta gravă — acesta are nume și-l cheamă firește: Mitică).

Și iarăși în deosebire de toate *Momentele*, acești Lache și Mache acum nu vorbesc cu caragialisme, ori ceva în legătură cu el. Nici Chiriac nu vorbește stropșit în scenele de dragoste.

D. P. Zarifopol a imaginat cândva pe Pulcherie Chiriac, fiica personajului din *O noapte furtunoasă*. Se zicea acum douăzeci de ani că însuși Caragiale se gândea, sau chiar lucra la „Urmarea“ comediilor sale — evoluția tipurilor și a urmașilor lor. Dar pe cât știm, n-a rămas nimic de la Caragiale în direcția aceasta. (Cercetările ulterioare ale manuscriselor lui Caragiale au descoperit într-adevăr schița unei piese care trebuia să înfățișeze personajele *Noptii furtunoase* după 30 de ani).

Totuși, o Pulcherie Chiriac, ba chiar mai multe, găsim în momentele de mai târziu. De pildă, Esmeralde Piscupesco (— Episcopesco; bărbatul ei, burghez mare, e pe o treaptă mai înaltă a ierarhiei, nu e numai Popescu) și alte doamne Popescu, acum devenite „Societate bună“, Trăind în palate somptuoase, cu „five oclock tea“ etc. Așadar, dacă n-a arătat evoluția tipurilor și familiilor din comedii — dacă n-a creat pe Pulcherie Chiriac — Caragiale totuși a urmărit evoluția categoriei sociale din comedii. Este drept că Pulcherie Chiriac e mai evoluată decât Esmeralde Piscupesco. Pulcherie e dintr-o generație mai nouă decât Esmeralde. Poate e fiica ei.

În Caragiale se vede gradația. De la Mița Baston la Mari Popescu și de la Mari Popescu la Esmeralde Piscupesco. De-atunci încoace, a trecut vreme — și Esmeralde a născut pe Pulcherie. E istoria întregă a „ridicării noroadelor“, a evoluției burgheziei noastre simbolizată și prin nume, tot mai moderne și mai occidentale.

Această problemă a numelui Caragiale n-o uită niciodată, atât de mult numele face parte din procesul său de creație. Într-o schiță, pe două

mahalagioace vechi le cheamă Ghioala și Anica. Pe fiicele lor: Matilda și Lucreția. În altă schiță, în care instituitoarea dintr-un târugușor e Aglae Poppesco (aici occidentalizarea a lucrat teribil la pronume) și secretarul primăriei Atanasiu Eleutherescu (Tănase Lefterie a fost înnobilat prin etimologism), — pe consilierul comunal, așadar simplu cetățean, mahalagiu de modă veche, îl cheamă, încă, Niță Necșulescu (modernizat și el din Neacșu).

În toate aceste schițe e vorba de Muntenia.

În schițele cu subiect din Moldova (plasarea subiectului în Moldova se cunoaște după limba personajelor), lucrul se schimbă cu totul. Aici personajele se numesc: Gudurău, Perjoiu, Grigorașcu, Buzdrugovici, Bostandaki, etc. — iar numele de botez sunt: Costăchel, Iordăchel, Athenais, Edmond, Raoul etc. Pronumele acestea sunt foarte individuale și chiar cu o nuanță de „originalitate“, adică de bizarerie. Prin această originalitate, ele amintesc numele din Gogol. Și-n adevăr, chiar și personajele seamănă cu cele din Gogol, în sensul că au rămas mai în afară de curentul cel mare al vieții și au curiozități legate de o astfel de stare.

Formele nouă, burghezia, ridicarea noroadelor etc., sunt fenomene mai ales muntenești. Și de aceea Caragiale a urmărit fenomenul mai ales în Muntenia. Moldova a rămas în urmă. A rămas mai veche. Aceasta l-a frapat pe Caragiale și aceasta o redă prin numele personajelor. Aceste personaje sunt în parte boieri. Și-n adevăr, în Moldova, influența franceză s-a exercitat mai ales asupra boierilor (căci burghezia a fost puțină). Caragiarele Moldovei, Alecsandri a satirizat efectele influenței franceze asupra boierilor și mai ales a boierinașilor. Această influență a dat ca rezultat mai întâi pe Coana Chirița, pe Gahița Rosmarinovici, pe Iorgu de la Sadagura — pictați de Alecsandri — și apoi pe urmașii lor, Edgar Bostandak, Athenais Gregorașcu, pictați de Caragiale. Acești boieri se numeau Bostandaki și Grigorașcu și nu Ionescu și Popescu, căci nu erau fiii anonimi ai anonimului Ion ori ai unui popă dar influența franceză i-a schimbat din Iorgu Grigorașcu în Raoul Gregorașcu și din Chirița Grigorașcu în Athenais Gregorașcu. Pe de altă parte, în numele Bostandaki (și se poate și Buzdrugovici) se vede originea străină a unei părți din boierimea moldovenească, origine care nu e totdeauna grecească.

În Edgar Bostandaki e simbolizată decăderea, decavarea boierimii moldovenești. Bostandakii au mișunat prin Iași până ieri și au rămas încă resturi și azi.

Iar șarjarea acestor nume moldovenești este dreptul autorului comic, cum am văzut. Această șarjare este făcută cu mult simț al realităților. Aceste nume ne evoacă perfect caracterul de special, de învechit, de „original“, de „survivaance“ — de tot ceea ce a redat și Gogol în opera sa. Numai numele Gregorașcu are altă fizionomie: un Gregorașcu e general și șef de partid. E mai amestecat în viața modernă.

Așadar, toată deosebirea istorică din veacul trecut din Moldova și Muntenia e redată în numele inventate de Caragiale.

Această semnificativă acordare de nume nu se dezmente decât rar. Vreau să spun că foarte rar Caragiale dă nume care să nu indice natura personajului dintr-un punct de vedere oarecare. Așa ar fi numele Pampon și Mazu (Didina, din *D-ale carnavalului*) care probabil sunt alese pentru trebuințele intrigii, căci din cauză că niște personaje din piesă rostesc vorbele „Mazu“ (un termen de joc de cărți) și „Pampon“, intriga, cum se știe, se încurcă de tot. Dar la urma urmei și aceste nume plasează pe purtătorii lor în mediu lor special.

Să mai adăogăm că odată Caragiale a pus un nume cu intenții polemice: revizorul Lazăr Ionescu-Lion — la adresa lui G. Ionescu-Gion, pe care l-a persiflat și altfel. Dar cum acest procedeu al lui Gion de a-și creia pseudonimul l-au imitat și alți Ionești — pe lângă intenția polemică, Caragiale a putut să aibă în vedere și satirizarea unei apucături mai generale.

În opera lui Caragiale, problema numelor proprii e mai importantă decât în opera altor scriitori, pentru că opera lui e comică, și într-o astfel de operă, numele e o însușire mai esențială a personajului, decât în alte genuri literare.

Garabet IBRĂILEANU

...Schița e, în fond o ghicitoare ce trebuie văzută în adevărata ei lumină, căci Caragiale, ca „meșter mozaist“ ce se socotea, combina, cu răbdare și inteligență speculativa, „mărgelușe“, spre a face cu ele diverse

„figuri raționale“ (aici e cheia ce descifrează pomenita afirmație a lui Ibraileanu, după care „Caragiale e mai artist decât poet, oricât de mare poet e“) de aceea, nu m-aș hazarda sa afirm că corespondentele ideatice dintre autorul *Conferinței* și filosoful din *Stagira* ar constitui o pură întâmplare, ca nenea Iancu n-ar avea, de fapt, habar de unele aspecte esențiale ale filosofiei lui Aristotel. Dar nici nu voi susține ipoteza ridicolă ca, asemeni unui studiosus, Caragiale ar fi buchisit, pe îndelete, Fizica sa Metafizica aristotelica. El putea și chiar obișnuia să se informeze, cu rapiditate, consultând excerpte, enciclopedii („Luchi, adu-mi pe Larousse“, exclama nenea Iancu, când voia sa găsească unele lămuriri ori argumente decisive) sau cine știe ce culegeri de apoftegme și *bons mots* etc. Și, în fond, adeseori, nici nu avea nevoie de mai mult! Căci Caragiale este înzestrat cu harul rarism de a inspira, cu naturalețe și fără efort, însuși aerul esențelor. Apoi, nu trebuie sa uitam ca fapt de extremă importanță — Caragiale este o fire profund socratica, lucru dovedit de numeroasele și surprinzătoarele sale afinități cu magistrul lui Platon și Xenofon. În primul rând, și unul, și celalalt sunt, într-un anume sens, indiferenți la farmecul noptii, atrași fiind, în exclusivitate, doar de problemele spirituale și cerebrale. Reproșul ce i s-a făcut în această privință — ca ar fi lipsit de sentimentul și percepția naturii este o dovada și de naivitate, și de flagranta neînțelegere. Nenea Iancu nu agreează deloc excursiile montane și extazierea sentimentală în fața peisajelor de orice fel (memorabil e răspunsul dat unui individ sâcâitor care-l bătea la cap să participe la o plimbare prin munți, spre a se înduioșa în fața grandorii naturale: „Ce natura, mă? ce e natura? Natura e în capul meu“); el prefera, încântat și incitat, sa colinde gările, cafenelele, berăriile, prăvăliile și piețele, ca să discute cu cei din jur în toate aceste puncte însufletețe și zgomotoase ale banalității zilnice, provocând și savurând conversațiile nu numai cu intelectualii, ci și cu oamenii de cea mai umila speța sociala: bărbieri, birjari, bucătărese, chelneri, zarzavagii, băcani, precupeți... Motivul îl dezvăluie Caragiale în câteva păreri: „Noi știm că, dintre toate fenomenele, acele ce ne interesează mai mult pe noi, oamenii, sunt mișcările sufletești ale omului“. Nu altfel se comporta, aflăm de la Diogenes Laertios, Socrate, care „discuta chestiuni de morală în prăvălii și în piață, convins

fiind că studiul naturii nu ne este de folos; el spunea că cercetează „Ce bun și ce rău ți s-a-ntamplat acasă?“ (*Viețile și doctrinele...*, II, 21.) [...]

...Principala dificultate de care s-au izbit toți editorii operei lui Caragiale constă în sistematizarea acesteia pe categorii literare. Pe de o parte, granițele dintre „schiță“, „moment“, „notiță“, „notă“, „notiță critică“, „amintiri“, „povestire“, „nuvelă“ etc. (enumerarea reproduce fie titlatura volumelor publicate de autorul însuși, fie pe aceea a foiletonului din *Universul*) sunt destul de labile, în absența unui criteriu obiectiv al departajării, cu aplicabilitate generală și obligatorie. Pe de altă parte, oscilațiile în clasificare au fost alimentate de caracterul eterogen al volumelor apărute în timpul vieții scriitorului, care includ texte ținând de formule literare diferite. Dacă apartenența unora dintre acestea la un gen ori altul e doar discutabilă (în sensul ca argumente pro sau contra pot fi și au fost în egală măsură invocate de editorii ori de comentatorii operei caragieliene), în schimb altele, în mod sigur, contravin flagrant titlului sub care au fost reunite. Astfel, culegerea *Schițe ușoare* (1896) cuprinde monologul *1 aprilie*, tipărit ulterior de autorul însuși în volumul de teatru din *Opere complete* (1908); în *Momente* (1901) sunt incluse câteva nuvele și povestiri (*La hanul lui Mânjoală, Cănuță, Om sucit, La conac, Două loturi*, cu specificarea că doar acesta din urma face corp comun cu universul schițelor); *Schițe nouă* (1910) reunește, la fel, nuvele și povestiri (*Kir Ianulea, Mama, Pastramă trufanda, Partea poetului, Calul dracului* etc.); în schimb, sub titlul de *Novele și povestiri* din seria de *Opere complete*, autorul adună unele texte aparținând evident „momentelor“ (ca dovada că toate figuraseră anterior în sumarul volumului de *Momente: Reportaj, Boris Sarafoff!..., Groaznica sinucidere..., Tren de plăcere, Inspecțiune, 25 de minute, Art. 214*). Și exemplele pot continua.

Ezitățile autorului însuși sunt, așadar, evidente. Pentru că, dacă în eterogenitatea primelor sale volume putem presupune o preocupare minimă pentru sistematizare, ediția de *Opere complete* reprezintă prima tentativă de organizare a propriei creații, iar această încercare este în buna parte eșuată. (În afara amintitelor ezitări, trebuie însă să presupunem la Caragiale și existența unui calcul conștient atunci când a proiectat sumarele atât de mozaicate ale volumelor sale: gândul că,

amestecând schițele cu nuvelele, povestiri ori articole teoretice, dă o anume „greutate“ acestor culegeri și că, totodată, astfel se poate adresa unui public cat mai divers, oferindu-i fiecărui cititor posibilitatea de a-și alege ceea ce-l interesează.) Oscilațiile celorlalți editori ai lui Caragiale sunt, la fel, vizibile în deosebirile de optică privind departajarea materialului. Ghidindu-se, firesc, după punctul de vedere personal, autorii de ediții au operat, aproape fiecare, transferul de texte dintr-o categorie în alta, multe dintre acestea fără, în fond, altă justificare posibilă decât aceea a propriei viziuni subiective integratoare. Încât, în afara lotului compact de „momente“, „schițe“, „nuvele“, „povestiri“ etc. acceptat unanim ca atare, mai există și unele titluri migratoare, care, de la o ediție la alta, ilustrează pe rând genuri literare diferite.

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	3
Din „NOTE ȘI SCHIȚE“ (1892)	
GRAND HOTEL „VICTORIA ROMÂNĂ“	7
UN ARTIST	12
25 DE MINUTE... ..	15
Din „PĂCAT.. O FĂCLIE DE PAȘTE. OM CU NOROC“ (1892)	
OM CU NOROC!	21
Din „SCHIȚE UȘOARE“ (1892)	
UN PEDAGOG DE ȘCOALĂ NOUĂ	27
REFORMĂ	39
STATISTICĂ	42
CONGRESUL COOPERATIV ROMAN	44
Din „MOMENTE“ (1901)	
BAIONETA INTELIGENTA [GARDA CIVICĂ]	51
Din „MITICĂ“ (1902)	
MITICĂ	56
Din „SCHIȚE NOUĂ“ (1910)	
MONOPOL... ..	62
METEAHNĂ... ..	69
IDENTITATE... ..	72
AȘA SA MOR!	78
Din PERIODICE	
MOFTUL ROMÂN	84
BROAȘTE... DESTULE	88
LACHË ȘI MACHE	91

MOFTANGII	94
SUCESUL „MOFTULUI ROMÂN“	101
LA POȘTĂ	103
POVESTE DE CONTRABANDĂ	103
ACCIDENT PARLAMENTAR	109
JUSTIȚIA ROMANĂ	111
SECȚIA CORECȚIONALĂ	111
UN TREN ACCELERAT	114
POLITICĂ	116
NEDESCIFRABIL	119
ARENDAȘUL ROMÂN	120
PORUNCA DOMNEASCA	122
CUM SA ÎNȚELEG ȚĂRANII	123
TARDIVITATE	124
ȘAH ȘI MAT!	125
AUTORITATE	129
CRONICA DE JOI	134
KARKALEKI	142
PARADOXAL	145
O BLANĂ RARA	147
GAZOMETRU	152
JERTFE PATRIOTICE	154
ISTORIA SE REPETĂ	158
SLĂBICIUNE	162
INTELECTUALII... ..	166
DESPRE COMETĂ	169
ACCELERAT No. 17	177
„NAȚIUNEA ROMÂNĂ“	183
LEAC DE CRIZA	188
CUM DEVINE CINEVA REVOLUȚIONAR	193
ȘI OM POLITIC...?	193
PREMIUL ÎNTĂI	198
CUM STĂM... ..	205
DEZIDERATE LEGITIME	210
CAM TÂRZIU... ..	214
POLITICĂ ÎNALTA	219
„ROMÂNII VERZI“	222
STATUTELE SOCIETĂȚII „ROMÂNII VERZI“	223
TATĂL NOSTRU	227
TOT MITICĂ	229
LUNA DE MIERE	239
INIȚIATIVA... ..	247
<i>Aprecieri critice</i>	252

Ion Luca Caragiale
ISTORIA SE REPETĂ

Apărut: 1998. Coli tipo: 12,95. Coli editoriale: 12,22

GRUPUL EDITORIAL LITERA
str. B. P. Hasdeu, nr. 2, Chișinău, MD 2005, Republica Moldova

Editor: *Anatol Vidrașcu*

Redactor: *Victor Gherman*

Corector: *Elena Florea*

Tehnoredactor: *Olga Perebikovski*

Operator: *Adrian Cozma*

Tiparul executat sub comanda nr. 5334.
Întreprinderea de stat editorial-poligrafică
„TIPAR“, or. Tiraspol